

Res D 239
(4) 12

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS OLIM TOLOSANI

OPERA OMNIA

TOMUS IX.

DISSERTATIONUM JURIS CANONICI

L I B R I S E X,

Quorum duo priores de *adjutoribus Episcoporum*: duo
medii de *sacris censibus*: duo ultimi de *parochis*,
deque officio & potestate parochi.

CURA ET SUMTIBUS

MICHAELIS MAROTTA

*Jurisconsulti & in supremis Neapolitanis tribunalibus
causarum patroni.*

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA. M DCC LXXVII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

БЕЗВРЕДНА ЧИСЛА ГНОТИА

СЕЧЕНОГО МЛОДЕЦОВОГО

АЛМОНДА ЯТО

АЛМОНД

БИОНІЧНИЙ МІСІОНАРІЙ

ХАІДІНІ

СІВІЧНИЙ ПІДСІВІЧНИЙ СІВІЧНИЙ

СІВІЧНИЙ ПІДСІВІЧНИЙ СІВІЧНИЙ

СІВІЧНИЙ ПІДСІВІЧНИЙ

СІВІЧНИЙ ПІДСІВІЧНИЙ СІВІЧНИЙ

ERUDITO LECTORI

MICHAEL MAROTTA.

Ommunis ferme est eruditorum sententia, inter opera viri celeberrimi ANTONII DADINI ALTESERRÆ eminere maxime *juris canonici dissertationes*, sive eruditionis copiam, sive acumen & judicium, quo scriptæ sunt, spe-
ctes. Ex continentur sex libris, quorum pri-
mi quatuor anno 1651. duo posteriores anno
1654. Tolosæ in lucem prodiere: typis vero meis nono hoc
tomo emituntur. Quo diffusior est eruditio, qua *dissertationes*
istæ scatent, eo majori cura mihi elaborandum fuit, ut eas,
quatenus potis erat, ab illapsis mendis purgarem. Non secus
ac in præcedentibus operibus, leges & canones cum ipsis au-
to graphis contuli: ut etiam cum suis auctori bus contuli loca
omnia Latina & Græca, quæ minus idoneum sensum redde-
bant, ubi licuit ipsos auctores habere. Immo, si quando o-
tium fuit, nec omisi eos consulere auctores, quos non tran-
scriptis locis ALTESERRA in rem suam adduxit.

Hisce curis immensam pæne errorum silvam in his *dis-
sertationibus* deprehendi. Eorum bene multos indicavi adposi-
to ad marginem hoc signo †, quod respondet alteri simili si-

gno , quo locus mendoſus notatur . Sexcentos in ipſo conte-
xtu emendavi , addito eodem ſigno † , ut intelligeretur ali-
quid mutatum fuſſe . Incidi aliquando in leges , canones , &
alia veterum loca , quæ idonea mihi viſa non ſunt ad pro-
bandas auctoris adſertiones : cumque inter curas non licuit ea
diligentius expendere , nihil mutavi ; ſed tantum hoc ſignum *)
adpoſui , quo ſapiens lector admonitus ipſe deliberaret , &
rem omnem ad incudem revocaret . Et hoc ſignum **) prä-
misi aliquibus locis , quæ confeſſe non potui .

Porro editio Tolofana , auctorum locis exceptis , tota
typis , ut dicitur , Romanis procedit : & vitio laborat , quod
in citationibus , modo numerum Romanum , modo Arabicum
ūſurpat : qui quidem numeri , cum ſaþe inter ſe ſimiles for-
ma ſint , ſaþe , niſi in rem präſentem eas , nescis eorundem
vim & potestatem . Hinc ad evitandam conuisionem , ubi op-
portunum credidi , typos Italicos , in citationibus vero per-
petuo numeros Arabicos adhibui .

Ut vero magis lectorum commodis inſervirem , iisque
laborem , quem ego ſuſtinere debui , levarem , legibus & ca-
nonibus , qui ſub eodem titulo ab eadem voce incipiunt , nu-
merum addidi : idemque feci in ſimilibus paragraphis ejusdem
legis . Et fi quando ALTESERRA legis paragraphum , vel lo-
ca präcifa auctorum laudatorum non expreſſit , illa addere cu-
ravi , ut expeditior & facilior illorum collatio foret . Et litteris ac sermonibus SS. PP. quos consulere oportuit , adjeci
numerum juxta ordinem posteriorum editionum .

Demum ſpecimen errorum emendatorum , ut in präce-
dentibus operibus , ſubjungere duxi : qua in re ne longior eſ-
ſem , errores orthographiæ & syntaxis ſive Latinæ , ſive Græ-
cæ omiſi . Sufficiat adnotaffe aliquot eorum , qui citationes
falsas reddunt , itemque qui obſcuram & dubiam ſententiam
faciunt , quosque in ipſo contextu emendavi : nam quod ſpe-
ctat ad eos , qui in margine indicantur , lectorē admonere
ſuperfluum eſt , cum primo obtutu innotescunt .

SPECIMEN ERRORUM.

Specimen errorum.

IN PART. I.

Edit. Tolosan.

I. vlt. in pr. ff. de iure immunitatis,
pag. 3. lin. 11. & 12.

Augustinus Serm. XXIII. de verb.
Apostol. pag. 4. lin. 6. & seq. ab
infr.

Eusebius lib. VI. cap. IX. pag. 8.
lin. 6. ab infr.

Eusebius lib. VII. cap. XXVI. ibid.
lin. pen. & ult.

Sozomen. lib. II. cap. XIX. pag. 9.
lin. 2. & 3.

Epiphan. Hæref. XXIX. ibid. lin. 11.
can. Episcopum LXXXIII. Dist. pag.
13. lin. 4.

Possidio eius vit. cap. IX. ibid. lin.
12. & 13.

can. qui ea. IIII. qu. II. ibid. lin.
4. ab infr.

Clem. I. de for. compet. pag. 14.
lin. 8. ab infr.

Eusebio lib. IIII. cap. XXX. ibid. lin.
4. ab infr.

Possidio in eius vit. cap. IX. pag. 15.
lin. 16.

Theodorit. lib. IV. cap. V. pag. 17.
post. cap. lin. 3.

cap. pastorali. de Cleric. ægrot. vel
debilitat. in VI. pag. 20. lin. 5. & 6.
d. cap. Venerabili. pag. 25. lin. 11.

can. quoniam LXVIII. Dist. pag. 30.
lin. 9.

can. in pleibus. LXIII. dist. pag.
41. lin. 10. & II. & denuo pag. 136.
lin. 6. & 7.

alioquin si Archidiaconus propriam
jurisdictionem exerceret, gradatim fie-
ret ab ipso appellatio ad Archidiaco-
num, tamquam ad alium. can. ante-
riorem. VI. qu. VI. pag. 47. lin. 7. &
seqq.

cap. Romana. §. 7. de appellat. in
VI. ibid. lin. ult. ad pag. 48.

Edit. mea.

I. ult. † in fin. pag. 3. lin. 10.

serm. † 19. de verb. Apostolor. al.
178. cap. 7. ibid. lin. 7. ab infr.

lib. 6. cap. † 8. pag. 5. lin. 25.

lib. 7. cap. † 32. ibid. lin. 29.

lib. 2. cap. † 20. ibid. lin. 31.

hæref. † 68. artic. 1. ibid. lin. 37.
can. † Episcoporum, 74. dist. pag. 7.
lin. 15.

cap. † 5. ibid. lin. 21.

can. † quia ea, ibid. lin. 31.

clem. † un. ibid. lin. 6. ab infr.

lib. 3. cap. † 36. ibid. lin. 3. ab infr.

cap. † 8. pag. 8. lin. 11.

lib. 4. cap. † 6. pag. 9. lin. 2.

cap. † pastoralis, pag. 10. post cap.
lin. 3.

cap. venerabili, † de offic. delegat.
pag. 12. lin. 19.

can. quoniam, † 69. dist. pag. 14.
lin. 16. & 17.

can. † si in pleibus, pag. 18. lin.
11. ab infr. & pag. 60. lin. 5.

• • • • •

ab ipso ad † Episcopum, tamquam
ad alium; can. † anteriorum, 2. qu. 6.
pag. 21. lin. 20. & 21.

cap. Romana, §. † ab archidiaconis,
ibid. lin. 36.

SPECIMEN ERRORUM.

Edit. Tolosan.

cap. ad hoc. de excess. prælat. pag.
48. lin. 8. ab infr.
Actuum Apostolor. VIII. pag. 52.
lin. 12.
Socrat. lib. I. cap. v. pag. 56. lin.
ult.
Sozomen. lib. II. cap. XVI. ead. lin.
ad pag. 57.
can. Honoratum. LXXIV. Dist. pag.
61. lin. 5. & seq. ab infr.
cap. II. de offic. Archidiac. pag. 64.
lin. 17. & seq.
can. Presbyteri. XCVI. dist. pag. 66.
lin. 10. ab infr.
Conc. Carthag. II. can. III. Car-
thag. II. can. XXXIII. Agath. can. XIV.
can. ministrare. can. Presbyter. XXVI.
qu. VI. ibid. lin. antepen. ad ultim.
cap. VII. de off. Archipresbyt. pag.
67. lin. II.
Socrat. lib. VI. cap. XIV. pag. 68.
lin. 18.
can. cum simus. IX. qu. II. can. in
noua. XVI. qu. VII. pag. 71. lin. 7.
& 8.
cap. cum generali. de offic. Vicar.
in VI. pag. 72. lin. pen. & ult.
can. in noua. XVI. qu. II. pag. 74.
lin. 9. can. in noua. XVI. qu. VII. pag.
90. lin. 19.
can. miramur. XXIV. qu. V. pag. 76.
lin. I. & 2.
d. I. 2. C. de offic. Vicar. ibid. lin.
18.
Nou. LXX. pag. 83. lin. 2.
can. quisquis. XVII. qu. III. pag.
84. lin. 21.
can. Apostol. XXXVIII. pag. 86. lin.
6. & pag. 88. lin. 7.
Clemens lib. II. cap. XXXVI. pag. 88.
lin. 13. & 14.
August. epist. I. ibid. lin. 22.
can. vlt. XXII. qu. III. pag. 91.
lin. 8.
Isidorus Pelusota lib. I. epist. CCLXX.
ibid. lin. 5. & seq. ab infr.
can. Monachus LXXVI. Dist. pag. 99.
lin. 4. & 5.
can. Monachi XVI. qu. I. ibid.

Edit. mea.

cap. ad + hac, ibid. lin. ult.
actuum Apostolor. cap. + 7. pag. 23.
lin. 27.
lib. I. cap. + 8. pag. 25. lin. 24.
lib. + I. cap. 17. ibid. ead. lin.
can. + Honoratus, pag. 27. lin. 21.
ab infr.
de offic. + archipresbyt. pag. 28. lin.
15. ab infr.
can. presbyteri, ult. + 95. dist. pag.
29. lin. 20. & seq. ab infr.
conc. Carthag. II. can. 3. Carthag. +
III. can. + 32. Agath. can. + 44. can.
I. can. ministrare, can. presbyter 14.
26. qu. 6. ibid. lin. 15. & seq. ab
infr.
cap. + 3. ibid. lin. 7. ab infr.
lib. 6. cap. + 16. pag. 30. lin. 21.
& 22.
can. cum simus, 9. qu. + 3. can. in
nona, 16. qu. 7. pag. 32. lin. 6. & 7.
cap. cum + in generali, pag. 33. lin.
14.
can. in + nona, 16. qu. 7. ibid. lin.
12. & seq. ab infr. & pag. 40. lin. 21.
ab infr.
24. qu. + I. pag. 34. lin. 28.
d. I. + I. ibid. lin. 15. ab infr.
nov. + 79. cap. 3. pag. 37. lin. 23.
17. qu. + 4. pag. 38. lin. 6. & 7.
can. Apostolorum, + 37. ibid. lin. 6.
ab infr. & pag. 39. lin. 32.
lib. 2. cap. + 35. pag. 39. lin. 17.
ab infr.
epist. + 50. al. 185. ibid. lin. 11. ab
infr.
22. qu. + 5. pag. 40. lin. 8. ab infr.
epist. + 269. pag. 41. lin. 7.
can. monachus, + 77. dist. pag. 44.
lin. 10.
can. + quidam monachi, ibid. lin. 21.

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

*lin. 26. ¶ 21.*can. pervenit. XII. qu. 1. pag. 100.
lin. pen.can. Apostol. LVIII. pag. 101. lin.
6. ab infr.Euseb. lib. VII. cap. XI. pag. 102.
lin. 3.Socrat. lib. V. cap. XXI. pag. 105.
lin. 12.Theod. lib. IV. cap. XXXII. pag. 106.
lin. ult.Eusebio lib. VIII. cap. XXXII. pag. 107.
in fine ad 108.Eusebius lib. V. cap. X. XII. lib. VI.
cap. XIII. pag. 108. lin. 4. ¶ 5.

Euseb. lib. VI. cap. XXV. ibid. lin. 9.

cap. licet, de translat. cap. cum Ecclesiastica. de his quæ sunt a Prael.

sine consensu. Capitul. pag. 110. lin. 14.

¶ 15.

Socrates, lib. IV. cap. XIX. pag. 115.
lin. 13.

Possid. eius vit. cap. II. pag. 116.

lin. 2.

Chrysostomus lib. III. de Sacerdot.

cap. LV. pag. 118. lin. antep. ¶ pen.

Theodorit. lib. V. cap. XVIII. pag.

120. lin. pen.

Hincmarus Remens. Epist. III. pag.

121. lin. 5. ¶ 6.

I. omnem LII. ibid. lin. 4. ab infr.

Conc. Hispal. II. can. VII. pag. 123.

lin. 5. ¶ seq. ab infr.

can. in decima. XIX. qu. II. ibid.

lin. ult.

Epiphan. haeres. LXXVII. pag. 127.

lin. pen.

Euseb. lib. V. cap. XVI. pag. 130.

lin. 8.

Sozomen. lib. II. cap. XXXII. ibid.

lin. II.

Socrat. lib. I. cap. XV. ibid. ead. lin.

¶ seq.

Socrat. lib. IV. cap. XXIX. ibid. lin.

16.

cap. II. eod. tit. in VI. pag. 135.

lin. 6. ¶ seq. ab infr.

I. ex certis LV. ff. de iudic. pag. 139.

lin. II. ¶ 12.

can. omnis de consecr. Dist. 2. pag.

140. lin. 5. ¶ seq. ab infr.

II. † qu. I. ibid. lin. ult.

can. Apostolorum, † 57. pag. 45. lin. 9.

lib. 7. cap. † 13. ibid. lin. 15.

lib. 5. cap. † 22. pag. 46. lin. 6. ab
infr.

lib. 4. cap. † 25. pag. 47. lin. 31.

lib. 7. cap. † 29. pag. 48. lin. 2.

lib. 5. cap. 10. † II. lib. 6. cap. †
6. 19. ibid. lin. 5.

lib. 6. cap. † 27. ibid. lin. 8.

cap. licet, de suppl. neglig. pral.

cap. cum apostolica, de iis que ¶ c.
pag. 49. lin. 4. & 5.

lib. 4. cap. † 26. pag. 51. lin. 9.

cap. † 12. ibid. lin. 25.

cap. † 16. pag. 52. lin. 16. ab infr.

lib. 5. cap. † 19. pag. 53. lin. 30.

epist. † 7. ibid. lin. 34. ¶ 35.

I. omnem, † 42. ibid. lin. antepen.

can. † II. pag. 54. lin. 10. ab infr.

can. in decima, † 18. qu. 2. ibid.
lin. 8. ab infr.

haeres. † 75. artic. 5. pag. 56. post

cap. lin. 5.

lib. 5. cap. † 10. pag. 57. post. cap.

lin. 10. & II.

lib. 2. cap. † 24. ibid. lin. 12. & 13.

lib. I. cap. † 19. ibid. lin. 13.

lib. 4. cap. † 36. ibid. lin. 16.

cap. † unic. §. cum vero, pag. 59. lin.

4. ab infr.

I. † vix certis ex causis 53. pag. 62.

lin. 20.

dist. † I. pag. 63. lin. 5.

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

- Theodorito lib. iv. cap. xvii. pag. 141. lin. 15. & 16.
Theodorit. lib. v. cap. xvii. ibid. lin. 5. & seqq. ab infr.
can. didicimus. de consecration. dist. i. pag. 144. lin. 11. & 12.
Augustinus lib. vi. Contra Julian. cap. ix. pag. 145. lin. 17.
Conc.... Vafens. i. can. iv... Are-latens. ii. can. xxviii. Aurelian. iii. can. xxii. pag. 149. lin. 17. & seqq.
Vineam quam Bebrimodus facit, tibi eatenus, ut diebus festis, & omnibus Dominicis sacris altaribus mea inde offeratur oblatio. ibid. lin. 7. & seqq. ab infr.
Aliter legiūm non sit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & a quibus custoditur uxor petatur, & a parentibus & propinquioribus sponsetur, & legibus, & suo tempore Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus a Sacerdote benedicatur. pag. 150. lin. 10. & seqq. ab infr.
Concil. Carthag. iv. canon. lxxix. can. discordantes lxxxix. dist. pag. 156. lin. 14. & 15.
can. nobis... can. de redditibus. xii. qu. 1. pag. 159. lin. 5. & seqq. ab infr.
can. quoniam. xix. qu. 1. pag. 161. lin. 9.
Sozomenum lib. v. ep. 15. pag. 163. lin. 13.
August. in cap. 14. epist. ad Rom. ibid. in marg.
Si quando fames & pecunia, & rerum omnium egestas opprimunt mundum, sciamus hoc ex Dei ira descendere, &c. pag. 164. in fin.
Augustin. homil. lviii. pag. 165. lin. 11. & 12.
De decimis quas populus dare non vult, nisi quolibet modo ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat. pag. 167. lin. 12. & seqq.
can. Iancitum. xiii. qu. viii. pag. 163. lin. 3.
Hieronym. ad Gerontiam. pag. 169. lin. 5. & iterum pag. 235. lin. 14.
- lib. 4. cap. 19. ibid. lin. 19. &
20. lib. 5. cap. 18. ibid. lin. 27. &
28. dist. 2. pag. 64. post cap. lin. 8.
lib. 6. contra Julian. cap. 21. num.
27. ibid. lin. 5. ab infr.
Vafens. I. can. 1.... Arelatens. II. can. 147.... Aurelian. III. can. 122. pag. 66. lin. 18. & seqq. ab infr.
Vineam, quam Bebrimodus facit, tibi eatenus & derelinquo, ut &c. ibid. lin. 12. ab infr.
• • • • •
• • • • •
• • • • •
• • • • •
• • • • •
• • • • •
• • • • •
& legibus & dotetur, &c. pag. 67. lin. 12.
can. 193. can. 1 oblationes, 90. dist. pag. 69. lin. 7. ab infr.
can. & vobis... can. de redditibus,
12. qu. 1 2. pag. 71. lin. 18. & 19.
19. qu. 3. ibid. lin. 5. & seq. ab infr.
lib. 5. cap. 16. pag. 72. lin. 8. ab infr.
in cap. 78. pag. 73. in marg.
si quando fames & penuria, &c. pag. 73. post cap. lin. 4.
homil. 48. al. serm. 86. in append. num. 2. ibid. lin. 16. ab infr.
nisi quilibet munere ab eo redimantur, pag. 74. lin. 20. ab infr.
can. sanctum, 23. qu. 8. pag. 74. lin. 5. ab infr.
ad Ageruchiam, pag. 75. post cap. lin. 7. & pag. 102. lin. 12. ab infr.
Socrat.

S P E C I M E N E R R O R U M .

D

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

Socrat. lib. II. cap. XIV. pag. 170.
lin. 6. ab infr.

Matthæum Paris. ad ann. M. C. LVI.
pag. 181. lin. 5. & seq. ab infr.

Matthæus Paris. A. C. M. CC. XXVI.
pag. 192. lin. 9. ab infr.
can. nobis. XII. qu. II. pag. 199.
lin. 14.

Nazianzen. Orat. v. ibid. lin. 16.

Eusebium lib. VII. c. XXIV. ibid. lin.
7. & seq. ab infr.

Socrates, lib. VII. cap. XIV. pag. 200.
lin. 17.

can. ita subiectus. XCVI. dist. pag.
203. lin. 5. & 6.

can. decernimus. X. qu. I. pag. 205.
lin. 2.

can. ad hoc XVI. qu. IV. ibid. lin. 5.
ab infr.

cap. certificati. de sepultur. pag. 207.
lin. 4. & 5.

I. II. C. de curs. public. pag. III.
lin. 15.

can. relata. X. qu. III. pag. 215.
lin. 6.

cap. felicis II. de censib. in VI. ibid.
lin. 8. & 9.

can. placuit. X. qu. I. & can. vlt.
ead. caus. qu. III. pag. 219. lin. 19.
& 20.

Hincmarus Rhemensis in capitulis
Archidiaconis Presbyteris datis, anno
DCCCLXXXVII. pag. 221. lin. pen. &
ult.

can. cavendum x. qu. I. pag. 223.
lin. 2. & 3.

Nos autem, Deo venalitatem omnem
tam ex rebus, quam ex ministeriis Ec-
clesiaſticis propellentes, &c. pag. 227.
lin. 9. & seq. ab infr.

can. si privatum, XII. qu. II. pag.
234. lin. pen.

Conc. Toletan. IV. pag. 243. lin. 2.

lib. 2. cap. † 17. pag. 76. lin. 7.

ad ann. † 1155. pag. 79. lin. 11.

ad ann. † 1241. pag. 83. lin. 16. ab
infr.

can. † vobis, pag. 87. lin. 21.

orat. † I. num. 18. ibid. lin. 22. &

23. lib. 7. cap. † 30. ibid. lin. 29.

lib. 7. cap. † 12. ibid. lin. 9. ab infr.

can. † eſto ſubjectus, 95. diſt. pag.
88. lin. antepen.

can. † decrevimus, pag. 89. lin. 14.
ab infr.

can. ad hoc, 16. qu. † I. pag. 90.
lin. 4.

can. † certificari, ibid. lin. 33.

I. † 3. pag. 92. lin. 25.

can. relata, 10. qu. † I. pag. 94.
lin. 2.

cap. felicis † 3. ibid. lin. 4.

can. placuit, † can. ult. 10. qu. 3.
pag. 95. lin. 5. ab infr.

anno † 877. cap. 5. pag. 96. lin. 5.
ab infr.

can. cavendum, 10. qu. † 3. pag. 97.
lin. 20. & 21.

Nos, auctore Deo, venalitatem, &c.
pag. 99. lin. 29.

can. si privatum, 12. qu. † I. pag.
102. poſt cap. lin. 12.

conc. Toletan. † IX. can. 2. pag.
105. lin. 5. ab infr.

IN PART. II.

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

- Clem. dudum. §. huiusmodi. de se-
pult. pag. 7. lin. 8.
can. sicut unaquaque. xxii. qu. ii.
pag. 9. lin. 18.
can. plures. can. Baptismales. xvi.
qu. viii. ibid. lin. 22.
Nou. Iustin. cxxii. cap. xxxiv.
pag. 12. lin. 6.
can. dilectio. xvi. qu. v. pag. 17.
lin. 13. & 14.
can. presbyteri. xcvi. dist. pag. 20.
lin. 22.
cap. cum Vulterana. de elect. pag.
28. lin. 17.
can. Episcopus. xcvi. dist. Augustin.
in Psalm. cxxv. pag. 34. lin. 12. & 13.
can. Episcopus xcvi. dist. pag. 35. lin.
15. & 16.
iuxta illud Petri epist. ii. pag. 37.
lin. 2. & 3.
& idem lib. i. contra Julian. cap. ii.
pag. 38. lin. antepen. & pen.
Eusebius lib. vii. cap. xxiv. pag. 49.
lin. 7.
Augustin. . . . sermon. xxxv. ad fra-
tres in Eremo. pag. 50. lin. 4. & 5.
*Divinum illud fidelium sacramentum
poposcit, non ut curiosos oculos insere-
ret, sed ut fidei sue consequeretur au-
xilium; etenim ligari fecit in oratio,
& orariorum involuit in collo, atque ita
se dejecit in mare. pag. 51. lin. 13. &
seqq.*
can. nisi aut in cœnobiis. lvii. dist.
pag. 54. lin. 12.
Eusebii lib. vii. cap. xxiv. pag. 75.
lin. 6. & 7.
Episcopos & Presbyteros hos pasto-
res, illos compastores appellat Io. Chry-
soft. &c. ibid. lin. 9. & seq.
can. Episcopi. xcvi. dist. ibid. lin. 6.
ab infr.
cap. ex parte. i. de rescript. pag. 76.
lin. 8. ab infr.
Conc. Carth. ii. can. iii. Carth.
iii. can. xxxii. & lxxxvi. Agathensi.
- §. † per hujusmodi, pag. 118. lin. 15.
can. sicut † in unaquaque, pag. 119.
lin. 15.
can. † plures baptismales, 16. qu. i.
ibid. lin. 18.
nov. Justin. † 123. cap. 32. pag. 120.
lin. 19.
16. qu. † 3. pag. 122. lin. 29.
can. presbyteri, ult. † 95. dist. pag.
123. lin. 5. & seq. ab infr.
cap. cum † ecclesia Vulterana, pag.
127. lin. 6.
can. Episcopus, † 95. dist. Augustin.
in psalm. † 126. num. 3. pag. 129. lin.
26. & seq. can. Episcopus, † 95. dist.
ibid. lin. 3. ab infr.
epist. † i. cap. 5. 3. pag. 130. lin.
19. & seq. ab infr.
cap. † 7. num. 34. pag. 131. lin. 20.
lib. 7. cap. † 30. pag. 135. lin. 31.
sermon. † 36. ibid. lin. 4. ab infr.
*Divinum illud fidelium sacramentum
poposcit, non ut curiosos oculos † inser-
ret arcans, sed ut fidei sue conseque-
reut auxilium. Etenim ligari fecit in
orario, & orariorum involuit collo, atque
ita se dejecit in mare. pag. 136. lin. 18.*
can. nisi aut in cœnobiis, † 56. dist.
pag. 137. lin. 23.
lib. 7. cap. † 30. pag. 146. lin. 21.
Episcopos & presbyteros, illos pasto-
res, hos compastores appellat, &c. ibid.
lin. 23.
can. † Episcopus 10. † 95. dist. ibid.
lin. 34. & 35.
cap. ex parte † 2. al. 12. pag. 147.
lin. 1.
conc. Carthag. II. can. 3. Carthag.
III. can. 32. Agathensi. can. 44. can.

S P E C I M E N E R R O R U M .

xi

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

can. XLIV. in can. si iubet . can. Pres-
byter . can. ministrare . can. Presbyter ,
xxvi. qu. vi. pag. 84. lin. 4. & seqq.

si jubet , can. + ministrare , can. pres-
byter ult. 26. qu. 6. pag. 150. lin. 2.
& 3.

Panem nostrum quotidianum , si quo-
tidianus est panis , cur post annum il-
lum sumis , quemadmodum Græci in O-
riente facere confuerunt , accipe quod
tibi profit , sic viue ut quotidie merearis
accipere . pag. 86. lin. 5. & seqq.

Panem nostrum quotidianum . Si quo-
tidianus est panis , cur post annum illum
sumis , quemadmodum Græci in Oriente
facere confuerunt ? Accipe quotidie quod
quotidie tibi profit . Sic viue , ut quoti-
die merearis accipere . ibid. lin. 9. & seq.
ab infr.

Augustin. de dogmatibus Ecclesiastic.
cap. LIII. ibid. lin. 8. & 9.

cap. + 23. ibid. lin. 5. ab infr.

Augustinus de verb. Domin. serm.
XXVII. in illud : Panem nostrum quo-
tidianum da nobis hodie . Si quotidianus
est panis , cur post annum illum sumas
quem iam modum Græci in Oriente fa-
cere confuerunt , accipe quotidie , quod
quotidie tibi profit , sic viue ut quotidie
merearis accipere . ibid. lin. 16. & seqq.

August. de verb. Domin. serm. 28.
(al. 84. num. 3.) in illud : Panem no-
strum quotidianum da nobis hodie . Si
quotidianus est panis , cur post annum
illum sumis , quemadmodum Græci in
Oriente facere confuerunt ? Accipe quo-
tidie quod quotidie tibi profit . Sic viue ,
ut quotidie merearis accipere . pag. 151.
lin. 1. & seqq.

Eusebio lib. VI. cap. XXXVI. pag. 90.
lin. 16.

lib. 6. cap. + 44. pag. 152. lin. 16.
ab infr.

Greg. I. lib. VII. epist. LXIII. Ta-
men si quid boni vel ipsa , vel altera
Ecclesia habet , ego & minores meos ,
quos de illicitis prohibeo , in bono imi-
tari paratus sum , stultus enim est qui
in eo primum existimat , ut bona que
videat discere contemnat . pag. 93. lin.
5. & seqq.

Gregor. I. lib. 7. epist. + 64. Tamen
si quid boni vel ipsa vel altera ecclesia
habet , ego & minores meos , quos ab il-
licitis prohibeo , in bono imitari paratus
sum . Stultus enim qui in eo se pri-
mum existimat , ut bona que viderit dis-
cere contemnat . pag. 153. lin. 12. &
seqq. ab infr.

Socrates lib. II. cap. XXXIII. pag. 95.
lin. 13. & 14.

lib. 2. cap. + 43. pag. 154. lin. 9. ab
infr.

Sozomenus lib. III. cap. XIV. ibid.
lin. 15.

lib. 3. cap. + 14. ibid. lin. 8. ab infr.

can. ecce ego . xcvi. dist. pag. 96. lin.
8. & 9.

can. ecce ego , + 95. dist. pag. 155.
lin. 5. & 6.

can. ita subiectus . xcvi. dist. pag.
97. lin. 11. & 12.

can. + esto subjectus , 95. dist. ibid.
lin. 23.

Socrat. lib. V. cap. XXI. ibid. lin. 15.
& 16.

lib. 5. cap. + 22. ibid. lin. 20. ab infr.

ex Leonis epist. CXII. & CXIII. ibid.
lin. 10. & seq. ab infr.

epist. + 61. al. 63. ibid. lin. 16. ab
infr.

cap. quod clerici , de foro competent.
pag. 100. lin. 11.

cap. quod + clericis , pag. 156. lin.
14. ab infr.

apud Matthæum Paris in edicto Hen-
rici II. Regis Anglorum . Si quis in-
uentus fuerit ferens litteras Domini Pa-
pa , aut mandatum Thomæ Archiepisco-
pi continens interdictum Christianitatis ,
capiatur & retineatur . pag. 103. lin. 15.

apud Matthæum Paris in edicto Hen-
rici II. Regis Anglorum (ad ann. 1164.)
Si quis inventus fuerit ferens litteras
domini Papæ vel mandatum , aut Tho-
ma Archiepiscopi , continens interdictum
Christianitatis in Anglia , capiatur &

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

Conc. Carthag. II. can. III. Carthag. III. can. lxxxvi. Agathensi, can. XLIV. can. si iubet. can. Presbyter. can. ministrare. xxvi. qu. vi. pag. 105. lin. 21. & seqq.

d. cap. cum Ecclesiarum, pag. 109. lin. 17. & 18.

Quanto magis in Dei causis, ac per hoc Antifitem eius puriore ceteris esse oportet, ipsius enim personam habere videtur, est enim Vicarius eius, quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. pag. 110. lin. 6. & seqq. ab infr.

Theodorito, lib. v. cap. xxxvi. pag. 112. lin. 16. & 17.

Matth. Paris. ad ann. M. CC. XXXIII. pag. 118. lin. ult.

Gregor. lib. XII. epist. pag. 121. lin. antepen.

Ambros. lib. III. de Virginib. pag. 122. lin. 11. & 12.

Concil. Brachar. I. can. xxxvi. pag. 123. lin. 5. ab infr.

Socrat. lib. VI. cap. xv. pag. 124. lin. 15. & 16.

Euagrio lib. IV. cap. xxx. ibid. lin. 7. & seq. ab infr.

can. Sacerdotum. de consecrat. dist. I. pag. 138. lin. 4. & seq. ab infr.

Ambros. in Luc. lib. IX. cap. xix. pag. 140. lin. 15.

retineatur. pag. 157. lin. 8. & seqq. ab infr.

Conc. Carthag. II. can. 3. Carthag. III. can. † 32. Agath. can. 44. can. si jubet, can. ministrare, can. presbyter ult. 26. qu. 6. pag. 158. lin. 17. & seq. ab infr.

cum † ab ecclesiarum, pag. 160. lin. 14.

Quanto magis in Dei causis? Ac per hoc Antifitem ejus puriore ceteris esse oportet: ipsius enim personam habere videtur, est enim vicarius ejus: † ut quod ceteris licet illi non liceat: quia necesse habet, &c. pag. 160. lin. 14. & seqq. ab infr.

lib. 5. cap. † 37. pag. 161. lin. 24.

Matth. Paris. ad ann. † 1238. pag. 163. lin. 6. ab infr.

lib. 12. epist. † 27. pag. 165. lin. 2. & 3.

lib. † de virginitat. cap. 3. in fine: ibid. post cap. lin. 7.

can. † 18. ibid. lin. 8. ab infr.

lib. 6. cap. † 17. pag. 166. lin. 7.

lib. 4. cap. † 31. ibid. lin. 14.

de consecrat. dist. † 2. pag. 171. lin. 9. ab infr.

lib. 9. † super cap. 20. num. 29. pag. 172. lin. 26.

Aliquot exempla errorum in insertis fragmentis Græcis.

IN PART. I.

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

Eadem interpretatione usus est Suidas in loco qui emendatione indiget. $\mu\varkappa\alpha\iota\beta\vartheta$ lege $\sigma\tau\beta\alpha\delta\iota\beta\vartheta$, pag. 5. lin. 13. & seqq.

$\epsilon\gamma\epsilon\nu\epsilon\tau\delta\iota\eta\tau\omega\tau\mu\epsilon\rho\alpha\tau\mu\epsilon\alpha\iota\alpha\tau$
 $\tau\mu\mu\kappa\eta\tau\mu\alpha\chi\eta\iota$, $\delta\iota\alpha\tau\mu\epsilon\tau\mu\epsilon\alpha\iota\alpha\tau$,

Eadem interpretatione usus est Suidas in loco qui emendatione indiget, $\mu\varkappa\alpha\iota\beta\vartheta$ lege $\sigma\tau\beta\alpha\delta\iota\beta\vartheta$. pag. 4. lin. 7. & 8.

: : : : : : :

SPECIMEN ERRORUM.

xiii

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδέξαμένων τὸν μετροπολίτην αὐτὸν τὰς συγκέλλεις ἐν τῷ συνδρόνῳ. Die Pentecostes sacro tumul-tuatum est ob sessionem in sacro officio, Metropolitis non ferentibus superiori loco ipjis sedere synclerus. pag. 25. in fin.

ἢ τὰς καλύμενας κορεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν ἔχει ἐπισκοπῶν εἰλιφότες: Clericorum episcopos, qui manum impositionem ab Episcopis acceperint. pag. 28. in fin. ad 29.

ὁ βασιλεὺς ὅτε προβάλλεται ἀρχιδιάκονος εἰς τὴν ποιάυτην τὸν ἑξαπατοίλον πάτερα, ὡς ἐνπιωτέρων τὸν ἄλλων ὄντος προβάλλεται αὐτὸν, καὶ ἐκ ἀλλοθεν: Imperator autem cum designat Archidiaconom ex huiusmodi sex Catacelorum ordine, ut qui alios honore antecellunt designat eum, ac non aliunde. pag. 62. lin. 13. & seqq.

Apud Iustin. martyr. Apolog. 11. superest rescriptum Adriani, vt Christiani damnarentur causā cognitā pro tribunali, non petitionibus, & vociferationibus populi, καὶ πρὸ βίβλων ἀποχρίνεται, ἀλλ' ἐκ αἰδώσεων, εἰδὲ μόνας βούτης. pag. 81. lin. 3. & seqq.

Nec satis mirari valeo Gregorii Nazianzeni fiduciam aut contentum rerum temporalium, de quo scribit Gregor. Presbyter eius vita auctor, quod rerum & reddituum Ecclesiasticorum rationes a curatoribus ecclesiae non repetit; cauponum, id verius, quam Ecclesiasticorum opus esse inquietus, praefectorum, non Episcoporum καπηλικῶν μᾶλλον, ή ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὸ ἔργον, καὶ ἀρχόντων, ἐκ ἐπισκόπων. pag. 92. in fin.

τὸ δὲ λεγόμενα πατριμώνια τὸν ἐν Ρώμῃ νεανὸν τῶν ἀγίων, καὶ κορυφαῖσιν ἀποσόλων ἐκπαλαι τελέμενα τάλαντα τρία ἥμισυ, τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελέδαι προσταξεν. Patrimonia quoque templorum Roma Principibus Apostolis consecratorum, quae olim pendedebantur talemotorum trium & semis in ararium publicum conferri jussit. pag. 186. lin. 2. & seqq.

Μετροπολίτου προκαθίσαι ἀντὼν . . . τῷ συνδρόνῳ. pag. 12. lin. 27. & seqq.

εἰλιφόντες. pag. 13. lin. 12. ab infr.

εξαπατοίλων . . . ἐνπιωτέρων . . .

Imperator igitur quando designat archidiaconom ex excatacelorum ordine, anquam ceteris honoratiore, eum designat, nec aliunde assumitur. pag. 27. lin. 9. & seqq. ab infr.

Apud Justin. Martyr. apolog. 2. († al. 1. cap. 69.) superest &c.

ὧς καὶ πρὸ βίβλων ἀποχρίνεται, ἐπὶ τῷ μόνῳ τραπέσιν, ἀλλ' ἐκ αἰδώσεων, εἰδὲ μόνας βούτης. pag. 36. lin. 31.

καπηλικῶν μᾶλλον, ή ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὸ ἔργον τῶν ὑπολαβέων, καὶ ἀρχόντων, ἐκ Ἐπισκόπων. pag. 41. lin. 29. & 30.

λόγῳ τελέδαι προσέταξεν. pag. 80. lin. 6. ab infr.

IN PART. II.

Edit. Tolosan.

ο μαρέωτης, inquit, χώρα τῆς ἀλεξανδρείας εἰσὶ, καὶ βδέποτε εὐ τῇ χώρᾳ εἰσιν οἱ πατέρες τῶν χωρέων Επισκόπων, ὅτε χωρεῖται ἀλεξανδρείας επισκόπῳ αἱ ἐκκλησίαι πάσης τῆς χώρας ὑπόκεινται, ἵνα δὲ τῷ σκόπῳ αἱ ἐκκλησίαι πάσους τῆς χώρας προσβυτέρων ἔχει τὰς ἴδιας καμαράς. Mareotes ager est Alexandria, quo in loco ἔχει τὰς ἴδιας καμαράς μεγίστας, καὶ ἀριθμῷ numquam Episcopus fuit, imo ne Chorodictum est, regio est Alexandrina, in cuius Ecclesiae Episcopo Alexandrino subiectas sunt : ita tamen ut singuli Presbyteri repiscopus : sed universa illius regionis suos pagos habeant. pag. 40. lin. 5. & seqq.

καθηγορέσθαι δὲ δῆδεν τὸν εὐ τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς ἀγαπητὰς λεγομένας συνεπάκτες γυναικας. interim vero accusant illos qui subintroductas foeminas quas vocant dilectas sibi asciscunt. pag. 49. lin. 14. & seqq.

τῶν οἱ τὰς ἀφορειτὰς ἔχοσιν οἱ ἱεράρχαι δυνάμεις, ὡς ἐκφαντοειχοι τὸν δεῖν. Sic etiam segregandi vim habent Pontifices, ut interpretes divine iustitiae. pag. 102. in fine ad 103.

ἀπογορέυσω λοιπὸν ὑμῖν τὸν ἱερῶν τόντον ἐπιβύνατε προθύρων. Ego de cetero vobis ne sacra hæc vestibula ingrediamini & seqq. pag. 112. lin. 4. & seqq.

ο Μαρέωτης, inquit, καθα προᾶπτον χώρας τῆς Αλεξανδρείας εἰσὶ, καὶ βδέποτε εὐ τῇ χώρᾳ γέγονεν Επισκόπων, ὅτε χωρεῖται ἀλεξανδρείας επισκόπῳ αἱ ἐκκλησίαι Επισκόπου αἱ τῷ τῆς Αλεξανδρείας Επισκόπῳ αἱ ἐκκλησίαι πάσους τῆς χώρας ὑπόκεινται. ἵνα δὲ τῷ προσβυτέρῳ ἔχει τὰς ἴδιας καμαράς μεγίστας, καὶ ἀριθμῷ δῆτα ταὶς τῇ πλεοντας. Mareotes, ut supra dictum est, regio est Alexandrina, in qua numquam Episcopus fuit, aut chori dicuntur : ita tamen ut singuli Presbyteri repiscopus : sed universa illius regionis ecclesiæ Alexandrina parent Episcopo. Presbyteri autem singuli suos vivos habent, qui decem circiter sunt, immo plures numero. pag. 131. in fin. ad 132.

γυναικας κακημένων. Interim vero Catholicos illos clericos accusant, qui dilectas quas vocant, & contubernales feminas asciscunt. pag. 135. lin. 20. & seqq. ab infr.

... καὶ τὰς
... δεῖν τὸ δικαιομέτων. pag. 157. lin. 19. & seqq. ab infr.

ἀπαγορέυσω
...
... ἐπιβύνω, &c. pag. 161. lin. 15. & seq.

Errores Tolosanæ editionis in meam inadvertenter transfusi.

Archypresbyter, pag. 23. lin. 6.
Monica, pag. 147. lin. 17.
Elemosyna pag. 186. in summ. cap.
Mathæus pag. 192. lin. 11. & 17.
& pag. 193. lin. 12.
Concill. pag. 210. lin. 10.
πρωτοπαπάς, in par. 2. pag. 20. lin. 5. ab infr.

archipresbyter, pag. 11. lin. 15.
Monnica, pag. 65. lin. 6. ab infr.
Eleemosyne pag. 175. in summ. cap.
Matthæus. pag. 83. post cap. lin. 10.
& 14. & ult.
concil. pag. 91. lin. ult.
πρωτοπάτης, pag. 123. lin. pen.

Errata propria editionis meæ.

Pag. 7. lin. 4. ab *infra*, Antiochenæ , Antiochenæ . p. 11. lin. 29. iu, in . p. 14. lin. pen. Damsi , Damasi . p. 15. lin. pen. *dianoni* , *diaconi* , p. 34. lin. 5. linquæ , linguae . p. 38. lin. 27. dannavit , damnavit . p. 42. lin. 14. ab *infra* , *eliguntur* , *ellegantur* . p. 52. lin. 12. ab, ad. p. 58. lin. 18. *catacheses* , *catecheses* . p. 94. lin. 6. reliquit , relinquit . ibid. lin. 5. ab *infr. can. possessio-*
nis, can. possessions . p. 104. lin. 32. *earandem* , *earundem* . p. 108. lin. ante-
pen. divinam , *divina* . p. 131. in summ. cap. *benificiorum* , *beneficiorum* . ibid.
 lin. 12. ab *infra* , *ecclesis* , *ecclesiis* . p. 135. lin. 8. ab *infr. quippo* , *quippe* .
 p. 145. lin. 1. *præbyterorum* , *presbyterorum* . p. 146. lin. 12. ab *infra* . *alio-*
rum , *aliorum* . p. 148. lin. 13. non *incoboo* , non *mechoo* . p. 149. lin. 5. ab *infra*.
qraritur , *quæritur* . p. 156. post cap. lin. 13. *destinabantut* , *destinabantur* . p.
 166. in summ. cap. *Paroebus* , *Parochus* . p. 168. in summ. cap. *parochialibus* ,
parochialibus . ibid. *ecclesia* , *ecclesiae* .

*Quæ sequuntur, et si in majori parte placularum integra existent,
 currente prelo, inscitia typographi, corrupta sunt.*

Pag. 5. lin. 23. ad 24. *secutatis* , *secutis* . p. 24. in summ. cap. *arebidiaco-*
ni , *archidiaconi* , *ibid. lin. 30. archidioconatu* , *archidiaconatu* . p. 76. lin. 11.
transmaria , *trans maria* . p. 77. lin. 14. ab *infra* , *Bysantium* , *Bysantium* . p.
 130. lin. 3. *can. decernimus* , *can. decrevimus* . p. 168. lin. 19. *ecclesiae* , *ec-*
clesiae .

Similia , si quæ sunt , ex te corrige . Vale . Dabam
 Neapoli die XI mensis septembbris M. DCC. LXXVII.

ILLUSTRISSIMO VIRO
DOMINO DOM.
CAROLO DE MONTCHAL,
ARCHIEPISCOPO TOLOSANO.

USPICATO tibi offero, ILLUSTRISSIME ARCHIPRÆSUL, priores hosce quatuor dissertationum juris canonici libellos. Quem enim auspicem lubentius sollicitem, quam te, qui in hoc jure, velut in tuo regno, versaris, divini juris summus magister, non sacerdotii, sed alioris scientiae prærogativa? Adbuc pars illa juris suam lucem desiderat, suam a te profrus expectat. Adbuc jus sacrum glossularum squallore obsitum jacet: sed depromptis a te historiæ sacræ, & sanctorum patrum manubiis, meliorem formam & cultum sperat. Per te his accessuri sunt sæcularium litterarum apices. Sacras enim litteras colis, sæculares non spenis: has ut ancillas & obstetrics, illas ut magistras & dominas habes. Magna litterarum laus, sed pietatis, qua polles, meritis comparata decrescit. Hac dote te vere Pontificem intelligimus, his insulis sacram plebem illuminas, magis quam purpura & auro: pietatem doces conjunctis studiis verbi, operis, & exempli; Saturnini & Exuperii, quorum cathedram tenes, virtutes singulas quasi unam æmularis. Totus efformandis clericorum & plebis moribus, totus restituendæ & fovendæ ecclesiastice disciplinæ invigilas. Hic unus scopus indicti a te in proximum diem provincialis concilii, ut Tolosanæ pietatis genius per omnem provinciam latius propagetur. Tuis precibus Tolosa inter civiles turbas tranquilla sedet, & redivivum in te sensit Exuperium, cuius votis barbaricum olim ferrum evasit. Tu Dei & hominum mediator iugi intercessione cives tuos Deo concilias, & sanctissimo fœdere terram cœlo consocias. Quis æquior ecclesiæ opum dispensator? Quam largum & effusum te in pauperes novimus, in te & tuos parcum, & velut alienis abstinentem.

Tuum

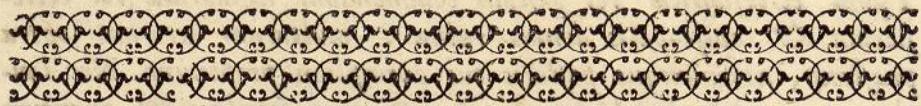
Tuum ecclesiastice rei gestum commendant instauratae tot ecclesiarum & episcopalibus domus ruinæ : multarum ætatum opera præstant, æternumque posteris tui exemplum proponunt. Nec laudum tuarum modus his terminis continetur: qualem & quantum in ecclesia, talem ac tantum suspicimus in senatu & in republica. Quoties pro ecclesia & plebe, tum in universi cleri concilio, cum in provincialium ordinum confessu adversus fisci satellites difficillima tempestate certasti? attamen ea religione, ut ecclesiæ & populo non deesses, & debitam Principi fidem ac reverentiam servares: æquo libramine stateram appenderes, & quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei sunt Deo redderes. Nec virtutis famam capit Gallia: miratur Roma suum alumnū, & quæ Gallicana ingenia vix fert, Romanæ indolis in te decus agnoscit. Te Romanæ fidei acerrimum vindicem, pontificiæ majestatis cultorem devotissimum prædicat, & suis honoribus peregrinum non putat. Ego tot meritis in tuæ virtutis venerationem & obsequium provocatus, publica vota prosequor; & ne populares inter plausum concentus sileam, testatam propensioris in te animi professionem exhibeo, uberem laboris fructum laturus, si, quo glorior nomine, censem

TUÆ AMPLITUDINI,

Devotissimus;

ANT. DADINUS ALTESERRA:

Tolosæ VI. octobr. M. DC. L.

INDEX CAPITUM

LIBER PRIMUS.

- CAP. I.
- I. *Djutor in singulis officiis. Optiones militum. Pro-scholus adjutor scholarum. Subadjuta. pag. 3.*
- II. *Superstiti Episcopo coadjutor dari potest. Varie hac de re exempla. Syncellus.* 4.
- III. *Quibus ex causis detur coadjutor.* 6.
- IV. *Ad quem pertineat datio coadjutoris, ad Metro-politanum, an ad Romanum Pontificem?* 8.
- V. *Coadjutor non datur invito, nisi urgente necessitate. An duo vel plures coadjutores dari pos-*
sint? Syncelli. 9.
- VI. *Coadjutores alii ad tempus, alii cum futura successione. Syncellus coadju-tor & futurus successor Constantinopolit.* P. 10.
- VII. *Dignitas & potestas coadjutorum. Tituli coadjutorum de ecclesiis, que sunt in partibus infidelium, satis recens inventum. Metropolitanorum cum syncellis de gradu certamen.* 11.
- VIII. *Congrua portio coadjutorum. Episcopis, sede sua pulsis vi hostium, sub-sidium impensum.* 12.
- IX. *Chorepiscopi, adjutores & vicarii Episcoporum. Chorepiscopi alii Epi-scopi, alii presbyteri tantum. Singulorum munia & jura distincta. Chorepi-scoporum ordo quando sublatus.* 13.
- X. *Archidiaconus adjutor & vicarius Episcopi. Idem oculus Episcopi. Archidiaco-ni primarium munus in cura sacrorum.* 15.
- XI. *Ad archidiaconum pertinet instructio, examinatio, & presentatio ordinan-dorum. Ad eundem spectat etiam presentatio in collatione beneficiorum, inves-titura, & missio in possessionem, installatio abbatum, electio archipresby-teri.* 17.
- XII. *Archidiacono incumbit dispensatio ararri ecclesiastici, cura viduarum, pu-pillorum, pauperum, & vinclorum.* 19.
- XIII. *Archidiaconi jurisdiction, ei competit jus visitationis, jus synodi & sy-nodatice, jus conficiendi gesta manumissionum, jus indicendi ferias solemnnes & jejunia, obeundi legationes pro Episcopo, prædicandi etiam, ejusdem dis-pensatio chrismatis, & alia.* 20.
- XIV. *Institutio archidiaconi, ejusdem actas, ordo, gradus, & dignitas.* 24.
- XV. *Archidiaconorum avaritia, exactiones, & frides: eorumdem typhus, & unde manarit: quibus artibus in ordinem redacti archidiaconi.* 26.
- XVI. *Archipresbyter unus ex adjutoribus Episcopi. Archipresbyteri alii urba-ni, alii rurales. Munia & jurisdictione archipresbyteri. Major & minor be-nedictio.* 28.

L I B E R II.

- CAP. I.** *E*piscopus sibi vicarium assumere debet. Qualis esse debet vicarius. Officium & potestas vicarii, ejusdem dignitas. pag. 32.
- II.** *Officialis*, vicarius Episcopi in jure dicundo. Ordo & gradus officialis. Ejusdem jurisdictione & potestas. Officialis habet modicam coercitionem, custodias, quæ decaneta, multæ dictiōnem. Officialis an sportulas capere possit? Præve exactiones officialium. 35.
- III.** *Episcopus proprius dispensator rerum ecclesiæ*. Ex concilio Chalcedonensi constitutus æconomus in singulis ecclesiis episcopalibus. Officium & potestas æconomi. 38.
- IV.** *Vicedominus vicarius Episcopi in temporalibus*, preeft jurisdictioni temporali. Olim assumebatur e clero, postea ex laicis. Vicedomini infolecentes coerciti. 41.
- V.** *Ecdicus, seu defensor ecclesiæ*. Ejus potestas. Defensores eligebantur e clero per Episcopum. Iniquioribus temporibus ab Imperatore postulati. Defensores patrimonii S. Petri. 43.
- VI.** *Episcopi proprium munus est docere verbum Dei*. Conciones habite e suggestu, dominico potissimum die. Auditorum plausus & acclamations in concionibus: scripto excepte ab auditoribus conciones. Presbyteris quando permisum prædicare. Monachi interdicti prædicationis officio. Ecclesiastes adjutor Episcopi in prædicationis munere. 45.
- VII.** *Episcopi munus est docere sacras litteras*. Scholæ in ecclesiis. Scholasticus, seu magister scholarum. Ei successit cancellarius. 47.
- VIII.** *Episcopi proprium est paenitentiam publicam indicere, paenitentes reconciliare*. Presbyteris id non permisum, nisi ex mandato Episcopi, vel in mortis discrimine. Paenitentiarii officium. Paenitentia publice usus sublatus. 49.
- IX.** *Episcopi munus est lustrare diaecesis*. Περιδευτής, circitor, visitator, ejus officium & propria diaecesis. Circulator in monasteriis. 50.
- X.** *Episcopus curator pauperum*. Matricula pauperum in ecclesiis. Matricularii. Xenodochia in ambitu ecclesiarum. Xenodochus. Xenodochia non debent fundari absque assensu Episcopi. 52.
- XI.** *Episcopi est velare virgines, easdemque curare*. Curator virginum constitutus ab Episcopo. Ad Episcopum pertinet & cura viduarum: ea rejecta in archidiaconum, vel archipresbyterum. 54.
- XII.** *Episcopi alter alterius adjutores*. Vicinior Episcopus per querelam adiri potest. Negligentia ordinarii suppletur per vicinum Episcopum. Inquisitores heretice prævictatis. Testes synodales. 55.
- XIII.** *Canonici duo adhibiti socii Episcopo*. Συγκέκοι. Concellanei Episcopi. Canonici adseffores & consiliarii Episcopi. 56.
- XIV.** *Missi episcopales*. Catechista. 57.
- XV.** *Visitator vacantis ecclesiæ positionis, a quo constituendus*. Munus hujusmodi visitatoris. 58.

L I B E R III.

- CAP. I.** Census descriptio personarum & rerum, pro cuius modo tributum indicitur. Inde census pro tributo. Census aliis capitum, alias prediorum. Census fiebat in loco originis. Poena fraudati census. pag. 61.
- II.** Census alii dominici, alii canonici. Census dominici sunt oblationes, primitiae, decime. Oblationes a fidelibus offerebantur singulis dominicis. Imperator non accedebat ad altare sine oblatione. Oblationes per diaconos altari imponebantur, & a presbytero benedicebantur. Oblationes offerebantur post lectionem evangelii. Fideles non communicabant sine oblatione. Oblatae. 62.
- III.** Oblationes spicarum & uavarum, vel olei ad luminaria. Oblatio lattis & mellis semel in anno. Oblationes pallarum, seu palliorum altaris. Oblationes cereorum. Cereus paschalis. Oblatio puluis, panis, & vini. 64.
- IV.** Oblationes pro defunctis. Oblationes pro despontatis. Sapiens clerici vel monachi tempore ordinationis, vel professionis, se & sua Deo offerebant. 66.
- V.** Patres liberos offerebant Deo, & religione monastica. Ritus solemnis oblationis paterna. 68.
- VI.** Oblationes de rapina repellendae: ut & oblationes excommunicatorum, enemorum, sacerdotum, hereticorum. 69.
- VII.** Oblationum depositum apud Episcopum, vel super altare, vel in manu sacerdotis, vel apud matricularios. Oblationum distributio. Oblationes jure communi debentur parochi: ex fundatione vel consuetudine Episcopo, vel patrino, & aliis. Semel Deo oblata non possunt revocari ad usus profanos. Oblationum redemptio. 70.
- VIII.** Primitiae frugum offeruntur Deo. Primitiarum usus nosus paganis. Primitiarum modus. 72.
- IX.** Decimae Deo reservatae in signum universalis dominii. Decimarum usus ex quo pax redditia ecclesiæ. Decimæ debentur matrici ecclesiæ. Singulis ecclesiis mansus adscriptus. Edictum Philippi Augusti, ne ecclesia quid possideat praeter decimas. 73.
- X.** Eleemosyna in pauperes quasi veſtigal Deo. Collatio eleemosynarum in pauperes, & dispensatio per diaconos. Eleemosyna in pauperes transmarinos. Eleemosyna in perpetuum dicte. 75.
- XI.** Census ab exemptis, vel commendatis monasteriis prestatetur sedi apostolica in signum exemptionis, vel protectionis. 76.
- XII.** Census ab Anglis oblatus ecclesiæ Romane in signum devotionis. Primum Romescot dictus, postea denarius S. Petri. Hujus census collecta facta per archidiaconum. Idem census genus tentatum in Gallia a Gregorio VII. 78.
- XIII.** Hispania, Bohemia, Polonia, Sicilia, Neapolis, Anglia censuales ecclesiæ Romane. Veſtigal a Byzantinis Imperatoribus solitum solitum ecclesiæ Romane, sublatum a Leone Iconomacho. 80.
- XIV.** Annatae fructus majorum beneficiorum primi anni in usum Rom. Pontificis. A quo inventæ. Annatae ex privilegio vel consuetudine Episcopis & archidiaconis tributæ, quod jus deportum vocant. An annatae sine simonia labore exigiri possint. Annatae quando damnatae in Gallia. 81.
- XV.** Jus caduci in bonis clericorum vindicatum a summo Pontifice, & Episcopis. 82.
- XVI.** Legatis & nunciis apostolicæ sedis procurations debita visitationis nomine. Nonnullorum legatorum acerbitas in exigendis procurationibus; aliorum continentia. 83.

L I B E R . IV.

- CAP. I.** **E**piscopi a quo tempore crevere opibus. Entheca quid sit. Opum parandarum studium notatur in Episcopis. Episcopi paupertatis amantes. Episcopalis dignitas hodie paupertatem ferre non valet. 86.
- II.** Census episcopales, in his modus habendus. Episcopi non domini, sed praepositi. Jura canonica, panis canonicus. Jura episcopalia lege dioecesana debita. Lex dioecesana quid sit. 88.
- III.** Lege dioecesana Episcopo debetur portio canonica oblationum & decimarum, & mortuariorum: ea est tercia, vel quarta pro consuetudine regionum. Monasteria soluta a lege dioecesana quoad oblationes. 89.
- IV.** Lege dioecesana Episcopo debetur procuratio visitationis nomine. Procuratio est annona, seu curatio corporis, alias piacularē sacrificium. Dispensa, circada, procreationum & evasionum modus. Jus procreationis quando receptum. 90.
- V.** Episcopis procreationem debent etiam monasteria, & civitatenses ecclesie: oratoria non item. Procreationes debentur non modo Episcopis, sed & Archiepiscopis, & legatis apostolice sedis. An summo Pontifici procreationes quoque debentur. Archidiaconis & decanis procreationes item debentur ex lege fundationis, vel consuetudine. 93.
- VI.** Synodus dioecesana, synodaticum. Ejusdem tercia tribuitur archidiacono. Cathedraticum. Monasteria exempta onere cathedratici. Synodaticum, & cathedraticum promissae accepta. 95.
- VII.** Eulogia Episcopis, & archidiaconis offerri consuetae. Moderatum auxilium, quod caritativum subsidium vocant. Aurum oblaivum. Ex quibus causis caritativum subsidium peti possit. Id subsidii non amplius quam semel peti potest. Consuetudo de secundis auxiliis sublata. 96.
- VIII.** Donationibus in monachos modus impositus. Ne ecclesiae, & decime monachis dentur sine consensu Episcopi. Ne monachi ecclesias regant per se, sed per vicarium, statuta ei congrua portione. Redemptio altarium, ea damnata in concilio Claromontensi. 98.
- IX.** Vettigal pro introitu sacerdotii, ἐμφανισμὸν. Cœna aditialis seu adjicialis, ἵθησις. Thronus sedes episcopalnis. 100.
- X.** Episcopalis jurisdictione, & ecclesie sub anno censu concedi solite. Idem in bailliviis & præposituris regiis. 101.
- XI.** Ecclesie ab Episcopis concessae monasteriis & aliis locis piis sub anno censu. Ecclesiis novus census imponi non potest, vel antiquis augeri. Matrici ecclesie census debetur a filialibus ecclesiis: honor pro censu, vel pro feudo. Prioratus regulares præstant censem majori monasterio. 102.
- XII.** Inquisitiones regiae. Inquisitio, exactionis genus. Regium quid sit. 103.
- XIII.** Census a Gothis impositus Romano Pontifici recepta Italia, retentus ab Imperatorib. Remissus Agathoni Papæ a Constantino Pogonato. Missilia a Rom. Pontificibus initio pontificatus jactata in vulgus. 104.
- XIV.** Patrono seu fundatori ecclesie præstatur annuus census ex fundatione, vel consuetudine: eidem debetur vita subsidium si casu lapsus fit in egestatem. Advocato ecclesiae pariter debetur annuus census ex fundatione, vel consuetudine. 105.
- XV.** Census ex voto a Ranimiro Rege Hispaniarum constitutus Jacobo Apostolo & ecclesiae Compostellanae. Par census a Carolo Magno constitutus Jacobo apud Compostellam, & Dionysio in Gallia. Primariae seminis & aliae species ex voto persolutæ ecclesiæ. 107.
- XVI.** Census a Christianis præstitus pro libertate Christiani nominis. Fictus Iudaicus. Vettigal fœneratorum. 109.

LIBER IV.

- CAP. I.** *Parochia quid sit. Parochie varia etymologia & acceperio. Parochia etiam pro diaœcœsi, alias diaœcœsi pro parochie.* ^{115.}
- II.** *Parœcia varia nomina. Titulus. Matrix. Baptismalis ecclesia. Plebania, unde plebanus, pro rectore. Basilica. Cura. Ipsæ parœcie plebes dicte. Ecclesia nomine intelligitur parochialis.* ^{117.}
- III.** *Parœcia varia signa. Parœcialis intelligitur, quæ habet suara clerum, & plebem, & certos fines; vel cuius rector habet curam animanum, administrationem sacramentorum, & potestatem fori pœnitentialis. Ejusdem signa equivoqua. Fons baptismalis, solutio & exactio decimarum, sepultura, seu cæmeterium, campanile & campana, prehensio possessionis per funem campana. Parochie signum & jus litanie, seu processionis cum crucis prelatione. Praeter crucem in processionibus præfertur banerium, seu labarum. Jus processionis argumentum jurisdictionis, vel societatis inter ecclesiæ. In dubio beneficium non intelligitur curatum.* ^{118.}
- IV.** *Parochiarum origo ab Apostolis. Parochie in urbe distinctæ per Evaristum. Parochia a Dionygio verius restituta, quam instituta. Parochia urbana & rusticæ. Parochiarum fines nullo tempore prescribuntur. Parochia sint non minus quam decem mancipia. Parochi comparantur centenariis & vicariis Comitum.* ^{121.}
- V.** *Parochia urbana dignitate potiores rusticani. Parochi urbani dicti honoris causa presbyteri cardinales, & parochia urbana tituli cardinales. Rurales presbyteri επίχειροι, vel ἐπίχειροι, forastieri, vel forenses presbyteri. Presbyteri urbis senatus ecclesiæ. Minores parochia ueroīcia. Parochia Constantinopolitana, harum prefecti cur κατακοίποι dicti.* ^{123.}
- VI.** *Parochia novæ non possunt adificari sine consensu Episcopi, & nonnisi ex iustis causis. Cum ecclesia nova fundatur competens in ea honor matrici ecclesiæ servandus est, puta, præsentatio, vel institutio rectoris, vel census annuus. Parochie private in castris optimatum.* ^{124.}
- VII.** *Collatio parochialium ecclesiæ de jure pertinet ad Episcopum, ex consuetudine vel privilegio ad alios. Olim ordinatio non fiebat sine titulo. Clerici acephali. Electio archipresbyteri ex consuetudine spectavit ad archidiaconum, clericum, & plebem. Electio etiam observata in parochiis. Collationem beneficiorum serius sui juris fecerunt summi Pontifices. Mandata de providendo. Gratia expectativa.* ^{126.}
- VIII.** *Jura episcopalia in parœciales ecclesiæ. Canonica obedientia, subiectio, reverentia. Synodus, synodatum, cathedralicum, visitatio, & hujus nomine procuratio.* ^{128.}
- IX.** *Mutua officia parochorum in Episcopos, & Episcoporum in parochos. Totus ordo confunditur, si sua cuique jurisdicçio non servetur.* ^{130.}
- X.** *Singulis ecclesiis unus presbyter imponendus: pluralitas beneficiorum vetita, nisi ex dispensatione, eaque ob justam causam. Academia Parisiensis judicium circa pluralitatem beneficiorum.* ^{131.}
- XI.** *Parochialis ecclesia non debet conferri in commendam, sed in titulum. Commendarum origo & usus notatur. In commendam dari solite, etiam abbatia, & ipsi episcopatus. Commenda olim erat temporalis, hodie defuit in perpetuam, hinc pro titulo habetur.* ^{133.}
- XII.** *Qualis debeat esse vita, & conversatio presbyterorum. Hi caste & continenter vivere debent, eis interdicitur contubernio mulierum, quas vocant* ^{135.}

- coherētātēs, subintroductātēs, aīgātātēs dilectātēs, sorores, seu sororiatēs, eisdem
vetatur commatres procurare.* 134.
- XIII. Presbyterorum cultus, eorum insignia vestis demissa, & orarium seu slo-
la, orario utuntur etiam diaconi, nec non Episcopi. 135.
- XIV. Aetas, institutio, ordo, & qualitas, id est litterarum scientia ordinandorum
in parochos. Ordinatis tempore ordinationis cur traditus libellus officialis. 136.
- XV. Solemnis professio fidei ordinandorum in presbyteros: eadem editur ab Epi-
scopis, metropolitis, Imperatoribus tempore inaugurationis, & a fidelibus cum
baptizantur. Fidei professio, census animae. 137.
- XVI. Parochus tenetur residere in ecclesia, idem non potest abesse ecclesia sine
justa & necessaria causa. An studiorum causa, justa absentiae causa in paro-
cho: etiam sacrificulis paganorum templo se movere religioni fuit. 138.
- XVII. Parochus non per vicarium, sed per se ecclesia interfervire debet. Ecclesia lo-
catæ ad firmam, retento censu annuo, personæ, seu personatus nomine. Personat-
uum, seu prioratum origo. Vicarii perpetui, eis debetur congrua portio. Cu-
tra animarum habitu remanet penes priorem, acta, transfertur in vicarium per-
petuum. Vicarius perpetuus debet fidem & obsequium personæ, id nomen
primigenio rectori, seu priori. 139.
- XVIII. Monachi ad parochialium ecclesiæ regimēn assumpti non sine dispen-
satione. In parochialibus ecclesiis unitis monasteriis, monachi non per se curam
animarum exercere debent, sed adhibito vicario perpetuo. Canonicis regulari-
bus parochiales ecclesiæ obtainere licet, quia sunt regulæ laxioris. Itonis hæc
de re judicium. 140.
- XIX. Perigrini beneficiorum ecclesiasticorum impotes in Gallia. Eadem conferen-
da lingue peritis. Beneficia indigenis affecta, quæ patrimonialia vocant.
Thomæ Mauroceni CP. notatio, quod ecclesiæ solis Venetis conferret. 141.

L I B E R VI.

- CAP. I. **P**resbyteri, seu parochi, sacerdotes secundi ordinis, Episcoporum
*coherētātēs, comministri, compastores, cooperatores, adjutores. Regi-
men animarum ars artium. Parochi prelatorum & præsidentium nomine con-
tinentur, iidem dicti apostolæ, apotropæci. Presbyteri cardinales, persone, &
eorum beneficia personatus. Parochiales ecclesiæ in villa murata non aliis con-
ferenda, quam graduatis. Ex privilegio parochi habent jura episcopalia in
suis ecclesiis, ea scilicet que pertinent ad jurisdictionem.* 142.
- II. Parochi officium missas, & alia sacra celebrare. Missa parochialis hora tertia,
& in majori altari celebranda. Parochianorum officium parochiale ecclesiæ
frequentare, & singulis dominicis parochiali missæ adesse. 143.
- III. Parochi est subditos baptizare. Unde parochiales ecclesiæ baptismales dictæ.
Baptismus, titulus Christianitatis, sacerdotium laici. 144.
- IV. Penitentie publicæ indictio propria Episcoporum. Jurisdictionem ordinariam
habet parochus in foro penitentiali. Ex Latéranensi conc. Parochiani semel in
anno debent sacra exomologesi peccata expiare apud proprium parochum, & in
festo paschæ SS. eucharistiam ab eodem suscipere. Veteres Christiani quotidie
communicabant: quotidiana communionis usus quando defecit. De custodia
SS. eucharistia observatu digna. SS. eucharistia ad agros desertur cum faci-
bus & tintinnabulo. Parochi officium est & extremam unctionem deficientibus
ministrare. Custodia SS. chrismatis. 145.
- V. Parochi est nuptiarum celebratio, & benedictio contrahentium. Nuptia non
celebrandæ, nisi prius editis solemnibus bannis. Horum institutum manavit

- ex consuetudine Gallicanæ ecclesiæ. Clandestinae nuptiæ dannatae. Nubentium abstentio ab ecclesia intra trigesimum diem post nuptias.* 153.
- VI.** Parocho commune cum Episcopo prædicandi officium. Sermonis habendi priscus mos diebus dominicis, idque post lectionem evangelii. 155.
- VII.** In singulis parochialibus ecclesiis fuere scholæ sub cura parochi: in his instituti qui clero destinabantur: aliae fuere scholæ in monasteriis. Parochi officium gratis docere. Laudatur Libanius, quod gratis docuerit egentes. Collationes inter parochos singulis kalendis. 156.
- VIII.** An parochus habeat jus excommunicandi, & interdicendi in sua ecclesia. Alexandri III. sententia hac de re defenditur. Parochus est ordinarius in sua ecclesia. Etiam canonici ordinarii dicti. Jus excommunicandi datur & abbatis, prioribus, & decanis, etiam archidiaconis de consuetudine. Idem jus datur & Cardinalibus in titulis suis. 157.
- IX.** Alia est benedictio major, alia minor. Minorem presbyteris licet fundere super plebem. Olei benedictio monachis in usu curationum gratia. Presbyteris non licet dare apostolia, seu litteras dimissorias. 162.
- X.** Parochis licet excipere testamenta, & alia ultima suorum parochianorum iudicia. Parochi munus est baptizatorum, & nuptias contrahentium, & mortuorum rationem habere. Martyrologium, ecclesiasticus codex, in quo funera, & alia quoque memorabilia fidei causa prescribebantur. Ratio libitinæ etiam apud Gentiles. 163.
- XI.** Decimæ & oblationes debentur ecclesiæ parochiali. Cur conc. Vormaciensi provisum, ut cuique ecclesiæ mansus adscriberetur. Mansus quid sit. Mansi alii ingenuiles, alii serviles. 164.
- XII.** Jus funeris seu sepulturae inter parochialia jura: pro sepultura ne quid extingatur. Olim sepultura intra ecclesiam vetita. 165.
- XIII.** Parochus debet habere suum clericum. Quæ minoribus clericis in singulis ecclesiis assignantur beneficiola dicuntur junioratus, ordines. Præstimonium unde dictum. 166.
- XIV.** Matriculariorum officium sacras ædes tueri, vota & oblationes fidelium suscipere, pauperes qui erant in matricula ecclesiæ curare, expositos infantes colligere & alendos tradere, eorundem est fabricæ ecclesiæ praefesse. 167.
- XV.** Parochi est curare pauperes, in singulis parochialibus ecclesiis fuit matricula pauperum, id nomen tabula seu catalogo pauperum, unde pauperes hujusmodi tabule inscripti matriculari dicti, pauperes pro foribus ecclesiæ, una queque civitas suos pauperes alat. 168.
- XVI.** Parochi est sacra adi constructio, tuitio, & refectio: quale parochianorum onus circa ea. Parochi est etiam ornare ecclesiam ut sponsi sponsam. Sacra ædes floribus herbulisque ornari pridem solite, harum incuria & squalor sequioris ævi nota. 169.
- XVII.** Domus presbyteralis juxta ecclesiam, vulgo caminata. Hac constitutione regia exempta est onere metati militaris. Ex consuetudine parochi nonnullis locis solemne epulum præstant parochianis suis certo die. 170.
- XVIII.** Clericorum statio intra cancellos seu presbyterium, laici extra cancellos. Etiam monachorum ab initio dum erant extra clerum proprius locus extra cancellos, mediis inter clerum & plebem. Inter laicos, in ecclesia distincta fuit statio vivorum & mulierum, necnon & devotarum virginum. Olim in ecclesia nulla habita ratio dignitatis. Posterioribus sæculis senioribus honor tributus in ecclesia. 171.
- XIX.** Delectus militaris per parochias ducibus presbyteris. 173.
- XX.** Parochiarum fines præscribi non possunt. Parochiales ecclesiæ non cadunt in regaliam. Parochiali beneficio quatenus pensio imponi potest. ibid.

DISSSERTATIONUM
JURIS CANONICI,
LIBER PRIMUS.

DE ADJUTORIBUS
EPISCOPORUM,
PRÆFATIO.

PISCOPATUS onus adeo grave, varium,
& multiplex, ut unius hominis operam obruat,
& tam in spiritualibus, quam in temporalibus
adjutore indigeat. Hoc provide jam olim sensit
ecclesia, cum Episcopis ob valetudinem, vel se-
nium, vel ob molem oneris, aliamve justam
causam, adhibuit coadjutores, vel chorepiscopos, & alios mino-
res subadjutas: puta archidiaconos, decanos sive archipresbyte-
ros, ac præterea vicarios generales & officiales, nec non vice-
dominos, seu œconomos; ne quid solatii deesset Episcopis in ad-
ministracione spiritualium & temporalium. Inde mihi, ecclesiæ
Tom. IX.

A

3 P R A E F A T I O .

¶ Dicas quo regitur providentiam miranti , enatum consilium de Episcoporum auxiliis solemmem in scholis nuper aperiendis prælectionem instituendi : sed quia amplior erat seges , quam ut una prælectione demeti posset , successit desiderium justam eadem de re disputationem emetiendi , quo pio lectori pulcherrima ecclesiastica œconomia ratio , ¶ singulorum pontificii adjutorum delineata statio , velut castrorum acies ordinata spectanda mirandaque proponatur , ¶ priores otii mei litterarii partus non alio quam sacro consecrentur auspicio . Tu , lector optime , æqui bonique consule .

D I S C E R T A T I O N I M
U R S C A N O M I C I
L I B R E R R I M U S
D E A D I U T O R I B U S
E P I S C O P O R U M
. O I T A F A Y .

¶ Dicas quo regitur providentiam miranti , enatum consilium de Episcoporum auxiliis solemmem in scholis nuper aperiendis prælectionem instituendi : sed quia amplior erat seges , quam ut una prælectione demeti posset , successit desiderium justam eadem de re disputationem emetiendi , quo pio lectori pulcherrima ecclesiastica œconomia ratio , ¶ singulorum pontificii adjutorum delineata statio , velut castrorum acies ordinata spectanda mirandaque proponatur , ¶ priores otii mei litterarii partus non alio quam sacro consecrentur auspicio . Tu , lector optime , æqui bonique consule .

A

CA.

XI . m . T

C A P U T I.

Adjutor in singulis officiis. Optiones militum. Proscholus adjutor scholarum. Subadjutor.

DJUTOR, ut a notatione nominis rem facilius assequatur, is vulgo dicitur, qui alterius vices seu locum impedit: quod genus officii familiare est, & velut accessio vocati, qui omnium fere munerum, tum publicorum, cum privato- rum. Hac ratione adjutor datur tutori, qui non sufficit suscipiunt; in administratione tutelæ; l. solet 13. ff. de tutel. l. si Gregor. Tur. preses 6. C. quomod. & quand. judex. Bonos Harmeno- de glor. con- pulo lib. 5. tit. 11. Adjutores suos habent commentarien- fess. cap. 71. sis, seu praefectus custodiarum; l. ad commentariensem, C. Denique con- de custod. reor. & cornicularii; l. ult. + in fin. ff. de jure immunitatis: me- juncti adjuto- moratur item adjutor officii praefecti prætorio, & aliorum majorum magistra- res causam tuum; l. ultim. C. de offic. pref. urb. & passim in notit. imper. adjutores of- discutiunt. ficii præfecturæ urbanæ memorat Symmachus tum præfectus urbis lib. 10. ep. 36. Ad hæc Fulgentius V. C. tribunus & notarius conventos adjutores urbanæ sedis afferuit. Et mox: Ad hæc Urbani adjutor officii per Robicem sibi a clarissimo viro Fulgentio mandatum esse respondit, &c. In re militari adjutor datur Imperatori, & aliis copiarum praefectis, immo & ipsis militibus. Scipioni in Hispania Syllanum adjutorem datum proprætoris titulo, auctor est Livius, lib. 26. Et M. Junius Syllanus propr. adjutor ad res gerendas datus est. Et Fulvium Posthumum Lentulo questori adjutorem datum; testis Jul. Cæsar. lib. 3. de bell. civil. Huic, quod valetudine minus commoda utebatur, Fulvium Posthu- mum adjutorem summiserat. Et optiones militum sunt vicarii & adjutores, qui eis adhibentur a centurionibus & tribunis militum; Vegetius lib. 2. de re mi- litar. cap. 7. Optiones ab optando appellati, quod antecedentibus ægritudine præ- peditis, bi tanquam adoptati eorum atque vicarii solent universa curare. Et in militia palatina magistro officiorum datur adjutor; Cassiodorus lib. 6. var. epist. 6. Adjutor etiam magistri nostris præsentatur obtutibus, ut vicaria sorte benefi- ci, eligamus ejus præsidium, qui nobis prestat fidele solatium. In conc. Chal- cedonensi act. 1. memoratur Constantinus magistrianus, & adjutor sacri secre- tarii, μαγιστρίων τῷ Βονδῷ συνπίστω: & ejusdem conc. act. 3. Eleu- sinius adjutor magistri sacrorum officiorum, Βονδὸς τῷ μαγιστρῷ σείων ὁπι- κών. Etiam in rebus privatis laudantur adjutores servi actoris, seu dispensato- ris; l. Sticho, §. item quero 4. ff. de statulib. Basilicis συνταχύντες. Quid in scholis? nonne præfecti scholarum suum adjutorem habuere, quem proscholu- lum vocabant? sic grammatico Mediolanensi proscholum adjungit Augustinus, serm. 19. de verb. Apostolor. al. 178. cap. 7. Dicam quod fecerit pauperi- mus homo nobis apud Mediolanum constitutus, tam pauper, ut proscholus esset grammatici, quod iisdem fere verbis repetit idem homil. 9. sic Victorium sub- doctorem, sive proscholum inter professores Burdegenses celebrat Ausonius, epigr. 23. Recentiores vocarunt adjutorem scholarum; Fulbertus epist. 80. Ad- jutorem scholarum nolo tibi mittere, qui nondum assecutus sit maturitatem etatis, & gravitatem morum. Eo res pervenit in singulis fere munis civilibus & mi-

DISSERTATIONUM

litaribus, ut adjutor principalis subadjuvam sortitus sit. Sic in officio praefecti præt. & aliorum, adjutori apponitur subadjuba passim in notitia imperii. Subadjuvam reddit Synesius pro adjutoris administro, seu vicario ep. 145. Αρποκράτων τὸς ἐσι πῶν Ηρακλεῖαν δορυφόρων πέζην ἔχων τῷ βοῦντῷ βοῦντῃ, οὐ γὰρ συβαδίβεται λέγει ποτὲ ερμηνεύει πιστεύει. Harporatio quidam est ex satellitibus Herculiani, munus habens adjutorem adjuvandi, hac enim dictio subadjuba id significare creditur. Eadem interpretatione usus est Suidas in loco qui emendatione indiget, ρρεβαιούβη lege σεβαδίβη παρὰ Παραιούσιον, οὐ πῶντῷ βοῦντῷ βοῦντος. *Subadjuba apud Romanos adjutoris adjutor.* Adjutoribus magistri officiorum fuere & subadjuvæ. In conc. Chalced. act. 3. celebratur Severianus subadjuba schola magistrorum, σεβαδίβη τῆς σχολῆς μαγιστριῶν. Denique in omnibus vitæ officiis, nemo per se satis valet sine adjutore; Senec. epist. 52. *Nemo per se satis valet, ut emergat: eporter manum aliquis porrigit, aliquis educat.* Et mox: *eum elige adjutorem, quem magis admireris cum videris, quam cum au-dieris.* His argumentis, an Episcopo ob senium, valetudinem, aut aliam justam causam coadjutor dandus sit, videamus.

C A P. II.

Superstigi Episcopo coadjutor dari potest. Varia hac de re exempla. Syncellus.

AN viventi Episcopo coadjutor dari posset, dubitatum est, quod, ne in una eademque civitate duo Episcopi existant, vetat can. 8. Nicænae synodi, & ex eo cap. 10. concil. generalis Lateranensis habitu sub Innocentio III. cap. quoniam, de offic. ordinar. ubi ratio redditur, ne ecclesia diversos Pontifices habeat, tamquam unum corpus diversa capita monstrum simile: unde & Episcopo non licet sibi successorem deligere, ex can. 23. Antioch. conc. can. Episcopo 3. 8. qu. 1. Hujus Nicæni canonis observantissima ecclesia Romana duos Pontifices non tulit, & lectis Constantii A. litteris, quibus Liberio ab exilio Romanum redire permittebatur, & ecclesiam regere una cum Felice in ejus locum intruso, plebs conclamavit, unum esse Deum, unum Christum, unum Episcopum, εἰς Θεός, εἰς Χριστός, εἰς Επίσκοπος. Theodorit. lib. 2. cap. 17. Certe nonnumquam ecclesia ex dispensatione κατ' ὀικονομίαν duos in una sede passa est Episcopos, sed hoc propter majus bonum, nempe schismatis & dissidiū componendi causa, ut in concil. Nicæno canone supra laudato id Novatianorum ad Catholicam unionem revocandorum causa indultum, ut si Novatianæ sectæ Episcopus ad sanam frugem rediret, Episcopi nomen & titulum in eadem civitate obtineret. Hoc exemplo Antiochena ecclesia in duas partes divisa, Meletius benigne & comiter Paulinum compellavit, ut seposita quaestione de primatu gregem communiter pascerent, & si de cathedra, qua erat contentio, solvi non posset, collocato in ea evangelio tamquam pacis sequestro, utrinque ipsi assiderent; Theodorit. lib. 5. cap. 3. Consumili & pacis fo-venda studio, Africa Donatistarum schismate laborante, Catholici Episcopi Donatistis Pseudoepiscopis episcopatus obtulere consortium, & honorem consel-sus; synodi Carthag. can. 74. apud Zonaram, cap. 1. de parochiis, in gestis collat. Carthag. I. cap. 16. & apud Augustin. epist. 162. (al. 43. cap. 5.) Et in Chalcedonensi conc. act. 14. Athanasius olim Perrhenorum Episcopus restitutus, ita ut Salvianus, qui post ejus depositionem ordinatus fuerat, Episcopalem dignitatem cum eo haberet quasi ὑπονομίαν, seu substitutus, & pro facultatibus ecclesiæ aleretur. Sed hæc omnia ex dispensatione ecclesiastica accipienda sunt. Igitur non sine Nicæni concilii labe & offensa, viventi Episcopo coad-jutor

jutor adjungi posse videbatur, cum per hoc duo Episcopi appareant in una eademque ecclesia. Et Augustinus ipse, postquam Valerio Hippomensi Episcopo coadjutor adscitus, doluit se nescisse concilii Nicenai decretum; præter Possidum ejus vitæ auctorem, testis ipse in epist. 110. (al. 213. num. 4.) *Hic adhuc, inquit, in corpore positæ beatæ memorie patre & Episcopo meo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo: quod concilio Niceno prohibitum fuisse nesciebam; nec ipse sciebat.* Ipseque Augustinus, ut hujusmodi lapsui in posterum occurreretur, in concilio quodam legem dici curavit, ut libellus canonum ordinandis traderetur; auctore Possidio ejus vitæ, cap. 9. Est quod miremur, Augustinum nomen sacrarum litterarum, Nicenæ fidelis defensorem acerrimum, Nicenum istum canonem ignorasse; immo magis est quod mirerur nimiam ejus religionem verentis in sua ordinatione tentatum Nicenum canonem! nec enim coadjutor potest videri alter Episcopus, sed unum cum eo cui adjungitur efficit Episcopum: non dividit cathedram, sed unam cum adjutore cathedram implet: non succedit Episcopo, sed accedit, ut de Augustino eleganter scripsit Paulinus in epist. ad Romanianum, quæ inserta est in can. non autem, 7. quest. 1. *Ita consecratus est, ut non succederet in cathedra Episcopo, sed accederet.* Hoc disciplinae ecclesiastice genio primum Petrus Princeps Apostolorum adjutores sibi adscivit Linum & Cletum, de quo Irenæus lib. 3. cap. 3. Epiphan. in Panario, hæref. 27. & Joannes III. in epistol. quæ refertur in can. si Petrus, 8. qu. 1. nemo tamen erit qui dicat, Principem Apostolorum, qui ecclesiæ unionem suo sanguine sancivit, malo exemplo Christi ecclesiam discidisse. Inde coadjutorum datio multis varia per tempora secutis comprobatur exemplis. Ante Nicenum concil. sub Severo, Narciso Hierosolymitano Antistiti coadjutor datus Alexander; Euseb. lib. 6. cap. + 8. Zonar. in Sever. Sub Diocletiano Theotecnus Cæsariensis Episcopus Anatolium ἀναδοχὴ, id est successorem sibi designavit, & una cum eo administravit, donec is, vita functo Eusebio Laodicensi Episcopo, invititus in ejus locum electus est; Euseb. lib. 7. cap. + 32. quid? a Niceno concilio sub ipsa tempora Constantini, Maximus coadjutor datus Macario in Hierosolymitano episcopatu; Sozomen. lib. 2. cap. + 20. Nicephor. lib. 8. cap. 46. Meletio in Apamensi Episcopatu administrando συνεπός, id est coadjutor ascitus Stephanus. Theodorit. lib. 5. cap. 4. Gregorio patri Coepiscopus & coadjutor accessit Gregorius Nazianzenus filius, quod factum ipse tuetur orat. 8. & in epist. 42. & in carmine de vita sua. Meletio Thebaidis Episcopo coadjuva usus est Petrus Alexandrinus in universi patriarchatus administratione, ὡς διὰ ἀντλήσεως ἀναζόει. Epiphan. hæref. + 68. artic. 1. & Synesius Cyrenensis Episcopus, Pentapoleos & totius Cyrenaicæ Provinciæ curam gessit ex speciali Patriarchæ Alexandrini commendatione, non alio in ea re, quam coadjutoris officio functus; auctorem habemus ipsum Synesium epist. 67. Annon & Patriarchæ CP. adjungi coadjutorem futurum successorem, quem nuncupabant συγκεκρὶ, quasi dices consellaneum, & ejusdem cathedrae participem, moris antiqui fuit? Testes Zonar. & Cedren. in Constantin. Monomacho, & aliis locis. Tot exemplis, velut auctoritatis instrumentis propositis, facile ordinationis suæ rationem tueri potuit Augustinus, & merito damnatur quod Paulinus & Possidius dixerunt, Augustinum novo more, & contra morem ecclesiæ proiectum: nec enim a moribus ecclesiæ alienum dici potest quod tot juvatur exemplis varia per tempora subortis: atque ideo cum Augustinus Episcopatum suscipere recusaret, contra morem ecclesiæ, ut dicebat, vivente Episcopo, id fieri solere ab omnibus qui aderant Episcopis & clericis suis, & tam transmarinis, quam Africanis ecclesiæ exemplis probatum, narrat idem Possidius: & quidem ipse Augustinus errorem suum factò emendavit, dum ordinationis suæ exempla propagavit, & Eradium sibi coadjutorem & futurum successorem designavit, accidente

DISSERTATIONUM

fiducia ex recenti Severi Milevitani Episcopi exemplo, qui vivens coadjutorem & successorem sibi delegerat; Augustin. epist. 110. (al. 213. num. 1.) Denique, ut omnis expungatur scrupulus, quem exemplo & anterioris conscientiae nutu Augustinus movere potuit, praesto est Capuenis synodus habita sub Syriaco pene in conspectu ecclesiae Romanae, quae Bassus Episcopo Senecionem coadjutorem dare non dubitavit: cuius concilii gesta, quae hodie desiderantur, ad se delata rata habuit Ambrosius; testis ipse in epist. 79. (al. 56. in fin.) ad Theophilum & Anysium: *Legimus etiam*, inquit, *Omnia percurrimus, vel de eo quod fratri nostro O^r Coepiscopo Bassu in confortium regende ecclesia datus est Senecio.* Unde nihil est quod dubitemus, superstiti Episcopo coadjutorem dari posse, cum res tot exemplis, & conciliorum patrumque auctoritate probetur.

C A P. III.

Quibus ex causis detur coadjutor.

NON una ex causa Episcopo datur coadjutor: adeo enim grave est onus sacerdotii, ut unius hominis operam & vires longe exsuperet, & mortales tot casibus obnoxii sunt, ut quampluribus ex causis coadjutorem dari necesse sit: puta ob valetudinem, ætatem, & alias causas. Ob infirmitatem non removetur Episcopus, sed ei datur coadjutor, si morbus sit fonsicus & perpetuus; can. *scriptit*, can. *quamvis*, 7. qu. 1. cap. *de rectoribus*, cap. *ex parte*, cap. *ult. de cleric. agrot. vel debilitat. cap. pastoralis*, eod. tit. in 6. Ita Tetrico Lingonensi Episcopo, oneri episcopali ob ægritudinem impari, Mundericus assidente Principe coadjutor & futurus successor datus; ita ut, superstite Tetrico, is Tornodorensis castrum, quasi propriam diecensem, ut archipresbyter regeret; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 5. Pari de causa Maurilius Cadure. Episcopus adjutorem & successorem sibi designavit Ursicinum, & Domnolus Cenomannensis Theodulphum, quem naetus est successorem; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 42. lib. 6. cap. 9. Aimon. lib. 3. cap. 39. pariterque ob infirmitatem Rimberto Bremensi Archiepiscopo, Adalgarium ex monacho Corbiensi coadjutorem datum; testis Adamus Bremensis, lib. 1. cap. 39. & in specie d. cap. *ex parte*, coadjutor datus Arausicensi Episcopo, cui nomen erat Arnulphus, ob diutinum & insanabilem morbum. Æque ob senium & ingravescensem ætatem datur coadjutor, nam senectus ipsa deterimus morbus est: ob senium Narcisso Hierosolymitano coadjutor datus Alexander: Gregorio ob senium & infirmitatem corporis coadjutor accessit Gregorius Nazianzenus filius: Bonifacio Episcopo Moguntino ob senium adjutorem assumere permisum a Zacharia R. Pontifice; can. *petitum*, 7. qu. 1. & apud Bonifac. epist. 142. etiam ob senium Adalgario Bremensi quinque viciniores Episcopos coadjutores datos; testis Adamus *loco supra laudato*. Nec non Episcopo, ante justos ætatis annos promoto, ex indulgentia interim datur coadjutor, ut Hugoni filio Heriberti Veromanorum Comitis ad Remensem episcopatum vix puberi proiecto, Odalricus Aquensis Episcopus coadjutor datus, ut episcopali fungeretur officio, quoad Hugo ætatis compos factus esset; Frooard. *in chron. ad ann. 828.* O^r lib. 4. hist. Remens. cap. 18. 20. 22. & Deodericus Dux Mosellanorum, ut refert Sigebertus *sub ann. Chr. 1009.* post fratrem suum Alberonem, dato Metensi episcopatu filio suo adhuc parvulo tutorem, sic vocat coadjutorem, ei substituit Deodericum, quo genere indulgentiae aliquando usi Pontifices etiam in minoribus beneficiis: cum Episcopus Conventrensis in Anglia ecclesiis quasdam con-

concessisset impuberibus, Alexander III. eos ex dispensatione non removit, sed interim ecclesiaram custodiam idoneis clericis commendavit; *cap. ex ratione, de etat. & qualit. preficiend.* interdum bene valenti, & optime administranti, adjutorem sumptum invenio ob molesti oneris, vel ob periculum & malignitatem temporum, ut Petrus Princeps Apostolorum Linum & Cletum adjutores sibi adscivit, ut exteriōra ministrarent, ipse autem verbo, id est verbi prædicationi, & oratiōni daret operam; *can. si Petrus*, 8. *qu. 1.* & Maximus post mortem Macarii successurus in episcopatu Hierosolymitano designatus est, ita ut interim episcopalī munere una cum Macario fungeretur, ne forte extincto Macario Arriani vacantem & indefensam ecclesiam occuparent; Sozomen. & Nicephorus locis *supra adductis*. Item Episcopo ob simplicitatem & imperitiam datur coadjutor, qui ejus vices suppleat; *can. quia frater*, 7. *qu. 1.* ut in minoribus archidiacono, in quo industria & solertia desideratur, si rerum agendarum expers sit, ab Episcopo datur coadjutor; *conc. Agathens.* *can. 18. can. † Episcorum*, 74. *dist.* & plebanis seu parochis illitteratis & imperitis, si alias honestis moribus prædicti sint, Episcopus tanquam delegatus sedis apostolice coadjutorem aut vicarium pro tempore dare potest; *conc. Trident.* *sess. 21. de reform.* *cap. 9.* Quid? Episcopo si sit imperitus linguae vernaculae, datur etiam coadjutor: hanc ob causam Valerius Hippensis Episcopus, Latinae linguae minus peritus, coadjutorem sibi adscivit Augustinum; Possidio ejus vit. *cap. 5.* eandemque ob causam ex conc. general. Lateranensi habitu sub Innocent. III. si diœcesis diversis linguis distincta sit, & in una eademque civitate & diœcesi commixti sint populi linguis varii, & Episcopus tot linguarum compos non sit, coadjutorem & vicarium sibi adsciscere deber linguæ peritum; *cap. quoniam, de offic. ordinar.* quod statutum est propter Frances, & ceteros Latinos, a quibus occupata Syria & ipsa Constantinopoli, hac occasione paſsim Latini his partibus insederunt, & pulsis Græculis Latini Episcopi impositi sunt: sed cum hi Gæce nescirent, necesse fuit legem dici, ut coadjutores & vicarios hellenismi peritos sibi adsciscerent, ne omnia per interpretē agere cogerentur. Dilapidatori etiam interdicitur administratione temporalium, & coadjutor ei datur in temporalibus; *can. † quia ea*, 3. *qu. 2.* Hac de causa Cephaladunensi Episcopo coadjutorem adhibuit Honorius III. *cap. venerabili, de offic. delegat.* quod suspecti tutoris exemplo constitutum; *l. eum quem, C. de suspect. tut.* Ita ex rescripto Gregorii IX. ad abbatem Montis belli apud Matthæum Paris. *sub ann. Chr. 1231.* si a visitatoribus abbas non exemptus nimis negligens & remissus inventus fuerit, a Diœcesano dandus est ei coadjutor usque ad proximum capitulum generale: quod si dilapidator inventus fuerit, a regimine abbatiae amovetur per Diœcesanum, & interim datur administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec monasterio de abbate prospectum fuerit: quod & ante sanctum ab Honorio III. *cap. ult. de stat. monach.* Immo & Episcopo, pœnitentia causa sacris abstento, datur coadjutor: Genebaldo Laudunensi Episcopo, pœnitentia causa recluso in cellula in septennium, quod uxoris consuetudine usus esset, Remigius Remensis Metropolitanus interim coadjutoris officio functus est, ita ut alternis dominicis missam celebrarer Remis, & Lauduni; testis Hincmarus *m. vita Remig.* *apud Surium*, 13. Jun. Præsuli capto ab hostibus & barbaris datur quoque coadjutor; *cap. si Episcopus, de supplend. neglig. prelat.* in 6. *clem. † un. de for. compet.* Sic Ignatius Antiochenus, cum Romam duceretur damnandus ad bestias, Polycarpo Smyrnensis Episcopo Antiochenæ ecclæsiæ gregem commendavit; Eusebio *lib. 3. cap. † 36.* & haec sunt fere causæ, propter quas solet dari coadjutor. Nunc videamus ad quem pertineat datio coadjutoris, an ad Metropolitanum, an ad Romanum Pontificem?

C A P. IV.

Ad quem pertineat datus coadjutoris, ad Metropolitanum, an ad Romanum Pontificem?

COADJUTORIS datus suapte natura non ad alium pertinere videtur, quam ad Metropolitanum; nam ut Metropolitani est confirmare electos, ejusdem esse videtur confirmare designatos coadjutores: & coadjutoris datus magis accedit electioni, quae est juris communis, & a Metropolitano confirmanda venit, quam postulationi, vel translationi, quae non negatur esse de majoribus causis, & pertinere ad sedem apostolicam. Et si antiquorem usum spectemus, coadjutorum datus vel confirmatio stetit penes Metropolitanum, vixque delata ad sedem apostolicam, ut probatur exemplis ordinationum Alexandri, Anatolii, Gregorii Nazianzeni, & maxime Augustini, qui a Valerio assumptus in coadjutorem, quasi solo consensu Primatis Episcopi Carthaginensis; teste Possidio ejus *vit. cap. t. 8.* & ipso Augustino *epist. 110.* * (*al. 213.*) sed labente ævo non injuria Pontifices coadjutorum dationem ad se revocarunt, quod pontifici culmen sit dispensare a lege, & coadjutoris datus non sine dispensatione obtineri possit, obstante canone Antiocheno, ne liceat viventi Episcopo successorem designare: tum ut inveterata coeretur licentia, qua complures Episcopi utebantur assumendi sibi coadjutorem futurum successorem, magis affectu carnis & sanguinis, quam in rem & utilitatem ecclesiae. Hoc jure Pelagius Joanni Narniensi Episcopo, quod rerum agendarum expers esset, poscenti Constitutum dedit coadjutorem: & Gregorius I. permisit, ut Joanni Justinianeæ Prima Episcopo, ob spondum morbum daretur coadjutor: ut & Bonifacius Moguntinus Episcopus missionem quam poscebat non obtinuit a Zacharia Pontifice, sed ab eo impetravit jus assumendi coadjutorem, eundem futurum successorem: quæ omnia colliguntur *ex can. scripti, can. periisti, can. quia frater, 7. qu. 1.* Hoc etiam jure Adalgario Bremensi Metropolite ob senium, viciniores quinque Episcopos a Romano Pontifice coadjutores datos jam memoratum ex Adamo Bremensi. Inde Pontificum in dando coadjutore potestatem passim fere agnovere Metropolitanus. Luculentum ejus rei argumentum extat *in cap. ex parte, de cleric. agrot. vel debilit.* ubi Arelatensis Archiepiscopus aditus ab Arausicensi Principe, ut laboranti Episcopo subveniret, rem retulit ad Innocent. III. Rom. Pontificem, a quo mandatum tulit, ut idoneum ei coadjutorem daret: quo jure usus est & Honorius III. *in d. cap. venerabili,* dum ait, se Archiepiscopo Cusentino demandasse, ut Cephaladunensi Episcopo, si de dilapidatione suspectus esset, coadjutorem daret: nec dum tamen coadjutorum datus palam ereta Metropolitanus, donec a Bonifacio VIII. pronunciatum *in cap. pastoralis, de cleric. agrot. in 6.* & *cap. si Episcopus, de suppl. neglig. pralat. eod.* coadjutoris dationem unam esse ex majoribus causis, quæ pertinent ad sedem apostolicam, *non obstante*, inquit, *contraria consuetudine:* ex quo certi juris est, coadjutorem ab alio dari non posse, quam a Rom. Pontifice, vel auctoritate apostolica: quam ob rem Johannes Monachus in *d. cap. pastoralis*, coadjutores vocat apostolicos: nec dispare jure constitutum invenio, ecclesiæ cathedrali vacanti procuratorem seu administratorem, quem Graci vocant *procuratorem*, nostri visitatorem, dari non posse ab alio, quam a Rom. Pontifice; *can. pastoralis, 7. qu. 1. cap. cum nobis, de elect. cap. ult. de suppl. neglig. pral. in 6.*

C A P . V.

Coadjutor non datur invito, nisi urgente necessitate. An duo vel plures coadjutores dari possint? Syncelli.

QUA ratione Principi invito non est dandus consors Imperii, ut olim obtestatum Valentinianum narrat Theodorit. lib. 4. cap. 16. & curator non datur adulto invito, nisi ad litem; §. item invitum, inst. de curat. l. 1. C. qui pet. tut. quia ipse capax est administrationis rerum suarum, Episcopo invito non datur coadjutor, qui est vice curatoris; can. scripsit, can. qualiter, can. quamvis, 7. qu. 1. cap. pastoralis, de cleric. ægrot. in 6. Sed si coadjutore indigeat propter valetudinem, vel ætatem, monendus est, ut coadjutorem sibi petat: & hoc est quod ait d. can. scripsit, suggerendum esse, ut dispensator illi requiratur: quod si admonitus, ut coadjutorem petat, non acquiescat, tunc invito & non consentienti dandus est coadjutor a Rom. Pontifice precibus capituli. Immo & consentienti non est dandus coadjutor sine consilio & consensu capituli; d. cap. pastoralis. In prælaturis, quæ pertinent ad nominationem regiam, puta episcopatu, & abbatia, an consensus Regis desideretur in coadjutore dando? Rebuffus in concord. tit. de reg. ad prælatur. nominat. §. 1. in verb. sponte factam, negat, hac ratione, quod ob ætatem, valetudinem, vel captivitatem Episcopi, vel alias causas, propter quas datur coadjutor, non vacet episcopatus, & consensum Regis requiri ait in casu vaccinationis tantum: sed verius est, coadjutorem non dari absque consensu Principis, ad quem spectat nominatio vacante ecclesia, quia alias per coadjutoris dationem impediretur vacatio, & fraus fieret nominationi regiae: & eo jure utimur: & jam olim Gregorius I. in epist. 4. lib. 9. ad Anatolium diaconum, quæ refertur in d. can. scripsit, aperte insinuat, se moveri ad dandum coadjutorem Joanni Prima Justiniæ Episcopo, voluntate & præcepto Imperatoris, quem piissimum dominum appellat, urgentis, ut ei ob ægritudinem daretur coadjutor, ne civitas pastore destituta hostium insidiis pateret. Et vota Principis audienda in dando coadjutore satis intelligi voluit Innoc. III. in d. cap. ex parte, de cler. ægrot. vel debilitat. cum Archiepiscopo Arelateni mandavit, ut Arausicensi Episcopo coadjutor daretur, id expostente Arausicensi Princeps. Quin & in minoribus beneficiis, quæ sunt juris patronatus, non est dandus coadjutor cum futura successione sine consensu patroni, ut consentiunt Lamber-
tinus de jure patronat. lib. 2. part. 1. qu. 6. principal. art. 2. n. 1. Gonzales in reg. 8. cancell. gloss. 5. §. 9. num. 18. & alii. Si quæras quot coadjutores dari possint? olim certa regula non fuit in numero dandorum coadjutorum: sed quo modo unus, duo, vel plures tutores dantur pro modo patrimonii, & onere tutelæ; ita unum, duos, vel plures coadjutores dari mos fuit pro ratione oneris episcopaloris. Cletum & Linum adjutores sibi adscivit Petrus Princeps Apostolorum, & his tertium superadjectit Clementem, quem successorem designavit; can. si Petrus, 8. qu. 1. Priscam, Aquilam, & Timotheum legationis Apostolicae συνεπήσ, id est adjutores habuit Paulus, ut ipse innuit in epist. ad Rom. cap. 16.(3. & 21.) Plures coadjutores dari posse significat Nicolaus I. in epist. inscripta Alvino Januensi Archiep. can. Pontifices, 7. qu. 1. dum Episcopum ob infirmitatem removeri vetat, sed vicinos Episcopos ei adjutores dari: Vicinorum, inquit, usque ad recipiendam sanitatem Episcoporum auxilia subrogentur. Adalgaro Remensi ob senium quinque vicinores Episcopos a Rom. Pontifice adjutores adscitos jam relatum ex Adamo Bremensi. Constantinopolit.

Hoc jure
Grimoaldus
abbas S. Gal-
li Hartmo-
lum sibi ad-
scivit vica-
rium & futu-
rum succe-
sorem, assen-
tiente Ludo-
vico P. Rat-
pert de cas-
bus mon. S.
Galli cap. 63.
apud Gol-
dast. tom. 1.
rer. Alaman-
nic.

Patriarcham nonnumquam plures adjutores, sive syncellos suscepisse, argumento est, quod protosyncelli meminit Codinus: plures syncellos commemorat Cedrenus, in Romano Argyropoli, ἵπησε δὲ συγκέλλες Μετροπολίτας τρεις. Fecit etiam tres syncellos Metropolitas.

C A P. VI.

Coadjutores alii ad tempus, alii cum futura successione. Syncellus coadjutor & futurus successor Constantinopolit. P.

COADJUTORIA, ipso jure est temporalis, non perpetua, & coadjutoris officium exiprat morte coadjuti, vel cessante impedimento, quod causam dedit coadjutoriae; *can. Pontifices*, 7. qu. 1. cap. *† pastoralis*, *de clericis agrot. vel debilit.* in 6. unde coadjutoria non est proprio beneficium ecclesiasticum, cum non sit titulus perpetuus, sed nudum ministerium: ex dispensatione & mera gratia introducta sunt coadjutoriae perpetuae, id est ea quae sunt cum futura successione; quia non vergunt in utilitatibus ecclesiae, sed in rem eorum, qui dantur coadjutores, & sunt merae gratiae expectativae: unde coadjutorem cum futura successione solus dare potest Romanus Pontifex: quo jure Bonifacio Moguntino ob senium missionem postulanti a Zacharia Rom. Pontifice permisum, ut successorem sibi deligeret, eundem futurum successorem; *can. petiissi*, 7. qu. 1. olim tamen ex usu coadjutorum etiam cum futura successione sepe saepius datos citra apostolicam auctoritatem, multis comprobatur exemplis, ut Augustini, Eradii, & aliorum, quae supra adducta sunt: & Constantinopolit. Patriarcha syncellum proprio nutu sibi assumebat, eundem futurum successorem; Zonar. in *Constantino Monomacho* (cap. 35.), ubi legatum a Sultano missum ad Imperatorem refert, quem illi seriphon vocant. ἐτοι, inquit, δέ εἰ παρ' αὐτοῖς πάλαι ἦν παρ' ὅπερ ἡμῖν ὁ λεγομένος σύγκελλος, ὃς γὰρ ὁ σύγκελλος τῷ Πατριάρχῃ Σανόντῳ, εἰς τὸν ἐκείνου τόπου ἀνταναδίσατο, ἐτοι καὶ ὁ σερίφος τῷ Καλιφᾷ Σανόντῳ τὸν τελευτήσαντα διεδέχετο, is est apud eos, qui olim apud nos syncellus; nam ut syncellus Patriarcha defuncti locum occupabat, si etiam seriphes Caliphā defuncto succedebat, quod & Cedrenus eodem loco exscriptit; unde & Romanus Lacapenus Theophylactum filium natu minorem a Nicolao Patriarcha syncellum designari fecit, in spem patriarchatus, ut scribunt iidem Zonaras & Cedrenus in *Lacapeno*. Intelligitis quis esset syncellus & aliquando tamen & suffraganei syncellorum nomine audiebant, cancellos corrupte Guillelm. Tyrius lib. 14. cap. 12. Et quoniam iterum eundem Patriarcham oportebat habere prater supradictos Metropolitanos familiares suffraganeos quos Greco cancellos vocant. His moribus ante concilium Tridentinum passim coadjutoriae cum futura successione concedebantur; sed eo concilio sublata sunt, *session. 25. de reformat.* cap. 7. ne in beneficiis ecclesiasticis hereditaria successio admittatur; nisi aliud suadeat urgens necessitas, & evidens utilitas, concessione reservata summo Pontifici. Sane ordinarius potest archidiaconis, vel parochis coadjutores dare ad tempus, & ita accipe *cap. de rectoribus*, *cap. tua nos*, *cap. ult. de clericis agrot. vel debilitat.* sed non potest coadjutores imponere in perpetuum, & cum futura successione: argumento est, quod Episcopus non potest cuiquam conferre beneficium sub conditione, ut post mortem ejus alias succedat; *cap. accepimus*, *de paet.* *cap. audivimus*, *de collusione detegend.* ex concil. Trident. *sess. 21. de reform.* *cap. 9.* parochis illitteratis & imperitis, si alias bonis moribus praediti sint, Episcopus tanquam apostolicæ sedis delegatus coadjutores dare potest, sed ad tempus dumtaxat.

CAP.

C A P. VII.

Dignitas & potestas coadjutorum . Tituli coadjutorum de ecclesiis , quæ sunt in partibus infidelium , satis recens inventum . Metropolitanorum cum syncelis de gradu certamen .

QUÆ sit dignitas & potestas coadjutoris in hoc tractatu scire in primis conductus . De jure coadjutor est socius & particeps honoris episcopalis , unde coepiscopus dicitur , ut de Augustino , postquam Valerio coadjutor datus est , proditum est in Paulini epist . can. non autem , 7. qu. 1. & Valafrid . Strab. de reb. eccles. cap. ult. Porro sicut Comites quidam missos suos preponti popularibus , qui minores causas determinent , ipsis majora reservent : ita quidam Episcopi coepiscopos habent , qui in rebus sibi congruentibus quæ injunguntur efficiunt . Coadjutor prælati est prælatus , & ut talis curam animarum penes se habet ; gloss. in cap. de rectoribus , de cleric. ægrot. vel debilit. Coadjutorem aliquando datum invenio cum titulo Episcopi certi castrum , vel partis diœcesis , vel etiam cum titulo archipresbyteri , ut Pientio Pictaviensis Eustripius coadjutor datus cum futura successione , & interim apud Sellense castrum Pictaviensis diœcesis Episcopus ordinatus ; Gregor. Turonens. lib. 4. cap. 18. Tetrico Lingonensi Mundericus coadjutor datus , ita ut interim dum is viveat Tornoderense castrum , nostris Tonnerre , ut archipresbyter regeret ; idem Turonens. lib. 5. cap. 5. Verum ex stilo , quoniam duo non possunt esse in solidum titulares ejusdem ecclesie , ne episcopatus sectio induci videatur , coadjutor datur cum titulo Episcopi alicuius ecclesie , de his quæ positæ sunt in barbarico solo , & in partibus infidelium , ut loquuntur , quod est satis recens inventum , & ab eo tempore introductum , quo Latini Hierosolyma & Syria exciderint , quasi ad retainendam civilem & festucariam possessionem . De jure coadjutor habet administrationem spiritualium & temporalium una cum Episcopo ; can. scripsit , can. quia frater , 7. qu. 1. unde dispensator dicitur in d. can. scripsit , & habet curam animarum penes se ; d. cap. de rectoribus : & certe ecclesie interest ne coadjutor caret actu , ne ecclesia debitum fraudetur obsequiis . Adjutor , inquam , habet administrationem , sed non plenam & liberam , unde in actu & administratione ita se gerere debet , ut obsequium & reverentiam præstet Episcopo , quia naturali ratione adjutor minor est eo , cui adjutor accedit , ut constat exemplo mulieris , quæ subiecta est viro , cui data est iu August. in adjutorium : quo argumento usus est Ambros. lib. de paradis. cap. 10. (in fin.) Joann. tract. In eo igitur adjutorium bonum mulieris , quamquam etiam inferior dicatur ad 21. (num. 17.) jutor , ut & in usu reperimus humano , quia dignitate potiores plerumque adjut videmus in torem meriti inferioris adsciscunt . Atque adeo adjutor nihil potest agere sine rebus huma assensu Episcopi . Sic Augustinus , efi jam presbyter factus a Valerio prædicens , quia mandi potestatem accepisset , postquam eidem coadjutor sumptus , non prius monasterium posuit intra septa episcopii , quam imperato ejusdem consensu ; testis mitit , quam ipse Augustinus , vel alius quisquis est ex ejus persona , ferm. 21. ad fratr. in ille qui mitemo : Et quia solus stare non poteram Episcopus , ideo rogavi sanctum senem titus . Episcopum Valerium , qui mihi jam potestatem predicandi in populo dederat , ut infra domum Episcopi monasterium clericorum constituerem . Et hoc jure viventi abbati successor designatus non potest attingere administrationem temporalium , saltem absque consensu abbatis ; conc. Cabillonens. can. 12. Si quilibet abbas elegerit successorem , ipse , qui sic eligitur , de facultatibus ipsius monasterii ad regendum nullam habeat potestatem . Sic Notkerus abbatia S. Galli apud Hel-

DISSERTATIONUM

vetios investituram accepit per traditionem ferulae ab Ottone I. ea lege , ut vivo abbe Burkardo , nihil capitale absque ejus nutu ageret ; ut narrat Ekkehardus Junior , lib. de casib. monast. S. Galli cap. 16. apud Goldastum , tom. 2. rerum Alamannicar. Et coadjutor , etsi jurisdictionis episcopalis compos sit , tamen omnino prohibetur alienare bona ecclesiastica ; cap. pastoralis , de cleric. agrot. in 6. quod & in visitatore pariter se habet ; cap. is cui procuratio , de elect. in 6. Item coadjutor non potest conferre beneficia sine speciali mandato Episcopi ; ut sentiunt Joannes Monachus in d. cap. pastoralis , Joan. Andreas , in cap. ult. de cleric. agrot. vel debilit. Oldrad. conf. 44. hoc argumento , quod in mandato generali vicariatus non venit collatio beneficiorum ; cap. fin. de offic. vicar. in 6. & hoc plus juris est in visitatore , quod confert beneficia , dummodo datus sit a sede apostolica ; cap. ult. de suppl. neglig. prælat. in 6. Ac ut tutius sciatur quæ sit potestas coadjutoris , spectanda est forma dationis , ut in Lino , & Cleto , hos sibi adjutores Petrus adscivit , non tamen potestatem pontificii , id est plenam potestatem ligandi & solvendi , eis tradidit , sed eos adhibuit , ut exteriora ministrarentur ; can. si Petrus , 8. qu. 1. Si coadjutor detur suspecto de dilapidatione in temporalibus , hoc juris tantum habet , ut Episcopus nihil possit agere in temporalibus sine consilio & assensu coadjutoris ; cap. venerabili , & de offic. delegat. Denique coadjutor de jure habet quidem administrationem , sed hodie in litteris coadjutoriæ solet apponi clausula , ne coadjutor regimini omnino se immisceat . Ut cumque sit coadjutor non habet plenum jus in beneficio , unde promotione ad coadjutoriam non vident cetera beneficia promoti ; Garcias de benefic. part. II. cap. 6. Flam. Parisius de resig. benef. lib. 3. qu. 1. n. 5. & seqq. & alii. Syncelli summa erat dignitas post Patriarcham , ob spem successionis : ea tamen numero evuluit , & ubi plures fuere cum his de gradu & proedria certarunt Metropolitæ ; Cedrenus in Romano Argyropoli (num. 347.) : ἐγένετο δὲ πατρὶ τῷ οὐμέρῳ τῆς ἀγίας πεντηκοντάπατραχή , διὰ τῶν καθέδρων , ἐν τῇ λειτουργίᾳ , μὴ καταδεξαμένων τῶν Μετροπολιτῶν προκαθίσονταν τὸς συγκέλλος ἐν τῷ συνδρόνῳ . Die pentecoste sacro tumultuatum est ob sessionem in sacro officio , Metropolitis non fermentibus superiori loco ipsis sedere syncellos .

C A P. VIII.

Congrua portio coadjutorum . Episcopis , sede sua pulsis vi hostium , subfidiū impensum .

QUIBUS de causis vicario perpetuo parochialis ecclesiæ assignanda est congrua portio de redditibus ecclesiæ , unde commode sustentari , hospitalitatem exercere , jura episcopalia persolvere , & alia onera debita sustinere valeat ; cap. avaritie , cap. de monachis , de præbend. cap. statuto , §. ubi autem , de decim. in 6. & apud Innoc. III. registr. 13. epist. ult. cum juxta Apostolum , qui altari servit , de altari vivere debeat ; cap. cum secundum , eod. tit. de præbend. iisdem prorsus , ubi coadjutor datur Episcopo ob valetudinem vel ætatem , congruam portionem accipere debet de proventibus ecclesiæ , ex qua se alere & tueri valeat ; cap. de rectoribus , cap. tua nos , de cleric. agrot. vel debilit. cap. unic. eod. tit. in 6. & confit. Aurelianensi. cap. 7. Sic Odalricus Aquensis Episcopus coadjutor datus Hugoni filio Heriberti Comitis , donatus est abbatia S. Timothei cum præbenda canonica ; auctore Frodoardo locis supra laudatis : aque ac parochis , si detur coadjutor , portionem fructuum eis assignari par est pro modo alimentorum & facultatum ecclesiæ ; d. cap. de re-

etribus, &c. cap. tua nos, &c. conc. Tridentin. sess. 21. de reform. cap. 7. Coadjutori, inquam, debetur congrua, nisi aliud caveatur in provisione coadjutoriae, ut solet apponi clausula, ne quicquam administret, vel de fructibus percipiat. Ita & Episcopis sede pulsis ob vim barbarorum, vel quorumcumque hostium, præbenda assignanda locupletioribus in monasteriis, ex nov. Alexii Comneni, quam laudat Balsamo in can. 19. synod. VII. A Gothis sede sua dejectus Quintianus Rutenensis Episcopus, benigne susceptus est ab Euphrasio Arvernum Episcopo, & ipsius ecclesiæ simul ac Lugdunensis opibus sustentatus; teste Gregorio Turonensi lib. 2. cap. 36. Gothofredo Episcopo S. Asaf in Wallia, ob infestationem Wallensium migrare coacto, Abbendenensem abbatiam in custodiam, id est commendam, dedit Henricus II. Rex Anglorum, donec ad propriam sedem tutus pateret redditus; Roger. Hoveden. ad ann. 1175. In Gallia exsulavit Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, regio sumptu sustentatus, primum in Pontiniacensi coenobio, postea in monasterio S. Columba apud Senones; auctori chronic. Altissiodor. ad ann. 1164. & Matth. Paris. ad eund. ann. Similiter & Ragusiensis Archiepiscopus ob suorum insidias in Angliam profugus, beneficium ecclesiasticum, quo se tueretur, accepit ex beneficio Joannis Regis Anglorum: quod comprobatur ab Innocent. III. in cap. ad suppli- cationem, de rerum.

C A P. IX.

Chorepiscopi, adjutores & vicarii Episcoporum. Chorepiscopi alii Episcopi, alii presbyteri tantum. Singulorum munia & jura distincta. Chorepiscoporum ordo quando sublatus.

INTER Episcoporum auxilia proxime recensentur chorepiscopi. Sie dicti quasi villani Episcopi, ut indicat Damasus epist. 4. a Graeco χορηπεῖται, quod villam significat, quia nimis præerant ecclesiis rusticis vice Episcopi; conc. Antiocheni, can. 10. eisdemque jus erat visitandi & lustrandi vicanas ecclesiæ nomine Episcopi, quam ob causam forte dicebantur περισθέται circumcursatores, seu visitatores; conc. Laodicens. can. 57. can. non debere, 80. dist. adeoque dicebantur συλλατεργοὶ comministri; conc. Neocesar. can. 14. & alii locis. Vicarii Episcoporum; Ferrandus Diaconus in breviatione canon. cap. 79. Ut Chorepiscopi, id est vicarii Episcoporum, nec presbyteros, nec diaconos ordinant, nisi tantum subdiaconos. Et Isidorus: Vicaris Episcoporum, quos Graeci chorepiscopos dicunt. Quinimmo manus & alæ Episcopi dicuntur in conc. Niceno ex Arabico can. 58. Quidam erant chorepiscopi, qui episcopali ordine erant insigniti, de quibus loquitur can. Antiochenus 10. οὐ τὸς καλυμένος χωρεπισκόπος, εἰ καὶ χειροδοτίας ἐν Επισκοπῶν εἰσφόροτες: chorepiscopos, qui manum impositionem ab Episcopis acceperint. Alii erant presbyteri tantum, & in hoc ordine primum instituti chorepiscopi: instituti enim sunt ad typum & exemplum 70. discipulorum; synod. Neocesar. can. 14. & de hoc genere chorepiscoporum loquitur Damasus in epistola supra laudata. Duos presbyteros Hypatium & Abramium chorepiscopos suspicionis de hæresi purgandæ causa ad Leonem Papam misisse se scribit Thodoritus epist. 113. & 117. Chorepiscopi, qui essent Episcopi, non poterant promoveri a solo Episcopo, nec minus quam a tribus Episcopis, quia Episcopi nonnisi a tribus Episcopis ordinari possunt; can. porro, 66. dist. can. 1. seq. dist. & de hoc genere chorepiscoporum fuit Agobardus, primum chorepiscopus, deinde Episcopus Lugdunensis: eum enim a tribus Episcopis ordinatum, præcipiente Leidrado proprio Episcopo, scribit Ado

DISSERTATIONUM

Vienneus in chronic. Choropiscopi vero secundi ordinis promovebantur a solo Episcopo, sicut reliqui presbyteri, & de his loquitur supra memoratus *can.* *Antiochenus in fine*, quando vult, ut choropiscopus ordinetur ab Episcopo, quod statutum, eo haud dubie consilio, ut choropiscopi promoti a solo Episcopo, & ad ordinem presbyterorum redacti, arcerentur ab officiis episcopalibus. Etsi vero choropiscopi ordinem episcopalem accepissent, tamen pontificatus apostolicum, id est plenitudinem potestatis episcopalium, non habebant, nec poterant presbyteros vel diaconos ordinare, virgines benedicere, ecclesias & altaria consecrare, baptizatos confignare, haereticos & penitentes reconciliare, & formatas litteras tribuere; *conc. Ancyran. can. 13. d. Antiochen. can. 10.* & ex epistola Leonis I. ad Episcopos Gallie & Germanie 86. *can. quamvis*, 68. *dist. concil. Hispal. II. can. 7.* Lectores, exorcistas, etiam hypodiaconos, eis ordinare licebat; *d. can. Antiocheno 10.* necdum enim subdiaconatus inter sacros ordines censebatur: sed postquam ex Gregorii magni decreto subdiaconatus inter sacros ordines recensitus, lectores tantum & alios inferiores, usque ad subdiaconos, eis ordinare permisum; *conc. Nicani t VII. can. 14. can. quoniam*, + 69. *dist. & synod. Melden. can. 44.* & quod dicitur in *conc. Nicano Arabico*, *can. 55.* & in epist. Basili, que est 180. ad choropiscopos institutionem ministeriorum pertinere, non refertur ad presbyteros, vel ad diaconos, quos *canon 60. ejusdem concil.* ab archidiacono & choropiscopo examinatos, a solo Episcopo ordinari voluit: sed ad inferiores clericos, quos vult probari in monasteriis antequam ad superiores ordines promoveantur. Praeter ordinationem minorum clericorum, ad choropiscopos pertinebat dispensatio ærarum ecclesiasticorum, & cura alendorum pauperum, quam ob rem valde spectati & ab omnibus culti fuere; *concil. Neocesar. can. 14.* verum, ut in obsequio continerentur, iterum singulis annis cum lecta manu presbyterorum tenebantur accedere ad civitatem ad salutandum Episcopum, & tradendum se ei, & communionem cum eo habendam; *conc. Nicen. Arabici can. 57.* ait ad tradendum se ei, id est ad instaurandam apud Episcopum professionem obedientiarum & reverentiarum, quo professionis genere clerici Episcopo se tradere dicebantur: recentiores dixerunt vassallos se commendare, pro eo quod est fidem & hominum praestare feudi nomine; *Aimon. lib. 4. cap. 64.* *Illuc & Tassilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis sua venit, & more Francico in manus Regis Pipini in vassaticum manibus suis semetipsum commendavit.* Et continuator Aimon. lib. 5. cap. 33. *Filius ejus* (loquitur de Wigone filio Salomonis Ducis Britonum) *se Carolo commendavit, & fidelitatem coram fidelibus suis illi juravit.* Et præceptum concessionis Ludovici P. Hispanis datum: *Noverint tamen iidem Hispani sibi licentiam a nobis esse concessam, ut se in vassaticum Comitibus nostris more solito commendent.* Honore certabant archidiaconus & choropiscopus, & uterque adsidebat Episcopo, archidiaconus ad dextram, choropiscopus ad sinistram ejusdem; *concil. Nicen. Arabici canon. 57.* & 58. nimis in conventibus ecclesiasticis sinistra fuit honorior dextra, unde & in diplomatis pontificis a dextra Paulus, a leva Petrus collocatur, ut jam obseruavit Baronius non uno loco. Tot honorum elatione corrupti choropiscopi nimis intumuere, & quia superbiebant in ipsos Episcopos beneficij auctores, choropiscoporum ordo sublatus fertur decreto Damasi epist. 4. *can. choropiscopi*, 68. *dist.* Scio hanc epistolam viris eruditis suspecta fidei esse, quod multis post saeculis pateant choropiscoporum vestigia in ecclesiis totius orbis Christiani: sed non contemnenda ejus fides quod successu caruerit: quandoquidem Joannes III. in epist. ad Episcopos Gallie & Germanie, & patres synodi Metensis, quæ habita est anno 889. & Sigebertus Gemblacensis in Chronic. ad ann. 383. eandem agnoverunt. Nec mihi proscripta videtur epistola Damasi, sed potius caute cum moderamine accipienda, ita ut per eam non sublatum omnino ordinem choropiscoporum dicatur, sed mo-

modum impositum , & ad presbyterorum gradum redactum , quod jam ante tentatum fuerat : & ut hoc credam , suadent verba epistolæ Damasi , cuius argumentum & scopus est probare , chorepiscopos nihil aliud esse quam presbyteros , quod ad formam & typum 70. discipulorum instituti sint , & Episcopos non esse , qui a solo sint ordinati Episcopo : quod enim dicitur *initio ejusdem epistolæ* , chorepiscopos tam a sede apostolica , quam a totius orbis Episcopis fuisse prohibitos , non eo spectat , ut chorepiscoporum ordo penitus sublatus sit , sed tantum ut a pontificalibus officiis remoti sint , ut paulo post memoratur . Multis saeculis laboravit ecclesia in reprimendis chorepiscopis : post Damasum Leo I. episcopalibus officiis eos etiam abstinuit . In Gallia , cum chorepiscopi suis finibus se non continerent , & episcopalia munia tentarent , lex instaurata in concil. Parisiensi habito sub Ludovico P. sub ann. 829. lib. 1. cap. 27. ne chorepiscopi modum sacris canonibus præfixum excederent ; unde desumptum capitulare regium lib. 5. cap. 168. tandemque , cum Episcopis infestiores essent , chorepiscoporum ordo omnino damnatus ; capitul. lib. 6. cap. 119. Placuit ne chorepiscopi a quibusdam deinceps fiant : nec dum tamen desit ordo chorepiscoporum , quorum vestigia multis locis occurront . In Remensi ecclesia chorepiscopi officium remansisse , testimonio est opusculum Ebonis Remensis Episcopi de ministris Remensis ecclesiarum , in calce Flodoardi editum a Jacobo Sirmondo , quos inter censentur præpositus , archidiaconus , & chorepiscopus , singulorumque officium & munus describitur . Accedit synodus Meldensis habita ann. 845. quæ chorepiscopos agnovit , dum eis modum imposuit , & eos Episcoporum desidia foveri doluit , Episcopis pontificium onus in ipsos recessientibus , ut otio suo consulerent . Post decimum vero saeculum exolevit usus chorepiscoporum , & eorum munus accessit archidiaconis , quo deceptus Sigebertus , archidiaconos cum chorepiscopis confudit , his verbis : *Damasus Papa decrevit , ne quid contra Episcopos presumant archidiaconi , qui dicuntur chorepiscopi , id est regionum & villarum Episcopi .* In Oriente vero jam desierat idem ordo chorepiscoporum ætate Balsamonis ; testis ipse in can. 13. synod. Ancyr. Plura de chorepiscopis scire qui volet , consulat Bellarmin. lib. 1. de cleric. cap. 17. P. de Marca , lib. 2. de concil. regni & sacerdot. cap. 10. & P. Molanum lib. 2. de canonic. cap. 32.

C A P. X.

Archidiaconus adjutor & vicarius Episcopi . Idem oculus Episcopi . Archidiaconi primarium munus in cura sacrorum .

CHOREPISCOPIS in censu adjutorum Episcopi conjunguntur archidiaco- ni , sunt enim ipsius administrari in solemnibus sacrorum & ordinationum , in dispensatione sacri ærarii , & exercitio jurisdictionis episcopalis , & sunt vicarii Episcopi in omnibus ; ex ordine Romano , cap. 1. cap. ad hec , de offic. archidiacon. Unde dicuntur oculi Episcopi ; Clemens I. ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini : *Diconi ecclesia tanquam oculi sint Episcopi oberrantes , & circumfluentes cum verecundia actus totius ecclesie , & perscrutantes diligentius , si quem videant vicinum fieri precipitio & proximum esse peccato , ut referant hec ad Episcopum ; can. diaconi ecclesie , 93. dist. Et Isidorus Pelusiot. lib. 1. ep. 29. & lib. 4. ep. 188. utraque ad Lucium archidiaconum : Ei ὄφελοι Επισκόπων τυγχάνουσιν οἱ τῷ σεπτέ δυσιαστεῖς διάκονοι , σὺ δὲ πάπαν πατέρα συγχώρησι Θεᾶ ἀρχεῖς , ὅλος ὄφελος ὄφελος ὑπάρχειν : Si venerandi altaris dianoni Episcopi oculi sunt , profecto cum tu Dei permisso ipsis presis totus oculus esse debes .*

DISSERTATIONUM

Quinetiam diaconus, quod de archidiacono intelligendum erit, est oculus, auris, & omnia Episcopo; idem Clemens lib. 2. const. apostol. cap. 44. πλω̄ ἐστὶ διάκονος τῷ Επίσκοπῷ ἀνήρ, καὶ ὁφελημός, καὶ σόμα, καρδία τε καὶ ψυχή. Ceterum sit diaconus Episcopi auris, ὁ oculus, ὁ item os, cor, ὁ anima. Et alibi archidiaconi dicuntur manus, quibus adlaborat Episcopus, & alæ, quibus idem subvehitur; conc. Nicen. ex Arabic., can. 58. de honore archidiaconi & chorepiscopi: Quia hi sunt tanquam duæ manus, ὁ duæ alæ, quibus Episcopus volat. Quin & archidiaconus magnus Episcopi minister nuncupatur; Fortunatus lib. 3. ad archidiaconum Meldensem:

*Det tibi larga Deus, qui curam mente fidelis,
De grege Pontificis magne minister habes.*

Nascente ecclesia, ut rerum origines petamus, Christianis in commune vescientibus, ab Apostolis instituti sunt diaconi septem, quorum primarius & Princeps fuit Stephanus, unde eum πρωτοδιάκονον appellat Damascenus lib. 4. de fide, cap. 16. iisque instituti sunt, ut mensis ministrarent, quo Apostoli, hac cura & sollicitudine levati, expeditius orationi & verbi prædicationi intarent, ex actuum Apostolor. cap. 6. qua de causa diaconi a Judais nuncupati sunt azanitæ, quasi adjutores; Epiphanius in Panar. hæres. 30. (art. 11.) καὶ ἀζανῖτῶν παρ' αὐτοῖς διακόνων ἐρμηνευομένων: & Azanitas, quo nomine diaconos, aut ministros appellant. Hoc exemplo in singulis ecclesiis episcopalibus instituti sunt septem diaconi, ex epistola Evaristi ad Episcopos Africæ, & conc. Neocæsar. can. 14. synod. VI. in Trull. can. 14. can. diaconi qui quasi, & seq. 93. dist. & hic numerus diaconorum diu se habuit in ecclesia Romana; Sozomen. lib. 7. cap. 19. can. 6. Synod. Roman. sub Silvestr. & Gregor. Tur. lib. 10. cap. 1. Sigebert. ad ann. 575. Horum primicerius dictus est archidiaconus, quod nomen primitus usurpatum in conc. Nicen. can. 57. & seq. & inde frequens occurrit apud Ambrosium, Hieronymum, Sozomenum, Isidorum Pelusiostam, & alios. Idemque dictus archilevita Prudentio, & Goffrido Vindociensi, & prior diaconorum Innocent. III. in cap. 1. de scrutin. in ord. fac. Diaconus Cardinalis in ecclesia Romana; synod. Romana sub Silvestro can. 7. can. a subdiacono, 93. dist. Ut singuli Episcopi in matrice ecclesia haberent suum archidiaconum, archipresbyterum, & primicerium, id est rectorem subdiaconorum, & aliorum minorum clericorum, statuit synod. Emeritensis can. 10. Communi deliberatione sancimus, ut omnes nos Episcopi infra nostram provinciam constituti in cathedralibus nostris ecclesiis singuli nostrum archipresbyterum, archidiaconum, & primicerium habere debeamus: sanctus quippe est ordo, & a nobis per omnia observandus. Quæ essent partes ac munia archidiaconi agendum expendamus. Archidiaconus præter diaconis, & inferioribus clericis, ex Isidoro Hispalensi, can. perfectis, 25. dist. id officii functus Athanasius apud Alexandrum Alexandrinum, & eo nomine præfuit choro diaconorum, τῷ χόρῳ δὲ τῷ διακόνῳ νήστου, Theodorito lib. 1. cap. 26. Idcirco & Joannem, Eulalii Comitis filium, ab Innocentio Rutenensi Episcopo in clericum tonsum, ab eodem archidiacono suo traditum disciplinæ causa, auctor est Gregorius Turoensis lib. 10. cap. 8. Susceptoque Innocentius Episcopus puero, totundit comam capitidis ejusdem, deditque eum archidianono ecclesie sue. Archidiaconi officium in primis versatur in cura sacrorum, is præst officio orationis, & omnibus quæ ad orationem & ecclesiam pertinent, & in oratione Episcopo adstabat ad dextram, chorepiscopo stante ad sinistram; conc. Nicen. Arabic. can. 57. Quando Episcopus procedebat intra ecclesiam, vel extra ecclesiam, archidiaconus ei aderat ad dextram, chorepiscopus ad sinistram, & Episcopus erat inter utrumque, tamquam pater in medio filiorum ejus; conc. Nicen. can. 58. Episcopum sacra facturum, archidiaconus sacra stola induebat, tum ad altare ut accederet invitabat, & in sacris ei ministrabat; Severus Dialog. 2. de vit. S. Martin. Dein paulo

paolo post archidiaconus ingressus admonet pro consuetudine expectare in ecclesia populum, illum ad agenda solemnia debere procedere. Idem Greg. Turonensis lib. 4. cap. 43. Die autem sancto natalitii Episcopo in ecclesiam adveniente, archidiaconus induitus alba adest, Episcopum, ut mos est, invitans ad altare debere procedere, ac solemnitatem diei sancti opportuno debere tempore celebrare. Nec missæ solemne celebrabat Episcopus sine archidiacono, quo pertinent verba Laurentii archidiaconi ad Sextum, se martyrii socium, ut sacrorum, optantis, apud Ambros. lib. 1. offic. cap. 41. Quo, sacerdos sancte, sine diacono properas tuo? Numquam sacrificium sine ministro offerre consueveras . . . Cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic sanguinis tui consortium negas? In ecclesia Alexandrina solus archidiaconus legebat evangelium, quod officii alibi commune erat diaconis; Sozomen. lib. 7. cap. 19. τέντω δὲ τὸν ἵππον βίβλον ἀραγόντες ἐνδέδε μόνος ὁ ἀρχιδιάκονος, ταπεῖ δὲ ἄλλοις διάκονοι. Hunc vero sacrum codicem hic legit solus archidiaconus, apud alios vero diaconi. Episcopo celebranti archidiaconus duas oblatas offerebat, unam pro se, & alteram pro diacono subministrante; Amalarius Fortunatus, 1. de divin. offic. cap. 19. Deinde suscipit oblationes sacerdotum & diaconorum, quibus licitum est accedere ad altare; accipit etiam ab archidiacono duas, unam pro se, & alteram pro diacono. Archidiaconus sacrum calicem elevabat de altari simul cum Episcopo; idem Amalarius lib. 6. cap. 26. Hunc Joseph ad memoriam dicit archidiaconus, qui elevat calicem de altari, & involvit sudario, scilicet ab aure calicis usque ad aurem, sicut ille diaconus primatum tenet inter ceteros diaconos, qui levat calicem cum sacerdote. Denique archidiaconus sacrorum ecclesiæ officiorum summus erat moderator, qua de causa idem Amalarius lib. 1. cap. 15. Romanum archidiaconum de observantia ritus ecclesiastici se consuluisse ait, velut optimum ejus rei interpretem, & arbitrum: *De qua observatione*, inquit, *interrogavi Romanum archidiaconum*: ac ut universa res sacræ erant in manu archidiaconi, ei credita erat custodia reliquiarum sanctorum: a Gregorio, tum archidiacono Pelagii, se reliquias per diaconum petuisse scribit Gregor. Turon. lib. 10. cap. 1. Ab hoc etiam diaconus noster reliquias sanctorum sumpsit dum adhuc in diaconatu degeret. Eiusdem onus erat translatio reliquiarum sanctorum; idem Turonens. de glor. confess. cap. 86. Quod audiens benedictus Agricola Episcopus, misit archidiaconum suum, ut Beatum urbis cœmeterio deferret. Diaconorum autem erat gestare reliquias diebus solemnibus, ut notum est ex conc. Bracar. III. can. 5.

C A P. XI.

Ad archidiaconum pertinet instructio, examinatio, & presentatio ordinandorum.

Ad eundem spectat etiam presentatio in collatione beneficiorum, investitura, & missio in possessionem, installatio abbatum, electio archipresbyteri.

PRÆTER curam factorum, ad archidiaconum pertinebat clericorum ordinandorum instructio, examinatio, & oblatio, seu præsentatio; concil. Nicen. Arabic. can. 60. concil. Carthag. IV. can. 9. can. ostiarius, 23. dist. Hoc jure in synodo Suescionensi judicatum est, ordinationem Harduini presbyteri factam per Lupum Cataulanensem Episcopum ratam esse, quod facta fuisset vacante ecclesia Remensi, offerente archidiacono Remensi; Flodoard. lib. 3. Remens. hist. cap. 11. Nec non in ordinatione diaconi & presbyteri requirebatur testimonium archidiaconi, id est testificatio apud Episcopum, illum esse idoneum & dignum qui ordinaretur, quod testimonii genus vocant scrutinium;

Tom. IX.

cap. 1. de scrutin. in ord. fac. Hieronymus ad Evagrium, *can. legimus*, 93. dicit. *Sed dicis, quomodo Rome ad testimonium diaconi presbyter ordinatur?* Quo circa si Episcopus invitum ordinaverit, archidiaconus, tamquam rei conscius, 10. libras auri jubetur inferre ei qui invitus ordinatus fuerit, ex novel. *Majoriani, de episcopal. judic.* Hinc & Lucium archidiaconum avaritiae insimulat Isidorus Pelusiota, *lib. 1. epist. 29.* quod de ordinationibus quæstum ficeret. Adeoque archidiaconus, quasi administer ordinationis subdiaconi, & inferiorum clericorum. Subdiaconus enim, cum ordinatur, accipit ab archidiacono urceolum ad administrandum vinum, quod in sacrificio offertur, cum aquamanili & manutergio. Acolythus, cum ordinatur, ab archidiacono accipit ceroferarium cum cereo. Item ostiarius, quando ordinatur, suscipit ab Episcopo claves ecclesiae ad suggestionem archidiaconi, ex *concil. Carthag. IV. can. 5. 6. & 9. can. subdiaconus, can. acolythus, can. ostiarius, 23. dist.* & apud Amalar. *lib. 1. cap. 7. & 11.* & diaconus non ordinatur ab Episcopo, nisi praesente archidiacono, ut confratre: *νῷ ἀρχιδιακόνῳ ὡς σωματελφῷ μόνον παρεσταζούται*; ait Balsamon**) *1. respons. interrog. 40.* Nec solum ad archidiaconum pertinet clericorum examinatione, & presentatio in ordinatione, sed etiam in collatione beneficiorum; *cap. ad hoc, cap. ut nostrum, de offic. archid.* ad eundem spectat investitura ecclesiarum; *cap. in tantum, de simonia, & inititutio parochorum; cap. super eo, de offic. delegati,* id est institutio civilis, quam sequitur traditio possessionis: plus est enim possessionem dare, quam investituram concedere; *can. visis, 16. qu. 2.* hoc sensu institutio personarum dicitur pertinere ad archidiaconum Richemundie in universis ecclesiis Eboracensis dioecesis; *cap. cum venissent, de inslit.* ad archidiaconum itidem pertinet solemnis installatio abbatum, & abbatissarum; *d. cap. ut nostrum,* & missio in possessionem minorum beneficiariorum: quo jure Hugfredus presbyter Henhamiensis apud Jo. Sarisber. *epist. 1.* ad tuendam suam possessionem liberam ab omni onere & censu, asserebat se per archidiaconum episcopi, ut mos est, in possessionem liberam canonice introductum. Immo & ad archidiaconum pertinet collatio beneficiorum infra fines sui archidiaconatus; *cap. ad aures, de excess. prelat.* quod de consuetudine magis, quam de jure locum habet: nam de jure archidiaconus vel archipresbyter beneficia ecclesiastica conferre non possunt sine iudicio Episcopi; *can. nullus 11. 16. qu. 7.* Nec omittendum, quod de consuetudine ad archidiaconum etiam pertinet custodia id est procuratio & administratio ecclesiarum vacantium: hoc jure utebantur archidiaconus Cantuariensis, & archidiaconus Richemundie, Eboracensis ecclesiæ in universis ecclesiis suæ quisque dioecesis; *d. cap. cum venissent,* cui multam lumen affert Rogerus Hovedenus, *in Joanne ad ann. 1201. & cap. bona memoria, de appellat.* quam ob causam archidiaconus Richemundie merito dicitur apud Matthæum Paris. ad ann. 1256. *Unus de nobilioribus canoniciis Eboracensis ecclesiæ.* Nec alio jure, id est de consuetudine, Laudunensi archidiacono eedit emolumentum jurisdictionis episcopaloris, vacante ecclesia; auctore Oldrado, *consil. 194.* Præterea electio archipresbyteri, una cum clero, & plebe, competit archidiacono; ex Isidoro, *can. 1 si in pleibus, 63. dist.* verum ab Episcopo confirmanda erat; Arnulph. Lexov. epist. 27. ad Alexandr. III. pro P. Pictaviensi archidiacono: *Idcirco si causa ipsius qualitas inquiratur, id juris se in quodam archipresbyteratu suo contendit habere, quod tam ipsi, quam omnibus aliis archidiaconis, in omnibus archipresbyteratibus suis, vetus ecclesiæ illius consuetudo confirmata: porro supervacua videatur questione vexari, cum sola sit de sola archipresbyteri electione contentio, cum ab archidiacono facta, ad episcopale de consuetudine referatur arbitrium, eamque potest auctoritate sua, nisi fuerit idonea, reprobare.* Ceterum si eo invito in archidiaconatu ejus archipresbyter fuerit institutus; plurimum utilitatibus ejus & honori constabit esse subtraatum, cum ei in archidiaconatu suo alias quodammodo archidiaconus agnoscatur.

De-

Decani, qui idem est cum archipresbytero, electionem archidiacono tribuit & Hincmarus in capitol. archidiaconis & presbyter. datis, cap. ult. Si decanus in ministerio vestro, aut negligens, aut inutilis, & incorrigibilis fuerit, vel aliquis eorum obierit, non inconsiderate decanum elige.

C A P. XII.

Archidiacono incumbit dispensatio ararii ecclesiastici, cura viduarum, pupillorum, pauperum, & viuitorum.

DIVISIS officiis archidiaconus curabat spiritualia simul & temporalia: pene eum erat custodia & dispensatio sacri ararii, apud eum deponebantur pecuniae viduarum & pupillorum securitatis causa. Hinc Nicostratum archidiaconum ecclesiae Romanæ, de subreptis ecclesiae nummis, & viduarum pupillorumque depositis, & fuga in Africam, vehementer increpat Cyprian. epist. 49. (al. 52.) Nicostratum vero, diaconio sanctæ administrationis amissio, ecclesiasticis pecuniis sacrilega fraude subtractis, & viduarum ac pupillorum depositis denegatis, non tam in Africam venire voluisse, quam conscientia rapinarum & criminum nefandorum illic ab urbe fugisse. Et Laurentium Sixti archidiaconum, de fide in servandis & dispensandis ecclesiasticis opibus, commendat Prudentius poeta Hispanus, hymn. 2. Peristephan.

*Hic primus e septenviris,
Qui stant ad aram proximi
Levita sublimis gradu,
Et ceteris præstantior,
Claustris sacrorum prærat,
Celestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votasque dispensans opes.*

Archidiaconi, tamquam sacræ gazæ praefecti, officium erat fuscipere ecclesiae redditus, eosque in clericos distribuere; novel. Justinian. 123. cap. 3. Tertiam, vel quartam rerum, quæ in fabricam ecclesiae addicta erat, administrabat archidiaconus, ac de ea rationem Episcopo reddebat; conc. Bracar. I. can. 24. Item placuit, ut de rebus ecclesiasticis tres æque fiant portiones, id est una Episcopi, alia clericorum, tertia in reparatione vel in luminariis ecclesiae, de qua parte sive archipresbyter, sive archidiaconus illam administrans Episcopo faciat rationem. Et Gelasius Justino archidiacono: *Fabricis vero quartam, quæ competit, ad ordinationem Pontificis erogatione vestra decernimus esse pensandam.* Et rursus: *Fabricarum etiam portio Episcopo sciente & disponente vestra erogatione pendatur, can. vobis, can. Ulterana, 12. qu. 2.* Archidiaconum, utpote sacri peculii custodem, sequebatur onus stipes dispensandi in pauperes; Severus dialog. 2. de vit. S. Martin. Tunc ille accersito archidiacono jussit algentem sine dilatione vestiri. Hujus officii memor Laurentius Sixti archilevita, cum sensisset Imperatorem ecclesiasticis thesauris inhicare, protinus eos egenitibus distribuit, ut ei sceleris materiam & præmium eriperet, quod eleganti carmine celebrat Prudentius in ejus agone. Ejusdem erat viuictos in carcere spirituali & corporali pabulo reficere; Ebo Remensis, in opusculo de ministris Remens. eccles. *Archidiaconi officium est viuitorum etiam publice civitatis ex carcere curam in festivitatibus solemnibus Domini gerere, & eis obsequia benicitatis corporalia spiritualiaque ex divinis & humanis beneficiis refectionem benedictionis parare.* Id tamen officii commune erat diaconis curam habere egenitum, & in primis mar-

DISSERTATIONUM

tyres, pro fide positos in vinculis, ope & consilio solari; Ciprianus, epist. 11. (al. 15.) *Sicut in præteritum semper sub antecessoribus nostris factum est, ut diaconi ad carcerem commeantes, martyrum desideria consiliis suis & scripturarum preceptis gubernarent: & concil. Carthag. IV. can. 43. De Christiano Catholico, qui pro Catholica fide tribulationem patitur, etiam & per diaconum ei virtus administretur.* Deficiente Episcopo, ut ad archidiaconum redeamus, res ejus per archidiaconi seu archipresbyteri manum, aut juxta defuncti judicium pro ejus salute in eleemosynas expendebantur aut futuro successori incolumes reservabantur, ex conc. Arvernensi habito ab Urbano II. can. de laicis, 12. qu. 2. Apud Anglos collecta census pontificii, quem vocant denarium S. Petri, fiebat per archidiaconum intra suos quemque fines archidiaconatus; cap. ea que, de censibus. Denique summa dispensationis rerum ecclesiasticarum penes archidiaconum erat, idcirco industria & solerter in eo requirunt veteres; Hieronym. ad Evagrium: *Diaconi elegant de se, quem industrium noverint, & archidiaconum vocent.* Et Sidonius lib. 4 epist. 25. *Archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industrium.* Archidiacono etiam incumbebat cura viduarum, pupillorum, & peregrinorum; concil. Carthag. IV. can. 17. *Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per se ipsum, sed per archipresbyterum, aut per archidiaconum agat, can. Episcopus 7. 88. dist.* Hanc ob causam, ne prius judices sæculares de causis viduarum aut pupillorum cognoscant, quam adhibito Episcopo, vel eo absente archidiacono, vetitum est Concil. Matisconens. II. can. 12. *Decernimus, ut judices non prius viduas & pupilos convenient, nisi Episcopo nunciarint, cuius sub velamine degunt: quod si Episcopus praesens non fuerit, archidiacono, vel presbytero cuidam ejus, ut pariter sedentes communi deliberatione causis eorum terminos figant.*

C A P. XIII.

Archidiaconi jurisdictione, ei competit jus visitationis, jus synodi & synodatici, jus conficiendi gesta manumissionum, jus indicendi ferias solemnes & jejunia, obeundi legationes pro Episcopo, prædicandi etiam, ejusdem dispensatio cōris-matis, & alia.

ARCHIDIACONI officium, ut ejus partes perlustremus, in primis ver-sabatur in his quæ sunt jurisdictionis episcopalis. Jure antiquo, quoniam diaconis præferat, inter eos lites & iurgia componebat; concil. Nicæn. ex Arabic., can. 57. Plenissimam in eos non habebat jurisdictionem, sed de levioribus delictis tantum, graviores vero excessus referebat ad Episcopum; ex Isidoro cen. perfectis, 25. dist. habebatque modicam coercionem; Ebo Remensis in opusculo de ministris Remensis ecclesiæ: *Officium archidiaconi est pro neglecta lectione, aut officio gradus sui a diacono usque ad infimum excommunicare, etiam & juvenculos talibus pro excessibus verberibus arcere.* In Orientalibus tamē ecclesiis archidiaconus habuit gravirem coercionem in diaconos, ita ut eos excommunicandi jus habuerit. In concilio Chalcedonensi negavit Ibas Episcopus se Maram diaconum excommunicasse, sed eum a proprio archidiacono excommunicatum, ut habetur in gestis hujusce concil. act. 10. μάρας δὲ κατὰ τὸ οἰκονόμοντος ἐστι τῷ ιδίῳ αρχιδιακόνῳ· εδὲ γέρει εἴσιν οἰκονόμοις· οὐδὲν δὲ πρεσβύτερον διὰ τοῦ οἰκονόμου εἰπούσιον. Maras autem secundum veritatem excommunicatus est a proprio archidiacono, non enim a me excommunicatus est, quoniam injuriam fecit presbytero, ob hoc eum a communio-ne

ne suspendit. Si causa verteretur inter clericum & laicum , ea apud judicem publicum , seu civilem disceptari non poterat , nisi vocato archidiacono ; concil. Aurelianens. IV. can. 20. *Quicumque causatio , quoties inter clericum & sacerdalem vertetur , absque presbytero , aut archidiacono , vel si quis esse praepositus ecclesiae dignoscitur , iudex publicus audire negotium non presumat , &c.* Etiam clerici inservientes privatis oratoriis , seu sacellis , quae erant in praediis privatorum , suberant jurisdictioni & coercioni archidiaconi : sed cum domini praedium non ferrent eis jus dicí per archidiaconum , id vetitum est concil. Cabillonens. can. 14. *De oratoriis , que per villas fiunt , nonnulli ex fratribus & Coepiscopis nostris residentibus nobis in sancta synodo querimonia detulerunt , quod oratoria per villas potentum jam longo constructa tempore , & facultates ibidem collatas , ipsi , quorum villæ sunt , Episcopis contradicant , & jam nec ipsos clericos , qui ad ipsa oratoria deserviunt , ab archidiacono coerceri permittant , quod convenit emendari .* Jure communi archidiaconus non habet propriam & ordinariam jurisdictionem , sed demandatam , ut vicarius Episcopi ; d. can. *perleictis* , cap. 1. cap. ad hæc , de offic. archidiac. unde ab archidiacono non appellatur ad Episcopum , sed ad Metropolitanum ; cap. referente , de prebend. ut ab eo , cui prætor mandavit jurisdictionem , non appellatur ad prætorem , sed ad præfectum urbis ; l. 1. ff. quis & a quo appellebit . ne idem a se ipso appellare videretur : alioquin si archidiaconus propriam jurisdictionem exerceret , gradatim fieret appellatio ab ipso ad t̄ Episcopum , tamquam ad alium ; can. t̄ anteriorum , 2. qu. 6. De usu & consuetudine archidiaconus potest habere jurisdictionem : de consuetudine is suspendit , excommunicat , absolvit presbyteros , ecclesiæ interdicit , ut proditum est de nonnullis archidiaconis , Ambianensi , Senonensi , Parisieni , Cantuariensi , Conventrensi , in Anglia ; cap. dudum 54. de elect. cap. dilecto , de offic. archidiac. cap. significantibus , de nov. oper. nuntiat. cap. ad hæc , de excess. prelat. cap. licet , de pœn. & de consuetudine accipiendo sunt plerique loci hujus juris , qui tribuunt jurisdictionem archidiaconi ; ut cap. 1. de eo qui fur- tiv. ord. suscepit , cap. litteras , de restit. spoliator. Nec aliter quod Polydorus Virgil. lib. 4. rerum Anglie. ait , se honori ducere , quod ante decem & quatuor annos archidiaconus Wellensis factus sit , habeatque in ipsa diœcesi Wellensi jurisdictionem : *Que nos interdum , inquit , meliores reddit .* Et quo casu archidiaconus habet jurisdictionem de consuetudine , habetur pro ordinario , sic vocat Matthæus Westmonasteriens. ad ann. Chr. 1261. Prioribus , archidiaconis , & aliis ecclesiæ ordinariis , & habet suum officiale , sicut ipse Episcopus ; d. cap. significantibus , cap. Romana , §. t̄ ab archidiaconis , de appellat. in 6. cap. Romana , de sent. excom. eod. Matth. Paris. ad ann. 1225. de concubinis clericorum : Item si pepererint , non purifcentur , nisi prius sufficientem prestiterint cautionem archidiaconi , vel ejus officiali , de satisfactione in proximo capitulo , post purificationem earum facienda . Item sacerdotes , in quorum parochiis concubine talium commorantur , si non hoc offendunt archidiaconi , vel ejus officiali , suspendantur . Et in synodo Londinensi apud eundem Matthæum Paris. ad ann. 1237. Ne ecclesiæ prelati , & maxime archidiaconi & decani , vel officiales eorum , vel etiam quicunque alii , ad universitatem causarum , vel aliqua negotia ratione jurisdictionis ecclesiastice vel officii spiritualis , ecclesiæ forum contingentia , delegati , quin de discordiis vel querelis fiat pariter vel concordia inter partes , presumant aliquaterus impedire : & hoc casu etiam ab archidiaconi non appellatur ad Metropolitanum , omisso Episcopo ; d. cap. Romana , de appellat. Jure communi etiam archidiaconus non habet jus visitandi ecclesiæ , nisi de mandato Episcopi ; can. perfectis , 25. dist. & ex cor. Cabillonens. can. 15. can. dictum est , 94. dist. sed de consuetudine archidiaconus habet suum diocesum , suumque clerum ; cap. mandamus , de offic. archidiac. cap. pen. de majorit. & obedient. cap. ad t̄ hæc , de excess. prelat. Hincmarus dialog. de

DISSERTATIONUM

stat. eccles. Archidiaconatus olim certis terminis distributos non dubitaverim, & visitatio ei competit intra fines sui archidiaconatus, & procurationis exactio, ratione visitationis; d. cap. dudum, de elect. cap. mandamus, de offic. archid. cap. auditis, de prescript. cap. cum Apostolus, cap. procurationes, de censib. hoc dispar Episcopo, quod non potest visitare ecclesiæ suas amplius quam semel in anno; d. cap. mandamus: eodemque jure archidiaconus convocat synodum propriam intra metas diœcesis suæ; Baldricus Noviomensis Episcopus apud Miræum in codice donationum piarum, cap. 71. Porro si archidiaconus, sive decanus in ecclesia supranominata villa synodum tenuerint. Et Lothar. III. Imp. in privilegio ecclesiæ S. Servatii Trajectensis, eodem in codice cap. 87. Et consuetudo est longo usu in habitum conversa, ut presbyter parochiæ sancti Servatii, & presbyter parochiæ sancte Mariae, presidente archidiacono communiter habeant synodum in ecclesia sancte Mariae. Archidiaconi erat in hujusmodi synodis presbyters erudire in his quæ pertinuerint ad sacramentorum administrationem. In synodo Londinensi habita anno 1237. apud Matth. Paris. Archidiaconi quoque in decanatum suorum conventibus, sacerdotes maxime in his studeant erudire; docentes eos qualiter circa baptismum, pœnitentiam, eucharistiam, & matrimonium, debeant se habere. Eiusdem est convocare synodum episcopalem; capitular. lib. 5. cap. 9. Presbyteris & clericis sic ordinavimus, ut archidiaconus Episcopi eos ad synodum convocet. Et eo nomine archidiacono debetur synodus, id est synodaticum, ut circata, id est procuratio pro visitatione saltem pro parte: de utroque Innocent. III. lib. 2. epist. 73. Archidiaconibus tertiam partem de circuitis & synodis. Jo Saresber. epist. 4. Præterea dicebat se litem injicere super alia ecclesia ab eodem Richardo, qui tam Episcopo, quam archidiacono synodalia & quosdam redditus episcopales moliebatur auferre. Manumissiones in ecclesia fiebant apud Episcopum, ex constitutione Constantini; l. 1. C. de his qui in eccles. manumitt. Augustinus, vel alias quisquis est, serm. 53. (al. serm. 356. num. 6.) ad fratres in erem. Tamen de laboribus suis antequam esset clericus emerat aliquos servulos, hodie illos in conspectu vestro manumissurus est episcopalibus gestis. Præter Episcopum moris fuit adhiberi archidiaconum, qui manumissionis gesta conficiebat; legis Ripuar. tit. 60. Hoc etiam jubemus, ut qualisunque Francis Riparius, seu tabularius servum suum pro anima sua remedio, seu pretio, secundum legem Romanam liberare voluerit, ut in ecclesia eorum presbyteris, diaconibus, seu cuncto clero, & plebe in manu Episcopi servum cum tabulis tradat, & Episcopus archidiaconum jubeat, ut ei tabulas secundum legem Romanam, qua ecclesia vivit, scribere faciat: & hoc muneric archidiacono imponit quoque Isidorus in d. can. perfectis, 25. dist. Gestæ libertatum ecclesiasticarum archidiacono refert & Ebo Remensis, in opusculo supra laudato, de ministris Remensis ecclesiæ: Archidiaconi officium est libertates liberorum cum testibus probare. Archidiaconi partes etiam erant dies jejuniorum & solemnium festorum in ecclesia indicere; d. can. perfectis, id muneric & officii penes se habuisse archidiaconum monasterii S. Albani in Anglia indicat Matth. Paris. ad annum 1257. Circa eosdem dies . . . abbas & conventus sancti Albani, perpendentes de inundatione pluviarum immoderata, tam scenis, quam segetibus suffocationem generalem imminere, prout consuevit in tali fieri periculo, constituerunt in capitulo, ut indicio jejunio per archidiaconum, tam in populo, quam conventu, cum processione solenni sereretur sancti Albani ad sanctæ Mariae ecclesiam, que de Pratis dicitur, deportaretur. Peculiaris vero erat cura Episcopi Alexandrini, ut diem paschatis denuntiaret universis Episcopis Aegyptiis, quin etiam & sedi apostolicæ, ut constat ex Cassiano collat. 10. cap. 2. & Leone epist. 64. ad Martianum. Episcopus Carthaginensis jure primatus eundem diem paschæ significabat per litteras formatas omnibus Episcopis Africæ; concil. Carthag. V. can. 7. can. placuit 24. de consecr. dist. 3. ac tum archidiaconus

conus in ecclesia episcopali diem paschæ denuntiabat, quo innotesceret per ceteras dioecesis ecclesias. Archidiaconus pro Episcopo legationes obibat. Per Flodegarium archidiaconum, & Arderadum vicedominum legatos, D. Benedictum, ejus sanctitatis fama permotus, adiit Bertigranus Cenomanensis Episcopus; de quo Adrevaldus lib. 1. de mirac. S. Benedict. cap. 6. Eadem tempestate Bertigranus venerabilis vite vir, ac Pontifex Cenomanice urbis, fama percitus probatissimi patris, legatos ad eum direxit Flodegarium archidiaconum, & Arderadum vicedominum suum. Per Hermen archidiaconum Leonem Papam consuluit Rusticus Narboneus Episcopus, ex epist. Leonis 92. Vivianum archidiaconum urbis veteris ab Alexandro III. legatum destinatum in Angliam, indicat Jo. Saresber. epist. 271. Dimisi sunt ergo nuncii Regis impotes voti, hoc solum impetrato, ut dominus Papa mitteret nuncios, qui pacem procurarent, Gratianum subdiaconum & magistrum Vivianum, urbis veteris archidiaconum, qui munere advocationis fungi solet in curia. Denique, in omnibus archidiaconus erat legatus Episcopi, ejusque iussa populo intimabat; Bernard. epist. 78. de quodam archidiacono Regis dapifero: *Quis sane non miretur, immo & detestetur unius esse personæ & armatam armatum ducere militiam, & alba, stolaque indutum in medio ecclesia pronunciare evangelium, tuba indicere bellum militibus, & iussa Episcopi populis intimare?* Episcopus per archidiaconum silentium indicebat; Hieronymus ad Pamphilium: *Nonne ante sepulcrum missio archidiacono præcepisti, ut talia disputans conticesceret?* quod tamen officii commune fuit diaconis; Gregorius Turonensis lib. 7. cap. 8. Unde factum est, ut quadam die dominica, postquam diaconus silentium populis ut missæ auscultarentur indixit. Si omnes archidiaconi partes scire te delectat; archidiaconi erat non modo evangelium legere, sed etiam prædicare. Hinc Stephanus protodiaconus & martyr, verbi prædicatione in se commovit Judæos, & martyrii palnam nactus est; actuum Apostolor. cap. 7. In gestis Vincentii diaconi legitimus, eum evangelii prædicandi officium suscepisse a Valerio Cæsaraugustano Episcopo, quo ipse per se ob lingue vitium fungi nequibat. Hanc curam multis saeculis agnovere archidiaconi in Gallia; Ebo Remensis in opuscul. de ministris Remensis ecclesiæ: *Arcidiaconi officium est, verbum etiam faciendi ad populum in diebus festis providere, & facere.* Et cum indicto bello sacro oratores pontificii missi sunt per provincias, ut populos cohortarentur ad dandum nomen militie, aut æs conferendum in sumptus expeditionis, archidiaconis mandatum est a Pontifice, ut plebem convocarent, ut orantes pro bello audiret; Matth. Paris. ad ann. 1235. *Habuerunt autem ex mandato apostolico provinciarum archidiaconos, & decanos, qui in locis singulis parochianos, viros & mulieres convenire fecerunt: ita ut nullus remitteret sub pena anathematis, quin eorum prædicationibus interesseret.* In obsequio & functione archidiaconi erat quoque suscepitio chrismatis, & dispensatio per subjectas ecclesias; concil. Antisiodor. can. 6. Ut a media quadragesima presbyteri chrisma petant, & si quis infirmitate detentus venire non potuerit, ad archidiaconum suum, vel archisubdiaconum transmittat, sed cum chrismario & linteo, sicut reliquie sanctorum deportari solent. Hinc avaritiae nota perstringuntur archidiaconi, quod pro chrismate nummos ab ecclesiis emungerent; cap. ea quæ, de simonia; quod pertinet ad archidiaconos: est enim pars cap. ea quæ, de censibus, ubi agitur de modo collectæ denarii S. Petri per archidiaconos facienda. Denique archidiaconus nedum Episcopi vicarius erat in omnibus, & totius rei ecclesiasticae curator, sed etiam quasi censoria potestate utebatur, sacrosque canones observando suggerebat Episcopo, & presbyteris, nec non ipsis abbatis cum monachis accendentibus ad Episcopum; concil. Nicæn. Arabic. can. 56. Tolet. I. can. 20.

C A P. XIV.

Institutio archidiaconi, ejusdem etas, ordo, gradus, & dignitas.

EXPOSITIS his quæ essent muneris & officii archidiaconi, ut intelligatis non immerito eum locari inter adjutores Episcopi, non alienum erit subiçere ad quem pertineat electio, seu institutio archidiaconi, & qualis sit eligendus. Primitus archidiaconi electio fuit penes ipsos diaconos, ita ut unus ex eorum choro eligeretur; Hieronymus loco supra laudato: *Diaconi elegant de se, quem industrium noverint, & archidiaconum vocent.* Sed ex pontificis constitutionibus placuit, ut archidiaconus ordinetur ab Episcopo; *can. 1. & seq. 60. dist.* & inde deducto jure, collatio archidiaconatus, ut aliorum beneficiorum, pertinet primum ad Episcopum, & eo cessante devolvitur ad Romanum Pontificem; *cap. licet, de suppl. neglig. prælat.* ubi quæstio est de archidiaconatu Richemundiæ Eboracenſis ecclesiæ in Anglia: hoc jure jam olim usi Galliarum Episcopi: Aymerico Claromontensi Episcopo, ob collatum W. de Longeo archidiaconatum, gratias agit Hildebertus Cenomannens. epist. 55. *Gratias igitur beatitudini vestre de collato agens beneficio, eundem Willendum vobis & vestre commodo ecclesiæ, ab ea quam consecratori suo debet obedientia liberum omnino & absolutum, ex abundanti est pro eo intercedere apud vos, quem fecistis ultra, non quodlibet membrum corporis ecclesiæ, sed oculum.* In Oriente collatio archidiaconatus non pendet ex collatione Episcopi, vel patriarchæ, sed defertur antiquiori ordinationis tempore, & prærogativa ordinis; Joannes Episcopus Citri, *i. respons. ad Cabasilam***), τὸ ἀρχιδιακονὸν ὄφεινον εἰς τὸν ἀρχοντίνον, ἃ δὲ ἐν φιλοπίᾳ ἀρχιερεῖτην ὥσπερ τὴν ἀρχοντίαν, περιφορᾶς δὲ πόλων ἡλίων οὐμπέρασμα. Archidiaconi officium non est magisterium, nec ex liberalitate pontificia, ut magisteria, sed est circumvolutionis multorum annorum terminus. Qualis legendus sit archidiaconus, ex conc. Piætaviens. & Arvernens. habito sub Urbano II. nullum in archidiaconum ordinari fas est, nisi diaconus sit; *can. 1. & seq. 60. dist. cap. 1. de utat. & ordin. preficiend. cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect.* Archidiaconorum ordo non aliud fuit, quam diaconorum, quare cum presbyteri fiebant, archidiaconatu absolvebantur. Joannem archidiaconum Cabillonensem, diu in archidiaconatu detentum, ne aucta dignitate, nempe per presbyteratus ordinem, archidiaconatu amoveretur, testatur Sidonius lib. 4. epist. 25. *Archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi.* Labente disciplina, tolerati archidiaconi etiam presbyteri, ut in ecclesia Remensi, Guntarius & Odelhardus archidiaconi presbyteri memorantur ab Hincmaro, in capitulis eis datis anno 877. In eis requiritur etas 25. annorum; *d. cap. cum in cunctis, §. inferiora:* quin etiam ut archidiaconi, magistri in theologia doctoris aut licentiati in jure canonico charactere sint insigniti, placuit in conc. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 12.* Quo gradu censendus sit archidiaconus, nimirum inter dignitates ecclesiasticæ? Archidiacono inest dignitas; *cap. ad aures, de rescript.* quia habet jurisdictionem cum officio conjunctam, ideo rescripta pontificia executioni mandare potest; *cap. ex tenore, de foro compet.* *cap. in nostra, de procuratorib.* *cap. cum oporteat, de accusat.* quod est argumentum dignitatis ecclesiasticæ; *cap. statutum, de rescript.* in 6. Quamvis archidiaconus presbyteris ordine minor sit, tamen officio & dignitate eis præstat, eique defertur honos confessus post Episcopum ante diaconos, & presbyteros; *conc. Nicen. Arab. can. 58.* Hinc synodus VI. in Trullo *can. 7. in can. precepti-*

cipimus, 93. *diss.* ubi vetuit, ne diaconus etiam in dignitate, hoc est in officio quolibet ecclesiastico, positus, ante presbyterum sedeat; statim excipit, nisi proprii Patriarchæ aut Metropolitani vices gerat, ἐνὶ τῷ κεφαλαῖῳ, in synodo seu conventu ecclesiastico, tunc enim sicut illius locum tenens honoratur: adeoque archidiaconus, tanquam oculus & pars corporis ipsius Episcopi, abbates anti-stat; Panormitan. *in cap. per tuas, de simon.* In Anglia tamen archidiaconus locatur post Episcopos & abbates; Scriptores vita S. Thom. Cantuariensis, cap. 5. *Et ut per experientiam rerum facilius dispensationis ecclesiastica usum conserqueretur a prefato Archiepiscopo sanctæ Cantuariensis ecclesie, a cuius uberibus coaluerat, archidiaconus constitutus est, ut sic Deo ordinante tempore suo, gradu suo archidiaconus in Archiepiscopum promoveretur: nam post Episcopos & abbatess in ecclesia Anglorum, hic primus & dignior personatus habetur.* Archidiaconus Romanus fedebat ad pedes Pontificis, in concilio apud Barum habitu, Urbano II. præside: summi honoris ergo juxta archidiaconum Romanum sedem meruit Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, & in orbe id est circulo pontificio locatus, quasi alterius orbis Pontifex: de quo Willelm. Malmesbur. lib. 1. *de gestis Pontif. Anglor. Annentibusque proximis ad confessum apostoli ci levatus, sedere jussus juxta Romanum archidiaconum, cui ante Papam sedere moris est: includamus, inquit, hunc in orbe nostro, quasi alterius orbis Papam.* Idem narrat Eadmerus, lib. 2. Et ut in omnibus eluceat dignitas archidiaconi, Rufin. lib. 9: is est individuus socius Episcopi, & comes laborum. In synodo vix apparuit cap. 5. *Sed Episcopus sine archidiacono.* In conc. Nicæno, Alexandro Alexandrino Episco- & Athana- po adstitit Athanasius ejus archidiaconus; & in eo strenue de fide certavit ad- sius eodem versum Arianos; Socrat. lib. 1. cap. 8. Sozomen. lib. 1. cap. 17. Et tempore Ale- quandoque in hujus individuæ consuetudinis argumentum, communis fuit sepul- xandri dia- tura archidiacono cum Episcopo. Hillidio Arvernensi Episcopo fuit archidia- conus Ale- nus nomine & opere Jultus, qui vita migrans magistri tumulo sociatus; ut ait xandrin. E- Gregor. Turonens. lib. 1. cap. 45. ne quos sacræ militiae vinculum, & unum piscopi ade- virtutis studium in vita conjunxerat, in morte sepultura divelleret ac dissoci- rat, consiliis fun- senem quam Ætius archidiaconus Constantinopolitanus fun- Ætius est officio primicerii notariorum, qui exciperent gesta concilii, ut liquet plurimi ju- passim ex actis hujusce concilii. Nec omittendum archidiaconis fuisse jus sigilli vans. authentici æque ac Episcopis & abbatibus; synodus Londinenis apud Matth. Parif. (ad ann. 1237.) *Statuimus, ut sigillum habeant non solum Archiepisco- pi & Episcopi, sed etiam eorum officiales. Item abbates, priores, decani, ar- chidiaconi, & eorum officiales.* Denique quæ fuerit ratio hujusce dignitatis ex eo intelligas, quod etiam a natis in regia purpura spreta non fuerit: ni- mirum memorantur Heunicus, & Philippus filii Ludovici Crassi fuisse archidiaconi Aurelianensis ecclesia. Gaudebant olim Episcopi stipatu & obsequio ar- chidiaconorum, & horum exemplo ac æmulatione etiam abbates suos archidia- conos habere studuerant; In synodo Londineni apud Matth. Parif. (ad eund. ann. 1237.) *Si qui vero abbates archidiaconum vel decanum habent ex privile- gio, vel consuetudine approbata, quod de matrimonialibus causis cognoscant diligenter, &c.* Postea res in contrarium versa est, & qui olim fuerant oculi Episcopi, postmodum ei offendiculum facti sunt, de quo proximo capite.

C A P. XV.

Archidiaconorum avaritia, exactiones, & fordes: eorumdem typhus, & unde manarit: quibus artibus in ordinem redacti archidiaconi.

UT aurum & argenti contactu manus fodescunt, rei nummariae cura & tri-
tura facile contamittatus archidiaconorum ordo, & avaritiae ingenium eis
fabrepit. Hinc Lucius archidiaconum Pelusiensem avaritiae insimulat Isidorus
Pelusiota lib. 1. epist. 29. & lib. 4. epist. 188. Rursus Panoplium Archidiaconum
increpat idem Isidorus lib. 1. epist. 157. & 177. quod studeret Eusebio
Episcopo, qui venales habebat ordinationes. Eo turpitudinis lapsi sunt archi-
diaconi, ut clerici adulteria, & alia qualibet sceleris ab eis facile redimerent
pretio, vel obsequio; Ambros. in apocalyp. cap. 18. Est & aliud scelus val-
de peccatum, quod ab eis qui archidiaconi appellantur committitur; nam ab a-
dulteris presbyteris premium accipiunt, & vacando in malum consentiunt, quod
per auctoritatem, quam ab Episcopis acceperunt, emendare possent. Sunt etiam
alii ex hujusmodi presbyteris, qui timentes se damnari pro sceleribus suis, in
servitiis archidiaconorum plus sunt assidui, quam ceteri. Tyrannidis damnati
archidiaconi, quod a presbyteris parochianis census exigerent; conc. I. Cabill-
lonens. cap. 15. Dicitur est, quod in plerisque locis archidiaconi super presby-
teros parochianos quandam exercent dominationem: quod magis ad tyrannidem,
quam ad rectitudinis perinet ordinem, can. dictum est, 94. dist. Cum archi-
diaconorum avaritia ecclesiaz esset scandalo, ut Episcopi eorum moribus invi-
gilarent, & horum fordes cohiberent, imperatum synodo Aquisgranensi, can.
25. Statuimus, ut unusquisque Episcoporum super archidiaconis fais deinceps
vigilantorem curant adhibeat; quoniam propter eorum avaritiam, & morum
improbitate multi scandalizantur, & ministerium sacerdotale vituperatur, &
in ecclesiis a sacerdotibus multa propter eos negliguntur. Necdant ad bonam
frugem redire archidiaconi, quinimo, ut successus sceleris, & ignavia magi-
stratum reos audacieores facit ad peccandum, archidiaconi Episcoporum insci-
tia & torpore elati non desiere annuis exactionibus clericos urgere, cessantes in
solutione ab officio suspendere, ecclesias interdicere, delictorum poenas pretio
addicere, quod notat Hincmarus Remensis in capitulis archidiaconis & presbyte-
ris datis, cap. 3. Ut a presbyteris exenia non accipiantur, quatenus illorum mala
fama cooperiatur. Et post hunc Alexander III. in cap. licet, de penis: Ac-
cepimus, quod archidiaconi Conventrensis episcopatus, pro corrigendis excessibus
& criminibus puniendis, a clericis & laicis pecuniam pecuniariam exigunt, &
pro annua exactione pecuniae personas quandoque suspendunt, ecclesias interdicunt,
& vicariis denarios, ut eos in ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant,
& alia agunt, quae canonum obviante institutis, & de radice cupiditatis &
avaritiae prodire videntur &c. Nefarie occisus Thomas prior S. Victoris Par-
sienensis, quod illicitas archidiaconi exactiones in presbyteros palam damnaret;
Bernard. epist. 158. Ob illicitas exactiones, quas sibi occasione archidiaconatus
in presbyteros minime jam ut consueverat usurpare liceret, beati utique Thomae
obviante zelo, atque industria, uspote justitiae amatoris & defensoris oderat il-
lam, & mortem ei jam ipso odio homicida minitari solebat. Quin & archi-
diaconi in jura episcopalia, synodaticum, cathedralicum, procurationes, &
alias consuetudines manus injecere, quam ob causam Petrus Blesensis ex Batho-
nensi Londinen sis archidiaconus factus, acerbe querebatur, se non aequis con-
ditionibus cum aliis archidiaconis uti: Nec ab aliqua ecclesiarum, ajebat ille
epist.

epist. 151. *synodalia*, vel *cathedralicum*, sive *procurationes*, vel *auxilia*, seu *hospitia*, nec aliquas consuetudines debitas archidiaconis possum elicere a subiectis. Eorumdem fordes in jure dicundo perstringit Jo. Sarisber. Polycrat. lib. 5. cap. 16. Qui decani sunt, vel archidiaconi? nisi illi in quorum manibus iniqüitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus. Notantur & archidiaconi de pravis exactiōibus pro investitura ecclesiarum; Alexander III. in cap. in tantum, de simon. ad Cantuar. Arch. Pravam etiam illam consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro ecclesiarum investitura archidiaconi marcam argenti, minores vero decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solvi pecunia quantitatem. Eodem somate, id est sacri ararii dispensatione, nimium intumuerat archidiaconi, adeo ut presbyteris se praeferrent, & in ipsos Episcopos supercilium erigerent: Pansophium archidiaconum, ut mansuetum & humilem se praebeat, admonet Isidor. Pelusiot. lib. 1. epist. 157. εἰ τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ μηδεποτε φέρεται τούτην τὴν κόμην πλευράνθρωπον αὐτὸν διακονοῦντα εἰρηνικῶς καὶ ἀπαρχοντα: non enim civilem geris preselecturam fastu οὐ pompa tumentem, sed ministerium pacificum οὐ tranquillum. Lysiardum Parisiensem archidiaconum Episcopo suo gravem & infensum, & cum oculus Episcopi esse deberet, clavum in ejus oculum impactum, notat Fulbertus epist. 34. Inter quos videlicet adversarios unus est nomine *Lysiardus*, olim quidem archidiaconus, qui cum esse deberet oculus Episcopi sui, dispensator pauperum, catechizator insipientium, apostatavit ab omnibus his, οὐ factus est Episcopo suo quasi clavus in oculum, prado pauperibus, dux erroris insipientibus. Pari censura archidiaconum Carnotensem gloriosum archilevitam vocat Goffridus Vindocineus. lib. 2. epist. 17. ad Iwonem E. Carnotens. *Indiscrete gloriōsus vester archilevita*, quasi propheta docens mendacium, solvenda ligat, οὐ solvit liganda: Et apud Aegidium Aurea Vallis, de gest. Leodiens. Pontific. cap. 85. Er ne ribi paterna consolationis penitus munia subtraham, preeor archidiaconatus cui moderare gloriolam. Has ob causas omnibus admotis machinis enī sunt Episcopi archidiaconos in ordinem redigere, & illorum typhum coercere: hoc consilio Natalis Episcopus Salonianus, Honoratum archidiaconum ad presbyterii ordinem invitum promovit, ut specie altioris gradus eum degradaret ab officio & administratione archidiaconatus: de quo graves querelæ apud Gregorium I. can. quorundam, can. + Honoratus, 74. dist. Eodem consilio Petrus Blesensis Bathoniensis archid. suadebatur, ne in diaconatus ordine permaneret, & ad sacerdotium ascenderet, sed quas excusationes necteret, arguit integra ejusdem epistola 123. Nec his artibus solum actum in archidiaconos, sed etiam multi ab ecclesiis penitus explosi sunt, eorumque nomen & officium sublatum: hodie in ecclesia Romana nullus auditur archidiaconus: olim quidem in ecclesia Constantinopolitana, & facello palatino erat archidiaconus, sed postea ecclesia caruit archidiacono, eumque retinuit solum aedes Palatina; Codinus de offic. Constantin. (cap. 17. num. 38.) καὶ εἰς μὲν τὸ πατλαῖν ἄχε, καὶ οὐ ἐκκλησίᾳ αρχιδιάκονον, νῦν δὲ ὕδαπον, αὐτὸν ἔχε τόπον ὁ κλῆρος τῆς Βασιλεῶς: *Habuit ecclesia quoque archidiaconum, nunc vero minime, sed eum habet Imperatoris clerus.* Et archidiaconum designavit Imperator ex ordine exocatacelorum; idem Codinus (ibid. cap. 9. num. 6.): οὐ Βασιλεὺς, ὅτε προβάλλεται αρχιδιάκονον ἐκ τῆς τοιῶντος τῶν ἔξοχατακοίλων πάτερος, οὐτε ἐν πιστέρων τῶν ἀλλων ὄντων προβάλλεται πάτον, καὶ εἰς ἀλλού: Imperator igitur, quando designat archidiaconum ex exocatacelorum ordine, tanquam ceteris honoratiore, eum designat, nec aliunde assumitur. Eadem ob causam ab ecclesia Coloniensi & aliis provincialibus submotos archidiaconos observat Anselmus Leodiens. de gest. Leodiens. Pontific. cap. 85. Coepiscopos οὐ archidiaconos ob insolentiam removit ecclesia, unde οὐ bis caret usque in præsens metropolis Colonia, οὐ tota provincia. Ubi mitius auctum in multis ecclesiis, plures instituti fuere archidiaconi, ut diducta in plu-

res dignitas , numero & rerum tenuitate vilesceret , ac si flumen in plures rivulos dividat , nomen amittat necesse est . Hac arte Richard . Cantuariensis ex uno archidiacono tres constituit ; Matth . Paris . ad an . 1176 . Eodem anno Richardus Cantuariensis Archiepiscopus in dioecesi sua , que ab antiquis temporibus uno tantum fuerat archidiacono contenta , ultimis his diebus tres archidiaconos constituit , Savaricum scilicet , Nicolaum , & Herebertum . Et quia archidiaconi habebant suam dicecsem , & plures ecclesias sibi censuales , & obnoxias , Episcopi eas a jurisdictione archidiaconorum exemere ; Alexander III . in cap . ad hec , de excess . prelat . Quoniam Episcopus plures ecclesias a consuetudine & obsequio archidiaconorum liberas constituit & immunes , per quod redditus diminuit eorumdem &c . Hoc invento adeo diminuti sunt archidiaconi , ut hodie archidiaconatus sit fere nudum & inane nomen dignitatis , & a multis jam saeculis ita obsolevit potestas archidiaconorum , ut ipse Innocent . III . consultus , quid ad officium archidiaconi pertineret , fere haeserit , ut ipse fatetur , in cap . ad hec , de offic . archid . Sane consuluit nos tua fraternitatis devotio , quid ad officium archidiaconi debeat pertinere : & nos prout possumus respondemus , &c .

C A P . XVI.

Archipresbyter unus ex adjutoribus Episcopi . Archipresbyteri alii urbani , alii rurales . Munia & iurisdictio archipresbyteri . Major & minor benedictio .

IN Episcopi adjutorum numero archidiaconis subcenturiantur archipresbyteri ; et si enim archipresbyteri sint ordine majores , unde in his quae sunt ordinis prius nominantur ; can . Salvator 1 . qu . 3 . tamen dignitate & officio minores sunt , & subjacent jurisdictioni archidiaconi ; can . perfectis , 25 . dist . cap . 1 . cap . ad hec , de offic . archidiac . adeoque archipresbyteri electio pertinet ad archidiaconum , una cum clero & plebe , ut modo probatum ex can . si in plebis , 63 . dist . & Arnulpho Lexoviensi : aut saltem , quod est juris recentioris , archipresbyter non potest institui , vel destitui sine mandato Episcopi & archidiaconi , cum utriusque commune officium exerceat ; d . cap . ad hec ; & ut archipresbyterum archidiacono cedere intelligas , in decretalibus tit . de officio archipresbyteri , locatur post tit . de officio archidiaconi . Inter adjutores Episcopi merito censetur archipresbyter ; nam archipresbyter vices gerit Episcopi , eo absente , in his quae pertinent ad sacerdotale officium , exceptis prohibitis , id est his quae sunt episcopalis ordinis ; d . can . perfectis , & cap . 2 . de offic . & archipresbyt . Archipresbyter praest presbyteris , unde πρωτοπρεσβύτερος dicitur apud Socrat . lib . 6 . cap . 9 . & synod . VII . act . 4 . & 7 . recentioribus Gracis πρωταπάτης , ut Codino . Sic & chorepiscopum , in cuius locum successit archipresbyter , πρωταπατῶν vocat Balsam . in can . 59 . Apostolor . & can . Antiochen . 10 . fuitque protopapa etiam in facello Augustali , Cedrenus , (in Zoë Augusta num . 304 .) αποσταλέας ὁ πρωταπάτης πατέας μετὰ τῶν πρινοῦ ζύλων : Missus protopapas palati cum venerandis lignis . Archipresbyter , inquam , est primarius & Princeps presbyterorum , unde jam olim dictus decanus , quod nomen ductum a militia quasi a numero subjectorum ; can . in capite , 50 . dist . can . nullus Episcopus , & seq . 60 . dist . can . nullus omnino , 16 . qu . 7 . cap . cum apostolus , de censib . cap . 2 . ne prelat . vices suas , vel eccles . sub ann . cens . conced . ut in monasteriis fuere decani , qui singulis decuriis monachorum erant praefecti , & in majoribus monasteriis non unus , sed plures erant , quorum senior primas tenebat post abbatem & praepositum ; concil . Aquisgranens . can . 12 . Inde & de-

decania est tractus, seu territorium archipresbyteri; capitulare Caroli Calvi 5.
tit. 3. ex conc. Tolos. haustum: *Statuant Episcopi loca convenientia per decanias, sicut constituti sunt archipresbyteri.* Archipresbyterorum alii sunt urbani, seu civitatenses, alii rustici & forenes, quos rurales decanos vocant. Archipresbyter seu decanus urbicus est, qui in urbe constitutus est: is est caput capituli; *cap. cum inter universas, de elect. cap. post electionem, de concess. præbend.* & habet primariam vocem in capitulo; *cap. auditis, de elect.* ejus officium est curam agere super omnes presbyteros in ordine seu canone positos, & assidue stare in ecclesia; *d. can. perfectis, & cap. 1. de off. archipresbyteri;* assidue, id est omnibus horis canoniceis, horis competentibus; *cap. 2. eod. iit.* qua loquendi formula assiduus vindex dicitur, pro idoneo & locuplete fidejusfore, qui paratus est æs dare ad diem; Quintiliano lib. 5. cap. 10. & Gellio, lib. 16. cap. 10. Archipresbyteri, inquam, est agere curam presbyterorum, & maxime canonorum; Walafrid. Strabo de reb. ecclesiastic. cap. ult. Sunt etiam archipresbyteri in episcopis canonorum curam gerentes, unde decanus habet curam animarum, & ad hoc in eo requiritur ætas 25. annorum, & ut intra annum presbyter ordinetur; *can. 1. & seqq. 60. dist. cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. cap. 1. de ætat.* & ordin. præfic. Absente Episcopo archipresbyter vice ejus missarum solemnia celebrat, & collectam dicit, vel cui ipse injunxerit; *d. can. perfectis, & cap. 1. de offic. archipresbyter.* Collectam intellige solemnies preces, quæ post evangelium in ambone seu suggestu ecclesiae recitantur; *Synod. VII. can. 14. can. quoniam videmus, 69. dist. σύνοδον* vocant Græci: Joannes Chrysostomus, homil. 77. **) ad Popul. Antiochen. εἰσὶ δὲ ἀπαρτίσματα τῶν εἰς τὰς σύνοδους παρειάς: *Si pœnas repeatat negligentie in collectis.* Et ipsa synodus VII. τὸν αὐτούς παρειάς εἰς τὴν σύνοδον ἐπέβαλε, & in collecta super ambonem legentes. Ejusdem archipresbyteri officium est, observare vitam & ministerium sacerdotum cardinalium; *cap. 1. de offic. archipresb.* id est parochorum civitatis, qui presbyteri cardinales dicuntur, ad differentiam presbyterorum pagensium, & vicanorum, ex epist. Zachar. 7. ad Pipinum: ut ecclesiæ constitutæ in urbe dicuntur tituli cardinales; *concil. Meldens. can. 54.* & sane presbyteri urbis in tantum dignitate præstant presbyteris ruris, ut presbyteris ruris in ecclesia civitatis non liceat offerre præsente Episcopo, vel presbyteris ipsius urbis; *concil. Neocas. can. 13. can. presbyteri, ult. † 95. dist. & conc. Brac. II. can. 56.* Archipresbyteri quoque est fontes benedicere, id est fontes baptismales, infirmum oleo perungere, poenitentem infirmum reconciliare, consulto Episcopo; *cap. 2. de offic. archipresb.* de occultis sc. peccatis poenitentem potest reconciliare iussione Episcopi; *can. presbyteri, 26. qu. 6.* publicos enim poenitentes reconciliare folius est Episcopi; *concil. Carthag. II. can. 3. Carthag. III. can. † 32. Agath. can. † 44. can. 1. can. ministrare, can. presbyter 14. 26. qu. 6.* & fertur de Petro protopresbytero ecclesie Alexandrinæ, quod pulsus sit a Theophilo P. quod mulierem Manichaem, erroribus sectæ nondum defecatam, ad sacra admisisset inciso Episcopo; Socrat. lib. 6. cap. 9. in publica tamen poenitentia non vacabant omnino partes archipresbyteri: ad eum enim pertinebat publicos poenitentes præsentare Episcopo pro foribus ecclesiæ; *concil. Agath. can. 9. can. in capite, 50. dist.* Archipresbyteri & officium est, absente Episcopo vice ejus sacram officium inchoare, benedictiones presbyterales super plebem in ecclesia fundere; *cap. † 3. de off. archipresbyter.* ait benedictiones presbyterales: alia enim est benedictio major & solemnior, alia minor, & minus solemnis: laico neutram facere licet sive parvam, sive magnam, εὐλογίαν μητρὸν, ή μεγάλων, Clemens constit. apostolic. lib. 3. cap. 10. neque ab hereticis εὐλογίας, seu benedictiones omnino accipere licet, quia benedictiones hereticorum sunt potius maledictiones, quam benedictiones, ex concil. Laodicensi. can. 32. & concil. Martini Pape, can.

DISSERTATIONUM

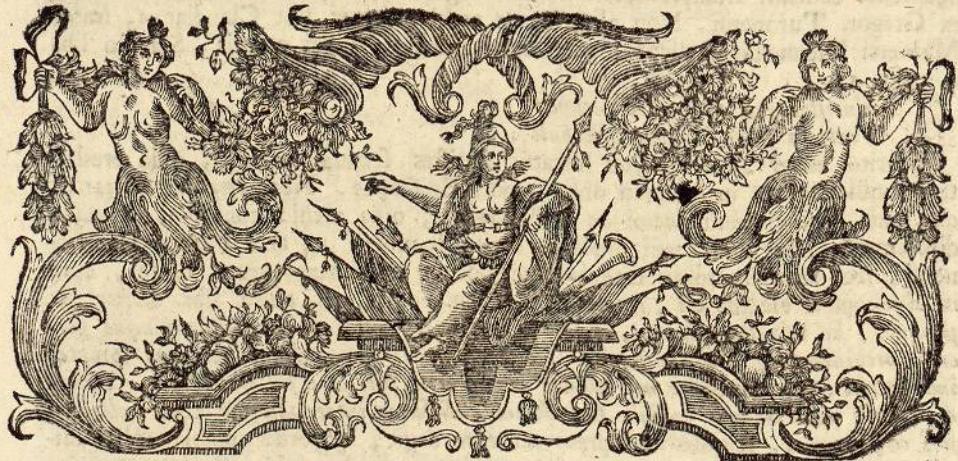
70. *can. non oportet, can. non licet, i. qu. i.* presbyteri minorem id est minus solemnem benedictionem plebi impetrari possunt; *can. etce ego, 95. dist. can. cum ad celebrandas, de confecr. dist. i.* & hujusmodi benedictionem olim presbyteri & monachi publice & privatim dare solebant; Beda lib. 3. hist. Anglie. cap. 26. *In magna erat veneratio tempore illo religionis habitus, ita ut ubique clericus aliquis, aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tamquam Dei famulus exciperetur, etiam si in itinere pergens inveniretur accubans & flexa cervice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant.* Benedicere vero prohibentur presbyteri, si per ignorantiam vetitas contraxerint: nec enim consentaneum est, ut is alteri benedicat, qui benedictione & expiatione culpa sua indiget: benedictio enim est sanctificationis communio; *synod. VI. in Trull. can. 26.* & apud Basil. epist. canonica ad Amphibioch. can. 27. Benedictionem vero solemnem super plebem in ecclesia fundere presbytero penitus non licet, nec alii quam Episcopo, ex concil. Agath. can. 44. can. ministrare, 26. qu. 6. & proprium Episcopi munus est solemnis benedictio: ita Chrysostomus ab exilio revocatus, & ad ecclesiam deductus, a plebe rogatus episcopalem sedem capessere, & benedictionem ex more dare, *τῷ συνδεσ τῷ λαῷ τῷ εἰρήνῃ ἐπένθεται.* Et cum ille diceret, non prius sibi licere, quam sententia Rom. Pontificis ad quem appellaverat restitutus esset, victus populi studiis cathedram repetit, & ex more benedictionem misit in populum, *τούνδεις πέντε τῷ εἰρήνῃ τῷ λαῷ ἐπένθετο,* ait Socrat. lib. 6. cap. 16. Adeoque abbates solemnem benedictionem impendere non possunt super plebem, nisi ex speciali privilegio sedis apostolicæ, idque in ecclesiis sibi pleno jure subjectis; *cap. abbates, de privileg. in 6.* solemnis autem benedictio est, quam Episcopus post sacrorum solemnia profundit in populum hac formula: *Sit nomen Domini benedictum, &c.* Et quam diaconus ab eo petit pro plebe solemnī prece: *Iube domine benedicere, ut monet Ostiensis, in summa hujus sit.* & gloss. in d. cap. abbates. Archipresbyter etiam est curare, ne eucharistia in sacrario desit, neve infirmi e vita migrant sine poenitentia & eucharistia sacramentis; *d. cap. 3. de offic. archipresb.* etiam poenitentibus in extremo vitae discrimine, ne denegetur communio eucharistiae, tamquam sacrum viaticum *τελευταῖον ἐφόδιον,* vetat *can. 13. Nicana synodi.* Archipresbyter, seu decanus, etiam est nomen dignitatis, & exercet vices id est jurisdictionem Episcopi, velut archidiaconus; *can. nullus 11. 16. qu. 7. cap. significavit, de convers. conjugat. & de matrimonialibus causis cognoscit;* *cap. ex litteris, de consang.* & affinit. necnon de incantatoribus & maleficiis; *ex constit. Caroli M. de pace, cap. 25.* Quinimmo eo res lapsa est, ut Episcopi & archidiaconi vices suas, id est exercitium jurisdictionis & ejus emolumenta, sub annuo censu locarent archipresbyteris, seu decanis, quod vetitum fuit *cap. 1. & 2. ne prat. vic. suas:* alias & decanus habet propriam jurisdictionem de consuetudine; *cap. dilectis, de appell. & uititur sigillo authentico, ut Episcopus & archidiaconus, ut jam observatum ex concil. Londonensi, apud Matthæum Paris.* Item archipresbyter seu decanus habet jus visitandi ecclesiæ tractus sui, & prociationem exigendi eo nomine; *cap. cum apostolus, de tensib.* Archipresbyter enim habet suum clericum & suas plebes; *cap. ult. de offic. archipresbyt.* & quoties rus pergit, non debet procedere sine aliquo ex suis clericis, ut testem habeat conversationis; *concil. Turonens. III. can. 20. Quotiescumque archipresbyter seu in vico manerit, seu ad villam suam ambulaverit, unus lector canonorum suorum, aut tertius aliquis de numero clericorum cum illo ambulet.* Quæ fuerit dignitas archipresbyteri intelligere juvat ex eo, quod Petrus protopresbyter ecclesiæ Romanæ, tamquam unus ex legatis apostolicæ, præfuit synodo VII. ut patet ex ejus gestis: & Mundericus Tetrico Lingonensi Episcopo coadjutor & futurus successor datus, interim satis sibi habuit, ut Tor-

nodorense castrum archipresbyteri nomine regeret, ut jam a me observatum ex Gregor. Turonensi. Non alius quam archipresbyter fuit Claudianus, frater Mamerci Viennensis Episcopi, qui dicitur antistes secundi ordinis, Sidonio lib.
4. epist. 11.

Antistes fuit ordine in secundo

Fratrem fasce levans episcopalis.

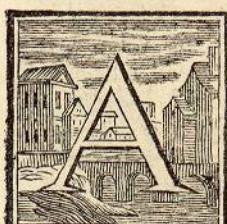
Merito enim archipresbyter dicatur antistes secundi ordinis, quia presbyteri constituti sunt in secundo ordine post Episcopos. Nec ferendus Savaro, qui hunc locum voluit accipi de archidiacono; quia archidiaconi sunt in gradu diaconorum, qui sunt tertii ordinis, & ita Joannem ex archidiacono Cabilloniensi, jam secundi ordinis sacerdotem, hoc est archipresbyterum fuisse, cum in Episcopum electus est, scribit ipse Sidon. epistol. 25. ejusd. libr. Lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infancia post laborum temporumque processu archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi. Attamen hunc jam secundi ordinis sacerdotem, differas inter partium voces collegam sibi consecravere. Ruralis archipresbyter rure degit, imperita plebis sollicitudinem gerit, & presbyterorum, qui per minores titulos, id est vicanas ecclesiias, dispositi sunt, vitam & mores observat, ut de his Episcopum doceat; cap. ult. de offic. archipresbyteri: eius officium erat colligere dispensant, quae a presbyteris debebatur Episcopo, eidemque inferre, ex supra laudato capitulatu
Carolus Galvus.

DISSERTATIONUM
JURIS CANONICI,
LIBER SECUNDUS.

C A P U T I.

Episcopus sibi vicarium assumere debet. Qualis esse debet vicarius. Officium & potestas vicarii, ejusdem dignitas.

RCHIDIACONUS & archipresbyter sunt vicarii & ministri Episcopi; sed hi sunt vicarii nati, ut loquuntur, constituti a canone, jure dignitatis & officii, non ab Episcopo; cap. i. cap. ad huc, de offic. archidiac. cap. i. cap. officium, de offic. archipresbyter. Præter hos, Episcopus alium vicarium sibi constituere potest, debetque; can. cum simus, 9. qu. + 3. can. in + nona, 16. qu. 7. cap. quoniam in plerisque, de offic. ordinari. cap. Romana, & tot. tit. de offic. vicar. in 6. Nec causetur Episcopus se non indigere vicario, quasi ipse sufficiat muneri; quia et si valde idoneus sit, decet tamen, ut sua onera partiatur cum alio, ut de archipresbytero dictum est; cap. ult. de offic. archipresbyt. Quod si Episcopus moram faciat in assumendo vicario, ejus dato devolvitur ad Metropolitanum; cap. ult. de suppl. negl. prelat. in 6. & conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 16. & hoc exemplo magistratum civilium comparatum, ut Episcopus sibi vicarium assumat; nam praefecti prætorio, & alii maiores magistratus, sive urbani, sive provinciales, suos habuere vicarios; l. i. & 2. C. de offic. vicar. & apud Cassiodor. 6. va-

riar. epist. 15. & passim in notis. utriusque imperii; ut in Gallia fuere vicarii
 Comitum; concil. Cabillonens. II. can. 21. & capitular. lib. 2. cap. 28. &
 apud Walafrid. Strabon. cap. ult. de reb. ecclesiast. Vicarius est, qui vices alte-
 riū gerit; l. vicarius, ff. de legationib. τονοαπαντάς Graci appellant; nov. Ju-
 stin. 8. cap. 4. & nov. 131. cap. 1. & hoc significatu Episcopi ipsi dicun-
 tur vicarii Domini, tanquam successores Apostolorum; Augustin. vel alias
 quisquis est, sermon. 37. ad fratn. in eremo: Non intrat per ostium ad ecclē-
 siam, qui per laicalem portam intrat; non enim laicus spiritualia dona tradita
 sunt, sed Domini vicarii. Vicarii Domini sunt, qui vicem Apostolorum te-
 nent. Labente tamen imperio vicarii dicti rectores provinciarum, qui alium
 supra se non haberent, ut de vicario Hispaniarum prodit Severus, lib. 1. hist.
 sacrae: Hispaniarum vicario, nam jam proconsulem habere desierant. Ergo Epi-
 scopus vicarium sibi adsumere debet, qui dicitur & officialis; cap. ex frequen-
 tibus, de instit. cap. in tantum, de simon. cap. 1. cum in generali, de offic. vi-
 car. in 6. Idemque vocatur missus Episcopi; cap. 1. de frigid. & maleficiat.
 ad differentiam missorum dominicorum, qui diriguntur ex comitatu Principis;
 de quibus intelligendum est cap. 2. de regularib. non ut glossa stulte voluit de
 vicariis seu officialibus Episcopi. Idem etiam vicarius Episcopi dicitur cre-
 ditus Episcopi: sic Gumtramus Boso ad Magnericum Trevirensim Episcopum
 apud Greg. Turon. lib. 9. cap. 10. Nequaquam, inquit, sed transmette abba-
 res, & creditos tuos, ut hac qua loquer exponant. Quo sensu dicuntur & cre-
 ditarii, id est missi Principis; in Vita Ludovic. pii, & apud Aimon. Conti-
 nuat. lib. 5. cap. 10. Fideles ac creditarios a latere suo misit. Dux vicarium
 dici & officiale, ratio est, quia indivisa erat jurisdicō episcopal, & vica-
 riū Episcopi utramque, id est spiritualem & temporalem, judicialem & ex-
 trajudiciale exercebat: sed hodie alius est vicarius ab officiali, nam vicarius
 penes se habet jurisdictionem spiritualem, extrajudiciale, non contentiosam:
 officialis vero exercet jurisdictionem contentiosam, quæ in jure judicioque ver-
 fatur. Porro vicarii duplicitis sunt generis: alius est vicarius principalis, seu
 generalis, qui plenam habet jurisdictionem per universam diocesim in spiritua-
 libus & temporalibus; cap. si Episcopus, de suppl. neglig. prælat. in 6. ac
 hujusmodi vicarium sibi elegisse Balduinum Treverensem Archiepiscopum, scri-
 bit Albertus Argentinensis in chronic. *Balduinus Archiepiscopus, cum quadra-
 ginta duobus annis ecclesiam suam laudabiliter rexisset, ac propter senium &
 tenacitatem nihil amplius proficeret, Joannem de Liechtenberg valentem & pro-
 vidum in spiritualibus & temporalibus administratorem & vicarium ecclesie sua
 deputavit. Alius est vicarius foraneus, qui foris id est extra civitatem consti-
 tutus est in certa regione, seu parte diocesos; de quo in cap. Romana, de
 offic. ordinar. in 6. & clement. et si principalis, de rescript. sic foratticos pres-
 byteros dixit Martinus Bracarense, in collect. can. oriental. can. 56. pro pa-
 gensibus & vicanis presbyteris. Qualis autem esse debet vicarius Episcopi?*
 Nimirum clericus esse debet, non laicus; concil. Chalced. can. 2. & d. can. in
 nona, 16. qu. 7. laici enim ecclesiastica negotia administrare prohibentur;
 can. indicatum, 89. dist. cap. ad nostram, de consuetud. cap. decernimus, de
 judic. Immo vicarius Episcopi presbyter esse debet, ex constitutione regia,
 idemque debet esse doctor, vel licentiatus in jure, vel theologia, ex conc. Tri-
 dent. loco modo laudato: nec modo clericus secularis, sed etiam monachus,
 vel religiosus creari potest vicarius Episcopi; gloss. in can. de præsentium, 16.
 qu. 1. Jo. Andreas in cap. ult. de cleric. agrot. vel debilitat. Hoc jure jam
 olim Theophilus Alexandrinus Episcopus duos monachos ex eremo invitatos ac-
 citit, & postquam eos in clericos ordinasset, administrationem ecclesie illis con-
 credidit, καὶ τὴν πάνην πληρῶς ἀξιόνως τὴν ὁμοροφίαν τῆς εκκλησίας αὐτοῖς
 ἔχειπον, ut auctor sit Socrates, lib. 6. cap. 7. Hoc jure abbas Lobiensis

V. si facit.
 Et adde nov.
 17. cap. 10.
 nov. 128. cap.
 20. & nov.
 134. cap. 2.

est vicarius Leodiensis Episcopi ; Aegidius de gest. Leodiensi Pontificum, cap. 62. Abbas Lobiensis vicarius est Episcopi Leodiensis in ecclesia Leodiensi & Lobensi. Etiam Episcopus potest eligi vicarius Episcopi, ut in casu cap. quoniam in plerisque, de offic. ordinar. si eandem dioecesim inhabitent populi linguis varii & discrepantes, & Episcopus utriusque lingua peritus non sit, Episcopus alium sibi vicarium adsumere debet lingua peritum. Immo Londoniensis Episcopus est vicarius natus Archiepiscopi Cantuariensis, & hoc jure in inauguratione Henrici I. Regis Anglorum Londonensis E. Cant. Archiepiscopi vices functus est; Matthaeus Westmonaster. ad annum 1100. In hac autem coronatione non est derogatum ecclesia, vel antistiti Cantuar. quia Londin. Episcopus Archiepiscopi Cantuar. immo totius Angliae decanus, vices ejus in hoc officio exequatur, & hoc charta ipsius testificatur. Itemque Sabinensis Episcopus est vicarius Rom. Pontificis in urbe in episcopalibus; chronic. Normanor. ann. 1151. Successit ei Conradus Sabinensis Episcopus, apostolicae sedis in urbe dumtaxat in agendis episcopalibus, dum Papa deest, ex antiqua consuetudine pro dignitate loci sui vicarius. Quomodo autem constituantur vicarius Episcopi? Non aliter creari potest, quam in scriptis, id est solemni & publico instrumento: nec prius munus suum exercere potest, quam ejus litterae insinuate sint apud gesta episcopalia, ut omnibus innoteantur: sic & Judex delegatus non prius mandatam jurisdictionem exercere valet, quam doceat de mandato; cap. cum in jure, de offic. delegat. & sedes apostolica non confuevit legatos suscipere absque signatis apicibus; can. nobilissimus, 97. dist. Denique gesta ecclesiastica non sunt sine scriptura, propter fidem & auctoritatem rerum gestarum; ut Episcoporum electio sit decreto manibus omnium diligentium robator: ordinatus a suis ordinatoribus litteras accipere jubetur: & excommunication, vel restitutio sit per libelli inscriptionem: & excommunicatus sine commendatiis litteris in communionem non recipitur; can. legum, 2. qu. 1. can. miramur, 24. qu. t. 1. quod ex parte sumptum ex concil. Milevitan. II. can. 19. & African. can. 56. pariterque collatio beneficiorum probatur per litteras, non per testes; cap. ordinarii, de offic. ordinar. in 6. Quae vero sit dignitas & potestas vicarii scire in primis conductus. Sane vicarius Episcopi habet dignitatem quatenus Episcopi vices gerit, & est quasi Coepiscopus, unde antistes secundi ordinis dicitur: sic Claudianum Mamerci Viennensis Episcopi fratrem vocat Sidonius loco superius laudato, quem idem paulo ante consiliarium iudicis, vicarium in ecclesiis, procuratorem in negotiis, villicum in praediis, tabellarium in tributis, quibus, amabo, quid aliud signat, quam vicarium generali in spiritualibus & temporalibus? Nec immixtito vicarius Episcopi dicatur in Joan. tractat. 5. Aliud feitura portionem obtinet; d. l. t. 1. C. de offic. vicar. & ex Cassiodor. loco est enim bas supra laudato. Vicarius etiam Episcopi dignitate coruscat, quatenus rescripta puzare per pontifica executioni mandare potest, quoties ad eum diriguntur; & hoc preministerium, stat vicario foraneo, qui hujuscemodi potestatis expers est; d. clem. et si principali aliud baptialis. Non idem tamen vicario debetur honos, qui Episcopo: vicarius enim Episcopi non præcedit canonicos in choro & capitulo, sed in actibus dumtaxat, statem. Bas qui ad ejus officium pertinent; can. præcipimus, 93. dist. & Balsam. in can. præsima enim 18. syn. Nicene. Vicarius Episcopi habet propriam & ordinariam jurisdictionem; DD. in d. cap. quoniam in plerisque, gloss. in cap. licet, verb. officialis est ille, in lem, de offic. vicar. in 6. quia datur ad universitatem causarum, & semel datus ab Episcopo, jurisdictionem & potestatem accipit a lege, seu canone; ut state datur, legatus proconsulis dicitur habere propriam jurisdictionem, et si non potest eam non qualis est exercere, nisi prius sibi a proconsule mandata sit; l. legati, ff. de offic. procons. l. ille, per cuius pen. ff. de offic. ejus cui mandat. est jurisdict. quia scilicet legati non eligeant ministerium tur ab ipso proconsule, sed ei dabantur a senatu, ut observatur ex Vopisco datur.

in Probo, & Capitolino in Gordian. Vicarius Episcopi, inquam, habet ordinariam jurisdictionem, & ob hanc causam a vicario Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad Metropolitanum, quia unum & idem tribunal habet cum Episcopo; *cap. 2. de consuetud. in 6. cap. Romana, de appell. eod.* sed ne aberres, vicarius Episcopi habet ordinariam jurisdictionem in his quæ veniunt ex generali mandato, de cetero habet delegatum in his quæ indigent speciali mandato. Vicarius Episcopi potest omnia, exceptis prohibitis, seu quæ requirunt speciale mandatum; *cap. 2. de offic. vicari. in 6.* puta non potest conferre beneficia sine speciali mandato Episcopi; *cap. nullus 11. 16. quæ 7. cap. ult. de offic. vicar. in 6.* quia collatio beneficiorum est in fructu, & meræ gratiæ: potest tamen vicarius Episcopi ex mandato generali confirmare electiones, instituere presentatos, quia utrumque est munus necessarium; *cap. ex frequentibus, de instiit. gloss. in d. cap. ult. de offic. vicar. in 6.* Potest etiam vicarius Episcopi conferre beneficia ex causa permutationis; *gloss. in d. cap. fin.* quia hujusmodi collatio est necessaria; *clement. un. de rer. permuat. cap. unic. eod. tit. in 6.* Vicarius Episcopi non potest conferre ordines, quia Episcopus non potest mandare ea, quæ sunt ordinis episcopalium, inferioris gradus clericis; *cap. pen. de confscr. eccles. vel altar.* sed dat dimissorias ad ordines: ejusdem etiam est dare litteras dimissorias Romanam euntibus religionis seu poenitentiæ causa: ne cuiquam enim liceat adire limina Apostolorum sine licentia Episcopi, vel ejus vicarii, vetat Concil. Salegunstad. can. 16. *Decrevit quoque sancta synodus, ut nullus Romam eat, nisi cum licentia Episcopi, vel ejus vicarii:* quod statutum, ut coerceretur poenitentium abusus, qui omisso suo Episcopo, spe facilius obtainenda absolutionis, ad Rom. Pontificem properabant, vel etiam ut evagationis occasio tolleretur, quia nimium frequens erat usus peregrinationis Romanæ; Beda lib. 5. hist. Anglic. cap. 7. Successit in regnum Hun de stirpe regia, qui cum triginta & septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum proscitus est, quod his temporibus plures de gente Anglorum nobiles, ignobilesque, laici, & clerici, viri, ac feminæ certatim facere consueverunt. Etsi vicarius pro ordinario habeatur, non potest tamen alium substituere; *cap. clericos, de offic. vicarii,* quia inspecto initio est delegatus, & delegatus non potest subdelegare: excipitur nisi vicarius datus sit ab initio cum potestate substituendi alium; *cap. 1. eod. tit. in 6.* Adde & vicarium Episcopi posse revocari ad nutum; *clem. eti principalis, de rescript.* quia vicariatus est nudum mandatum, quod nuda voluntate revocatur.

C A P. II.

Officialis, vicarius Episcopi in jure dicundo. Ordo & gradus officialis. Ejusdem jurisdictione & potestas. Officialis habet modicam coercionem, custodias, que decaneta, multæ dictionem. Officialis an sportulas capere possit? Præve exactiones officialium.

VICARIO Episcopi accedit officialis, qui commune officialis nomen usit suum fecit: vicarium enim Episcopi & officiale dictum, jam observatum, quod nomen e civili militia ad sacram translatum, ut pleraque alia: officiales enim dicti apparitores & cohortales præsidum, & aliorum majorum magistratum; *l. præsidis 34. ff. de reb. credit.* Tertullian. de idolatr. ceterum quid facient servi, vel liberi fideles, item officiales sacrificantibus dominis, vel patronis, vel præsidibus suis adharentes? Et Augustin. sermon. **)

DISSERTATIONUM

188. de tempore : *Interpella ergo hunc judicem, ubi nullus tabellarius conturbat, nullus officialis removet.* Et Salvian. lib. 3. de gubernat. Dei : *Quid autem aliud est cunctorum negotiantium vita, quam fraus, atque perjurium? quid aliud curialium, quam iniqitas? quid aliud officialium, quam calunnia?* Et idem lib. 3. ad eccles. Catholic. *Officialium, atque apparitorum gratiam, favoremque mercatur.* Alias iidem officia, qui & officiales dicuntur ; Augustin. serm. de tempore, **) 130. *Non solum rei, sed & officia, que nihil fibe conscientia sunt.* Inde officium annonae, id est officialis praefecti annonae, in l. ult. ff. de pigner. act. & officium tribunalis sacri dicuntur angelii Salviano, eod. lib. 3. ad eccles. Catholicam ; & cavere apud officium, nihil aliud est, quam datis fidejussoribus cavere apud officialem praesidis ; t. eum pro quo, ff. de in jus vocand. Officialis autem est vicarius Episcopi in his quae pertinent ad forensim jurisdictionem episcopalem : is praest juri dicundo, & ordinariam jurisdictionem exerceat : quamvis enim inspecto initio sit judex delegatus, tamen mandata seriel jurisdictione, eam quasi propriam & ordinariam exercet, & habetur pro judice ordinario, habetque unum & idem tribunal cum Episcopo, ita ut ab eo non provocetur ad Episcopum, sed ad Metropolitanum ; cap. 1. de offic. ordin. in 6. Officialis utpote vicarius Episcopi debet esse clericus, nec ferendus est laicus : laici enim arcentur a judiciis ecclesiasticis, maxime de rebus spiritualibus ; cap. de cernimus, de judic. In synodo Chalcedonen. act. 3. (in secunda vocatione Diocori) cum Dioscorus Alexandrinus Episcopus, de multis reus factus, judicum, id est legatorum Principis, qui in concilio adherant, praesentiam in judicio requireter, Episcopi responderunt : *κανονικῶν γὰρ ἐγενέσθαι, εἴτε ἀρχοντας, εἴτε ἄποστλος λαίκος παπέων χριστιανῶν.* Quando enim quadam regularia tractantur, neque judices, neque aliquos alios laicos interesse oportet. Unde in cap. 3. de consuetud. damnatur consuetudo, quae in Pictaviensi diocesi moleverat, ut in judiciis ecclesiasticis, audita utraque parte, exciperentur sententiae praesentium, sive litterati, sive illiterati essent : & hoc merito : in judiciis enim voces populi non sunt audienda, nec vocibus eorum credi oportet, quando aut noxiuum crimine absolvit, aut innocentem condemnari desiderant, ut dicitur in l. decurionum 12. C. de poen. Apud Justin. Martyr. apologet. 2. († al. 1. cap. 69.) superest rescriptum Adriani, ut Christiani damnarentur causa cognita pro tribunali, noui petitionibus, & vociferationibus lib. 4. hist. populi, οὐ καὶ πρὸ βίημάς ἀνοπίστειται, εἰτὶ τῷ μόνῳ πρεσβύτων, ἀλλὰ ἐν ὀξιώσεσσιν, εἰδὲ μόνοις βοᾶται. Quandoque tamen milites damnavi acclamatione militari ; Tacit. 1. annal. Stabant legiones pro concione districtis gladiis, reus insugegisti per tribunum ostendebatur, si nocentem adclamaverant, praeceps datus trucidabatur, & gaudebat caedibus miles tamquam semel absolveret. Et in vita Ludov. P. *Adclamatione porro militari post urbem captam, Gotselinus Comes, itemque Sanila Comes, nec non Madalelmus vassallus dominicus capite plexi sunt.* Quae sit jurisdictione officialis? nimurum is cognoscit de actionibus personaribus, civilibus, & criminalibus inter clericos ; nov. Just. 123. cap. 21. cap. clericorum, de judic. cap. si diligentia, cap. significasti, de for. compet. De actionibus in rem, sive de dominio, sive de possessione agatur, questio disceptatur apud judicem secularem, etiam inter clericos ; cap. ex transmissa, eod. tit. & cap. causam qua, qui fil. sint legit. Augustin. lib. de eccles. & synag. (init.) *Lege agatur, quia de possessione contentio est.* Officialis, seu judex ecclesiasticus habet modicam coercionem & castigationem virgarum, dummodo ad sanguinis effusionem usque non faciat ; cap. in archiepiscopatu, de raptor. hoc poena genere nos Episcopos testis Augustin. epist. 159. (al. 133. num. 2.) ad Marcellinum Comitem, de emendatione circumcellionum : *Sed virgarum verberibus erupisti. Qui modus coercionis & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sepe etiam in judiciis solit ab Episcopis adhiberi.* Unde

Eiusdem scripti meminit Euseb. lib. 4. hist. cap. 9. *Et dicitur in libro de poenitentiis, quod in Pictaviensi diocesi moleverat, ut in judiciis ecclesiasticis, audita utraque parte, exciperentur sententiae praesentium, sive litterati, sive illiterati essent : & hoc merito : in judiciis enim voces populi non sunt audienda, nec vocibus eorum credi oportet, quando aut noxiuum crimine absolvit, aut innocentem condemnari desiderant, ut dicitur in l. decurionum 12. C. de poen. Apud Justin. Martyr. apologet. 2. († al. 1. cap. 69.) superest rescriptum Adriani, ut Christiani damnarentur causa cognita pro tribunali, noui petitionibus, & vociferationibus lib. 4. hist. populi, οὐ καὶ πρὸ βίημάς ἀνοπίστειται, εἰτὶ τῷ μόνῳ πρεσβύτων, ἀλλὰ ἐν ὀξιώσεσσιν, εἰδὲ μόνοις βοᾶται. Quandoque tamen milites damnavi acclamatione militari ; Tacit. 1. annal. Stabant legiones pro concione districtis gladiis, reus insugegisti per tribunum ostendebatur, si nocentem adclamaverant, praeceps datus trucidabatur, & gaudebat caedibus miles tamquam semel absolveret. Et in vita Ludov. P. *Adclamatione porro militari post urbem captam, Gotselinus Comes, itemque Sanila Comes, nec non Madalelmus vassallus dominicus capite plexi sunt.* Quae sit jurisdictione officialis? nimurum is cognoscit de actionibus personaribus, civilibus, & criminalibus inter clericos ; nov. Just. 123. cap. 21. cap. clericorum, de judic. cap. si diligentia, cap. significasti, de for. compet. De actionibus in rem, sive de dominio, sive de possessione agatur, questio disceptatur apud judicem secularem, etiam inter clericos ; cap. ex transmissa, eod. tit. & cap. causam qua, qui fil. sint legit. Augustin. lib. de eccles. & synag. (init.) *Lege agatur, quia de possessione contentio est.* Officialis, seu judex ecclesiasticus habet modicam coercionem & castigationem virgarum, dummodo ad sanguinis effusionem usque non faciat ; cap. in archiepiscopatu, de raptor. hoc poena genere nos Episcopos testis Augustin. epist. 159. (al. 133. num. 2.) ad Marcellinum Comitem, de emendatione circumcellionum : *Sed virgarum verberibus erupisti. Qui modus coercionis & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sepe etiam in judiciis solit ab Episcopis adhiberi.* Unde*

de haustus can. circumcelliones, 23. qu. 5. Episcopis jus animadvertisendi per flagella concedit concil. Eliberitanum, ex Burchardo, can. 10. *Decrevit sancta synodus, ut Episcopi, ac ministri Episcoporum pro criminibus colonos flagellare cum virgis potestatem habeant.* Quod repetitum in conc. Sueffionensi habito anno Christi 853. Flagrorum castigationem intra modum triginta & novem iecit in juniores clericos, & custodiae poenam ad tempus in maiores distingit concil. Matisconens. I. can. 8. *Quod si quicunque clericus hoc implere distulerit, si junior fuerit uno minus de quadraginta ictus accipiat; si certe honoratior triginta dierum inclusione multetur:* Et hujusmodi jam ante flagellandi modum non excessisse Cæsarium Arelatensem, eodem post tempus repetito, si atrocius delictum esset; auctor est Cyprianus in eius vita apud Surium, sub august. 27. Solebat vero sanctus vir id accurate observare, ut nemo ex illis, qui ipsi parebant, sive servi illi essent, sive ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent, amplius triginta novem iecit in gravi culpa deprehensus esset, permittebat quidem ut post dies paucos iterum vapularet, sed paucis: contestabaturque ecclesiæ praestos, si quis juberet quempiam diutius flagellari, *O ea verbora illi mortem afferent, ut is homicidii reum se sciret.* Judex ecclesiasticus etiam jus coercendi custodia temporali & jejunio; concil. Turonens. can. 20. Illi vero archipresbyteri, qui talem cautelam super juniores suos babere noluerint, *O non eos habuerint studio distingendi ab Episcopo suo in civitate retrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manduent.* Jure civili Episcopus habet jus conjiciendi in carceres, seu custodias, quas Justinianus decaneta vocat; nov. † 79. cap. 3. sic dicta a Græco δέχεται, quod clerici his continerentur; qua ratione Suidas δέκανος appellat, quasi δέκανος, quædam sepulcra in agro Laconico, quod tyndaridas suscepérunt: non recte Cujac. ea confundit cum diaconiis ecclesiistarum, nec enim diaconium est carcer, seu custodia, sed secretarium, seu sacrarium ecclesiæ, ex conc. Laodicens. can. 21. can. non oportet 26. 23. dist. id est locus, ubi conveniebant clerici, mox processuri ad sacra obeunda. Hodie judex ecclesiasticus non habet jus prehendendi, nisi adhibita manu regia, quia non habet territorium, sed nudam audentiam. Judex ecclesiasticus habet multæ dictiōnem, quod & Pontifici maximo juris fuit temporibus idololatriæ & superstitionis: hoc pontificalis auctori-tatis jure usus est P. Licinius Pontifex M. in G. Fabium flaminem Quirinalem; Livius lib. 37. Imperia inhibita ultro citroque, *O pignora capta, O multæ dictiōne, O tribuni appellati, O provocatum ad populum est;* religio postremum vicit, ut dicto audiens esset flamen Pontifici, *O multæ ex iussu populi remisso.* Eodem jure usus & C. Servilius Pontifex M. in Dolabellam duumvirum; idem Livius lib. 40. De Rege sacrificulo sufficiendo in locum C. Cornelii Dolabellæ contentio inter C. Servilium Pont. Max. fuit, *O L. Cornelium Dolabellam duumvirum navalem, quem ut inauguraret Pontifex magistratu sese abdicare jubebat, recusantique id facere, ob eam rem multa duumviro dicta a Pontifice.* Eodem jure Crassus consul & Pont. Max. multam dixit Flacco collegæ, & flaminī Martiali; M. Tullius Philipp. 11. (8.) *Crassus consul O Pontifex Maximus Flacco collegi flaminī Martiali multam dixit, si a sacris discessisset, quam multam populus remisit, Pontifici tamen flaminem parere jussit.* Hoc exemplo judex ecclesiasticus jus multam dicendi habuit, non solum in clericos, sed etiam in laicos certis casibus, ut ob fraudem commissam in oblationibus vel decimis; Anastasius in can. statuimus, 16. qu. 1. *Statuimus, ut si quis oblationes ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenterit, vel extra baptismalem ecclesiam dare voluerit præter conscientiam Episcopi... bannum nostrum componat, O communione privetur.* Bannum episcopale vocat multam pecuniarium, quæ infligebatur ab Episcopo: aliud erat bannus dominicus seu regalis, qui erat 60. solidorum & major multa, ex capitul.

Carol. M. lib. 3. cap. 67. lib. 4. cap. 1. 7. 22. & passim ex conc. Pifens. Ob injuriam factam clericis Episcopus etiam laicis bannum episcopalem indicebat; concil. apud Theodosium Villam: *Si quis subdiaconem calumnatus fuerit, vulneraverit, vel debilitaverit, & convaluerit, quinque quadragesimas sine subditis annis pœnitentia, & trecentos solidos cum sua compositione, & episcopalibus bannis componat.* Idem ob sacrilegium; Joannes VIII, in can. quisquis, 17. qu. t. 4. *Quisquis inventus fuerit reus sacrilegii, Episcopis, vel abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii juste perimuerit, triginta libras examinati argenti purissimi componat.* In Gallia invaluerat consuetudo, ut Episcopi & Comites, incestuosos vel decimas non solventes captis wadiis, id est pignoribus, coercerent, vel presbyteros ob leviores culpas, & pecuniam inter se dividarent, quod vetuit synod. Cabillonensis II. can. 18. *Dictum est nobis, quod in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosis, & ab his, qui decimas nondant, wadios accipiant, & a presbyteris pro quibusdam negligenter, & inter se pecuniam dividant, quod penitus abolendum decrevimus.* Hodieque iudex ecclesiasticus clericos ob reatum multandi ius habet, sed multam suis usibus aut mensa episcopali addicere non potest, quia ecclesia fiscum non habet, alioquin ab abuso provocatur. Officialis vero, vel alius iudex ecclesiasticus, non potest exigere sportulas more judicum secularium; cap. cum ab omni, de vit. & honest. cleric. concil. Tarragonensi. can. 10. *Observandum quoque decrevimus, ne quis sacerdotum, vel clericorum, more secularium judicium, pro impensis patriniis munera audeat accipere;* can. observandum, 15. qu. 2. & Concil. Vener. can. 25. Ut nullus Episcopus, nec abbas, nec laicus propter justitiam faciendam sportulas contradictas accipiat, quia ubi dona intercurrunt, justitia evanescatur. Bene & sapienter canones, nec enim judices ecclesiasticos decet sacram jurisdictionem scenerari: idcirco runderarios sui temporis officialium questus dannavit Petrus Blesensis, epist. 25. Officium officialium hodie est, jura confundere, suscitare lites, transactiones rescindere, innectere dilationes, supprimere veritatem, ponere mendacium, quæsumus sequi, aequitatem vendere, inhibere executionibus, versutias concinmare. Freedam inter Episcopos, & eorum officiales prædæ societatem subnotat Jo. Sarisberiensis Polycratic. lib. 5. cap. 16. Et quidem nescio quomodo notam & pœnam omnem evadant, qui exercitationem totius calumniæ quæstus, sibi ad minus bestem vendicant, nam ad solidum assens usurpabant sibi, aut & multum trientem dumtaxat archidiaconis, & aliis officiabibus.

C A P. III.

Episcopus proprius dispensator rerum ecclesiæ. Ex concilio Chalcedonensi constitutus æconomus in singulis ecclesiis episcopalibus. Officium & potestas æconomi.

INTER adjutores & administratos Episcopi locandus est & æconomus, id est dispensator rerum ecclesiæ: is enim est vicarius Episcopi in temporalibus: ab initio Episcopus res & bona ecclesiæ per se administrabat, ut patet ex can. Apostol. t. 37. concil. Gangren. can. 7. Antiochen. can. 24. & 25. can. Episcopus, 12. qu. 1. Aurelian. III. can. 5. Tolet. IV. can. 32. can. noverint, 10. qu. 1. hoc jure collectæ, id est æra, quæ quisque conferebat, deponebantur apud Episcopum, quæ is pupillis, viduis, peregrinis, & aliis egentibus erogabat; Justin. Martyr. apolog. 2. (al. 1. cap. 67.) οἱ ἐυρωπεῖς δὲ νοῦι βαλόμενοι κατὰ προάρχοντα ἔκαστοι εὐνῆς ὁ βάλονται δίδωσι, καὶ τὸ πυλεύοντο

περὶ τὴν προσώπην ἀποπέμψει, καὶ αὐτὸς ἀπειρῆσθαι τὸν χρήματα, καὶ τὰς διὰ νόον, οὐδὲ ἄλλα οἰκεῖα λεπτομένων, καὶ τοὺς ἐν δεοφύσει, καὶ τοὺς παρεπιδίνους θεοὺς ξένους, καὶ ἄπολῶν πάσοι τοῖς εἰς χρεῖαν θεοὺς παρεπιδίνους γίνεσθαι: Ceterum qui locupletiores sunt, οὐδὲ volunt, pro arbitrio quisque suo quod visum est contribuant, οὐδὲ quod ita colligitur apud antisitatem deponitur, atque ille inde optularatur pupillis οὐδεισι, οὐδὲ his qui propter morbum, aut aliquam aliam causam agent, quicquid in vinculis sunt, οὐδὲ peregre advenientibus hospitibus, οὐδὲ in summa indigentium is omnium curator est. Quare Zeno distractis prædiis pecuniae dispensationem reliquit Alexandro Antiocheno Episcopo ὡς διεργούμενη, ut di-
vino questori, ait Theodorit. in Philotheo, cap. 12. Nec solum oblationes fidelium, sed etiam ex quo ecclesia dotem suam habuit, id est decimas & prædia, decimas & redditus prædiorum in sua potestate habuit Episcopus, ita ut ex his quatuor partes fierent, quarum unam sibi seponeret, secundam clero, tertiam pauperibus, quartam fabricæ impenderet; can. videntes, 12. qu. 1. can. vobis, can. Ultorana, 12. qu. 2. Denique dos ecclesiae omnino fuit in potestate Episcopi, nullo jure fundatori manente in ejus dispensatione; can. sic quidam, can. decretum, can. neverint, 10. qu. 1. unde & in limine foundationis conditor ecclesiae debet obsequium offerre Episcopo, per donationem, id est traditionem chartulæ, confirmatum ex concil. Wormat. can. 4. Ab initio, inquam, Episcopus ipse fuit œconomus & dispensator rerum ecclesiae, & eo nomine commendantur Paulinus Nolanus, & Hilarius Arelatensis Episcopi, quod suis facultatibus sparsis in pauperes, res ecclesiae studiose curarint; Prosper lib. 2. de vit. contemplativa, cap. 9. Denique sanctus Paulinus, ut ipsi melius nostis, ingentia predia, quæ fuerunt sua, vendita pauperibus erogavit: sed cum factus Episcopus esset non contempnit ecclesia facultates, sed fidelissime dispensavit. Et mox: Quid sanctus Hilarius? nonne οὐ ipse omnia bona sua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? is tamen cum merito perfectionis sue fieret ecclesia Arelatensis Episcopus, quæ illa tunc habebat ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliavit. Episcopus habebat plenam & liberam administrationem rerum ecclesiasticarum, neque rationes reddere tenebatur, ei enim credita est administratio rerum ecclesiae, ut eam exerceat quasi Deo intuente, ὡς Θεῷ ἐποπέρως, ait prædictus can. Apostol. † 37. non redditurus rationem hominibus, sed Deo, quem semper præ oculis & judicem & teitem habiturus esse intelligitur: & absurdum visum rationes rei pecuniarum ab eo exigere, cui credita est cura animarum hominum, quæ longe pretiosiores sunt. Et hac ipsa ratione Episcopum, ἀλογον, & a redendis rationibus liberum esse voluit Clemens, lib. 2. cap. † 35. ἔχει γάρ λογιστὴν κύπρον Φ Θεόν: habet enim ratiocinatorem Deum. Episcopus tamen ita rerum ecclesiasticarum potestatem habebat, ut eas dispensaret in usus congruos sui & clericorum, pauperumque: quod si eas converteret in rem suam, vel in cognatos erogaret, de his cogebatur rationes reddere synodo provinciali; d. concil. Antiochen. can. 25. quia Episcopus rebus ecclesiasticis uti debet, non ut dominus, sed ut procurator & dispensator; August. epist. † 50. al. 185. ad Bonifac. Comitem, cap. 9. Si autem privatim, quæ nobis sufficient, possidimus, non illa nostra sunt, sed pauperum, quorum prorationem quodammodo gerimus, nec proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus. Et idem epist. (225. al. 126. num. 9.) ad † Albinam: Deus testis est, iſtam omnem rerum ecclesiasticarum prorationem, quarum credimus amare dominatum, propter servitutem, quam debeo caritati fratrum οὐδὲ timori Dei, tolerare me, non amare, ita ut ea, si salvo officio possim, carere desiderem. Ac Episcopus res ecclesiae attingere debet, non ut proprias, sed ut commendas, id est depositas; concil. Cabillonens. II. can. 6. Res ecclesiae, quibus Episcopi uti debent non ut propriis, sed ut commendatis uiri debent;

DISSERTATIONUM

pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia fratrum in commune viventium: ideoque electus, ante consecrationem rerum suarum descriptionem, id est inventarium, confidere solebat, ne post episcopatum quæsita, ecclesiæ subducerentur; can. de Syracusanæ, 28. dist. Sed ingravescente onere episcopatus, aucto numero fidelium, & censu sacrarum facultatum, ne Episcopi a rerum spiritualium cura, temporalium studio, avocarentur, vel ne omnia essent in potestate Episcopi absque arbitrio, vel quia ipsi Episcopi res administrabant per laicos, ut onus levarent, placuit in synodo Chalcedonensi, can. 26. ut singuli Episcopi oeconomicum sibi constituerent de proprio clero, ne sine testimonio esset gubernatio rerum ecclesiasticarum; can. quia in quibusdam, 89. dist. ean. quoniam in quibusdam, 16. qu. 7. Ordinatio oeconomici pertinebat ad Episcopum, etiam ante Chalcedonensem synodum, ut liquet ex 10. actione ejusdem synodi, in qua Ibas Episcopus Edessenus spondonisse memoratur, quod res & reditus ecclesiæ sua juxta ritum Antiochenæ deinceps gubernarentur per oeconomicos ab eo de clero ordinatos; idemque comprobatur 14. actione ejusdem synodi, in qua conquestus est Athanasius Perrhenorum Episcopus, se a quibusdam clericis pulsum episcopatu, & oeconomicos ecclesiæ ab eisdem propria auctoritate constitutos, ejectis prioribus: & forte hac occasione editus est canon hujusce synodi, de ordinandis per Episcopum oeconomicis: & cum imperfecta lex esset, & in eam committentes non coerceret, accessit can. 11. synod. Nicen. II. ut si Episcopus neglexerit sibi assumere oeconomicum, jus eligendi devolvatur ad Metropolitanum; can. cum simus, 9. qu. 3. Sed ex consuetudine oeconomicum Constantinopolitanæ ecclesiæ moris fuit designari ab Augusto, ante Isaacium Comnenum, qui primus potestatem illam, & jus omne Patriarchæ refudit; Zonar. in ejus vit. (cap. 4.) μέχοι πότε τὸ μεγάλε ὄνομα προχειρίζουσι παρὰ τῷ Βασιλέωντος, αὐτὰ μὲν καὶ τὸ σκευοφύλακος, ἐπίνοιδε καὶ αὐτοφοροῦσι, υπὸ τῷ Πατριάρχῃ ἐδέσθαι εἰς οἰκίαν, ἀποξενώσας αὐτοῖς τὸ δημόσιον: Nam cum ad id usque tempus Ο magnus oeconomicus, Ο scevaphylax ab Imperatore designari soleret, utrumque id munus Patriarchæ potestati subiecit amota publica auctoritate. Ex synodo Chalcedonensi oeconomicus fuit eligendus ex clero, non ex laicis: quod confirmatum in concil. Hispalens. II. can. 9. adjecta ratione, quod non deceat laicum esse vicarium Episcopi, & sacerdtales in ecclesia judicare; can. in t. nona, 16. qu. 7. Idemque placuit Gregorio I. ne oeconomici ecclesiæ adsumantur ex laicis, sed ex clericis tantum, alia ratione quod hi, ut subditi, facilius cogi possint ad rationes reddendas, & si suspecti visi fuerint removeri, vel coerceri; can. indicatum, 89. dist. Et Episcopi ut plurimum clericis usi sunt in oeconomico ecclesiæ; in breviario Liberati, cap. 23. memoratur Psius diaconus, & oeconomicus ecclesiæ Alexandrinæ, sub Paulo Episcopo; & in sess. 14. conc. Chalced. Fronto presbyter, & exoconomicus. Et ideo oeconomicus tamquam unus ex canone, id est ex ordine clericali, per pecuniam ordinari vetatur, ejusdem synod. Chalced. can. 2. can. si quis Episcopus, 1. qu. 1. cuius veluti commentarius est can. Salvator, 1. qu. 3. oeconomicus non prius attingit res ecclesiasticas, quam juramentum fidelitatis praestiterit apud Episcopum, ut colligitur a contrario ex decreto Urbani II. quo Episcopus non potest exigere juramentum fidelitatis a clericis suis, nisi quibus rerum ecclesiasticarum dispensatio commissa fuerit; can. ult. 22. qu. t. 5. cap. nullus, de jurejurand. & hoc nomine archidiaconum, tamquam dispensatorem sacri ærarii, fidelitatem jurasse Episcopo, insinuat Fulbert. epist. 34. cum Lysiardi archidiaconi Parisiensis in suum Episcopum se jaſtantis, perfidiam exaggerans: Quid dicemus, inquit, de juramento fidelitatis, quod ita contaminat, ut Episcopo suo non corde, nec verbo, nec opere fidelis existat? Et Honorius III. in cap. gravem, de excess. prelat. archidiaconum Ambianensem per judices datos ab ecclesia in perpetuum abscondi vult, si appareat eum contra fidem ho-

homagii præstiti, ac debitam reverentiam Episcopum suum esse dominum negasse. Officium oeconomici est res ecclesiae gubernare; *l. jubemus* 14. *C. de SS. eccl.* Res ecclesiæ & ejus redditus administrabat magnus oeconomicus Constantiopolit. auctore Godino. Ejusdem est annonas præbere clericis, & quod supereret erogare in pauperes; *nov. Just. 3. cap. 3.* unde oeconomicus ecclesiæ dispensator pauperum vocatur; *l. omnes qui*, §. hoc nibilominus, *C. de Episc. & cleric.* Et Isidorus Pelusiota, *lib. 1. epist. t. 269.* Maronem oeconomicum ecclesiæ Pelusiensis notat de furacitate bonorum pauperum, & officii eum admonet, ex nominis etymo, οἰκονόμος γαρ εὑρται παρὰ τὸ οἰκεῖον αὐτῶν νέμειν τοῖς πενηντοῖς. Oeconomicus enim hinc dictus est, quod pauperibus, quæ ipsorum sunt, tribuat. Ad eundem pertinet actiones ecclesiasticas movere, & excipere; *l. cum clericis*, d. *l. omnes qui*, §. preterea cum in provinciis, §. hoc nibilominus, *C. de Episc. & cleric. nov. Just. 123. cap. 28. cap. Imperatorum*, de jurament. *calumn. cap. 2. de capell. monach.* Et oeconomicus in judicio conventus non satisdat judicatum solvi, immo & clerici lite pulsati non alium dant fidejussorem, quam ipsum oeconomicum; *d. l. cum clericis*, §. *l. & d. §. preterea l. omnes qui*. Defuncto, vel deposito Episcopo, oeconomici est inventarium rerum ecclesiæ confidere, ut futuro successori incolumes conserventur; *can. caritatem*, 12. qn. 2. oeconomicus tamen non potest res ecclesiæ alienare, nisi certis ex causis, & his casibus non licet eas emere per se, vel per interpositam personam; *d. l. jubemus*, & auth. quibuscumque, *C. de SS. eccl.* Sicut vero oeconomicus ecclesia ordinatur ab Episcopo, ita & eidem rationes actus sui reddere tenetur: & hoc est quod ait synod. Chalced. d. *can. 26.* oeconomicum dehere administrare res ecclesiasticas, κατὰ γνώμην τῆς Ἐπισκόπου, de sententia sui Episcopi. Nec satis mirari valeo Gregorii Nazianzeni fiduciam aut contemptum rerum temporalium, de quo scribit Gregor. presbyter ejus vitæ auctor, (num. 30.), quod rerum & reddituum ecclesiasticorum rationes a curatoribus ecclesiæ non repetit, cauponum id verius, quam ecclesiasticorum, opus esse inquiens, præfectorum, non Episcoporum, καπηλικῶν μάλιστι, ή ἐκκλησιαστῶν ἀδρῶν τὸ ἔργον τῆς τοῦ πολιτείας, τὴν ἀρχόνταν, ἐκ Ἐπισκόπων.

C A P. IV.

Vicedominus vicarius Episcopi in temporalibus, præst jurisdictioni temporali.
Olim assumebatur e clero, postea ex laicis. *Vicedomi*ni in solemnes coerciti.

PRÆTER oeconomicum, Episcopus & vicedominum sibi constituere debet, quo adjutore & administratore utatur, ut Paschasiūm Episcopum vicedominum sibi habere voluit Gregor. I. in *can. volumus*, 89. *dist. Volumus*, ut frater noster Paschasiūs vicedominum sibi ordinet, & majorem domus, quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis que eveniunt, idoneus & paratus existere. Vicedominus, vel vicedomnus, est vicarius Episcopi in temporalibus; *capitul. Carol. M. lib. 3. cap. 26.* Mandet Comes vel Episcopo, vel abbati, vel vicedomno, vel illi quicunque locum Episcopi, vel abbatis tenuerit, ut ei reddat reum. Sic dictus, quod vices gerat Episcopi, qui honoris ergo dicitur dominus, ut cum ei per diaconum occinitur, jube donne benedicere, Gallicis vidame. Officium vicedomi est res episcopatus tueri & defendere: hac de causa Carolus Calvus mandanti Adriano Pontif. ut Genebaldus Laudunensis Episcopus Romam dirigeretur de objectis se purgaturus, & interim res episcopatus in Regis potestate consisterent, rescripsit per eam quæ extat inter Hincmari epistolæ, quæ a Jacobo Sirmondo editæ sunt, regium non esse Re-

DISSERTATIONUM

ges esse vicedominos Episcoporum, quia Reges Francorum ex regio genere nati, non Episcoporum vicedomini, sed terra domini hactenus fuimus computati. Vicedominus multa sane communia habuit cum oeconomo, ut in quibusdam ecclesiis fuit curator xenodochii, & dispensator pauperum, ut in Bremensi; Adamus Bremensis. lib. 4. cap. 22. Et tunc quidem vicedominus noster, quasi fidelis dispensator & prudens, ad custodiendas pauperum eleemosynas deputabatur. Hoc tamen dispar vicedominus ab oeconomo, quod oeconomi proprium fuit gubernare rem praediariam, & redditus ecclesiasticos percipere & dispensare: vicedomini vero fuit regere & ordinare dominum Episcopi; Gregor. I. in canon. diaconum, ead. dist. 89. Vicedominum enim eum constituimus, cuius arbitrio episcopium commisimus disponendum. Unde & idem Pontifex in d. can. volumus, vicedominum majorem domus appellat: quo sensu haud dubie Diedericus Comes, major domus ecclesiae Trevirensis vocatur; Lambertus Scafnaburg. lib. de reb. gest. German. Erat tum temporis major domus ecclesiae Trevirorum Diedericus Comes. Inde vicedominus erat praepositus officialibus & ministris Episcopi: hoc jure, capto ab hostibus Episcopo Argentinensi, vicedominus officiales Episcopi fidei & obsequii erga dominum juramento eos obstrinxit; Albertus Argentinensis de gest. Bertoldi Episc. Argentinensis. Rodolphus autem de Andehebech, vicedominus Episcopi, crastino captivitatis incepit ab officiatis Episcopi, & munitionibus, quod sibi parerent tempore captivitatis recipere juramenta. Vicedominus denique summam rerum episcopii tenebat post Episcopum; Sigebert. in chron. ad ann. 537. Theophilus vicedominus tam prudenter & utiliter secundas partes ecclesiasticae dispensationis sub Episcopo agebat, ut mortuo Episcopo omnium ore dignus episcopatu esse acclamaretur. Et hac imitatione praefecturam domus augustae, seu palati, vicedominatum, & summam rerum vocat idem Adamus d. libr. 4. cap. 24. Metropolitanus tandem post triennium expulsionis sue voti compos effectus, in pristinum gradum curiae restitutus est; moxque succendentibus prosperis, summam rerum, quod est vicedominatum, jam septies consul meruit. Et praefectos provinciales Angli vicedominos vocitarunt; Ingulphus in chronic. Croyland. ex charta Beorredi Regis Merciorum: Confirmo predicto monasterio de dono Normanni quondam vicedomini in Sultim duas carucatas terre. Et idem ex charta Alfredi Regis: Praefectos vero provinciarum, qui antea vicedomini, in duo officia divisit. Nec modo vicedominus rem oeconomicam Episcopi curabat; sed etiam res publicas, puta legationes, si quando opus esset pro Episcopo obibat, ut Arderadum vicedominum Cenomanensem, una cum Flodegario archidiacono, legatum missum a Bertigrano suo Episcopo ad Benedictum abbatem, jam ex Adrevaldo observatum. Nec non vicedominus temporalem sive feudalem jurisdictionem Episcopi nomine exercet; capitul. Carol. M. lib. 3. cap. 11. De advocatis, vicedominis, vicariis, & centenariis pravis, ut tollantur, & tales eligentur, quales & sciant & velint justae causas discernere, & terminare. Et aliud capitular. lib. 5. cap. 120. Et si judex publicus servum ecclesiae super surto non presumenteret, sine audiencia vicedomini, aut archidiaconi, aut deinere, aut injuriare presumperet, anno integro ab ecclesiae limine arceatur. Laudunensis vicedomini judicium in mulierem ob homicidium narrat Sigebert. in chron. ad ann. 1094. Quo auditio parentes hominis occisi properantes nunciaverunt vicedomino Laudunensi, jubente vicedomino vocata mulier venit, & qualiter hominem occidisset nequaquam celavit; judicatum est igitur eam ignibus debere concremari. Hac occasione forte in vicedominum Sabineensem super causa de jure patronatus compromissum legitur in cap. examinata, de judic. & cap. examinata, de confirm. util. quod is jurisdictionis expers non esset. Vicedominus pariter, atque oeconomus, ordinabatur ab Episcopo; sed si Episcopus moras necteret in eo eligendo, electio devolvebatur ad clerum; d. can. volumus. Aequa & vicedominus eligen-

dus erat e clero , non ex laicis , ideoque tamquam unus ex clericis per pecuniam ordinari prohibebatur ; can. *Salvator* , 1. qu. 3. & cap. *consulere* , de *simon*. Et Protasium Aquensem Episcopum ante episcopatum curam vicedomini gessisse in Arelatensi ecclesia , auctor est Gregor. I. lib. 5. epist. 55. ad eundem. Sed labente ævo , ecclesia opibus & latifundiis aucta , laici passim ut questuorum ambiere vicedominatum episcoporum , ut Diedericum Comitem Majorem , id est vicedominum , Trevirensem factum jam prænotatum . Temporibus Conradi Salici , Ludovicus cognomine Barbarus , Giselæ Augustæ gratia per Bardensem Archiepiscopum Moguntinum vicedominus Thuringiæ constitutus ; auctore Paulo Langio in *chronico Citizeni* . In Gallia jam a multis sacerulis noti sunt id genus vicedomini sacerulares , ut Carnotensis , Ambianensis , Cenomanensis , & Remensis , & luculentis ab Episcopis beneficiis ditati . Stephanus , dum in sacerdotali militia versaretur , vicedominus Carnotensis , inde abbas S. Joannis de Valle , ac demum Patriarcha Hierosolymitanus laudatur , Guill. Tyrio lib. 13. cap. 25. *Cui substitutus est vir quidam secundum carnem nobilis , sed vita & moribus multo nobilior , Stephanus nomine , abbas S. Joannis de Valle , qui locus in urbe Carnotensti habetur : hic ejusdem civitatis ante conversionem suam , in equestri ordine , & habitu fuerat vicedominus , &c.* Inter hæc tamen tempora meminit Petrus Cellensis , lib. 5. epist. 5. Hildoini vicedomini & canonici sanctæ Mariae Remensis . Et ut sanctiores res sequiore usu corrumptuntur , vicedomini in solatium Episcoporum instituti , eis oppido graves & ecclesiæ damnos extiterunt . Idecirco instaurati canones , ut Episcopi probos & idoneos Vicedominos sibi haberent ; Concil. Moguntin. can. 50. *Omnibus igitur Episcopis , abbatibus , cunctoque clero continuo præcipimus , vicedominos , præpositos , advocatos , sive defensores bonos habere , non malos , non crudeles , non cupidos , non perjurios , non falsitatis amantes , sed Deum timentes , & in omnibus iustitiam diligentes .* Et conc. Remens. can. 24. *Ut prepositi & vicedomi ni secundum regulas vel canones constituantur , quos canones sua in capitula transfudit Carolus M. & ne effectu carerent , missos direxit per universas provincias ditionis suæ , quo inter alia caverent , ut Episcopi bonos & idoneos vicedominos & advocatos haberent ; auctore Flodoard. lib. 2. Rem. hist. cap. 18. Nec dum vicedomini ad debitum obsequium rediere , aut saltem non diu memores disciplinæ , in bonis ecclesiæ ut ante graffati sunt , eamque novis censibus , velut proprios villicos , & colonos , attrivere : qua de re tandem damnati decreto Lucii III. cap. præterea 23. de jur. patronat. Præsenti decreto statuimus , eos , sive advocati , sive patroni , vel vicedomini , sive custodes , vel guardias habentes , seu quocumque alio nomine censeantur , a gravaminibus ecclesiæ cum cessare , nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos redditus a locorum Episcopis institutos exigere .*

C A P. V.

Ecdicus , seu defensor ecclesiæ . Ejus potestas . Defensores eligebantur e clero per Episcopum . Iniquioribus temporibus ab Imperatore postulati . Defensores patrimonii S. Petri .

IN recensione adjutorum Episcoporum non prætermittendi defensores , qui Græcis ἔδικοι dicuntur ; non modo enim Episcopis necesse fuit oeconomicos constituere , qui res & prædia ecclesiæ administrarent , sed ne inanis esset ratio oeconomicatus , eadem cura dignum eis visum est defensores ecclesiasticos creare , qui ecclesiæ , & res ejus , & plebem sibi creditam a potentiorum injuriis tue-

rentur. Hoc consilio defensores, seu ecclisi ab Episcopis ordinati, hique ex clericis assumpti sunt, vel certe ejusdem juris fuere quo sacri ordinis viri, & ecclesiastici magistratus: quare in concil. Chalcedonens. can. 2. vetitum, ne defensores, non secus ac clerici, per pecuniam ordinarentur; can. si quis Episcopus, i. qu. i. can. salvator, i. qu. 3. quod constitutione Justiniani comprobatum; l. omnem 42. §. preterea 9. C. de Episc. & clericis, & aliis locis. Defensorum ordo refertur inter minores ordines ecclesiasticos; Gelas. epist. i. ad Episc. Lucaniæ: *Monachus vero novitius, si morum honestate fulcitur, continuo lector, vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus, can. monachus, t. 77. dist.* Nonnumquam tamen ex ordine presbyterorum defensores legebantur. Juliani defensoris presbyteri meminit Gregorius Turonens. de vita patr. cap. 7. apud Surium: *Nam cum Julianus defensor presbyter a quartano typō correptus graviter cruciaretur.* Et si quando defensores ecclesiæ ex laicis assumebantur, erant plerumque qui aspirarent ad sacros ordines, ad quos tamen promoveri non potuere, nisi servatis interstitiis; Zosimus epist. i. ad Isychium: *Defensores etiam ecclesiæ, qui ex laicis fiunt, supradicta observatione teneantur, can. in singulis, ead. 77. dist.* Hujusmodi defensorum munus fuit ecclesiam, & clerum, plebemque ab injuriis, & vi potentiorum tueri: monachos in urbem confluentes, & passim turbas cientes ejicere, & compellere, ut ad sua redirent; concil. Chalced. can. 23. & decreto Pelagii, can. t. quidam monachi, can. Probinum, 16. qu. i. eorumdem fuit judicare de causis libertatum, nec non de causis tenuiorum, qui injuriis afficiebantur a potentioribus: ut & de causis eorum, qui præsidii causa confugerant ad ecclesiam; ut docet Balsam. in can. 75. synod. Carthag. & in respons. tit. de chartophylac. & protecdico. Consuetudo etiam irrepererat, ut testamenta insinuarentur apud defensores ecclesiæ: sed hoc vetitum constit. Justiniani; quia turpe est clericis, si peritos se velint ostendere rerum forensium; l. repetita 41. C. de Episc. & cleric. & l. consulta 23. C. de testament. quæ ratio etiam insinuat quod modo dictum, defensores lectos ex ordine clericorum. Verum quia inermis, & episcopali auctoritate tantum septa defensorum potestas, non satis valebat ad compescendam majorum tyrannidem, placuit in concil. Carthag. V. can. 9. ut defensores ecclesiarum ab ipso Imperatore peterentur; can. ab Imperatoribus, 23. qu. 3. quo securior esset ecclesia, principali simul & pontificia tutelæ commendata: & ne per imperitiam juris & legum defensorum officium enervaretur, in concil. Milevitano II. can. 16. additum est, ut ab Augusto peterentur periti defensores scholastici, id est advocati forenses, qui in actu essent, vel in officio defensionis causarum ecclesiasticarum, more sacerdotum, & haberent facultatem pro negotiis ecclesiarum, quoties necesse esset, ingredi secretaria judicum. De hoc genere defensorum meminit Possidius vitæ Augustin. cap. 12. *De qua re, ne pacis ecclesiæ amplius impediretur projectus, defensor ecclesiæ inter leges non siluit.* Aliud fuit genus defensorum ecclesiasticorum, qui erant missi pontificii patrimonii S. Petri in Sicilia, Corsica, & aliis regionibus curandi causa, & habebant curationem conjunctam cum jurisdictione in clericos; ut liquet ex Gregorio lib. i. epist. i. lib. 9. epist. 32. can. *valde necessarium, 94. dist. can. pervenit, t. 11. qu. i. & aliis locis.*

Dico prædictis dicitur quod non merito sicut innotescit immotibz nominibz. **CAP.**

C A P. VI.

Episcopi proprium munus est docere verbum Dei. Conciones habita e suggestu, dominico potissimum die. Auditorum plausus & acclamations in concionibus scripto excepta ab auditoribus conciones. Presbyteris quando permisum predicare. Monachi interdicti predicationis officio. Ecclesiastes adjutor Episcopi in predicationis munere.

IN eadem linea adjutorum Episcoporum censetur & ecclesiastes: is enim in prædicationis officio vices gerit Episcopi: præcipuum namque munus Episcopi est docere, & verbum Dei apud populum prædicare: idcirco ne Episcopus rem familiarem per se gerat, sed lectioni, orationi, & verbi prædicationi totus incumbat, jubet concil. Carthag. IV. *Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet; sed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet; can. Episcopus 6. 88. dist.* Ideoque Episcopus, qui docendi curam insuper habet, excommunicatur, & si diutius in ea culpa torpuit deponitur; can. Apostolor. t. 57. unde Episcopus dicitur Clementi, lib. 2. cap. 26. *λόγος διάκονος, γράμματος φύλαξ, μετόπισθι Θεοῦ καὶ ἡμῶν: Minister verbi, scientie custos, mediator Dei & hominum.* Quæ essent partes Episcoporum non latuit ipsos paganos imperatores. Christianæ religioni, velut externæ, & peregrinæ superstitioni infensos: quo edicto Gallienus persecutioni justitium indixit, Episcopos agnovit præsides verbi Dei, *ποίησις τοῦ λόγου αποστόλος*, apud Euseb. lib. 7. cap. t. 13. Hoc jure Episcopus tum aliis diebus, cum maxime dominicis, clerum & populum docere debet; concil. VI. in Trullo, can. 19. id moris fuisse locuples testis Augustin. sermon. **) 30. de verb. Apostoli: *Nunc autem cum die dominico, debito reddendi sermonis recitaretur eadem lectio, divinitus mihi inspiratum esse credidi, ut inde tractarem.* Et idem sermon. de tempor. **) 33. Sed quia in sacratissimo die reddendum expectationi vestrae est sacerdotalis sermonis officium. Idem etiam in Joannem tract. 47. (num. 9.) Fratres, querarius hoc paulo attentius. Non nos artat hora que solet, die dominico: vacat nobis, hoc lucentur qui ad verbum Dei etiam die hodierna conveniunt. Ambrosium singulis dominicis orantem se audiisse affirmat ipse August. 6. confess. cap. 3. (num. 4.) Et eum quidem in populo verbum veritatis recte tractantem, omni die dominico audiebam. Episcopi e suggestu verbum faciebant pro gradibus altaris, intra cancellos, qui clerum a plebe dividebant; idem August. 22. de civit. Dei, cap. 8. (num. 22.) *Quodcum ex dominico pasche die tertio fieret in gradibus exedra, in qua de superiori loquebar loco, feci stare ambos fratres.* In concionibus passim audiebantur plausus auditorum, passim videbantur pugillares scriptorum, qui orantis sermonem scripto excipiebant; Gregorius Nazianzen. orat. 32. (num. 90.) qua ultro abdicato episcopatu Constantinopolitano extremum vale dixit cathedralë & populo: *χαιρετε πάντες λόγων ερεστοί, καὶ δρόποι, καὶ συνδρομαί, καὶ γραφίδες φαρετοί, καὶ λαβάριστοι, καὶ οἱ βιαζούμενοι πονηροί αὐτοῖς περὶ τὸν λόγον ὁδηγούμενοι.* Valete sermonum meorum amatores, & cursus, & concursiones, & calami tam perspicui, quam occulti atque hujus suggesti cancelli, a multitudine compessi hominum audiendi studio sese mutuo prudentium. Quam frequens esset plausus auditorum in sacris concionibus testatur Chrysostomus multis locis, ut homil. 2. (cap. 4.) ad popul. Antiochen. *οἱ μοι τὸν πρόπον ὄφελος πέπον;* *οἱ δὲ τὸν ἐπειρωταν τὴν θεοφύσων; ἐπειρωταν τὸν ἤργων ψύχας ἐπιδεῖξαι τὰ λεγόμενα ἀπαγγεῖλα.* Quæ mihi horum plausuum utilitas? que laudum, & tumultuum?

DISSERTATIONUM

laus mea est, ut per opera vos omnia quæ dicuntur exhibeatis. Et idem orat.
 **) 34. ad Antiochenos, ἡ γαρ πρὸς ἐπίδεξιν, ὅτε κρότος λέγουσεν τοῦ, αὐτὰ
 πρὸς Δερβεῖαν τὸν ὑμετέρον Λυχῶν: Non enim ad ostentationem, neque propter
 applausum nunc dicimus, sed ob medelam animarum vestrarum. Et idem ante,
 orat. 28. ad eosdem, (alias de incomprehens. Dei natura, homil. 3. num. ult.
 circa fin.): ἐπινέοστε τῷ εἰρημένῳ, μετὰ τολλὴ θορύβῳ, καὶ πρότι τινὶ παραιτοῦ
 ἐδέξασθε, ἀλλ’ ὅταν οὐκὶν ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἐπιδέξασθε τὸν ἵταν: Laudatis quæ
 dixi, magno cum tumultu Θεοῦ plausu admonitionem accepistis; sed velim curam
 quoque adhibeatis, ut facto vestra approbatio ostendatur. Et Augustin lib. 4. de
 doctrin. Christian. cap. 24. de concione a se habita apud Cæsaream Maurita-
 niæ urbem, de tollenda annua pugna inter cives, quam catervam vocabant:
 Non tamen egisse aliquid me putavi, cum eos audirem acclamantes, sed cum
 flentes viderem. Acclamationibus quippe se doceri Θεοῦ delectari, fleti autem la-
 crymis indicabant. Plausu apud posteros famam invenit unus ex auditoribus
 Cyrilli Alexandrinii Hierax nomine, & inde notus, quod unus esset ex studio-
 sioribus Cyrilli applausoribus; de quo Socrates lib. 7. cap. 13. καὶ περὶ τῷ κρό-
 τος ἐν ταῖς διδασκαλίαις ἀντὶ ἐγέρειν τῷ σπασάστατος. Quod sacri sermones sti-
 lo passim exciperentur, de suis significat Augustin. in psalm. 51. (num. i.) Ne-
 que enim passim prætereunda sunt hæc; quandoquidem placuit fratribus, non tan-
 tum aure Θεοῦ corde, sed Θεοῦ filio excipienda quæ dicimus: ut non auditorem tan-
 tum, sed Θεοῦ lectorem etiam cogitare debeamus. Episcopi vero e suggestu verbum
 faciebant sedentes, & a stante populo audiebantur; Augustinus, in Joannem
 tractat. 112. (num. i.) Quomodo autem inter se evangelistæ omnes convenient,
 nec veritati, quæ per alium promittitur, ab alia repugnetur quisquis nosse desi-
 derat, non his sermonibus, sed in aliis laboriosis litteris querat; nec stando Θεοῦ
 audiendo, sed potius sedendo Θεοῦ legendo. Idemque, vel alias quisquis est serm.
 52. (al. serm. 355. num. 2.) ad fratres in eremo: Ut ergo vos non diu te-
 neam, præsentim quia ego sedens loquo, vos stando laboratis. Prædicandi autem
 munus, ut eo redeam, adeo proprium est Episcopi, ut in ecclesia Latina non
 licuerit presbyteris dicere apud populum præsente Episcopo. Primus Augus-
 tinus, postquam presbyter factus a Valerio Hipponeensi Episcopo, ad dicen-
 dum minus idoneo ob Latinæ linguæ imperitiam, prædicandi potestatem acce-
 pit, etiam coram ipso Episcopo; teste Possidio ejus vit. cap. 5. quam ob rem
 forte juniores se coepisse dicere apud populum de se scribit ipse Augustin. lib.
 1. retractat. in prolog. Quanto minus cum juvenis cœpi scribere, vel apud po-
 pulos dicere; tantumque mihi tributum est, ut ubicumque, me præsente, loqui
 opus esset ad populum, rarissime tacere atque alios audire permitteret. Primus,
 inquam, e Latinis Augustinus adhuc intra presbyterii gradum constitutus, po-
 pulum docere coepit præsente ipso Episcopo, cuius rei novitate percussi omnes,
 donec invidiam facti levavit Valerius, adducta Orientalium ecclesiarum consue-
 tudine; ut addit Possidius. Et vero Chrysostomus adhuc presbyter elegantes o-
 rationes habuit ad Populum Antiochenum, & in ea quæ est **) 37. sermo-
 nem convertit ad Episcopum, quem forte tum auditorem habuit; αἰδησματι καὶ
 τῇ πατρὸς τινὶ παρεστῶν, αἰδησματι καὶ τῷ ὑμετέρῳ προδοτικῶν; Vereor Θεοῦ patris
 præsentiam, & vestram revereor promptitudinem. Certe in Alexandrina ecclæ-
 sia solus Episcopus evangelium docuit, ex quo Arius presbyter Alexandrinus,
 dicendi libertate in necem ecclæsiae usus, nefariae hæresis virus inde per totum
 fere orbem effudit; auctores Socrat. lib. 5. cap. 12. & Sozomen. lib. 7. cap.
 19. & in Orientalibus ecclæsias utcumque presbyteri prædicationis ministerio
 functi legantur, etiam coram episcopis; tamen prædicandi ratio ita distributa
 fuit, ut ad solos Episcopos doctrina fidei, ad presbyteros morum, ad diaconos
 disciplinæ institutio pertineret, ex epistola 3. Clementis Rom. can. audire, 25.
 dist. In Oriente sub tempora Chalcedonensis conciiii, cum monachi passim tur-
 bas

bas facerent, & prædicandi licentiam sibi arrogarent, ne ea uterentur vetuit Leo I. epist. 63. ad Theodoritum Episcopum Cyr. *Adjicimus illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorundam monachorum religionis vestre verbo mandatis per vicarios vestros & hoc specialiter statuentes, ut preter Domini sacerdotes, nullus audeat prædicare, sive monachus, sive laicus ille sit, qui cujuslibet scientia nomine gloriatur.* Et idem epist. 82. ad Julianum Coensem Episcopum: *Ut autem imperialis est potestatis tumultus publicos ac seditiones sacrilegas severius coercere; ita auctoritatis est sacerdotalis monachis prædicandi aliquam contra fidem licentiam non præbere, & omni virtute resistere, ne ea que ad sacerdotes pertinent sibi audeant vindicare.* Serius in Gallia prædicandi potestas presbyteris tributa, hoc jure manente petens Episcopos. Primum presbyteris prædicandi evangelii, & his deficientibus diaconis homilias patrum recitandi, licentiam dedit Cone. Vafens. II. can. 2. *Hoc etiam pro edificatione omnium ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis verbum faciendi daremus presbyteris potestatem, ita ut si presbyter aliqua infirmitate prohibente per se ipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homilia a diaconibus recitentur.* Inde secutus can. 10. conc. Arelat. IV. De prædicatione providimus enim pro edificatione omnium ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis, presbyteri ad populum verbum faciant, & ut bene vivere studeant, & populo sibi commisso prædicare non negligant. Ac demum Episcopi, cum ob varias occupationes per se non sufficerent ministerio verbi Dei, viros idoneos sibi adsumperent in sacræ functionis administratos, ut saeviente persecutione Vincentius Martyr partes evangelii prædicandi suscepit a Valerio Cæsaraugustano, quas ipse lingua vitio per se obire nequibat, & adulta jam pace ecclesiæ, Augustinus presbyter factus a Valerio Hippónensi Episcopo, & in partem laborum & dispensationis verbi vocatus. Ita & Flavianus Antiochenus Episcopus in conventibus ecclesiasticis minime concionatus est, quod dicendi facultate minus valeret; illis tamen, qui id muneris ejus vice obibant, copiam argumentorum & sententiarum e sacris litteris suppeditavit; auctor milii est Theod. lib. 4. cap. † 25. His exemplis in ecclesia Constantinopolitana instituti concionatores διδάσκαλοι, id est doctores, Græcis dicti, qui Patriarchæ vice populum docerent, eisque ex novella Alexii Comneni decretæ annona, & proximus gradus post quinque officiales patriarchæ, quos exocatacelos vocabant, ut refert Balsamo in d. can. 19. synod. Trull. & ex conc. Lateranensi habito sub Innocent. III. constitutum, ut Episcopi tam in cathedralibus, quam in collegiatis ecclesijs, idoneos viros sibi eligerent in adjutores & cooperatores in prædicationis officio; cap. inter cetera, de officio ordinarii.

C A P. VII.

Episcopi munus est docere sacras litteras. Scholæ in ecclesijs. Scholasticus, seu magister scholarum. Ei successit cancellarius.

EPISCOPI proprium munus est docere, cujus partes aliae sunt in prædicatione verbi Dei, de qua modo dictum est, aliae in docendis sacris litteris. Sed quia & istud onus gravius fuit, quam ut Episcopus huic per se sufficeret, jam ab ipso ortu ecclesiæ Episcopi scholas instituere, & magistros imposuere, qui sacras litteras & liberales artes docerent. Hac ratione doctores instituti in ecclesia Antiochena jam ab ipsis Apostolorum temporibus; act. 13.

DISSERTATIONUM

Ex hujus scholæ magisterio prodiit Malchion, qui Paulum Samosaterum Antiochenum Episcopum palam erroris coarguit; teste Eusebio lib. 7. cap. † 29. Ab eadem cœtate in ecclesia Alexandrina percelebres fuere sacrarum litterarum scholæ, in quibus claruere Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclas, & alii quos memorat Eusebius lib. 5. cap. 10. † 11. lib. 6. cap. † 6. 19. & ipse Origenes post discessum ab Alexandria eodem docendi munere functus est, tam in Cœsariensi, quam in Hierosolymitana ecclesia, ex speciali Antistitium utriusque civitatis permisso; testem habemus eundem Euseb. lib. 6. cap. † 27. His exemplis Galliarum Episcopi litterarum studia velut religionis nostræ somites excoluere, & scholas posuere in ipso matricis ecclesiae ambitu, quibus lectos præfecere magistros: hoc pacto Etherius Lexoviensis Episcopus clericum quendam morti addictum viginti redemit aureis, cui, proficenti se doctorem esse litterarum, scholas commisit; Gregorius Turonensis lib. 6. cap. 36. Gavisus auditu sacerdos pueros civitatis collegit, ipsique delegat ad docendum, quod & narrat Aimoin. lib. 3. cap. 53. Ut scholæ, per singula episcopia instaurarentur, jussit Carolus M. capitul. lib. 1. cap. 72. Ut scholæ legentium puerorum fiant, psalmos, notas cantus, compotum, grammaticam, per singula monasteria, vel episcopia discant. Unde depromptus can. 3. concil. Cabillonens. II. Oportet etiam ut, sicut dominus Imperator Carolus præcepit, Episcopi scholas constituant, in quibus & litteraria solertia discipline, & sacre scriptura documenta discantur. Episcopis vero segnius se habentibus in cura scholarum, ut diligentius scholas curarent, & ut scholasticos suos provinciali concilio sifterent, ut eorum merita & studia paterent, jussit concil. Parisiens. can. 30. Et quando ad provinciale Episcoporum concilium ventum fuerit, unusquisque lectorum scholasticos suos eidem concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus notum fiat. Rursus intepescens Episcoporum studium in scholis instaurandis, excitavit concil. Valentini, can. 18. Ut de scholis tam divine, quam humanae litterature, nec non & ecclesiastice cantilena, juxta exemplum predecessorum nostrorum aliquid inter vos tractetur, & si potest fieri statuatur atque ordinetur, quia ex hujus studii longa intermissione pleraque ecclesiistarum Dei loca & ignorantia fidei & totius scientie inopia invasit. Per haec tempora Eugenius II. legem dixit universis orbis Christiani Episcopis, ut in ecclesiis suis, aliisque idoneis locis scholas litterarum constituerent, canones Gallicanos haud dubie fecutus; can. de quibusdam, 38. dist. De quibusdam locis ad nos referuntur, neque magistros, neque curam inveniri pro studio litterarum. Idcirco in universis episcopis, subjectisque pleibus, & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura & diligentia adhibeatur, ut magistri & doctores constituantur, qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant: quia in his maxime divina manifestantur atque declarantur mandata. Melioris disciplinæ instaurandæ studiosus Fulco Remensis Archiepiscopus duas scholas canonorum, & ruralium clericorum pene collapsas restituit, & Remigium Antisiodorensem liberalium artium magistrum, ut tempora serebant doctissimum, eis præposuit; Flodoard. lib. 4. cap. 9. Presatus denique presul honorabilis Fulco, solitus circa Dei cultum, & ordinem ecclesiasticum, amore quoque sapientie fervens, duas scholas Remis, canonorum scilicet loci, atque ruralium clericorum, jam pene delapsas restituit, & evocato Remigio Antisiodorenzi magistro, liberalium artium studiis adolescentes clericos exerceri fecit, ipseque cum eis lectioni ac meditationi sapientie operam dedit. Hoc instituto paſſim in Gallia & Germania surrexerunt clariores scholæ in ecclesiis episcopalibus; Albertus Krantzius lib. 3. metropol. cap. 43. Apud insignes ecclesiias ab antiquo docti viri fovebantur, qui publicas scholas sustinerent, priusquam publica litterarum gymnasia, quæ nunc multa florent per Christianismum, erigerentur. Ut in ecclesia Osnaburgensi jam a Caroli M. temporibus utriusque linguae

guæ scholas institutas, & insignes doctores praefectos scribit idem Krantzus, lib. 1. metropol. cap. 2. Et qui hujusmodi scholis præfuerere doctores, dicti sunt scholastici, vel magistri scholarum; conc. Paris. d. can. 30. cap. cum dilecta, de rescript. cap. licet, de + suppl. neglig. pral. cap. cum + apostolica, de iis quæ sunt a pral. sine consens. capitul. cap. veniens, de regul. Sigebert. ad ann. 1045. Franco scholasticus Leodicensium & scientia litterarum, & morum probitate claret. Baldricus Noviomensis chron. Camerac. lib. 3. cap. 61. de Lietberto scholastico Cameracensi, per Gerardum Episcopum facto: Et ut amplius eum in scientia confirmaret, regendas scholas sancte Mariae matris ecclesie ei commisit, qui honor, propter laborem rarus, nobilibus committitur; sed quanto ravior, tanto magis honorabilior comprobatur. Et mox; Cognita vero Episcopo scholastici industria, separavit eum a puerorum doctrina. Jo. Sarisber. epist. 174. ad Pictav. Episcopum: Et si vos ipsi huic petitioni mea vacare non potestis, precor attentius, ut magister scholarum eam cum omni diligentia & festinatione exequatur. Scholastici ipsi ea aetate docebant sacras litteras, & auxiliares sub se habebant qui liberales artes docerent; Idem Krantz. lib. 5. metropol. cap. 26. de Bennone, ex scholastico Hildesemensi, Osnaburgensi Episcopo: Docebant enim illa aetate scholastici sacras litteras, & habebant qui subdocerent in trivialibus. Idem clericos & scholares egentes gratis docebant, & ob id*, stipendi vice praebendam capiebant; cap. 1. & tot. tit. de magistr. Scholasticis de medio aetis, plerisque in ecclesiis cancellarii eis successere, ut in ecclesia Mediolanensi; cap. ut nostrum, ut ecclesiast. benef. sine diminut. confer. Defecto usu docendi, cancellarii munus fuit tenere sigillum ecclesie. Ideoque investituram cancellariae Mediolanensis per traditionem sigilli ab Episcopo factam scribit Innocent. III. lib. 2. epist. 403. Adjectit autem unus vestrum praeditorum, quod postquam ad te mandatum nostrum peruenerat, & ipse H. jam Bononia rediisset, ita ei solemniter & publice tradidisti se vidente sigillum, mandans ei, ut cancellarii officium exerceret. Cuius epistolæ pars extat in cap. ut nostrum, de appellat.

C A P. VIII.

Episcopi proprium est paenitentiam publicam indicere, paenitentes reconciliare. Presbyteris id non permisum, nisi ex mandato Episcopi, vel in mortis discrimine. Paenitentiarii officium. Paenitentiae publicæ usus sublatuſ.

Meliорibus ecclesiæ temporibus proprium Episcoporum munus fuit paenitentiam publicam indicere, & paenitentes reconciliare, seu absolvere; concil. Carthag. 2. can. 3. Ut chrisma, vel reconciliatio paenitentium, nec non & puerarum consecratio a presbyteris non fiat. Concil. Agathens. can. 44. Benedictionem quoque super plebem in ecclesia fundere, aut paenitentem in ecclesiæ benedicere presbytero penitus non licebit, can. si jubet, can. ministrare, 26. qu. 6. Hoc jure presbyter non potest paenitentiam publicam admittere, nisi ex mandato Episcopi, vel eo absente, propter necessitatem in extremo vitæ discrimine; concil. Carthag. 3. can. 32. Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliat paenitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas cogat, can. presbyter ult. 26. qu. 6. cui congruit can. 46. synod. Carthag. apud Balsamon. & concil. Eliberit. can. 32. Si quis gravi lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit agere paenitentiam non debere, sed potius apud Episcopum, cogente tamen infirmitate, necesse est presbyterum communionem praestare debere, & Diaconum si ei iussit sacerdos. Lamponiano injuriarum damnato & ecclesiastica communione acto,

Tom. IX.

DISSERTATIONUM

ejus absolvendi potestatem ad se revocavit Synesius, & presbyteris suis tam-tum permisit, ut eum in communionem reciperent imminentे mortis periculo; testis ipse epist. 67. τὸ δὲ λύσας τῷ ἀδενίᾳ εἰς τῷ ιερωποῦ παθέμαν αὐτοῖς τοσοῦτον διν ἐμαυτῷ συνεχόμενα, εἰ προσπέλασε τοις Λαμπανιανῷ τῷ χρέων, καὶ οὐ κυρίᾳ παρεῖναι δοκεῖ πάσιν εφίκα τοῖς τότε παρεσμένοις πρεσβυτέροις κοινωνίας αυτῷ μεταδόνει: Remisi autem auctoritatem solvendi ad cathedralam episcopalem, tantum igitur nibi sumpsi, si accederet Lamponiano mors, Οὐ si certus dies mortis videretur adesse, quod permiseric omniibus, qui tum aderunt, presbyteris, ei communionem impertire. Ab eo tempore quo Novatiani ecclesiam perturbarunt, poenitentiam id est post naufragium tabulam abnegantes, in singulis ecclesiis episcopalibus institutus est presbyter poenitentiarius, qui exomologeses audiret, & poenitentiam publicam admitteret; Socrates, lib. 5. cap. 19. οἱ Επίκονοι τῷ ἐπικηποτασιῷ καρόντι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἑπὶ τὸ μετανοεῖς προσέδονται, οὐτε δὲ τὸ βέπτομα πταίσαντες, ἵτι τὸ φροβανδέντος τότε πρεσβύτερες ἔξωμολογῶνται τὰ ἀμαρτήματα. Episcopi poenitentiarium presbyterum albo ecclesiastico adjecerunt, ut qui post baptismum lapsi essent, coram presbitero, ad eam rem constituto, delicta sua confiterentur. Diu duravit institutum poenitentiarii in ecclesia Constantinopolitana, donec is exauctioratus a Nestorio ob stuprum matronæ poenitenti a diacono in ecclesia illatum, & inde poenitentia publica usus de medio sublatus; auctor est Socrates, loco modo laudato. Sozomen. lib. 7. cap. 16. & Nicephor. lib. 12. cap. 27. In ecclesiis occidentalibus, maxime in ecclesia Romana, in hunc diem superstes est poenitentiarius, ea dignitate, ut ex ipso cœtu Cardinalium assumatur, & ejus officium sit perpetuum, nec morte Pontificis expiret; clem. ne Romani, §. eo tamen proviso, de elect. Id munericum cum laude functus Raymundus de Pennaforti collector decretalium apud Gregor. IX. adeoque necessarium visum est poenitentiarii officium in opem Episcoporum, ut in concil. Lateranensi habito sub Innocentio III. lex dicta sit Episcopis, ut in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis idoneos viros sibi adsciscerent, qui confessionibus audiendis & poenitentis injungendis praessent; cap. inter cetera, de offic. ordinar. & in plerisque ecclesiis Galliæ poenitentiarius unus est ex primoribus canoniciis, ut in ecclesia Lemovicensi; cap. propositus, de cleric. excommunic. ministrant. in Anglia quoque confessores generales, id est poenitentiarii, in singulis ecclesiis cathedralibus instituti; ex concil. Londinensi habito anno 1237. Præside Othono Cardinali, & legato sedis apostolicae, apud Matthæum Paris. In ecclesiis vero cathedralibus confessores institui precipitus generales. Idem voluit concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 8. ut in omnibus cathedralibus ecclesiis poenitentiarius cum unione præbenda proxime vacaturæ ab Episcopo instituatur.

C A P. IX.

Episcopi munus est lustrare dīceſim. Περιδευτής, circuitor, visitator, ejus officium οὐ propria dīceſis. Circuator in monasteriis.

EPISCOPI officium est lustrare & visitare dīceſim: hujus instituti typus & exemplum proponitur Christus, de quo scriptum est *Luc. 10.* quod Iudeæ oppida & castra circuiri populi docendi causa, vel ut plura loca vestigiis consecraret, ut ait Nazianzen. orat. 31. ἵνα τόπους ἀγιώνας πλείονας. Domini & magistri exemplo Petrus civitates circuisse memoratur, ut fideles confirmaret; *act. 9.* Οὐ 10. annua visitationis munus Episcopis imponit, & per antiquum institutum agnoscit concil. Tarragonens. can. 8. *Decrevimus*, ut antiquæ

que consuetudinis ordo servetur, ὃ annis vicibus ab Episcopo diœceses visitentur, & concil. Tolet. IV. can. 35. Episcopum per cunctas diœceses, parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat quo unaquaque basilica in reparatione sui indigeat, can. decrevimus, can. Episcopum, 10. qu. 1. Jure canonico Episcopum circumire diœcesim dixit synod. Suectionens. Quando jure canonico Episcopus circumit parochiam ad confirmandum populum, abbates, vel presbyteri parati sint ad suscipiendum Episcopum in adjutorium necessitatis. Si ecclesiæ usum spectemus, toti in visitationis officio fuere Basilius Cœsariensis, & Gregorius Nazianzenus, de utroque testis Socrates, lib. 4. cap. † 26. δεδιώς, loquitur de Basilio, γὰρ μή πως Αὐτοῖς κανονομία, καὶ τὰς κατὰ τὸν Πόντον επινεμέδην ἐπαρχίας, δρουάς ἐπὶ τὰ ἔκει μέρη διέβαινεν· ἵνα τε ἀσυνήπτια συστάνεντος, τῇ κατηχήσας τὸν ἄνδρας τὰς ἀντὰς διδασκαλίας, τὸς σαλευομένους ἐπίριζε· Γρηγόριος δὲ τῆς Ναζιανζῆς πόλεως ἐντελεῖς ἐν Καππαδοκίᾳ, ἡς καὶ ἡ ἀντὶ ταῦτη πρότερον ἐκκλησίας πρόεστι, κατὰ τὰ ἀντὰ τῷ Βασιλεῖ διεπράττετο· περιῶν γαρ καὶ ἀντὸς τὰς πόλεις, τὸς βασιλεὺντας περὶ τὴν πίσιν ἀνερράγει: Magnopere veritus de nova Arianaeorum doctrina, ne per provincias Ponti serperet, celeriter ad eas partes proficiscitur. Ibique monasteria constituens, ὃ homines sua doctrina praeceptis informans, vacillantes confirmavit. Gregorius autem Nazianzi urbis Cappadocia peregrinatus, cui etiam pater ipsius ante presuerat, Episcopus constitutus, idem quod Basilius prestitit, urbes quippe perlustrans languentes in fide confirmavit. Frequentissime diœcesini visitavit Augustinus: testis ipse epist. 15. in append. Sed quoniam visitandarum ecclesiarum ad meant pertinentium curam necessitate profectus sum, nec per me ipse debitum continue reddere potui. Et idem in visitationis decursu saepius insidias passus a circumcellionibus; Possid. ejus vit. cap. † 12. Aliquoties vero etiam vias armati iidem circumcelliones contra famulum Dei Augustinum obsederunt, dum forte iret rogatus ad visitandas instruendasque ὃ exhortandas Catholicas plebes, quod etiam ipse frequentissime faciebat. Visitationis officium studiose exegerunt Gallicani Episcopi; de se ipso testatur Sidonius Arvernorum Episcopus, lib. 4. epist. 13. Nuper rogatu Germanici spectabilis viri Cantilensem ecclesiam inspexi. De Papulo Lingonensi Episcopo, testis Gregor. Tur. lib. 5. cap. 5. Anno octavo Episcopatus sui, dum diœceses ac villas ὃ ecclesias circumiret, quadam nocte dormienti apparuit illi Beatus Tetricus vultu minaci. De Trojano Santonensi Episcopo, idem Turonensis lib. de glor. confess. cap. 59. Hic fertur dum esjet in corpore, si novum ut adsolet amphibolum induisset, cum quo processurus diœcesim circumiret. Proprium igitur munus est Episcoporum circumire & lustrare diœcesim: sed cum hi universas diœcesis partes observare non valerent ob ampliores ejus fines, & varias occupationes, ab Episcopis instituti sunt περιδευταὶ, id est circuitores, seu visitatores, qui vicanas & pagenses ecclesias circumirent, de quibus can. 57. conc. Laodicens. ὅτι δεῖ εἰ τὰς κόμαις, καὶ εἰ τὰς χώρας κατισάδαι Επισκόπως, αλλὰ περιδευταὶ: Quod non oportet in vicis ὃ παγι Episcopos constitui, sed periodetas, hoc est circumcursatores. περιδευταὶ dicti, quod vicanas Ecclesias circumirent, nec propriam sedem habent. Ita eos accipit Zonaras in d. can. 57. syn. Laodicen. περιδευταὶ δὲ λέγονται διὰ τὸ περιέρχεσθαι, καὶ καθαρίζειν τὸν πίστος, μὴ ἔχοντες καθάδην διακεῖν: Periodete vero dicuntur, quod circumirent, ὃ perficiunt fideles, non habentes propriam cathedram. Ita & veteres glossæ, περιδευταὶ, circitor, lustrator. Periodetae non habebant jus vagandi per universas ecclesias quæ essent in agro, sed eorum munus certi tractus ecclesiis circumscripsum erat, ut ostendit Theodorit. in Philotheo, cap. 26.**) καὶ παῦτι, loquitur de Symone Stylike, τῷ θαυμάτοις Βάσσον, ὃς μνικάντα πολλὰς περιδευταὶ κόμαις τοῖς κατὰ κόμαν ἱερεῦσιν μιδὲν ἔνδον μὲν καταλιπεῖν: Suadet itaque admirando Basso, qui tunc temporis multos vicos circumibat, vicanis præsidens sacerdotibus, ut intus nihil

relinquat. Non desunt viri erudit*i*, qui credunt, periodevtas eosdem fuisse cum chorepiscopis: sed verius est eos constituere proprium & peculiare officium ecclesiasticum. A chorepiscopo separatur periodevta duobus locis in *I. omnem 42. §. præterea 9. C. de Episc. & cleric.* Alexandrum presbyterum periodevtem a patribus Chaledonensis concil. missum ad Marcianum Augustum ob causam monachorum, narrant gesta ejusd. conc. act. 4. (in actione de Canoso &c.) ὁ ἐνλαβέσατος φρεσβυτερος καὶ περιδευτής Αἰλέξανδρος ἀποστόλεις παρὰ τῆς ὑψητέρας ἀγωνίντιας πρὸς τὸν ἐνσεβέσατον, καὶ φιλόχριτον Βασιλέα τὸν μοναχόντων ἔγενεν. Reverendissimus presbyter, & circuitor Alexander missus a sanctitate vestra ad piissimum, & Christi amantem Imperatorem nostrum, monachorum causa. Et periodevtem novissimum inter officia ecclesiastica, quæ presbyteris congruunt, numerat Jo. Citri in respons. ab Cabasilam.**) εἰσὶ δὲ καὶ ἔπειρα ὄφοικα, ἀπέρ μάλιστα τοῖς ἱεροῖς ἀρμόζειν, ὁ ἐπὶ τῷ καπτηχήσεων, ὁ ὄφωνοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἔκδικοι, ὁ ἀρχαντ τῶν φάτων, ὁ ταφιμοδοτος καὶ ὁ περιδευτής: Sunt autem & alia officia, quæ presbyteris maxime congruunt, catechista, orphanotrophus, quatuor defensores, luminarius, nummidator, & circuitor, seu visitator. In monasteriis fuit & circulatorum gradus, qui monachorum cellulas circumibant, eosque signo evocabant; Ekkeard. Junior de casib. monaster. S. Galli, cap. 3. Et ecce primo signo ad vespertas pulsato circator fratres collecturus asino pro religione infidens officio domus hospitiū jam dicti, quasi aliquem & ibi quæsitus appropriat. Et idem cap. 6. At tertia seria exactoribus, quos circatores vocamus, culpas eorum magistro rememorantibus, omnes exuere jubentur: Circatores dicti a verbo circare, quo usus est Tibullus lib. 1. eleg. 3. pro circuire.

† In lib.
meo, circum
stagna.

C A P. X.

Episcopus curator pauperum. Matricula pauperum in ecclesiis. Matricularii. Xenodochia in ambitu ecclesiarum. Xenodochus. Xenodochia non debent fundari absque assensu Episcopi.

AD Episcopum in primis pertinet cura pauperum, quod bona ecclesiæ, quorum is primævus dispensator est, sint bona pauperum: eo nomine collectæ, seu stipes deponebantur apud Episcopum, qui eas in egenos erogabat. Præter Justinum martyr. loco supra laudato, Chrysostomus lib. 3. de sacerdot. cap. 16. πολὺς ἦν δὲ ἡ αρμονίας, οὐ μίτε πλεονάζειν, μίτε ἐλεπίπεντος ἕκκλησις τὸν περιστατῶν. ἀλλὰ πάντα μὲν σκοπτίζειν ταχέως τοῖς δεομένοις τὴν πολέμουντα εἰν δὲ τοῖς τὸν ἀρχομένων αναμέτρεσσι συνέγειν τῆς ἕκκλησις τὸν δημόπειρα: & mox, τὰς τε τῶν ξένων ὑποδοχὰς, καὶ τὰς τῶν ἀδενέντων δερπεῖται πόσις μὲν ὅταν χρημάτων δεπάντων; Magna provisio opus est, ecclesiæ substantiam, neque redundare, neque deficere, sed qua ecclesia erogantur continuo indigentibus disperienda, ceterum in subditorum animis ecclesiæ thesauros collocandos, enimvero susceptiones hospitum, & curationes agrotorum quanta pecunia egere existimas? Et in singulis ecclesiis episcopalibus aliisve habebatur matricula, in qua inscripti erant pauperes invalidi, qui ecclesiæ sumptu alebantur, unde & matricularii dicebantur; Gregor. Turonens. lib. 7. cap. 29. Non nulli etiam matriculariorum, & reliquorum pauperum, pro scelere commisso teatrum cellulæ conantur revertere. Et idem lib. 1. mirac. cap. 37. Celebratisque vigiliis, mane pauperibus, qui ad matriculam illam erant, cibum potumque prouulit. Idemque lib. 2. de mirac. S. Martin. cap. 31. Cum ad matriculam illam, quam sanctus suo beneficio devotorum eleemosynis pascit, quotidie a fidelibus

libus necessaria tribuantur. Et Flooard. lib. 1. hist. Remens. cap. 18. Pauperibus duodecim in matricula positis, ante fores ecclesie expectantibus stipem, duo solidi, unde se reficiant, inferentur. Pauperes ecclesiae dixit Turonensis, lib. 5. cap. 26. Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesiae, vel basilicæ bannos jussit exigere, pro eo quod in exercitum non ambulassent. Nonnullis in ecclesiis, ut in Aurelianensi, fuit canonica, seu præbenda, ascripta in alimoniam pauperum, de qua restituenda scribit Gregor. VII. Rainerio Aurelianensi Episcopo, lib. 3. epist. 17. Præcipimus etiam, ut canoniam concessam alimonie pauperum, quam ab eo usu subtractam diceris vendidisse, ad eundem usum restituas. Hoc pietatis studio certatim Episcopi xenodochia, seu ptochia suscipiendis peregrinis, & pauperibus in ecclesiae ambitu collocare solebant; Epiphan. hæref. 75. (artic. 1. in fin.) ubi de xenodochiis: ποιῶν γάρ τινα κατασκευάζει κατὰ φιλοξενίαν, καὶ τὸς λεωβημένους, καὶ ἀδυνάτους ἐκεῖσε ποιῶντες καταπίνειν, ἐπιχογήσει κατὰ διώματα οἱ πῶν ἐκκλησιῶν προσάται: Ejusmodi quippe domicilia præ amore erga hospites ab ecclesiastum antifitibis excitari solent, in quibus mutilatos & imbecilles collocant, usque ad victum necessaria pro virili suppeditant. Ita Basilius Cæsariensis Episcopus ingens ptochotrophium exædificavit, quod Nazianzen. orat. 20. (num. 91.) vocat τὸ αὖτις ἐντεῖλας μεμῶν, τὸ κοινὸν πόνον ἔχόντων θνωκείσης: pietatis promptuarium, commune atrium. Ita & Paulinus Nolanus Episcopus suum xenodochium posuit, & opibus suis largiter dotavit, quod & ipse non tacuit, epist. 12. (al. 32.) ad Severum conterraneum suum: Faciamus istic tecta, inquit, quæ nos illic tegant. Pascatur istie pauper, ubi me divite eget; ut me illic pascat, ubi me egente saturabitur; videte commercium spiritale, & si potestis negate nos avaros, qui terrana vendimus & tributum, ut inimunitatem regni cum aeternitate coemamus. Fragilem arenam jacimus, ut domum fundemus aeternam, & de vilibus attingamus astra camentis. Denique xenodochium passim videre erat tamquam naturalem accessionem ecclesiae, unde & laudatur Placilla Augusta, quod ecclesiastum xenodochia religionis causa inviseret, & ægris decumbentibus ministraret; Theodorit. lib. 5. cap. † 19. ἡποὺ καὶ πόνον ἐκκλησιῶν τὸς ξενῶντας περινοῦσσα, τὸς κλινοτεῖται διὰ ιαυτῆς ἐνοσήσεων: Similiter ecclesiastum hospitia visens, agrotis in lectulo decumbentibus per se curationem adhibuit. Verum cum Episcopi ob maiores sacri occupationes pauperum curæ per se non sufficerent, matriculariorum curam vicaris & ministris demandarunt; Hincmarus Remens. epist. † 7. cap. 35. Unde necesse est, ut per singulos annos ministri Episcoporum inquirant, quid parcat in singulis ecclesiis de parte decime, quæ juxta sacros canones ecclesiae competit; sed & de matriculariis per singulas ecclesiias juxta facultatem & possibilitatem loci curam adhibeant, ne presbyteri pro locis matricula xenia accipient. Et xenodochium, id est xenodochii præfectum, instituerunt, qui eorum vices subiret, ut Eustathius, Sebastiæ Episcopus factus, Aerium olim in monasterio sodalem presbyterum ordinavit, una & xenodochii curatorem; auctor est Epiphan. loco proxime laudato (immediate supr.) ἐδόκει δὲ προσλιπαρᾶν οἱ Εὐστάθιοι τὸν Αἴρον· ἀνάκα ψερον καδισά τέτον πρεσβύτερον, τὸ πε ξενοδοχῶν ἀντῷ ἐμπισέναι, ὅπερ ἐν τῷ Πόντῳ καλῶται πτωχοτροφέων. Et quidem Eustathius Aerio plurimum indulgere, & addictus esse visus est. Nam & presbyterum hunc postea creavit, & xenodochii, quod ptochotrophium in Ponto vocatur, curam ei commisit. Isidori presbyteri & xenodochi Alexandrinæ ecclesiae meminit Palladius hist. Lausiac. cap. 1. Ισιδώρῳ πρεσβυτέρῳ ὃντι ξενοδόχῳ τοῖς Αἰλεξανδρέοις ἐκκλησίαις. Post ceconomum, & ecclesiæ ediculum, seu defensorem, inter officia ecclesiastica numerantur xenodochus, & nosocomus, vel ptochotrophus; l. omnem † 42. §. præterea sanctimus q. C. d. Episc. & cleric. Hac ratione clerici in ptochiis constituti, sunt in ditione & potestate Episcopi; concil. Chalced. can. 8. can. quidam monachorum, 18. qu. 2. & hospi-

talia ipsa pertinent ad sollicitudinem Episcopi, nec condi solent præter eus sententiam; cap. de xenodochiis, cap. ad hæc, de religios. domib. ut xenodochium a Childeberto Rege & Ultrogotha ejus conjugi Lugduni fundatum, non sine assensu antistitum Galliar. conc. Aurelianensi. V. can. 15. De xenodochio vero quod piissimus Rex Childebertus, & conjugalis sua Ultrogotha Regina, in Lugdunensi urbe inspirante Domino considerunt, cuius institutionis ordinem, vel exscriptionem potentibus ipsis manuum nostrarum subscriptione firmavimus, visum est, &c.

C A P. XI.

Episcopi est velare virgines, easdemque curare. Curator virginum constitutus ab Episcopo. Ad Episcopum pertinet & cura viduarum: ea rejecta in archidiaconum, vel archipresbyterum.

EPISCOPO in primis incumbit & cura virginum Deo dicatarum. Episcopi solius est virgines velare & consecrare; concil. Carthag. II. can. 3. Ut chrisma, vel reconciliatio penitentium, nec non & puellarum consecratio a presbyteris non fiat, can. si jubet, 26. qu. 6. Hoc jure præcipuo Germanus Altiliodorensis Episcopus Genovesam virginem inauguravit, & numo æreo signo crucis insigni velut annulo pronubo subarravit; auctor est Conit. presbyt. lib. I. vit. S. Germani cap. 21. apud Surium. Et jam olim ipsi Donatistæ Pseudo Episcopi suas virgines obvelarunt; Optat. Milevit. lib. 2. Supramemoratus Felix inter crimina sua & facinora nefanda ab eo comprehensa puerilla, cui mittram ipse imposuerat, a qua paulo ante pater vocabatur, nefarie incestare minimè dubitavit. Igitur præcipuum est Episcopi benedicere virgines, & quamvis chorepiscopis multa sint communia cum Episcopis, chorepiscopis non licuit consecrare virgines; Damas. epist. 4. Leo epist. 86. can. quamvis, can. choreepiscopi, 68. dist. cons. Hispal. II. can. 7. Presbyteris non omnino vetitum virgines consecrare, sed tantum inconsulto Episcopo, id est præter sententiam Episcopi; concil. Carthag. III. can. † 36. can. presbyter 3. 26. qu. 6. Ut vero Episcopi negotium est consecratio virginum, ejusdem provincia est cura virginum. Hanc inter graviores molestias episcopatus refert Chrysost. lib. 3. de fæderot. cap. 17. ἐπὶ δὲ τὸν τοῦ προδέσιον ἔτημεῖας, τοστῷ μεῖναι ὁ φόβος, ὅσῳ καὶ τὸ κακὸν παιώπερον: Sed quod ad virginum curam spectat, tanto certe major inibi timor inest, quanto virginitatis donum pretiosius. Ideo Episcopi, cum in varias episcopalis muneras partes distracti, regendis virginibus non sufficerent, idoneos astate & moribus viros virginum choro præfecerunt. Ut qui sacris virginibus præponendus est, ab Episcopo loci comprobetur, statuit can. qui religiosis, 18. qu. 2. quem Gratianus male laudat ex concil. Carthag. IV. nec enim ibi quicquam consonum invenies: sed verius eum repeatas ex Concil. Hispal. II. can. † 11. cuius priora verba hæc sunt: *Ut monasteria virginum, in provincia Baetica condita, monachorum administratione ac præsidio gubernentur, quæ referuntur can. in derima, † 18. qu. 2. tum vero additur: Sane is, qui ab abbatte proponitur, judicio sui Episcopi comprobetur.* Quæ est sententia can. qui religiosis, iisdem fere verbis, nonnullis interpolatis tantum. Nec impune fuit clericis ejusque ordinis curam virginum sibi assumere incio Episcopo. Glycerium diaconum protervitatis arguit Nazianzen. epist. 205. quod cœtum virginum privata auctoritate sine Episcopo collegisset, Patriarchæ, id est patris spiritualis virginum & nomen & habitum affectans: καὶ πατριαρχαῖς ὄρους, καὶ σχῆμα εἰντῷ περιδέσι. Qualis autem virginibus rector præponendus sit,

is nimis qui atate, & continentia laude omnem suspicionem a se removeat. Monasterium virginum ad trecentas usque congregavit Elias asceta, quarum curam gessit per tempus, sed libidinis astu tentatus clam secessit in solitudinem, ut fuga sibi consuleret, nec prius rediit ad virgines, quam ab Angelo in somnis novacula excisus omnem voluptatis sensum amisit: ex quo securus per quadraginta annos in virginum gubernatione consenuit; auctore Palladio, *Laujic. hist. cap. 35.* Ad Episcopum pertinebat & cura viduarum inopum, qua se magnopere gravari non negat idem Chrysostom. *d. lib. 3. de sacerdot. cap. 16.* quod viduarum genus semper sit querulum & inexpleibile: has in album id est matriculam ecclesiae referri moris erat, & ecclesiae opibus sustentari; concil. Carthag. IV. can. 103. *Viduae, que stipendio ecclesiae sustentantur, tam assidue in Dei opere esse debent, ut & meritis & orationibus suis ecclesiam adjuvent.* Et Chrysostomus loco modo laudato: *η τῶν χωρῶν δεπετέας δόκει μὲν μέχρι τῆς τῶν χρημάτων δαπάνης τοῖς ἐπιμελεμένοις αὐτῶν παρέχειν τὸν οφοντίδα, τὸ δὲ ἐπιτελέσθαι εἰς, ἀλλὰ πολὺν δέσποτα καὶ ταῦτα τῆς ἔξτασις: Viduarum quidem cura videtur haud aliam quam pecunie sumptus solicitudinem iis qui eis preficiuntur afferre; id autem non ita se habet, nam & hic quoque magno examine opus est, quoties illas deligere oportet.* Et Flodoard. lib. 1. *Remens. hist. cap. 9.* ex testamento Benagii Remensi. Episcopi: *Sanctimonialibus & viduis in maiatica positis solidos tres. Sed quod viduarum cura nimiam solicitudinem faceret Episcopis, placuit, ut viduarum curandarum provinciam rejicerent in archidiaconum, vel archipresbyterum. Idem concil. Carthag. IV. can. 17. Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum, non per se ipsum, sed per archipresbyterum, aut per archidiaconum agat.*

C A P. XII.

Episcopi alter alterius adjutores. Vicinior Episcopus per querelam adiri potest. Negligentia ordinarii suppletur per vicinum Episcopum. Inquisitores hereticae pravitatis. Testes synodales.

QUOT adjutoribus egeat episcopatus negotium adhuc ex eo velim intelligas, quod etiam vicinis Episcopis licet nonnullis casibus emendare satum, vel supplere negligentiam ordinarii, tamquam unus sit episcopatus, & Episcopi invicem sibi adjutores & correctores dati sint: ut si clericus non jure a suo Episcopo damnatus sit, per querelam ei licet adire vicinos Episcopos, ut ejus causa audiatur, ac per ipsos suo Episcopo reconcilietur; *concil. Sardicens. can. 17. Carthag. II. can. 8. Agathens. can. 3. can. si Episcopus 4. can. si quis presbyter, can. Episcopi, 11. qu. t. 3.* Episcopi proprium munus est inquirere in hereticos, & omnibus studiis diocesim expurgare labe hereseos; *cap. excommunicamus 13. §. adjicimus, de heretic.* quod si Episcopus in eo opere negligens & remissior inventus fuerit, monendum est a vicinis Episcopis: & si conventus intra sex menses populos lapsos ab errore non receperit, tunc hujusmodi loca cedunt priori occupanti e vicinis Episcopis, qui poterit ea lucrificare, nisi appareat occupantis negligentiam electam ab hereticis, ut impune eis sit; *concil. African. can. 88. can. placuit 15. 16. qu. 3.* cui concinit *can. 24. & 25. Milevit. & can. 122. Carthag. apud Balsam.* Unde & delibata videtur constitut. Friderici II. ex qua si dominus temporalis monitus per ecclesiam, intra annum ditionem suam heresis tabe expurgare neglexerit, terra illius conceditur primo occupanti, qui hereticos inde depulerit; *auth. si vero, C. de heretic.* Sed quia nec vicini Episcopi proposito præmio, nec proprii Episcopi

scopi fatis movebantur, pœnæ metu, & damno episcopatus ad oppugnandam hæresim quo par erat animo, & latius in dies serpebat hæresis, negligentia præsulum, quod in diœcesi Tolosana contigisse dolet Innocent. III. in cap. in causis, de elect. a sede apostolica instituti sunt inquisitores hæreticæ pravitatis, qui cum Episcopis procederent in hæreticos: nec enim horum delegatione derogatum est potestati ordinariorum; cap. ut officium, cap. ut commissi, cap. per hoc, de heretic. in 6. Præter hos aliud fuit genus inquisitorum, qui a Metropolitano in synodo provinciali deligebantur, ut per singulas diœceses investigarent quæ correctione & reformatione egerent, & ea perferrent ad Metropolitanum & suffraganeos in proximo concilio; cap. sicut olim, de accusat. & juramento adigebantur in synodo, se ex fide pro veritate denunciatores quæcumque ad synodales causas pertinentia ad eorum notitiam pervenissent; can. Episcopus, 35. qu. 6. ubi formula solemnis eorum juramenti exponitur. Unde & testes synodales dicuntur cap. præterea, de testib. rogend. quod a synodo leti essent, & vice synodi procederent, ut de judicibus delegatis in synodo, ait Ambros. epist. 79. (al. 56.) *Vicem enim synodi receperitis, quos ad examinandum synodus elegit.*

C A P. XIII.

Canonici duo exhibiti socii Episcopo. Συγκέντοι. Concellanei Episcopi. Canonici adfessores & consiliarii Episcopi.

INTER adjutores Episcopi non incongrue refero & duos e canonicis matricis ecclesiæ, qui jure communi addicti sunt obsequio Episcopi. Sicut sponsus non solet in conspectum venire absque paronympo; ita & Episcopus, qui est sponsus ecclesiæ, publice aut privatum sine diacono esse non debet, ut idoneum conversationis testem semper habeat; Epiphan. hæres. t. 75. artic. 5. *αὐτὸν δὲ διάκονον Επίσκοπον αδύνατο εἶναι. Sine diacono Episcopum esse non posse.* Et vero ex antiquiori disciplina diaconi septem esse debent, qui adstant Episcopo prædicanti, ut tutus sit ab infidis hostium, vel detractione maledicorum; can. diaconi 11. 93. dist. & constitutione Lucii cavetur, ut duo presbyteri & tres diaconi omni loco præsto sint Episcopo, propter testimonium ecclesiasticum; can. jubemus, de consecr. dist. 1. Huc pertinet can. 20. concil. Turonens. II. ne archipresbyter procedat in villam, sine aliquo e clericis. Symmacho satio nota est de adulterio calumniam passio, hac occasione in Romana synodo omnes Episcopos; Augustin. pi & presbyteri jussi concellaneos seu cellularanos habere, ut patet ex episcopib. 2. quæst. pali ea de re præcepto, apud Ennodium Ticinensem: & in synodo Romana in exod. cap. habita sub Gregorio I. lex repetita, ut Episcopi clericos vel monachos legit. *Tessellatos contubernales haberent, idoneos vita & secretorum arbitros, ad amolientem ergo erga infensorum calumnias;* can. cum pastoris, 2. qu. 7. Hac ætate clericis usi quædam si sunt Episcopi in privato famulatu & ministerio, quos Græci vocant συγκέντοις, unde in gestis Chalced. concil. act. 3. Ichyron, (in ejus libello) unus luit in veste ex accusatoribus Dioscori Alexandrini Episcopi, se paratum probare dicit, quæ sacerdotali, objiciebat testibus ejus syncellis, μαρτύρων συγκέντονος ἀντεῖ ὄντων: & eadem aqua utique si cione Sophronius (similiter in ejus libello) alter ex accusatoribus Dioscori penitentia in medium adduci Ageratum unum ex consciis scelerum, σύγκέντονος ἀντεῖ ecclesia per hac ὄντα. Adeoque famæ studuere Episcopi, ut etiam nocturnæ quietis testes adhinc intinnabula, berent, quasi innocentiae excubatores: de Etherio Lexoviensi Episcopo narrat ut nota sit Gregorius Turonensis lib. 6. cap. 36. *In stratum suum quievit, habens circa lectum suum multos lectulos clericorum.* Neque ea propter solum Episcopus clericos

icos in contubernio habere debet, ut pudori consulat; sed etiam duos e canoniciis matricis ecclesiæ ei evocare licet, quorum ministerio & obsequio utatur in rebus ecclesiæ; cap. de cetero, cap. ad audientiam, de cleric. non residenib. quia canonici cathedralis ecclesiæ sunt assessores Antistititis, & eis constat senatus ecclesiæ; Clemens Romanus constit. lib. 2. cap. 28. τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ὡς ἐν πάνταις, περὶ τοῦ διδασκαλίας λόγου διπλῶν, καὶ αὐτῶν ἀφορήσαντων μούρον... ὡς σύμβολοι τῆς Επισκοπῆς, καὶ τῆς ἐκκλησίας σέργαρος, εἰσὶ γὰρ συνέδριον, καὶ βαλλοῦσι ἐκκλησίας: Presbyteris autem si assidue in studio docendi verbum Dei laboraverint, seponatur dupla portio . . . tamquam consiliarii Episcopi, & ecclesiæ corona; sunt enim consilium & senatus ecclesiæ. Et Hieronymus ad Rusticum: Ecclesia habet senatum, cœtum presbyterorum. Ideoque duo illi canonici, qui sunt in obsequio Episcopi, fractus præbendarum lucrificiunt, quia pro præsentibus habentur; d. cap. de cetero, & d. cap. ad audientiam.

C A P. XIV.

Missi episcopales. Catechistæ.

IN assem adjutorum Episcoporum veniunt & speciales missi, qui potestatem accipiunt ab Episcopo docendi & prædicandi per vicos & villas, unde nomen eis missi, vel missionarii. Apostoli jure communi multos in universas orbis partes divini verbi præcones emiserunt: ut Petrus Marcum, laborum socium Roma, misit in Ægyptum, ecclesiæ Alexandrinæ conditorem futurum, & alios in alias orbis partes. Creditur Paulus in Hispaniam pervenisse, & Arellate Trophimum, Viennæ Crescentem ad prædicandum reliquisse. His exemplis Episcopi, qui Apostolorum locum tenent, multos per varia tempora evangelii doctores in Barbaricas orbis partes ablegarunt. A Demetrio Alexandrino Episcopo, Pantænus evangelii primicerius in Indiam missus; Euseb. lib. 5. cap. † 10. Hieronym. de scriptorib. ecclesiast. cap. 36. Rursus ab Athanasio Fruumentius Episcopus ordinatus, cum eadem legatione in Indiam; Sozomen. lib. 2. cap. † 24. Socrat. lib. 1. cap. † 19. Temporibus Valentis Moses Monachus ab Ægyptiis Orthodoxis Episcopis, spredo Lucio incubatore Alexandrinæ ecclesiæ, Episcopus ordinatus, ad Saracenos recens conversos perdocendos in fide; eidem Socrat. lib. 4. cap. † 36. Rebus ecclesiæ compositis Episcopi suis se fiuibus continuere, nec docendi per se vel per alios licentiam extra dioecesim suam tentarunt: neve Episcopus in aliena civitate publice dōceret vetuit can. 20. synod. VI. in Trullo. Inde Lateranensi synodo constitutum, ut Episcopi populos subjectos per se docerent, vel per lectissimos viros, quibus congrue necessaria ministrarent; cap. inter cetera, de offic. ordin. Hoc munere summa cum laude functi olim Fulco presbyter Parisiensis, Joannes de Nivella, & alii viri pii, & prædicationis officio malos Parisiensium mores composuerunt, meretrices a turpi quaestu removerunt, alias elocando dote dicta ex ære collatio, alias poenitentium ergastulo includendo, & universas Galliæ & Germaniæ provincias prædicando lustrarunt, consensu scilicet harum regionum Antistitum, de quo Jacob. a Vitriaco hist. Occidental. cap. 6. & seqq. & Auctarius Ottonis Frisingens. cap. 47. Hæc propria iustius facili laus, quod Galliarum Episcopi plerique pâne intermortuam hujus instituti memoriam suscitarunt, & lecta doctorum manu instructa saniorem doctrinam per amplas dioeceses eorum opera circumferre coeperunt, tanto studio, ut hujuscemodi instituti magis auctores, quam instauratores videantur. Hi, ne hoc omittam, prope successere catechistis, quorum fuit catechumenos elementis seu rudimentis Chri-

stianæ religionis initiare, eosque instruere in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores, unde catechumenorum institutio catechesis dicta; Joannes Chrysostomus homil. 21. ad Antiochenos (al. cathechesis 2. ad illuminandos), διὰ τοῦτο καὶ καπηκνοῖς λέγεται, ἵνα καὶ ἀπόντων οἴμων, ὁ λόγος οἴμων ἐνχήρι τοῖς διανοίαις: Propterea & catechesis dicitur, ut & absentibus nobis sermo noster mentes vestras instituat. Plerumque diaconorum cura fuit catechumenos instruere; Augustinus lib. de catechizand. rudibus (init.): Perit a me, frater Deo gratias, ut aliquid a te de catechizandis rudibus, quod tibi usui esset, scriberem. Dixisti enim quod saepe apud Carthaginem, ubi diaconus es, ad te adducuntur, qui fide Christiana primitus imbuendi sunt, eo quod existimeris habere catechizandi uberem facultatem, & doctrina fidei, & suavitate sermonis. Immo catechistas inter inferiores ordines locat Balsamo in can. 10. Antiochen. Synod. ὑποδιάκονος καὶ ἔξορκος ἢ τοι καπηκνοῖς. Subdiaconos & exorcistas, sive catechistas. Tamen catechista officium proprium fuit Episcopi, vel presbyterorum: baptizandos symbolum discere, & quinta feria ultimæ hebdomadis Episcopis, vel presbyteris reddere jussit can. 46. Laodicen. concil. repetitus in synod. Trullens. can. 78. quos canones interpretatur Balsamo, de presbyteris, qui dicuntur καπηκνοῖς. In singulis ecclesiis catacheses a presbyteris fieri ex usu ecclesiarum voluit Nicolaus I. in can. catechismi, de consecr. dist. 4. Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscujusque ecclesie possunt fieri, sicut in sancta hac Romana ecclesia solemniter fieri comprobantur. Eodem jure in Orientis ecclesiis catechistarum munus fuit inter sacerdotalia officia; Joannes Cirti in respons. ad Cabasilam **), εἰσὶ δὲ καὶ ἕπερ ὄφρινα, ἀπέρ μάλιστα τοῦτο ιερεὺσιν ἀρμόζεσσιν, οἱ ἅπι τῶν καπηκνοῖσσων, οἱ ὄφρανοτρόφοι οἱ στοσαρεῖς ἐκδίκοι, οἱ ἀρχων τῶν φάτων, οἱ νεμουδότες, καὶ οἱ περιοδευτές. Sunt autem & alia officia, quæ sacerdotibus maxime congruant, catechista, orphanotrophus, quatuor defensores, luminarius, nummidator, & circitor.

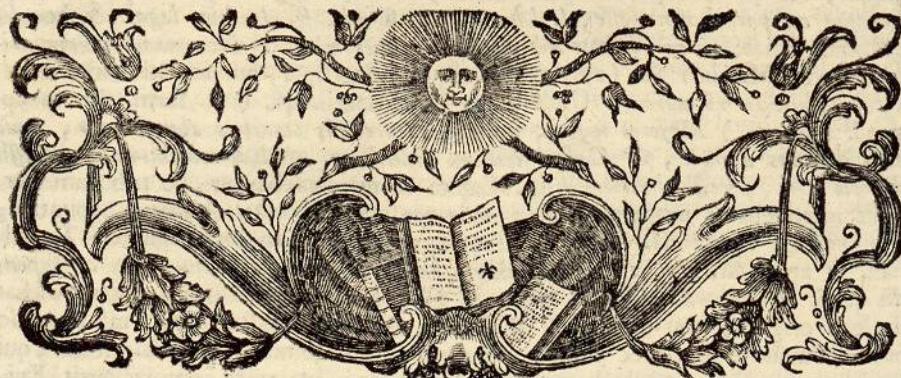
C. A. P. XV.

Visitator vacantis ecclesia pecoriens, & quo constituendus. Munus hujusmodi visitatoris.

INTER adjutores Episcoporum non incongruum erit & accensere visitatores vacantium ecclesiarum, vel vicarios capituli, sede vacante: hi enim sunt adjutores sedis episcopaloris, quæ, non secus ac hereditas jacens, sustinet vicem & personam defuncti. Vetus scilicet ecclesiæ consuetudo fuit, ut cum vacaret sedes episcopaloris, Metropolitanus ejus curam demandaret viciniori, vel alii quem mallet e provincialibus Episcopis, donec Episcopus eligeretur; Ambros. Mediolanensis Episcopus, epist. 44. (al. 2. num. 27.) ad Constantium Coepiscopum: *Commendo tibi, fili, ecclesiam, quæ est ad Forum Cornelii, quo eam de proximo intervallis frequentius, donec ei ordinetur Episcopus. Occupatus diebus ingruentibus quadragesima, tam longe non possum excurrere. Hoc jure & Hincmarus Remensis Metropolitanus, veteris disciplina tenacissimus vindicta, vacantibus ecclesiis suffraganeis, nempe Morinensi, & Tornacensi, visitatores dedisse memoratur apud Flooardum lib. 3. cap. 23. & hujusmodi visitator vacantis ecclesiæ dicebatur pecoriens, intercessor, mediator; concil. Carth. V. can. 8. can. constitutum, 7. qu. 1. concil. Carth. can. 77. apud Balsam.* Ali quando & Romani Pontifices vacantibus ecclesiis visitatores submittebant, maxime in regionibus Italiae, & viciniorum provinciarum, ut patet ex epistolis Pelagii, & Gregorii I. quas Gratianus contexuit in can. obitum, can. Catino-

nensis, can. ult. 61. dist. & ex aliis *ipsius Gregorii epistolis*, nempe 79. libr. C. 29. lib. 2. Ac tandem constitutione Bonifacii edictum, ne vacanti ecclesiae cathedrali visitator ab alio detur, quam a Rom. Pontifice; cap. is cui procuratio, de elect. in 6. cap. ult. de suppl. neg. pral. eod. quo jure deinceps usi Pontifices, ut exemplis probat Trithemius in chron. Hirsaug. ad ann. 1328. C. in chron. Spanheim. ad ann. 1330. Orto schismate inter Symmachum Papam, & Laurentium, Theodosius Rex Gothorum, Italiam incubator, schismatis dirimendi causa, Petrum Altensem Episcopum visitatorem sedis apostolicae instituit, ut utroque amoto is fedem teneret: sed in synodo Romana explosus visitator, viatore Symmacho; de quo Ennodius Ticinensis in libello defensorio Symmachi, Anastasius, in ejus vit. & Sigebert. ad ann. 496. qui Theodoricum contra canones id tentasse recte scribit. Hujusmodi visitatorum partes erant curare, ut quanto oxyus Episcopus eligeretur, hortari clerum & plebem, ut idoneum Antistitem eligerent, formam electionis eis praegere, ne quid per ambitum, aut per fraudem fieret: secuta electione, decretum ipsius omnium subscriptione roboratum mittebat ad Metropolitanum, vel Pontificem, qui electum confirmaret & consecraret; ut patet ex predictis locis Pelagii, Gregorii, & Flodoardi: ideoque ipse visitator eligi non poterat, quibusvis populorum studiis, vel turbis, sed electionis mediator & quasi conciliator erat: quapropter si infra annum non efficaret, ut Episcopus eligeretur, post annum removebatur, & alius in ejus locum intercessor dabatur; d. can. constitutum. Ejusdem visitatoris erat clericos ordinare, monasteria in dioecesi constituta sub sua cura & dispositione habere; ex eisdem Gregorii I. epistolis. Denique is, cui vacantis ecclesiae procuratio & administratio credita erat, liberam rerum administrationem habebat tam in spiritualibus, quam in temporalibus; cap. cum nobis, de elect. & omnia poterat quae sunt episcopalis jurisdictionis, excepta bonorum immobilium alienatione; d. cap. is cui procuratio, eod. tit. in 6. C. d. cap. ult. de suppl. neglig. pralat. eod. libr. Alias vacante sede episcopal, capitulum, tamquam pars corporis Episcopi, fungitur vice defuncti, & succedit in omnibus quae sunt jurisdictionis ordinariae; cap. his quae, cap. cum olim, de majorit. & obedient. cap. un. eod. tit. in 6. cap. Albericus, de testibus. Unde capitulum, sede vacante, solet unum e collegio vicarium instituere, episcopalij jurisdictionis exercenda causa: quo jure, vacante sede Fidentina, clericum & populum hortatur Petrus Damian. libr. 5. epist. 10. ut Episcopi electionem usque ad Imperatoris adventum, a quo illius ecclesiae status componendus esset, a Pontifice differri current, ac idoneum presbyterum elegant, qui interim vicariam episcopatus curam gerat: Unde, inquit, & dominus noster Papa rogandus, ut Episcopum vobis modo non ingerat, sed ecclesiam vestram interim vacare, & vos sub sue benedictionis umbraculo manere decernat. Quia vero per Dei misericordiam industrios inter vos clericos, ac prudentes & litteratos habetis, si placet unus ex vobis eligatur, qui ad exequendum hoc negotium utilior invenitur, cui nimirum cura ac solicitude totius episcopatus possit imponi, ac per eum omnia necessitatis ecclesiastice negotia debeant ministrari. Nec alio jure Albert. Argentinensis. de gestis Bertoldi Episcopi Argentinensis, narrat, vacante sede ipsius morte, Joannem de Lampertheim officialem a capitulo vicarium generalem in spiritualibus & temporalibus eleatum, per quem orbatae ecclesiae consuleretur. Notandum est, vicarium capituli, sede vacante, succedere in his quae sunt jurisdictionis ordinariae, non succedit autem in his quae sunt jurisdictionis delegatae, nec in collatione beneficiorum; cap. illa, ne sed. vacante, cap. t. unic. §. cum vero, eod. tit. in 6. cap. i. de instit. eod. libr. quia collatio beneficiorum est in fructu, fructusque reservantur futuro successori; cap. quia sepe, de elect. in 6. Hæc exceptio locum habet in collatione libera, minime in necessaria: capitulum enim sede

vacante potest confirmare electos , & instituere præsentatos ; d. cap. cum olim , & d. cap. 1. de instit. in 6. Ut & nominatis & graduatis beneficia suis membris vacantia conferre potest , quod sint collationes necessariae . Custodia minorum ecclesiæarum vacantium ex consuetudine pertinet ad archidiaconum , ut jam a nobis observatum , ex can. t̄ si in plebibus , 63. dist. & cap. bone memoriae , de appellat. Quod si ecclesia , quæ est juris patronatus , diutius vacet , quod patroni dissentiant in præsentando , vel non idoneum præsentent , interim Episcopus economum in ea instituere potest , qui fructus percipiat , eosque in ecclesiæ utilitatem expendat , aut futuro successori referet ; cap. cum vos , de offic. ordinar. & si nondum patroni convenient , tunc Episcopus sacris interdit ecclesiæ , donec patroni ad concordiam redeant , ex concil. Tribur. can. 32. can. si plures , 16. qu. 7. cap. 1. de jure patron. & ex concilio Cabillonens. II. can. 26. quem perperam collectores laudant ex conc. Mediolanensi , cap. 1. eod. sit. de jur. patronat.

DISSERTATIONUM
JURIS CANONICI,
LIBER TERTIUS.

De sacris censibus.

C A P U T . I.

Census descriptio personarum & rerum, pro cuius modo tributum indicitur. In de census pro tributo. Census alias capitum, alias prædiorum. Census fiebat in loco originis. Pœna fraudati census.

Ex sacris censibus dissertationem exorsuris, prius vocis, census, significatio exploranda videtur, ut a notatione nominis facilius ad rerum notitiam perveniamus. Census est hypographe, seu descriptio possessorum, tam capitum, seu personarum, quam rerum, ut pro modo census, id est pro facultatibus cuiusque, tributum indiceretur; Theophilus §. ult. insti^t. de libert. κύρος ἦν σανις, ἡτοι χάρτης ἐνδε^σ Π'ωναιοις απεγράφοντο τὰς δικαίας περιστάλις, ἐπὶ τῷ ἐν κυρφῷ πολέμῳ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ιδιάς υποσάσσεως, ἔκαστον εἰσφέρειν; Census tabula fuit, seu charta, in qua Romani suas facultates describant, ut tempore belli: pro modo substantie quisque conferret. Ita Suidas censem definit, τὴν ἐξέτασιν τῆς Π'ωναικῆς πλήγδες. Recensionem Romani populi. In censem referebantur personæ, & prædia cuiusque, eorumque nomen, situs, fines, dotes, seu qualitates; l. forma censuali, ff. de censib. & apud Dionys. Halicarnass. lib. 4. Census, inquam, fiebat personarum & rerum, ut pro modo substantię cuiusque tributum imponeretur: unde census accipitur pro tributo & ve-

Etigali, vel qualibet publica pensitatione; *l. i. 2. & 3. C. sine cens. vel reliquo fundum comparari non posse, l. liberto, 21. §. ult. ff. de ann. legat.* & hoc significatu Suidæ κύνος dicitur τὸ νόμισμα ἐποιού τέλος. Nummus annum tributum, & Matthæi 22. (17.) census est nummus ipse, qui tributi nomine solvit, νόμισμα τὸ κύνος. Unde Augustinus homil. 48. (al. serm. 86. in append. num. 3.) Majores nostri, inquit, ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Casari censem reddebant. Modo autem quia discessit devotione Dei, accessit indictio fisci. Capita & res censebantur, & tributum personis imponebatur propter prædia, unde census prædiarius dicebatur capitatio; *l. si minor, C. de act. empt.* Censem agrorum, & capitum agnoscit Tertullian. in apologet. cap. 13. *Agri tributo onusti viliores, hominum capita stipendio censa ignobiliora.* Census vero, id est professio censualis, a quoque fiebat in loco originis, non domicilii. Ideo cum Augustus censem egit in universo orbe Romano, Maria & Joseph Nazareto, ubi habitabant, Bethleemum, qui erat locus originis, censendi gratia profecti sunt, ut recte animadvertisit Epiphanius. hæres. 51. Hujus instituti forte ratio fuit, quia potior est causa originis, quam domicilii, quod mutari potest: unde cives origo, incolas domicilium facit; *l. cives, C. de incolis.* Fraudati census poena erat servitus & publicatio bonorum; Halicarnass. loco modo laudato, M. Tull. pro Cæcin. Ulpian. lib. regular. tit. de tutel. §. 11. *& l. t. vix certis ex causis 53. ff. de judic.* Simili locutionis genere, census nomine veniunt pensiones, quæ præstantur Deo, & prælati ecclesiæ in signum subjectionis; *cap. 2. de censib.* de quibus paulo fuisse dicendum est.

C A P. II.

Census alii dominici, alii canonici. *Census dominici sunt oblationes, primitiæ, decimæ. Oblationes a fidelibus offerebantur singulis dominicis. Imperator non accedebat ad altare sine oblatione. Oblationes per diaconos altari imponebantur, & a presbytero benedicebantur. Oblationes offerebantur post lectionem evangeliæ. Fideles non communicabant sine oblatione. Oblatae.*

INTER sacros census alii sunt dominici, qui Deo pensitantur, quales sunt oblationes, primitiæ, decimæ: alii canonici, qui summo Pontifici, vel Episcopis, & inferioribus prælati persolvuntur, de singulis dicemus suo ordine: ac primum de oblationibus. Oblationes dicuntur quæcunque de propriis, & licitis rebus, ecclesiæ a fidelibus offeruntur; *cap. causa Carpensis, cap. cum inter, de verb. significat.* Oblationes sunt voluntariae & spontaneæ, unde sic dictæ, quia ex voluntate offerentium descendunt: tamen fideles pia ex consuetudine, a primis ecclesiæ cunabulis recepta, vix die dominico, vel alio solemani festo ad altare accedebant sine oblatione, primævam Dei legem obaudientes: *Non apparebis in conspectu meo vacuus: tum pastorum & Regum exemplo edocti, qui primi mortalium Christum Deumque in cunis latentem non sine donis & muneribus adorarunt.* Harum oblationum usum elanguescentem suscitavit concil. Matisconense II. can. 4. *Decernimus, ut omnibus dominicis diebus altaris oblatio, ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis, quam vini, ut per has immolations & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel, vel ceteris juste offerentibus, promereantur esse consortes:* unde delibatum capitulare Caroli M. lib. 6. cap. 167. Veterum oblationum ritum agnovit, & pari studio commendavit Gregor. VII. in synodo Romana, can. 13. *Omnis Chri-*

Christianus procuret ad missarum solemnia , aliquid Deo offerre , & ducere ad memoriam , quod Deus per Moysem dixit , non apparebis in conspectu meo vacuus . Etenim in collectis sanctorum patrum liquido appetet , quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum patrum debent , can. omnis , de consecr. dist. t. 1. Oblationes non uno loco suadet Augustinus , ut sermon. 215. (al. 265. in append.) de tempore : Ante omnia , sicut jam supra dictum est , secundum vires eleemosynam pauperibus exhibete , oblationes que in altario consercentur offerte . Erubescere debet homo idoneus , si de aliena oblatione communica- verit . Qui possunt aut cereolos aut oleum , quod in cicindilibus mittatur , exhibeant . Et idem serm. sequ. 216. (al. 266. in append.) Ille bonus Christianus est , qui quando ad ecclesiam venit , & oblationes que in altario mittantur exhibet , & pauperibus , secundum quod vires habet , argentum porrigit aut bu- ccellam . Et rursum idem Augustinus , vel alius quisquis est , serm. 64. ad fratr. in eremo : Oblationes per dies dominicos pro vobis & vestris , secundum status vestri possibilitatem debetis Deo , offerte . Imperatoris solemine dignitatis argumen- tum fuit , quod offerendi causa sanctuarium ingredieretur , & nunquam sine ob- latione altari advolveretur : hoc more cum Valens Cesaream venisset morte filii percusus , statim ecclesiam petiit , & consueta dona altari obtulit coram Basilio , καὶ τῷ θυσιαστήρῳ τὰ ἵωσότα προσενέργεια δῶρα , teste Theodorito lib.4. cap. t. 19. Idemque Valens vertigine correptus fertur , dum in die epiphaniae coram Basilio sacra mensa dona oblaturus esset de more , ἐπεὶ δὲ τὰ δῶρα τῷ Σείγι τραπέζῃ προσενέγκειν οὐδεις , ut auctor est Nazianzenus orat. 20. (num.77.) Et cum Theodo- sius post caedem Thessalonicensium Mediolani sacrarium templi ingressus esset , oblationis causa , & oblatis sacris muneribus intra cancellos , ut solebat mansit . t Locus iste set , ab Ambrolio per archidiaconum templi vestibulo actus : cuius rei me- refertur ad mor Theodosius reversus Constantinopolim , cum die festo ad templum ve- factum Me- niret , statim ut dona sacra mensa obtulerat exivit , ut narrat Theodorit. lib. diolani . Ad 5. cap. t. 18. ἐπειδὴ δὲ ὁ καρπὸς ἐκάλει τῇ ἵερᾳ τραπέζῃ τὰ δῶρα , προσενέγ- illud autem καὶ , ἀναστὰς μετὰ τῶν ἴστον δακρύων τῶν αὐτοῦ προσενεγκών δὲ ὡς- quod auctor περ ἑωδεῖς ἔνδον παρὰ τοὺς κηρυκίδας μεμένκει : Ubi autem tempus postula- narrat, Theo- rit , ut dona sacra mensa offerret , surgit atque non minorem lacrymarum doritus in vim , quam antea effundens in sanctuarium ingressus est ; cum vero dona eod. cap. cir- cūi solebat obtulisset intus prope cancellos mansit . Constantimum Lacapenum , ca finem sic se quod numquam in conspectum Dei venerit κερὸς καὶ ἀκαρπὸς vacuus & si- habet . εἰρ- ne munere , laudat Cedrenus in ejus vita . Hæc oblationes a fidelibus offe- mīς γὰρ αὐ- rebantur , & per diaconos altari imponebantur , tum a sacerdote solemnibus & τὸν παῖδιν conceptis precibus benedicebantur , & offerentium nomina inter sacra recitaban- δεῖς εἰς τὸν tur , & ipse oblationes commendabantur ; Innocent. epistol. 1. ad Decentium : δεῖον αγαγέ- De nominibus vero recitandis antequam precem sacerdos faciat , atque eorum ob- ons νεὼν , τὸ lationes , quorum nomina recitanda sunt , sua oratione commendet , quam superfluum iερᾷ τραπέζῃ fit & ipse pro tua prudentia recognoscis : ut cuius hostiam needum Deo offeras , τὰ δῶρα προ- ejus ante nomen insinues quamvis illi incognitum sit nihil , can. ultim. de σενεγκών δι- consecrat. distinc. 1. unde oblationes ἐνοικτὰς benedictiones vocat synod. Laodice- θὺς ἐξεριῆ- na , can. 32. Eulogias conc. Martini Papæ , can. 70. can. *) non oportet , can. Θεον . Nam non liceat , 1. qu. 1. Oblationes a fidelibus offerebantur post lectionem evange- cum festus llii ; concil. Valentini. Hispalicum , can. 1. Ut sacrosancta evangelia ante mu- quidam dies nerum illationem in missa cœlum communiorum in ordine lectionum post Apostolum ipsum denuo legantur : & fideles ad sacram communionem non accedebant sine prævia obla- ad ecclesiam tione , velut numinis sibi conciliandi causa . Ideo Theodosius , cum post oblata adduxisset , sacra mensa sua dona intra cancellos staret , Ambrolio sciscitanti quid sibi vel- oblati ad sa- let ? respondit , se expectare divinorum mysteriorum participationem , τὸν τὸν crām mensam διανομὴν μετατίθειν ut auctor est Theodorit. loco modo laudato . Solebant , muneribus inquam , fideles in procinctu sacrae communionis oblationes offerre ; sed ne con- suis , statim abcessit .

suetudo exactio locum daret, ne quidquam communionis causa exigeretur; vetuit synodus VI. in Trullo can. 23. can. nullus Episcopus 100. 1. qui. i. ubi Balsamo notat consuetudinem sua atate inolitam apud plebeclarum, sacerdoti offerendi, sacræ communionis gratia, panes ex ovis confectos & salsa carnes, & alia esculenta, unde id genus liba, quæ Deo sanctisve offerre solebant, vulgus Latinorum oblatas appellavit; Iso Sangallensis, lib. 2. de miraculis S. Othmari, apud Surium: *Sub capite autem & circa pedem viri Dei quedam panis rotulae, quæ vulgo oblate dicuntur, illæsæ, atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Episcopo inveniebantur.* Burkard. de casib. Monast. S. Galli, cap. 6. apud Goldastum: *Frates amavit, præbendam adauxit, in hebdomada paschali etiam in meridie vinum & oblatas fratribus dare constituit.* Et Joannes monachus, lib. 1. hist. Gaufridi Ducis: *His panibus, quos oblatas appellant, idiotismus, oblies.*

C A P. III.

Oblationes spicarum & uvarum, vel olei ad luminaria. Oblatio lactis & mellis semel in anno. Oblationes pallarum, seu palliorum altaris. Oblationes cereorum. Cereus paschalisch. Oblatio puluis, panis, & vini.

QUÆNAM res vel species offerendæ essent, non quæcumque, sed idoneæ, & licitæ, id est lege vel consuetudine ecclesiastica permisæ: ne quæ species altari offerantur præter spicas, vel uvas recentes suo tempore, vel oleum ad luminaria, vel incensum, sive thus adolendi causa tempore sanctæ oblationis: in primis ne lac, vel mel offeratur, vetat can. Apostolicus 3. ex quo libati sunt & alii canones, nimirum can. 24. concil. Carthag. III. & can. 28. & 32. synod. VI. in Trullo, can. in sacramento, can. didicimus, de consecration. dist. † 2. Verabatur oblatio lactis & mellis, nisi in sacro solemni, quod siebat pro infantibus semel in anno; conc. Carthag. can. 40. Apud Zonaras: ἀπαρχὴ δὲ εἴτε μέλι, εἴτε γάλα, ὡς εἴωδεν προσφερέω ἐν μητρὶ παιδίῳ εἰς τὸ σῶν νηπίων μυστήριον. Primitiæ autem sive mel, sive lac offerantur uno die consueto ad infantium mysterium. Qua de causa illud sacram, & in eo mellis & lactis oblatio fieret pro infantibus, nihil certi ausus est affirmare Zonaras hoc loco: quidam mel & lac pro infantibus offerri solitum putant, ut ea parvulis facrorum mysteriorum loco præberentur, quod ipse non probat: alii vero lac pro infantibus offerri solitum, quasi primitiarum nomine, quod ii solo lacte alantur: ego vero mel & lac pro infantibus offerri nihil miror, nam & baptizatis post egressum e lavacro poculum melle & late mixtum porrigi moris erat, in symbolum infantilis innocentiae; Tertull. de coron. milit. cap. 4. Dehinc ter mergitanur, inde suscepti lactis & mellis concordiam pragustamus: & Africani stilli æmulus Hieronymus, adversus Luciferianos: Nam & multa alia, quæ per traditionem in ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt, velut in lavacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis & mellis pragustare concordiam ad infantiae significationem. Istud vero solemne sacrum factum crediderim pro salute infantium, adversus larvas & dæmones, quos etiam parvulis infestos esse agnovit Augustinus lib. 6. contra Julian. cap. † 21. num. 27. Huc accedunt quidem illa, quæ non quidem omnes parvulos, sed tamen plurimos cernimus perpeti multa & varia mala, usque ad dæmonum incursum. Offerri solebant pallæ, id est pallia altaris, oleum vel cera ad luminaria; Augustin. sermon. 3. de tempore: *Sunt enim multi qui vorent, aliis pallam, aliis oleum, aliis ceram ad luminaria noctis.* Etiam

Etiam ad tumulos sanctorum cerei & funalia offerebantur ; Gregor. Turonens. lib. 1. de miracul. cap. 51. *Ad hoc ergo beati (loquitur de Benigno Divionensi) sepulcrum , quidam dum exinde multa beneficia perciperet , cereum detulit , quo accenso domum redit .* Et Fortunatus in vita S. Hilarii Episcopi Pictavienis apud Surium , ubi de colono villa Remensis ecclesiaz : *Sicque juncis bubus , candelam in manu habens , ad basilicam sancti Remigii properavit , quo perveniens de pane & carne , ac cervisia matricularios pavit , candelam ad sepulcrum sancti posuit , & ejus auxilium contra opprimentes se fiscalinos expetiit .* Eadem religione peregrinantes , antequam iter capebant , cereum altari offerebant pro felici sacræ expeditionis eventu , vel ad fores ecclesiaz suspendebant ; Flooard. in chronic. ad annum 820. *Remis in monasterio sancti Petri ad portam basiliarem cereus , quem ibi posuerant hi cives , qui Romanam ad visitanda Apostolorum limina profecti fuerant , accensus est etiam ter igne calesti .* Idemque narrat idem auctor lib. 4. Remens. hist. cap. 46. Milites etiam , cum militare cingulum assuebant , cereum altari offerebant : quo die Willelmus Comes Saresberiensis cingulo militari donatus , cereum ante altare divæ Virginis jugiter arsurum dicavit ; Mathæus Parif. ad ann. 1225. *Siquidem Willielmus Comes Sæpedictus , die qua primo donatus cingulo fuerat militari , cereum unum ante altare beatissime matris Dei assignavit , ut ad missam , quo diebus singulis in honorem ejusdem Dei genitricis cum horis canonicis devote solet decantari , jugiter arderet , & pro lumine temporali lucem commutaret eternam .* In sabbato paschæ parochiani solemni more cereum offerebant in honorem Dominicæ resurrectionis ; Aimoinus Floriac. lib. 4. de mirac. S. Benedicti , cap. 1. *Cui cum responsum esset , nihil cere illuc haberi præter paschalem cereum in honorem videlicet Dominicæ resurrectionis a parochialibus solemni oblatum more , jubet eum propere afferri .* Et ex instituto Zozimi Papæ cereus iste paschalisch benedicebatur per archidiaconum ; de quo Sigebertus ad ann. 417. & Raban. Maur. lib. 11. de instit. cleric. cap. 38. *Quin & ipsæ mulieres puerperæ e partu surgentes ad aras non accedunt sine oblatione cerei : cui mori alludens Gvillelmus senior Rex Anglorum , cum audisset Philippum I. Regem Francorum per lumen dixisse , eum Rothomagi lecto decumbere , quasi puerperam : Cum ad missam , inquit , post partum iero , centum millia candelas illi illuminabo ; auctor est Matthæus Westmonaster. ad ann. 1089. Pari ritu presbyteri dicecesani circa pentecosten conveniebant ad matricem id est episcopalem ecclesiam , & certum ceræ pondus , vel estimationem , altari offerebant ad luminaria ; conc. Caletens. habitum anno 1080. apud Orderic. Vitalem , lib. 5. *Presbyteri semel in anno circa pentecosten cum processionibus suis ad matrem ecclesiam veniant , & de singulis dominibus ceræ denaratae , vel idem valens ad illuminandam ecclesiam altari offerant .* In Africa offerri solebat puls , panis , & vinum ; unde cum Monica piissima mater Augustini Mediolani ex patria consuetudine hæc offerre voluissest , his abstinuit vetante Ambrosio , quod ejusmodi oblatio esset quasi parentalium Gentilium imago ; testis ipse Augustin. 6. confession. cap. 2. *Itaque cum ad memorias sanctorum , sicut in Africa solebat , pultes & panem & merum attulisset , atque ab ostiario prohiberetur , ubi hoc Episcopum vetuisse cognovit , tam pie atque obediente amplexa est .**

C A P. IV.

Oblationes pro defunctis. Oblationes pro despontatis. Sapienterici vel monachi tempore ordinationis, vel professionis, se & sua Deo offerabant.

OBLATIONES solempnes in primis fiebant pro defunctis in solarium animæ, & levamen poenarum; & pro natalitiis, id est in festo sanctorum martyrum, & eque anniversariæ; Tertull. de coron. milit. *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.* Unde & anniversarias viduarum oblationes pro viris defunctis commendat idem Tertull. lib. de monogam. *Enim vero & pro anima ejus orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert annuis diebus dormitionis ejus.* Damatorum post mortem poena fuit, quod pro illis defunctis non orabatur, neque oblatio fiebat: hac de causa ne pro Victore, qui Faustinum presbyterum testamento tutorem dederat, missæ sacrificium & oblatio fieret, vetat Cyprian. epist. 66. (al. 1.) ex concil. Carthaginensi: *Ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur.* Pro defunctis sacrificia, & oblationes, seu eleemosynas in adjumentum mortuorum, & solarium vivorum, fieri eleganter ait Augustinus enchirid. cap. 109. *Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevare, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosyna in ecclesia fiant.* Et mox: *Cum ergo sacrificia sive altaris, sive quarumcumque eleemosynarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propitiationes sunt; pro valde malis etiam nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt.* Et idem Augst. vel alius quisquis est, ferm. 44. ad fratres in eremo: *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, & eleemosynam dare, carnem affligere, & opera caritatis exercere, & peregrinationes facere, ut a peccatis solvantur.* Pro defunctis sacra fieri & oblationes offerri jubet capitulare Caroli M. lib. 7. cap. 317. *Quod pro Catholicis defunctis sint memorie facienda, & oblationes Deo offerenda.* Et qui oblationes pro defunctis relietas abnegant, tamquam pauperum necatores excommunicantur; Carthag. concil. IV. can. 95. Vasens. I. can. † 1. Agathens. can. 4. can. qui oblationes, 10. & 11. can. clerici, 13. qu. 2. Concil. Arelatens. II. can. † 47. Vasens. II. can. 4. Aurelian. III. can. † 22. Et ut pii instituti seriem per tempora inoffensam observemus: ecclesias Remensi vineam testamento legavit Remigius, ut singulis dominicis & diebus festis inde pro eo offerretur oblatio, ut patet ex ipsius testamento apud Flodoard. lib. 1. hist. Remensi. cap. 18. *Vineam, quam Bebrimodus facit, tibi eatenus & derelinquo, ut diebus festis, & omnibus dominicis sacris altaribus mea inde offeratur oblatio.* Pro salute matris tricenarium missarum, & refectiunculam 12. pauperum ab universis Cluniacensis ordinis professis petit Petrus Cluniacensis lib. 2. epist. 16. *Orat ergo & per filium mater, & pro matre filius, ut tricenarius missarum ei per loca ubi possibile fuerit persolvatur, & 12. pauperes reficiantur.* Hinc oblationum nomine continentur anniversaria, id est pia relieta, quæ ecclesiæ collata sunt pro defunctis; l. sancimus 46. §. si vero aliqua, C. de Episc. & cleric. cap. cum inter, de verbis. signif. cap. final. de testament. cap. unic. de cleric. non resident. in 6. & id genus anniversaria pro memoria defunctorum, dote dicta, insituere, jam olim fidelibus acceptissimum fuit. Pro salute Elisabethæ conjugis annua & perpetua sacra, non sine interventu Mauricii Parisiensis Episcopi, fundavit

davit in ecclesia matrice Philippus Augustus ; testis Rigordus in ejus gestis ad ann. 1189. Eodem anno obiit Elisabeth Regina , uxor Philippi Francorum Regis , quæ sepulta est in ecclesia beatissimæ Virginis Mariae Parisis , pro tujs memoria venerabilis Mauricius Parisiorum Episcopus in eadem ecclesia altare erexit , & Christianissimus Rex semper Augustus , intuitu pietatis , pro remedio animæ illius , & omnium prædecessorum suorum , duos sacerdotes perpetuo ibidem instituit , unicuique 15. libras Parisienses singulis annis pro victualibus perpetuo assignans . Pro desponsatis etiam oblationes dabantur , felicis auspicio causa ; Evaristus epist. 1. ad Episcopos Africæ : Aliter legitimum non sit conjugium , nisi ab his , qui super ipsam feminam dominationem habere videntur , & a quibus custoditur , uxor petatur , & a parentibus & propinquoribus sponsetur , & legibus + dotetur , & suo tempore sacerdotaliter , ut mos est , cum precibus & oblationibus a sacerdote benedicatur . Et Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum can. 3. de solemnibus nuptiarum : Et primum quidem in ecclesia Domini cum oblationibus , quas offerre debent Deo per sacerdotis manum , statuuntur ; sicque denum benedictionem , & velamen celeste suscipiunt ; can. aliter , can. nostrates , 30. qu. 5. unde & in oblationum censu connumerantur ea , quæ pro desponsatis dantur ; d. cap. cum inter . Nec solum in carnalium nuptiarum fœdere oblationes offerebantur , sed & in spiritualis conjugii solemini , id est in ordinatione , sapient presbyteri & Episcopi , qui ordinabantur , se & sua Deo & ecclesiæ offerebant ; Tertullian. de præscript. advers. hæretic. cap. 30. Marcion quidem cum ducenti septuaginta suis , quæ ecclesia intrulerat , nosissime in perpetuum disfidium relegatus . Partem bonorum Deo consecravit Basilius , cum ordinaretur in Casariensem Episcopum : cuius pii facinoris multos sequaces habuit ; Gregorius Nazianzenus orat. 20. (num. 18.) in ejus funere habita , ἀπό μοιρά κατέρρεις Θεῷ καθιερώσεις , πράγμα ἔτη τὸν πολοῖς σπεδαζόμενον , ὥσπερ νῦν ἀναδέι τῇ πράξει ἐν τῷ πρώτῳ υποδειγμάτων : Bonorum portio Deo consecrata , quæ res nondum tunc mulis studio erat , ut nunc ex primis exemplis adacta , cultaque est . Hoc pietatis exemplo Paulinus , unus e nostris proceribus Aquitanæ , votis populi ad sacerdotium adactus , se & sua omnia obtulit Deo , & distraxit in pauperes . Hujus facinoris testis , idemque præco Ambrosius , epist. 30. (al. 58.) Ipse vero Paulinus modestius de se cogitans , se sua non tam Deo obtulisse , quam accepta restituuisse insinuat , epist. 5. (al. 11.) ad Severum : Et quoniam bonorum nostrorum ipse non indiget ; nos vero omniū illius indigemus , nostro tantum bono nobis bonus cupit nostra quæ sua sunt , & tamen ea juris sui non vult , ut quasi nostra nobis accepto ferat : cum nihil habeamus nisi acceperimus . Hoc dispar Leontius senior , cum ordinatus est in Burdegalensem Episcopum , facultates universas erogavit ecclesiæ , ut quasi sponsus sponsam daret ; Fortunat. lib. 4. cap. 9.

Ecclesiæ totum concessit in ordine censum ,

Et tribuit Christo quod fuit ante suum .

Et ut monachismi professio est sacræ militiae genus , ingressi monasterium ipso ingressu se & sua Deo dedicabant , ita ut de his teitari nequirent , ut potestate nec domini rerum ; auth. ingressi , C. de sacros. eccles. sed id juris non fervatur in Gallia , quin profitentibus asceticen ante professionem libera est testandi de suis rebus facultas .

C A P. V.

Patres liberos offerebant Deo, & religioni monastice. Ritus solemnis oblationis paterna.

NO n modo rerum, sed etiam capitum oblationes Deo fieri præcipue pie-tatis argumentum fuit: etiam liberos rubentes Deo obtulere quamplures patresfamilias. Sic Samuel adhuc in utero matris positus a matre Deo consecratus; *i. Reg. i.* Sic Samson, Joannes Baptista, & ipsa immaculata Virgo, ejusdem oblationis auspiciis feliciter in lucem prodierunt; *Judic. 13.* Hieronym. *ad Lætam*, Damascen. *lib. 4. de fid. cap. 15.* Sic Basilius, postea Cæsariensis Episcopus, in cunis vagiens a matre Deo consecratus, & altari oblatus; Gregor. Nazianz. orat. 20. (num. 101.) in ejus funere habita: ἔτε δέ ἐν ἐν βρέφες Θεῷ καθιερωμένῳ απὸ μήτρας, καὶ μετὰ τῆς διπλασίας ἐπιδεδημένῳ τῷ σώματι: Ille nomine ab infantia, & ab ipsa matrice Deo consecratus, ac cum diploide altari oblatus est. Sic Gregorius Nazianzenus, adhuc in utero positus a matre Deo devotus; testis Gregorius presbyter in ejus vita (num. 4.) & ipse Nazianzenus, de se non tacuit hoc ipsum orat. *i. (num. 132.)* καὶ τοι φροσευλήθω μὲν ἐκ νέότητος, ἵνα εἰπω τὸν τῶν πολλοῖς ἀγνοούμενον καὶ ἐπὶ αὐτὸν ἐπερρίφω ἐκ μήτρας, καὶ ἐδόθη δοτὸς ἐκ μητρικῆς υποχέσεως, καὶ μετέ τῶν τῶν καθόντων ἐβεβαιώθω: *Quamquam ab ipsa juventute acci-tus sum (libet enim aliquid multis incognitum efferre) atque ad Deum a vulva ipsa projectus, & ex materna pollicitatione donatus, ac postea periculis confirmatus.* A primis ascetici instituti cunabulis etiam solemne fuit, ut patresfamilias liberos adhuc infantulos Deo & religioni offerrent, idque exhibitis multis testibus, ut omnis vis & metus suspicio, & maledicti occasio tolleretur; auctorem habemus Basilium regularum fusiorum interrogat. *15.* cuius sententiam male Gratianus laudat ex nona synodo, *can. oportet*, *20. qu. 2.* Ideoque monachi duobus modis fieri dicuntur, paterna devotione seu oblatione, vel propria professione; concil. Tolet. IV. *can. 48.* *Monachum aut paterna devotio, aut propria professio facit, can. monachum, 20. qu. 1.* ex quo haustus est *can. 23.* concil. Wormaciens. Parentum oblatio liberos non obligabat, nisi post pubertatem in monasterio perseverarent; ex Basilio *loc. supra laudato*; idcirco parentibus liberos offerre licuit religioni non ulterius, quam usque ad pubertatem; concil. Tolet. X. *can. 6. can. si in qualibet, ead. caus. qu. 2.* solemnis vero oblationis ritus erat, ut liberi a parentibus religionis causa altari offerrentur, multis testibus præsentibus, quo res testatior esset, & manu involuta palla, id est pallio, seu syndone altaris; regula S. Benedicti cap. 59. *Si quis forte de nobilibus offert filium suum Deo in monasterio, si ipse puer minori aetate est, parentes ejus faciant petitionem, & cum oblatione ipsam petitionem, & manum pueri involvant in palla altaris, & sic eum offerant: & ex hoc fonte concil. Aquisgranense habitum anno Christi 817. pro reformatio-ne ordinis D. Benedicti:* Ut puerum pater aut mater tempore oblationis offerant altari, & petitionem pro eo coram laicis testibus faciant, quam tempore intelligibili ipse puer confirmet. Hoc arguento Nicolaus I. in epist. ad Episcopos Galliæ, in *can. præsens*, *ead. caus. qu. 3.* Lamberti filii Athonis Comitis nullam & irritam professionem declarat, quod absque patris oblatione, & sine abbatis benedictione emissa esset: quam in rem illa patris querentis verba apponit: *Neque ego pater ejus, pallio altaris induitum illum obtuli, neque a quo-cumque sacerdote, vel abbate, ut mos poscit, benedictione percepta, regulæ um-quam*

quam se monachorum subjectum futurum promisit. Et cum Robertus nepos D. Bernardi a Cisterciensi ordine transisset ad Cluniacensem, hac suaione, quod olim infans a parentibus Cluniacensi monasterio oblatus esset, Bernardus omni studio nifus est eum revocare, & hoc consilio ad eum scripsit elegantem epistolam i. in qua oblationem nullam & irritam contendit, quod minus solemniter facta esset, sine petitione, absque testibus, nec involuta manu palla altaris : *Quamquam, inquit, dubium non sit, promissum illum fuisse, non donatum;* non enim petitio, quam regula precipit, pro eo facta fuit a parentibus, nec manus illius cum ipsa petitione involuta palla altaris. Ac ne puer oblatus gravis esset monasterio, non sine donatione alicujus praedii a parentibus offerri solebat : de Burkardo a parentibus oblato monasterio S. Galli, testis Ekkeard. Junior. de casib. Monast. S. Galli, cap. 9. *Pater illum tandem nutricis suu abductum, Gallo, ut cum matre voverat, super aram ipsius ponens, cum terris in Noesten,* & decimis multum matrem plorans initaverat. De Wachiperto, monasterio Cassinensi oblato, Leo Ostiensis, in chronic. Cassinensi lib. i. cap. 16. *Quidam etiam vir dives Waco nomine Beneventanus, in expeditione constitutus, obtulit monasterio filium suum nomine Wachipertum, cum XX. possessiobibus suis, variis in locis constitutis.* Adeoque donatio & traditio fundi fuit inter solemnia oblationis, ut in praedicta causa Roberti, Cluniacenses, ut eum tamquam meritum suum vindicarent, praedium ostenderent, quod cum ipso a parentibus monasterio oblatum fuerat, ut fatetur ipse Bernardus in prælaudata epist. Ostenditur deinde, inquit, terra, qua cum illo, & pro illo dicitur data fuisse : sed si cum terra cum receperunt, cur non & cum terra cum retinuerunt?

C A P. VI.

Oblationes de rapina repellende : ut & oblationes excommunicatorum, energumenorum, sacerdotum, hereticorum.

NON de quibuscumque, sed de propriis, & licitis rebus tantum oblationes offerri debent ; ne de spoliis pauperum oblationes accipientur, vetat Ecclesiastic. cap. 34. *Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui vietimat filium in conspectu patris sui, can. immolans, 14. qu. 5.* Sceleratos, qui de rapina offerunt, & Deum quasi in partem prædamque vocant, detestatur Augustinus homil. 2. (al. ferm. 53. in append. num. 2.) *Deum, quia non statim pateris ultorem, vis tenere participem, & tamquam corruptum judicem præde socium vis habere.* De multis quæ rapuisti parvas eleemosynas faciens, & adhuc peccata non deserens. Ne oblationes ab indignis accipientur, puta a furibus, prostibulis, excommunicatis, vetat Clemens Romanus lib. 3. cap. 8. Et si forte contingat, ut ab impio per errorem aut vim oblata accipientur, in ligna & carbones impendi, igni consumenda, non in cibum piorum, voluit idem Pontifex lib. 4. cap. 9. Dissidentium fratribus oblationes, neque in sacrario, neque in gazophylacio recipientur, suadet concil. Carthagin. IV. can. † 93. can. † oblationes, 90. dist. poenitentium etiam oblationes recipi vetatur ; Nicolaus I. in epist. ad Frotharium Archiepiscopum Burdgalensem : *Tertio vero anno ecclesiam Dei ingrediantur, & inter audientes adstant sine oblatione, can. de viro, 12. qu. 2.* idemque de oblationibus excommunicatorum, & energumenorum ; concil. Eliberitan. can. 28. & 29. *Episcopum placuit ab eo qui non communicat munera accipere non debere, energumenum, qui ab erratico spiritu exagitatur, hujus nomen neque ad altare cum oblatione esse reci-*

piendum, neque permittendum, ut sua manu in ecclesia ministret. Fceneratorum oblationes, tamquam de turpi & nefario quæstu partas, omnino respuit concil. Lateranense habitum sub Alexandro III. cap. quia in omnibus, de usur. Augustin. sermon. 35. (al. 113. num. 2.) de verbis Domini: *Nolite velle eleemosynas facere de sœnore, & usuris.* In primis ne ab hereticis εὐλογίαι, id est benedictiones, seu oblationes accipiantur, prohibuit syn. Laodic. can. 32. & concil. Martin. Papæ can. 70. can. non oportet, can. non licet, i. qu. 1. Denique iniquorum oblationes omnino rejiciuntur, ne ecclesia videatur socia aut faatrix scelerum, pretii participandi causa. His de causis Cistercienses premium redemptionis Richardi Regis Anglorum, nefarie capti, dum e sacro bello rediret, ab Henrico VI. Imper. sibi legatum respuere: nec noui fratres minores pannos laneos sibi oblatis ab Henrico III. Rege Anglorum, scientes eos a mercatoribus raptos; testes Mathæus Paris. & Math. Westmonasteriensis ann. 1196. & 1252.

C A P. VII.

Oblationum depositum apud Episcopum, vel super altare, vel in manu sacerdotis, vel apud matricularios. Oblationum distributio. Oblationes jure communi debentur parocho: ex fundatione vel consuetudine Episcopo, vel patrōno, & aliis. Semel Deo oblata non possunt revocari ad usus profanos. Oblationum redemptio.

OBLATIONES a fidelibus deponebantur apud Episcopum, quas ille erogaret in pauperes, viduas, pupillos, & peregrinos; prater Justinum martyrem loco jam supra laudato, Clemens Romanus lib. 2. cap. 25. τὰ εἰσφέρειν εἰπὶ φροφάσα πενήστων ἐκόσια χαῖδες ὀικονομεῖτο subaudiatur Episcopus, ὄφανοις, καὶ χήραις, καὶ θλιβομένοις, καὶ ξένοις απορημένοις, ὡς ἔχων Θεὸν λογισθεῖσιν τὰς τῶν, τῷ εὐχαριστεῖται ἀντὸν πάντων τῷ ὀικονομεῖται: Quia causa pauperum sponte offeruntur, distribuat decenter in pupillos, in viduas, in afflictos, & calamitosos, & in hospites egentes, tamquam qui Deum habeat harum rerum ratiocinatorem, quarum procreationem ei commiscerit. Et oblationes a fidelibus Episcopo offerebantur, vel per se ipsos, vel per diaconos; idem Clemens eod. lib. cap. 27. προσίκει δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοῖς τοῖς θυσίας ὑμῶν ἵναι προσφορὰς τῷ Επισκόπῳ προσφέρειν, ὡς ἀρχιερέων, ἢ δὲ ἐκκλησῶν, ἢ διὰ τῶν διαικόνων: Oportet igitur, ut & vos fratres sacrificia vestra, id est oblationes, Episcopo, ut ipote Pontifici, aut per vos ipsi, aut per diaconos offeratis. Alias ex consuetudine oblationes altari offerebantur, vel in manum sacerdotis; concil. Aurelian. I. can. 16. & 17. can. de his, can. antiquos, 10. qu. 1. Synod. VI. in Trullo, can. 28. can. didicimus, de consecr. dist. 2. & d. cap. cum inter, de verb. signif. August. veter. testam. quæst. 46. Ipse enim semper dicitur offerre, cuius oblationes sunt, quas super altare imponit sacerdos. Aimoinus Floriac. lib. 3. de mirac. S. Benedict. cap. 3. Minutam, sibi a vicario ejusdem vici Ermengredo nomine, obtenu transmissam eleemosyna altario superponere cupiens, sensit suos resolvi nervos. Cumque circumspectaret qui sibi auxilium ferret, a matriculario ecclesiæ elevatus scamellos quidem suos cancellis sanctuarii, munus vero hanc secus quadrante illius evangelicæ vidue Christo acceptabile altari imposuit. Et Victor Uticens. lib. 2. de persecut. Vandalic. Procedit ad altare cum Eugenio, sicut moris, qui fuerat cæcus, suæ salutis oblationem Domino redditurus, quam Episcopus accipiens altari imposuit. Nec non oblationes deponebantur apud matricularios, seu æditiuos ecclesiæ; concil. Altissiodorens. can. 3. Non licet

licet compensas in domibus propriis, nec vigilias in festivitatibus sanctorum facere, nec inter sentes, aut arbores sacrivos, vel ad fontes vota exsolvere; sed quicumque votum habuerit, in ecclesia vigilet, & matricula ipsum votum aut pauperibus reddat. Ita Clodovaus rebus feliciter gestis in Aquitania, & Gothorum regno una cum Alarico extinto, equum, quem voverat, si e Gothisca expeditione victor domum rediret, Martino Turonensi obtulit, & voti redimendi causa centum tradidit matriculariis ecclesiae, & cum equus loco moveri non posset, sentiens numinis religionem, alia centum adjecit, & hinc sine vi ulla equum abduxit, cuius rei miraculo gavisus: *Martinus*, inquit, bonus in auxilio, carus in negotio, rem narrat Abbas Urspergensis, in chronic. pag. 159. Cumque interfecto Alarico reverteretur cum victoria, veniens ad eandem ecclesiam pro solvendo voto, dona obtulit plurima; pro equo vero quem ibi dimiserat dedit matriculariis ecclesie centum solidos, ut eum reciperet, &c. Idem Sigebert. ad annum 509. Otto Frising. 3. chronic. cap. 32. Harum oblationum pars cessit Episcopo, ut se suosque aleret: sed ea fuit varia pro rerum specie, & consuetudine provinciarum. Nempe olim dimidia, vel tertia maxime in Hispania; can. de his, can. antiquos, can. decrevimus, 10. qu. 1. can. placuit, ead. caus. qu. 3. can. constitutum, 16. qu. 1. & frequentius quarta; can. † vobis, can. Wulteranæ, can. de redditibus, 12. qu. † 2. cap. de quarta, de praescript. cap. conquerente, de offic. ordinare. Jure communi oblationes parochianorum debentur parocho, quia sustinet personam ecclesiae; cap. pastoralis, de his quæ fiunt a prelat. sine consens. capitul. Panormitan. & Felin. in cap. dilectus, de offic. ordinare. adeoque si capella construatur in finibus parochialis ecclesiae, oblationes, quæ obveniunt illi capellæ, cedunt parochiali ecclesiae; cap. ad audienciam 3. de eccles. edifican. Ita ut si quis oblationes vel decimas extra baptismalem ecclesiam dederit, bannum, id est multam, componat, & communione privetur; can. statuimus, 16. qu. 1. Capit. Carol. M. lib. 7. cap. 5. Oblationes tamen, quæ certis diebus solemnibus offeruntur, puta die dedicationis ecclesiae, vel die festo martyris, aut sancti tutelaris ecclesiae, debentur Episcopo ex lege fundationis, vel consuetudine. Aliando & oblationes dividuntur inter parochum & monachos, quibus ecclesia concessa est; can. nec nuerus, 10. qu. † 2. can. Eleutherius, 18. qu. 2. Ivo Carnotens. epist. 175. si facit. Corrige; Et v. 3. Qui cum die statuto ad causam venissent, dixit abbas Vindocinensis, se oblationes parochianorum, qui morantur in municipio, quod appellatur Mons Fauni, per virginis annos fere tenuisse, &c. Oblationes non debentur patrono, nisi ex lege fundationis, idque intra congruum modum; concil. Bracar. II. can. 6. Si quis basilicam, non pro devotione fidei, sed pro questu cupiditatis edificat, ut quidquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum clericis dividat, eo quod basilicam in terra sua quasquis causa condiderit, quod in aliquibus locis usque modo dicitur fieri, hoc de cetero observari debet, ut nullus Episcoporum tam abominabili viro consentiat, nec basilicam, quæ non pro sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare. Atque ita ne patronus quicquam de ecclesia exigat, præter antiquos & moderatos redditus ab initio institutos, vetatur cap. præterea 23. de jure patronat. De cetero laici sunt impotes oblationum ecclesiae; can. quia sacerdotes, can. hanc consuetudinem, 10. qu. 1. Semel vero oblata Deo, ne hoc omittam, perpetua religione tenentur, nec possunt revocari ad usus laicorum, ut monasteria semel dedicata, non amplius fiunt κομινὰ καταγόναι, secularia habitacula; concil. Chalced. can. 24. synod. VII. can. 13. can. qua semel, can. quoniam, 19. qu. † 3. Nec a Gentilibus absuit eadem religio: hujus rei argumentum est, quod scuta in templis suspendebantur, ἀνε τῷ ὄχεῳ, sine loris, ne amplius usui esse possent, ut obseruo ex Aristophane in Equitibus. Oblationes pecunia redimi solitas jam observatum exemplo Clodovæ: aliud ecce subjicio. Fortuna-

tus in vita S. Germani Episcopi Parisiensis, apud Surium : *Tunc baltheum quo cingebatur (loquitur de Nicasio Comite) ac spatham pro munere beato Dei viro contradidit , quod tamen ipse dato prelio post redemit .*

C A P. VIII.

Primitiae frugum offeruntur Deo . Primitiarum usus notus paganis . Primitiarum modus .

OFFERUNTUR & Deo primitiae, vice census dominici, in usus sacerdotum ob sacrum ministerium. Primitiae sunt partes fructuum, quae primum tolluntur, & Deo offeruntur, Græcis ἀπαρχαι. Hesichius, ἀπαρχαι. προσφοραι. ἀφαιρεται. Primitia, oblatio, quod tollitur, id est delibatio fructuum. Et hoc distant primitiae a primogenitis, quod primogenita sunt primi fructus qui sumuntur de fundo ipso, & Deo offeruntur. Primitiae autem sumuntur de fructibus jam redactis, id est collectis; Augustinus lib. 4. quæst. in numeros, cap. 38. *Hæc igitur tria ista discernuntur, quia πρωτότοκαι sunt primitivi animalium fœtus etiam hominum. πρωτογενήτα vero primi fructus de terra sumpti, vel de arbore, vel de vite.* Primitiae autem de fructibus quidem, sed jam redactis ab agro, sicut de massa, de lacu, de dolio, de cupa, quæ primi sumebantur. Ab ecclesiæ cunabulis primitiae novarum fragum & uvarum recentium Episcopo & presbyteris offerebantur; can. Apostolor. 3. ¶ 4. Primitias & decimas Episcopo, ut Dei homini, id est actori & dispensatori tribuit Clemens Romanus, lib. 2. constit. apostolic. cap. 25. τὰ διδόμενα κατ' ἐντολῶν Θεῶν δεινῶν, καὶ τὰς ἀπαρχῶν, ὡς Θεῶν ἀνθρώποις ἀνατικέντω: Quæ secundum Dei mandatum tribuuntur, decimas dico & primitias, insumat Episcopus ut homo Dei. Primitiae a fidelibus Deo offerebantur, & solemnis per Episcopum fiebat oratio pro primitiis oblatis, quæ legitur ejusdem Clementis lib. 8. cap. 60. Adulta jam ætate ecclesia non deferuit usus primitias offerendi, quinimmo primitiae sanctiores, Deoque jucundiores visæ ob celeritatis gratiam; Ambros. lib. 2. de Cain & Abel, cap. 2. Primitiae etenim fructuum sanctæ secundum legem; quia in his optimum festina fidei sacrificium est: sed fuit sanctæ devotione, non tempore, † quia non proventus sanctificat, sed devotio. Et idem in eandem sententiam, epist. 22. (al. 35. cap. 9.) Aliae sunt primitiae, aliae decimæ: primitia majoris gratiæ sanctificationis observantissima. Ideo placuit Abel, quia non est suum munus moratus, qui de primitiis ovium obtulit. Licet aliqui distantiam velint esse inter primitias & primogenita, id est quæ primo nascuntur; eo quod collectis feminibus, quasi ex omnibus initia offerantur † area: tamen de messe quod primum tollitur, id offeritur Domino. Ante hæc tempora Julianus Christianæ religionis simia, simul & infensissimus osor, cum primitiarum obligationem sua ætate apud Christianos summo studio frequentari teneret, ad Paganos eam transferre connisus est, ut adumbrata paris cultus imagine, Ethnicismi iudibrium tolleret. Hoc consilio epistolam scripsit ad Arsatium Galatiae Pontificem, quæ integra extat apud Sozomenum lib. 5. cap. † 16. διδασκει τὸν συνεσφέρειν τὸν Ελληνικὸν εἰς τὰς ποιητὰς λαττηργίας, καὶ τὰς Ελληνικὰς κώμιας ἀπάρχεισι τοῖς θεοῖς τὸν καρπὸν: Quare doceto Gentiles in ejusmodi mi- nisteria pecuniam conferre, & pagos Gentilium ex fructibus diis offerre primitias. Primitiarum tamen obligationem non modo Græcis & Romanis, sed & Barbaris non ignotam fuisse palam est. Apollini Delphico a Græcis offerebantur frugum primitiae, quarum æquam partem Pythia oraculo accepit Pindarus vates; Paulanias in Bœoticis, (cap. 23.) εἰς τὰς δέξιας ἥρες ή Πύθια ἀνε- πεσα

πόσα Δελφοῖς ὄπόσων ἀπέρχοντο τῷ Αἴτικον, μοίραν καὶ Πινδάρῳ τῶν ιών
ἐπάντων νέμεν : Ad summum gloriae eundem evexit vox Pythie, qua Delphi August. in c.
jussi sunt aquam omnium que Apollini deferentur primitiarum partem Pindaro † 78. epist.
tribuere . Novas fruges Romani non attigere prius quam sacerdotes primitias ad Rom. Et
libassent; Plinius lib. 18. cap. 2. Ac ne degustabant quidem novas fruges aut de primitiis
vina, antequam sacerdotes primitias libassent . Quid? Hyperborei ipsi, gentes
barbaræ, ab ultimo Aquilonis recessu primitias frugum ad Apollinis templum, vini libabant
quod erat apud Praesienis in Attica, per manus missarunt; Pausanias in At-
ticas (cap. 31.) Εὐ δὲ Προσινοῖν Αἴτικον ἐστι νέος, ἐνταῦθα τὰς Τυπερβο-
ρέων ἀπαρχῶν λέγεται : In Praesienibus Apollinis est templum, quo Hy-
perboreorum primitias mitti tradunt . Primitiarum vero modus non est certus,
sed relinquitur arbitrio offerentium, vel pendet ex consuetudine praescripta : crieria facie-
olim is erat modus primitiarum, ut non esset minor sexagesima fructuum, nec bant .
major quadragesima ; cap. 1. de decim.

C A P. IX.

Decimæ Deo reservata in signum universalis dominii . Decimarum usus ex quo
pax redditia ecclesia . Decimæ debentur matrici ecclesia . Singulis ecclesiis man-
sus adscriptus . Editum Philippi Augstii, ne ecclesia quid possideat preter
decimas .

INTER census dominicos quam merito inscribuntur & decimæ, quas Do-
minus in signum universalis dominii sibi reservavit; cap. cum non sit, de
decim. Ideo decimas & primitias possessiones Dei appellat Hieronym. in Ma-
lach. cap. 3. Si quando fames & penuria, & rerum omnium egestas opprimunt
mundum, sciamus hoc ex Dei ira descendere, qui in pauperibus si non acci-
piant eleemosynam fraudari se loquitur, & suas possessiones possimus decimas
& primitias interpretari, can. revertimini, 16. qu. 1. Decimas jam a primis
ecclesiæ facultis Deo & sacerdotibus pensari moris fuisse constat; Clemens Ro-
manus lib. 2. constit. apostolic. cap. 25. τὸ διδόνεται κατ' εὐτοῖς Θεοῖ τὸν δε-
κτὸν, καὶ τὸν ἀπαρχῶν τὸ Θεὸς ἀνθρώπους ἀνατισκότο : Que secundum Dei man-
datum tribuuntur, decimas dico & primitias, insumat Episcopus, ut homo
Dei . A Constantino jam pace data ecclesiæ, decimæ tamquam sacrum vecti-
gal passim præstabantur . Christianos ad solvendas ex animo decimas hortatur
Augustin. homil. † 48. al. serm. 86. in append. num. 2. Majores nostri ideo
copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cesari censum red-
debant . Modo autem, quia discessit devotio Dei, accessit inditio fisci . Nolui-
mus partiri cum Deo decimas; modo autem totum tollitur . Hoc tollit fiscus,
quod non accipit Christus, can. majores, 16. qu. 7. Et idem Augst. serm.
219. de † tempore: Decimæ tributa sunt eagentium animarum . Quod si decimas † Al. 277.
dederis, non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis in append.
& anime consequeris . Non igitur Dominus Deus præmium postulat, sed hono- In quo lauda-
rem . Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, decimam a nobis digna- ta verba le-
zus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, can. decimæ, 16. guntur pau-
qui. 1. Herminium Comitem, quod lubens decimas frugum persolveret, com- lisper immu-
nendat Isidor. Pelusiotes lib. 1. epist. 317. Καλῶς τὸν κύριον πρᾶς, ἡμῖν τὸν tata, variis ta-
χαρπῶν ἀπαρχόμενο, καὶ δηματῶν τῶν εὐφορίαν τῆς γῆς σᾶς, τῷ διδόνεται . Preclare men ex locis
Dominum ornas, cum nobis fructuum tuorum primitias tribuis, decimamque collecta, pro-
pararem ex ubertate terre tuæ ei, a quo eam acceperisti, pendis . Non solum de ut per Gra-
fructibus prædiorum decimæ solvebantur; sed etiam de quæstu militiæ, nego- tianum ia-
can. decimæ .

tiationis, vel cuiuslibet industriae; Atq[ue]gustini. loco proxime laudato: *De militia, de negotio, de artificio reddere decimas.* Idem in psalmum 146. (n. 17.) *Præcidite ergo aliquid, & deputate aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæstibus vestris . . . Decimas vis? decimas exime, quamquam parum sit.* Et idem, vel alius quisquis, sermon. 64. ad fratres in eremo: *Et si aliquis est laborator, qui terram colat, de fructibus suis & ex eis omnibus, que Dominus ei donat, in decima ecclesiam non defraudet, & de particula sua pauperibus dare non negligat.* Si negotiator est, & in hoc laboret, & ipse Deo non servit de suo labore, vel decimam reddere noluerit, & de sua particula pauperibus ministrare non curaverit, ad nihilum ipse una cum pecunia sua redigetur. Et quacumque arte Dominus alicui personæ ingenium lucrandi donaverit, unde se & suos nutrire ac vestire potuerit, & cum hoc superlucrari aliqua post decimam, ex ipsa sua particula, que sibi remanet, pro redemptione anime sue ac suorum pauperibus hilariter donet. At tamen virtus elangescente zelo Christianorum fere in desuetudinem abiit decimarum præstatio, ideoque tot conciliis desudatum a patribus pro decimis instaurandis; concil. Matisconense II. can. 5. Unde statuimus ac decernimus, ut mos antiquus a fidibus reparetur, & decimas ecclesiasticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat, quas sacerdotes aut in pauperum usum, aut captivo um redemptions prerogantes, suis orationibus pacem populo ac salutem impetrant. Et concil. Moguntinum, can. 38. Admonemus atque precipimus, ut decimas Deo omnino dari non negligatur, quas Deus ipse sibi dari constituit; quia timendum est, ut quisquis Deo debitum suum abstrahit, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua: quem canonem aliis verbis laudat Gratianus, can. decimas 6. 16. qu. 7. Eadem aetate etiam potentiorum injuria factum, ut decimæ suis ecclesiis adimerentur, & ad nova oratoria, vel ecclesiis transferrentur, quod vetuit idem Concil. Moguntin. I. can. 41. Ecclesie antiquitus constituta nec decimis, nec aliis possessionibus priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur: quem canonem Gratianus perperam laudat ex concil. Cabillonensi, can. ecclesie, 16. qu. 1. Pariter etiam morum corruptela irrepsit turpis consuetudo, ut decimæ non sine alicujus muneris redemptione præstantur, quod damnavit Capitulare Caroli M. lib. 5. cap. 46. *De decimis, quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat.* Quem canonem etiam Gratianus feodo, & nimium frequenti lapsu, laudat ex concil. Moguntino, can. decimas 7. 16. qu. 7. Decimas impensiori studio præcepit piissimus Princeps. Non prius ab eo Saxones toties vieti in fidem recepti, quam Christianam religionem suscepere, & decimas sacerdotibus se datus depacti sunt; Helmoldus hist. Slavorum lib. 1. cap. 3. Porro ea conditio a Rege proposita, & ab ipsis suscepta est, ut abjecto demonum cultu, Christianæ fidei sacramenta susciperent, effentre tributarji & subjugales Domini Dei, omnium jumentorum suorum, & fructuum culturae, seu nutriture sue decimas sacerdotibus legaliter offerentes. Præter decimas & oblationes singulis ecclesiis mansus unus, id est fundus, tributus liber & solutus omni censu & servitio, praterquam ecclesiastico; Conc. Wormac. can. 50. *Sancitum est, ut unicuique ecclesia unus mansus integer, & absque ullo servitio tribuatur:* & presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus, non de dominibus, neque de areis, vel de hortis juxta ecclesiam positis, neque de praedicto manso aliquod servitum faciant, præter ecclesiasticum, can. sancitum, + 23. qu. 8. cap. 1. de censib. Unde ipsis verbis repetita constitutio Caroli M. lib. 1. capitul. cap. 91. Verum cum prædiis & latifundiis nimium augerentur clerici, Philippus Augustus sub initia Principatus edixit, ne clerici præter decimas & oblationes quid possiderent; de quo ipse apud Gvillelm. Briton. lib. 10. Philippid.

*Ilo quippe die, quo me diadematate primum
Reddedit insignem patrum pater imperiali,
Hanc promulgavi legem, in scriptisque redactam
Jussi per totum servari firmiter orbem:
Ecclesia decimas, oblataque munera tantum
Possideant, villas nobis, & praedia linquunt.
Vivat & hinc populus, habeatque stipendia miles.*

C A P. X.

Eleemosyna in pauperes quasi vestigial Deo. Collatio eleemosynarum in pauperes, & dispensatio per diaconos. Eleemosyne in pauperes transmarinos. Eleemosynæ in perpetuum dictæ.

INTER census dominicos non immerito locum suum obtinet & eleemosyna, quatenus Deo in persona pauperum velut vestigial fisco penditur; Augustin. in psalm. 146. (num. 17.) *Sudet eleemosyna in manu tua, quo usque invenias justum cui des? Numquam hoc facietis, nisi aliquid de rebus vestris sepositum habueritis, quod cuique placet pro necessitate rei familiaris sue, tamquam debitum quasi fisco reddendum.* Unde honor pro eleemosyna acceptus: quia per eam Deus honoratur & colitur; Hieronym. ad † Ageruchiam: *Honor autem in presentiarum, vel pro eleemosyna, vel pro munere accipitur.* Quod fuerit studium in pauperes si lubet observemus. Jam ab ipsis nascentis ecclesiae cunabulis stipes passim a fidelibus conferebantur in alimoniam pauperum; præter Justinum martyrem loco jam laudato, Tertullian. apologetic. cap. 39. *Etiam si quod arca genus est, non de ordinaria summa quasi redemptæ religionis congregatur, modicam unusquisque stipem menstrua die, vel quam velit, & si modo velit, & si modo possit apponit; nam nemo compellitur, sed sponte confert: hæc quasi deposita pietatis sunt; nam inde non epulis, nec potaculis, vel ingratis voratrinis dispensantur, sed egenis alendis humanisque, & pueris ac puellis re ac parentibus destitutis, jamque domesticis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodiis dumtaxat ex causa Dei sectæ alumni confessionis sue fiunt.* Persecutionem patientes pro fide, publica stipe adjutos jam audisti ex Tertulliano. Diaconorum in hanc rem ministerium & operam illustrat can. 43. concil. Carthag. IV. *De Christiano Catholico, qui pro catholica fide tribulationem patitur, etiam & per diaconum ei victus admistretur.* Hujusmodi stipes, quia ex collatione fidelium redigebantur, συμβολαια id est, collectas vocat Basilius epist. 398. στοιχεῖον ποτε τῆς ἐκκλησίας τὸ καύχημα, διὰ ἀπὸ τῶν περάπον τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ τὰ πέρατα, μητροῖς συμβολαιοῖς ἐφοδιαζόμενοι οἱ ἐξ ἐκκλησίας ἀδελφοὶ πάντας πατέρας, τῷ ἀδελφῷ ἑυρεσθον. Hec erat illa olim ecclesiastarum gloriatio, cum cuiusvis ecclesia, quacumque terrarum sitæ fratres, ab una orbis ad alteram extremitate exiguis instructi collectis peregrinati, patres ubique fratresque suos reperirent. Ac de his intelligendus can. 55. Laodicen. concil. cum vetat, ne clerici & laici convivia peragant in συμβολais, ex collatione: quid enim aliud signat, quam abusum clericorum, & laicorum, qui fatiscente jam ab eo tempore zelo fidei, pecuniis collatis in solatium pauperum & peregrinorum abutebantur ad epulas & delicias proprias? Nec omittendum quæ esset ratio istarum collationum, nimirum deponebantur apud Episcopum, qui eas per se dispensabat, ut jam observatum ex Justino Martyre; vel proprio dispensatori distribuendas in pauperes credebat; Hieronymus ad Nepotianum: *Gloria Episcopi est pauperum opibus providere.*

A&t. Apostol.
4. Paul. ad
Rom. 15.
August. in
epist. ad Ga-
lat.

Et infra: *Sciat Episcopus, tui commissa est ecclesia, quem dispensationi pauperum curaeque præficiat.* Nec pauperum curam omilere ipsi Imperatores inter arma, & graviores imperii solitudines, quinimmo pauperes, velut Christi alumni, de proprio fisco foverunt. Primus Constantinus ecclesiæ Alexandrinæ congiarium, id est annonam, in perpetuum, pauperum in sumptum legavit; qua de re Athanasius fallo ab Arianis insulatus, quod id stipendiis pauperum subripuisset; auctore Socrat. lib. 2. t cap. 17. Laudatur a nostris Carolus M. quod pauperes non modo provinciales, sed etiam transmarinos de fisco sustentaret; Eginart. in ejus vita: *Circa pauperes sustentandos, & gratuitam liberalitatem, quam Graci eleemosynam vocant, devotissimus, quam non in patria sua solum, & in suo regno facere curaverit, verum trans maria, in Syriam, & Ægyptum, atque Africam, Hierosolymas, Alexandriam, atque Carthaginem, ubi Christianos in paupertate vivere compererat, penuria eorum compatiens pecuniam mittere solebat.* E redditibus ecclesiæ & monasteriorum Galliæ seponi solebat eleemosyna in transmarinos pauperes: ut e Cella sancti Judoci monasterio Ferrarensi adjecta, qua militibus in beneficium data a Carolo Calvo, eleemosynam sublatam dolet Lupus Ferrarens. epist. 71. ad eundem Carolum: *Quæ omnia nobis ex predicta cella ministrabantur, in qua intermissam transmarinorum curam, aliorumque pauperum, & neglectam sui culturam, utinam vobis Deus non imputet.* Laudanda & veterum pietas, qui certas & solemnes eleemosynas in perpetuum, legati vice pauperibus constituerunt, ut Adalgotus Magdeburgensis Episcopus; de quo Albert. Krantz, lib. 5. metropolis, cap. 32. *Ejus institutum, ut quotannis per quadraginta singulos dies, centum pauperibus, singulis panes, cum singulis oleribus tribuantur.* Singulos pauperes pro salute Caroli M. & aliorum benefactorum in monasterio Laurishameni altos scribit auctor chronic. Laurishamenis: *Quorum magnificam fide devotionem prius pater Udalricus digne remunerans, constituit eis sicuti Karolo M. & duobus Ludovicis singulos pauperes in cœna Domini ad mandatum fratrum perpetuo assignari.* Duodecim pauperes in Floriacensi monasterio in honorem duodecim Apostolorum sultantes tradit Aimoin. Floriacens. lib. 2. de miracul. S. Benedicti cap. 12. *Cujus precibus Richardus abbas annuens, in numero 12. egenorum eum haberi instituit, quos diligens boni antiquorum cura patrum, in hoc nostro Floriacensi cœnobio, ob duodenarium Apostolorum numerum communibus stipendiis diatim ali ac vestiri sancivit.* Denique secunda religionis pars fuit misericordia in pauperes, & omnino damnatus error manichæorum, qui eam ut rem hostilem explodebant; Athanasius ad solitarios, (num. 61.) παρὰ Μανιχαῖος γὰρ ἔλεος ἐν ἐστιν, ἀλλὰ τὴν ἑταῖρον τοῦ αὐτοῦ τὸν ἔλεον πέφυται: *Apud Manichæos misericordia non est, & pro re hostili habetur pauperum commiseratio.*

C A P. XI.

Census ab exemptis, vel commendatis monasteriis præstatur sedi apostolicae in signum exemptionis, vel protectionis.

HA C T E N U S census exegimus qui Deo & Domino nostro dependuntur: nunc transeamus ad census canonicos, qui Romano Pontifici, & aliis prælati, suo cuique jure debentur. Ac primum agamus de censibus pontificiis. Aliae sunt ecclesiæ, quæ censem præstant sedi apostolicae in signum acceptæ libertatis: aliae in signum tuitionis, & protectionis: solet enim summus Pontifex, cum ecclesiæ ab ordinarii jurisdictione absolvit, vel in tutelam recipit, certum sibi censem excipere in signum datæ libertatis, vel protectionis; cap. constitutus,

tus , de religios. domib. cap. recepimus , de privileg. cap. si Papa , eod. tit. in
 6. Solebant & conditores ecclesiarum lege fundationis , exemptionis demerenda
 causa , ecclesiam sedi apostolicae commendare , & ultro certum censum offerre :
 & ideo Innocent. III. in d. cap. constitutus ait , non insolitum esse , nec no-
 vum , ut Pontifices , cum tabulas libertatis vel protectionis aliquibus ecclesiis
 indulgent , gratis accipiant censem gratis oblatum : ita Gvillelmus Pius Dux
 Aquitaniae Cluniacense monasterium condidit in proprio allodio , & sedi aposto-
 licae commendavit , constituto censu annuo decem solidorum in singula luitra ;
 auctor ipse in testamento fundationis , quod legitur in bibliotheca Cluniacensi :
*Per quinquennium autem Romae ad limina Apostolorum , ad lumbaria ipsorum
 concinanda decem solidos prefati monachi persolvant , habeantque tuitionem ipsorum
 Apostolorum , atque Romanum Pontificem defensorem . Sic & Geraldus Co-
 mes Aureliacensis cenobium D. Petro posuit in proprio fundo , & censem se-
 di apostolicae dixit ; Odo Cluniacensis lib. 2. vit. ejusd. Geraldii , cap. 4. Ro-
 manam prospectus est , & Aureliacum insigne praedium beato Petro Apostolorum
 Principi , facto solemniter testamento , delegavit , cum tantis videlicet appendiciis ,
 qua monachis , quos ibidem congregare disposuerat , ad onne stipendium sufficere
 possent : censem quoque delegavit , qui ad urnam beati Petri annuatim reddere-
 tur . Nec omittendum , quod census a piissimo Comite Romam secundo quoque
 anno deferri solebat , ut scribit idem Odo infra cap. 17. *Hanc sibi legem pre-
 fixerat , ut secundo semper anno ad sepulcrum Apostolorum recurreret , decemque
 solidos ad proprium collum dependentes , tamquam supplex servus Domino suo
 quasi censem deferret . Sic & fundator Vindocinensis monasterii 12. solidos per
 annos singulos B. Petro census nomine pendi voluit ; Goffrid. Vindocinensis
 abbas , lib. 1. epist. 9. Tempore predecessorum nostrorum Romana ecclesia vel de-
 bitum censem duodecim scilicet solidos per annum vix inde habere potuit . Sic &
 Vezeliacense monasterium a Gerardo Comite & Bertha conjugibus funda-
 tum , & B. Petro traditum sub censu annuo libræ argenti ; Innocent. III. lib.
 1. epist. 150. Ad indicium autem , tam jurisdictionis Romanae ecclesiae , quam
 libertatis vestrae , libram unam argenti nobis nostrisque successoribus annis singu-
 lis exsolvetis . Hirsaugiense monasterium in Germania construxit Adelbertus
 Comes , ac exemptionis beneficium pro eo impetravit , constituto ecclesiae Ro-
 manæ censu annuo unius nummi Byzantini , ut referit Trithemius , in chronic.
 Hirsaugiens. ex tabulis Henrici IV. anni 1076. Super hæc omnia Comes sa-
 dictus apostolicum privilegium acquisivit , & constituit , ut unus aureus , quem
 Byantium dicimus , singulis annis Roman ad altare S. Petri ab abbe præ-
 dicti monasterii in pascha persolvatur . Sic & Comites de Hurmingen monaste-
 rium S. Michaeli posuerunt in Ellatia , cui nomen Huguez Chonem , & a Si-
 xto Papa libertate donari curaverunt , excepto cameræ apostolicae annuo mar-
 motino , hoc est denario aureo , ut narrat Albertus Argentinus. in chronic.
 Denique ecclesiae exemptæ , aliaæ alios census præstant ecclesiae Romanæ , ut
 plurimum vero unciaæ auri : quam ob rem abbas Malmesburiensis , ut scribit
 Petrus Blesensis , epist. 68. *Viles , inquit , sunt abbates & miseri , qui potesta-
 tem Episcoporum prorsus non exterminant , cum pro annua auri uncia plenam a
 sede Romana possint assequi libertatem . Non omnes tamen ecclesiae exemptæ
 annuum apostolicae sedi censem exsolvent : nec omnes ecclesiae , quæ sunt cen-
 suales ecclesiae Romanæ , eo ipso sunt exemptæ : solutio enim census , quæ fit
 ecclesiae Romanæ in signum protectionis , non solvit potestatem ordinarii , sed
 ea tantum quæ fit in signum acceptæ libertatis ; d. cap. recepimus .***

C A P. XII.

Census ab Anglis oblatus ecclesiae Romane in signum devotionis. Primum Romescot dictus, postea denarius S. Petri. Hujus census collecta facta per archidiaconum. Idem census genus tentatum in Gallia a Gregorio VII.

ALIOs census & ecclesia Romana recipit in signum devotionis, alios in signum subjectionis: non alio quam pietatis obsequio Angli per multa saecula annuatim in singula capita Romanæ sedi censum exsolverunt: idque genus census primum ultro institutum ab Iua & Offa Regibus Anglorum: unde primum dictum est Romescot, quasi Romanum vestigal; Matthæus Westmonasteriensis ad ann. 727. Statutum est generali decreto, per totum regnum occidentalium Saxonum, in quo predictus Iua regnabat, ut singulis annis de singulis familiis denarius unus, qui Anglice Romescot appellatur, beato Petro & ecclesiæ Romanae mitteretur. Et Anselmus Cantuariensis lib. 3. epist. 85. ad Gundulfum Roffensem Episcopum, qui Cantuarientis ecclesiæ res eo exsulanter curabat: *De debitis quæ solvisti, si & debita de Romescot in his sunt, gaudeo: & mox. Sed scitote, quia ego nec litteras, nec ullam legationem ab Apostolico habui, postquam a vobis discessi, nisi quod per Tiberium mihi mandavit verbis & litteris, ut eum de Romescot adjuvarem.* Vestigalis nomine venit penitatio ista, et si inspecta origine nuda & simplex fuit eleemosyna, seu oblatione: unde eleemosynam Regis vocat Rogerus Hovedenus ad ann. 806. Hoc anno Ethelred Comes Wiliulnenium eleemosynam Regis Elfredi detulit Romam. Eundem censem posterior atas denarium sancti Petri vocitavit, ut observo ex epistola optimatum Angliae ad Innocentium IV. apud Matthæum Paris. ad ann. 1245. *Esse quidem non potest immemor mater illa illius gratitudinis, quam ei a longe retroacris temporibus regnum Anglicanum impedit; concedendo eidem, ad exaltationem suam, & conservationem majorem, subsidium decens, & non modice fructuosum: ut per hoc inter ecclesiam ipsam & regnum predictum fædus dilectionis firmius miretur.* Quod quidem subsidium processu temporis B. Petri denarius extiterit nuncupatum. Que fuerit ratio hujusc census hoc argumento intelligi potest, quod olim Petri cathedra divisæ in tres Pseudopontifices, & divisis redditibus, Gratianus presbyter Romanus eos, ut loco cederent, persuasit, uni ex eis, Benedicto nomine, Tusculani Comitis filio, tamquam digniori, redditibus Anglicanis relictis; Otto Frisingensis lib. 6. chronic. cap. 32. Hunc miserrimum statum ecclesiæ religiosus quidam presbyter Gratianus nomine videns, zeloque pietatis, marii sue compatiendo, animadveriens, prefatos viros adiit, eisque a sede sancta cedere pecunia persuasi, Benedicto redditibus Anglia, quia majoris videbatur auctoritatis esse, relictis. Hujusc pars cedebat Romano Pontifici in proprios sumptus, pars scholæ Anglorum, qui Romam religioris causa adibant, ut indicat Alexander II. epist. 8. ad Gvillelum I. Regem Anglorum, que ad eum scripta est pro exactione denarii S. Petri: *Nam, ut bene nosti, donec Angli fideles erant, pie devotionis respectu ad cognitionem religionis annuum pensionem apostolicæ sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars ecclesiæ sanctæ Mariæ, que vocatur schola Anglorum, in usum fratrum deferebatur. Studuerunt Pontifices, ut census iste bona Principis gratia colligeretur, ideoque Gregorius VII. eidem Gvillelmo Regi commendavit res D. Petri in Anglia, lib. 1. epist. 70. Rebus vero S. Petri, que in Anglia colliguntur, sic te ut tuis invigilare admonemus, sic liberalitati tua ut tua committimus, ut piuum & propitium debitorem Petrum reperias.* Quant-

to studio fuerit Regibus ipsis, ut census iste persolveretur, abunde testatur epistola Canuti Regis, quæ extat apud Willelmum Malmesbur. 2. de gest. Reg. Anglor. & Ingulphum in chronic. Croyland. Nunc igitur ob:estor omnes Episcopos meos & regni prepositos, per fidem quam mibi debetis, & Deo, quantum faciatis, ut antequam Angliam veniam, omnia debita, quæ secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet eleemosyna pro aratri, & decima animalium ipso anno procreatorum, & denarii quos Roman ad sanctum Petrum debetis, sive ex urbibus, sive ex villis. Hibernia, Anglia regno adjecta, eundem censum indixere Pontifices, eanque a barbaris, armis evindicandam Henrico II. Anglorum Regi concessit Adrianus III. salvo denario S. Petri, ut ait ipse, scripta ea de re epistola apud Matthæum Paris. ad ann. † 1155. Insulam illam ingrediaris, & que ad honorem Dei & salutem illius terre spectaverint exequaris: & illius terra populus te recipiat, & sicut Dominum veneretur, jure ecclesiæ illibato & integro permanente, & salva beato Petro de singulis dominibus annua unius denarii pensione. Et cum Joannes Anglorum Rex mille marcas sterligerorum anni census nomine promisit ecclesiæ Romanae, hoc aëtum est, salvo & illibato denario S. Petri: Ad indicium autem, ait ipse apud Matth. Paris. ad ann. 1213. hujus nostræ perpetua obligatiois & concessionis volumus & stabilimus, ut de propriis & specialibus redditibus nostris prædictorum regnum, pro omni servitio, & consuetudine, quæ pro ipsis facere debemus, salvis per omnia denariis B. Petri, ecclesia Romana mille marcas sterligerorum percipiat annuatim. Collectio autem denarii S. Petri solebat Idem Matth. fieri per archidiaconos in quaque diœcesi. Ideo ne occasione hujusmodi collectæ Westmonast. ecclesias graves sint, eos horfatur Alexander III. cap. ea quæ, de censib. Cum ad eund. ann. autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per archidiaconatus ver- Gville. Brit- stros feceritis, ecclesiæ, vel parochias non gravetis. Eandem ob causam Wigor- to, lib. 9. nienensis Episcopus excipiebat, se interrupisse præscriptionem iurium episcopalium Philipp. An- adversus abbatem Eveshamensem per receptionem, & procurationem archidia- tonin. part. coni, nec non per solutionem denariorum S. Petri, in valle de Evesham; 3. tit. 19. cap. auditio, de prescript. quod scilicet solutio denarii S. Petri fieret archidia- cap. 1. §. 5. cono. Sed quia archidiaconi segniores erant in curanda re ecclesiæ Romanae, missus est quæstor seu collector in Angliam ex parte Pontificis, qui D. Petri censum colligeret, idque officii in Anglia functus Polydorus Virgilius, postea Wellensis archidiaconus, ut ipse de le tefis est lib. 4. hist. Anglic. Omnis Anglia hoc tempore istud vestigial pietatis & religionis causa Romano Pontifici pendit, domesticatim collatum, & nummi illi argentei vocantur, vulgo denarii Petri, quos pontificius quæstor, quem non inscienter collectorem nuncupant, exigit: nos hanc olim questuram aliquot per amios gessimus, ejusque muneris ob- eundai causa primum in Angliam venimus. Sed hodie, proh dolor! Angli longe avitam erga Romanam ecclesiam, & suos Reges fidem prorsus expunxere, & tristi exemplo, sublato Rege regnoque, docuere quam lubrica sit fides subditorum erga Principem, quæ semel erga Deum & ecclesiam Romanam defecit. Tentavit & Gregorius VII. idem census genus stabilire in Gallia, & ne nouum videretur, id repetit a Carolo Magno: qua de re extat ejus epistola ad legatos missos in Gallias, quæ est 23. lib. 8. Dicendum autem est omnibus Gal- lis, & per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquaque domus saltum unum denarium annuatim solvat B. Petro, & eum recognoscat patrem & pastorem suum, more antiquo. Nam Carolus Imperator (sicut legitur in tomo ejus, qui in archivo ecclesiæ B. Petri habetur) in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras ad servitium apostolice sedis, id est Aquisgrani, apud Podium S. Marie, & apud sanctum Ægidium; excepto hoc, quod unusquisque propria devotione offerebat. Sed res effectu caruit, & Gallia, ecclesia Romanae alumna devotissima, ejusdem censualem se videri non tulit.

C A P. XIII.

Hispania, Bohemia, Polonia, Sicilia, Neapolis, Anglia censuales ecclesiae Romanae. Vestigia a Byzantinis Imperatoribus solvi solitum ecclesiae Romanae, sublatum a Leone Iconomacho.

IN signum devotionis & quamplures Christiani orbis Principes se & sua commendarunt ecclesiae Romanae, & certam pecuniam census nomine sponderunt. Hispaniae Principes, ut quaque a Saracenis armis receperunt, pro partis sedi Romanae censum persolverunt, ut testatur Gregorius VII. lib. 1. epist. 7. ad legatos sedis apostolicæ in Hispania existentes: *Non latere vos credimus, regnum Hispaniae ab antiquo proprii juris sancti Petri fuisse, & adhuc licet diu a paganis sit occupatum, lege tamen justitia non evacuata, nulli mortalium, sed soli apostolicae sedi ex aquo pertinere.* Hoc jure Alphonsum Dux Portugallie, Lucio II. cathedralm Petri tenente, se beneficiarium ecclesiae Romanae constituit, pacto censu annuo unciarum auri quatuor: & postquam Regis titulum accepit ab Alexandro III. novum censum sibi & posteris imposuit, centum Byzantinorum, uti docet Innocent. III. lib. 1. epist. 99. ad Sanctum Regem Portugallie: *Serenitatem Regiam volumus non latere, nos in regestis bone memorie Lucii II. Romani Pontificis reperiisse, quod recolende memoriae A. pater tuus quatuor auri uncias annuatim Romane ecclesiae constituerit censuales, ad quorum solutionem se, & heredes suos in posterum obligavit.* Ceterum cum idem pater tuus usque ad tempora felicis memorie A. Papa predecessoris nostri, Ducis esset nomine appellatus, ab eodem meruit obire, ut tam ipse, quam ejus heredes Regio nomine vocarentur. Ut autem idem pater tuus sacrosanctam Romanam ecclesiam matrem suam honore debito præveniret, & ut devotionem, quam circa ipsam habebat, ostenderet in effectu, centum Byzantios annuatim Romane ecclesiae constituit censuales. Eodem jure & Berengarius Comes Barcinonensis, Taracone a Mauris recepta, ea obtulit ecclesiae Romanae, inoxque oblatam recepit, constituta pensione annua librarum argenti centum, uti ex diplomate prodidit Baronius tom. II. annal. ad ann. 1091. num. 7. Non alio jure Uratslaus Dux Bohemiae, membrum beneficii, quod ab Alexandre II. acceperat, nempe juris mitra, quod laico dari non consuevit, census nomine centum marcas apostolicæ sedi persolvit, testatur Gregor. VII. lib. 1. epist. 38. & lib. 2. epist. 7. Quid? Casimirus Princeps Poloniae, ex monacho Cluniacensi, dispensante Pontifice, in Poloniae Regem creatus, ea lege, ut Poloni in gratiam accepti beneficii in singula nobilium capita, singulis annis apostolicæ sedi numrum exsolverent, & comam in orbem instar monachorum attoniderent, & diebus solemnis palmarum lineam fasciam in stola modum collo dependentem gestarent, ut narrat Cromerus lib. 3. Olim & a Byzantinis Imperatoribus templo Petri & Pauli Romæ talenta tria cum dimidio de fisco solvabantur, quod census genus patrimonium Apostolorum vocabatur, & sublatum a Leone Iconomacho, auctor est Cedrenus in ejus gestis (num. 215.) Τὰ δὲ λεγόμενα πατριμώνια τῶν ἐν Ρώμῃ καθόν τὸν ἀγίων, τῷ Κορυφαῖον Αποσόλων ἐπωλεῖαι τελέσμενα, τάλαιπται τρία ἥμισυ, τῷ δημοσίᾳ λόγῳ τελεῖαι προσέταξεν. Patrimonia quoque templorum Roma Principibus Apostolis consecratorum, qua olim pendebantur talentorum triam & semis, in ararium publicum conferri jussit. Alio jure Siciliae & Neapolis regum censum præstat ecclesiae Romanae, nempe clientela, & obsequii feudalis nomine: utrumque est feudum, & beneficium ecclesiae Romanae, utriusque investituram, cum nomine & ornamenti regis

regii ab Innocent. II. extorxit Rogerus; auctore Ottone Frisingensi lib. 1. de gest. Frideric. cap. 28. Constantia, & Friderico ejus filio, Sicilia, & Neapolis regna confirmavit Innocent. III. sub onere hominii ligii, & annuo censu mille squisfatorum ecclesiæ Romanæ pensitando; testis ipse lib. 2. epist. 445. & ante Gvillelmus I. Rex Sicilia, cum in extremis ageret, 60. millia Florerorum census nomine sedi apostolica dedit. Et Gvillelmus II. ejus filius & successor totidem misit, statim atque regni gubernacula cepit; Joannes Saresber. epist. 159. Obiit quoque Willelmus Rex Siculus, cui successerunt filii sui, alter in regnum, alter in ducatum Apulia, & in extremis agens, 60. millia florinorum Johanni Neapolitano tradi fecit ad usum domini Pape, filius quoque qui ei successit in regnum totidem misit. Unde Innocent. IV. in cap. ad apostolica, de sentent. & re judicat. in 6. scribit, Sicilia regnum esse speciale patrimonium B. Petri. Et Clemens VI. in clem. pastoralis, eod. tit. Sicilia Regem ait esse suum ligium & vassallum. Regnum Anglia ecclesiæ Romana censuale constituit Joannes Rex, in poenam nefariae cædis Arturi ex fratre nepotis, & mille marcas sterlingorum præter denarium S. Petri annuatim se & heredes deinceps ecclesiæ Romanæ exsoluturos spopondit; auctores sunt Mathæus Paris. & Mathæus Westmonaster. ad ann. 1213. Gvillelm. Brito. lib. 9. Philippid. & alii.

C A P. XIV.

Annatae fructus majorum beneficiorum primi anni in usum Rom. Pontificis. A quo inventæ. Annatae ex privilegio vel consuetudine Episcopis & archidiaconis tributæ, quod jus deportum vocant. An annatae sine simonia labe exigunt possint. Annatae quando damnatae in Gallia.

C E L E B R A T U R & vestigialis pontificii genus, quod vulgus annatam vocat: id tale est, ut primi anni fructus episcopatus, abbatiæ, seu alterius beneficii, cedant fisco apostolico. Recens satis inventum, tamen, quod mireris, de auctore ambigitur: alii enim hoc adscribunt Bonifacio IX. alii altius reputunt abs Joanne XXII. ait Platina in Bonifacio IX. Antiquius esse indicat Otiensis, in cap. inter cetera, de offic. ordinar. ubi scribit ætate sua (is autem vixit circa annum 1260.) de annatis saepe reclamatum fuisse. Hoc jure usi sunt Pontifices, maxime in Anglia, nec modo in episcopatibus, & abbatiis, sed & aliis in minoribus beneficiis. De Clemente V. auctor est Matthæus Westmonasteriensis ad annum 1305. Ipse vero Papa, videns insatiabilem quorundam Episcoporum Angliae avaritiam importune postulantum primas vacantes ecclesiæ per annum in suis diœcesibus sibi concedi, advertensque quia quod postulat inferior, potest & superior, appropriavit sibi ipsi per biennium omnes preventus de primo vacantibus ecclesiæ in Anglia, videlicet de primo anno primos fructus, tam de episcopatibus, abbatiis, prioratibus, præbendis, rectoriis, & vicariis, quam de ceteris minutis beneficiis. Hanc consuetudinem Anglos in solis episcopatibus concessisse, in ceteris beneficiis non adeo subdit Platina, loco supra laudato. Præter Romanum Pontificem, etiam Episcopi, elicitis in eam rem pontificii rescriptis, beneficiorum vacantium fructus ad tempus, puta biennium, vel longius tempus sibi retinuere, ex iusta & necessaria causa, puta æris alieni solvendi, & egalis ecclesiæ sublevandæ gratia, idque jam a temporibus Innocentii III. cap. ut nostrum, ut ecclesiastic. benefic. sine diminut. confer. cap. tua nobis, de verb. signif. cap. si propter, de rescript. in 6. cap. si tibi concesso, de præbend. eod. Hoc jure Tarragonensi Archiepiscopo, ne intra septem Tom. IX.

nium vacatura beneficia conferrentur, sed eorum redditus in æris alieni luitiō-
nem converterentur, permisit Innocent. III. decretali epistola, quæ est 126.
lib. 1. Anno Christi 1246. Innocent. IV. Bonifacio Cantuariens. Archiepisco-
po fructus prioris anni beneficiorum per septennium vacaturorum in provincia
Cantuariensi concessit, in solutionem æris alieni Cantuariensis ecclesiæ; rem-
fusus narrat Matthæus Westmonasteriens. paucis Matthæus Paris. Item in uni-
versorum & singulorum patronorum ecclesiarum Anglie prejudicium non modi-
cum, & gravamen, his diebus domino Cantuariensi concessum est, ut obventiones,
sive fructus unius anni beneficiorum, quæ vacare contigerint in provincia
Cantuariensi, eidem domino Cantuariensi conferantur. Secutis temporibus fuere
& quamplures alii Episcopi Angliae, qui fructus primi anni vacantium benefi-
ciorum, quasitis pontificis rescriptis, sibi adscripterunt: & his exemplis Cle-
mentem V. pari jure usum in rem suam jam auditis ex Matthæo Westmona-
sterensi. Archidiaconi quoque ex privilegio vel consuetudine fructus prioris an-
ni minorum beneficiorum suos faciebant, quod jus deportum vocabant. Ex pri-
vilegio etiam vel consuetudine Episcopi, abbates, & alii prælati regulares,
vel seculares, fructus beneficiorum vacantium jure caduci occupabant; de quo
videatur *cap. præsenti, de offic. ordinar. in 6.* An vero annata fine simonie la-
be exigi possint dubitatum, quia ex Lateranensi concilio beneficia ecclesiastica
sine diminutione conferri debent; *d. cap. ut nostrum.* Et hoc jure canonici,
& alii clerici fructus præbendarum seu beneficiorum statim a die adeptæ pos-
sessionis lucrificiunt; Innocent. III. lib. 2. epist. 256. de canonico quodam
Virdunensis ecclesiæ: *Ipsa vero die investitura possessionem præbendæ habuit, ita*
quod recepit stipendia, & in officio ministravit. Sed ex consuetudine eas feren-
tas dici potest, quia jam olim in ecclesia Constantinopolitana, et si ordinandus
quicquam ordinatori dare vetaretur, tamen ordinantis ministris quasdam consue-
tudines præbere ei licebat, dummodo unius anni emolumenta non excederent;
nov. Justinian. 123. cap. 16. Verum id genus vestigialis damnatum in concilio
Basilensi, unde secuta pragmatica sanctio in Gallia.

C A P. XV.

Jus caduci in bonis clericorum vindicatum a summo Pontifice, & Episcopis.

VECTICALEM sibi fecere & Romani Pontifices intestatam clericorum
hereditatem, & eorum bona jure peculii occuparunt. Hoc jure in An-
glicanum clerum invectus est Innocentius IV. Matthæus Westmonasteriensis
ad ann. 1246. Misit etiam dominus Papa Marium ad ulteriora, ut scilicet bo-
na sine testamento decedentium, sine Principum injuria, & jactura in gremio
Aug. epist. sue avaritia amplecteretur, etiam si infirmus propter imbecillitatem non potens,
ad Alipium vel nolens loqui pro se relinquere testatorem, quæ injuria & leges dicitur contrai-
19. in ap- re. Durum id visum est, & valde invidiosum: plerumque tamen Episcopi &
pend. Videtur clerici suum heredem habuere ecclesiam, & Cæsarea ipsæ constitutiones, mo-
ritaque mihi riente Episcopo vel clero sine herede ab intestato, bona ecclesiæ detulere;
hæc regula es. I. si quis presbyter, C. de Episc. & cleric. & nov. 131. cap. 13. Accesit sy-
se in rebus nod. Agathensis can. 33. Episcopus, qui filios aut nepotes non habuerit, alium
hujuscemodi quam ecclesiam non relinquat heredem, can. Episcopus 12. qu. 2. inde deducto
retinenda; ut jure Eboracensis Archiepiscopus in Anglia intestatorum clericorum hereditatem
quicquid eo sibi vindicavit, comparato in eam rem pontificio privilegio; Matthæus Paris.
jure quo ta- ad ann. 1181. Eodem anno Rogerus Eboracensis Archiepiscopus diem clausit su-
lia possiden- premium 12. kalendas decembbris, qui adhuc vivens a Papa Alexandro privile-
tus, ejus fue-

gium impetraverat, ut si clericus suæ jurisdictioni suppositus, agens in extre-
rit qui aliqui
mis testamentum conficeret, & propriis manibus bona sua moriens non di-
bi clericus or-
stribueret, Archiepiscopus haberet facultatem injiciendi manus in bona defun-
dinatur ad
eti. Ex consuetudine in Cadurcensi dicecesi, morientium clericorum bona Epi-
scopus omnino sua faciebat, donec Bego unus ex Episcopis id juris remisit, re-
eam perineat
tentu anno censu pro jure testandi, qui in hunc diem annuatim in synodo qua ordina-
xitur. Eodem jure utebatur & Episcopus Tolosanus, sed id pacto dimisit; tur.
auctores mihi sunt Benedict. in cap. Raynulius, in verb. & uxorem, num. 264.
& Gvillel. de Cruce agnatus & conterraneus noster in gestis Episcoporum
Cadurcensium.

C A P. XVI.

*Legatis & nunciis apostolicæ sedis procurations debitæ visitationis nomine.
Nonnullorum legatorum acerbitas in exigendis procurationibus; aliorum con-
tinencia.*

LE GATIS & nunciis apostolicæ sedis, ecclesias intra legationis provincias lustrantibus, debentur procurations, quæ census nomine comprehenduntur, id est annonæ ratione visitationis; cap. accedentes, de prescript. cap. cum instantia, cap. procurations, de censib. Hæ vero procurations debentur in annonis, seu virtualibus, non in pecunia: sed legatorum avaritia & sordibus effectum, ut passim procurations in nummarias exactiones converterentur, & legationis officium nihil aliud fere esset, quam pecuniae collectio, & quasi turpe commercium. Hoc quasi jure Walo legatus quondam Innocentii III. in Anglia, a singulis ecclesiis cathedralibus, & regularibus procurationis nomine 50. solidos exigisse fertur; Mathaeus Paris. A. C. 1216. Eodem tempore Walo legatus exegit procurations per totam Angliam ab ecclesiis cathedralibus, & domibus religiosis; pro singulis scilicet procurationibus quinquaginta solidos. Ita & Otho ejusdem Pontificis legatus in Anglia, a singulis conventionalibus ecclesiis duas marcas argenti procurationis nomine emiuxit; auctor idem Mathaeus Paris. A. C. 1226. Tunc idem Otho cepit ab omnibus ecclesiis Anglia conventionalibus, nomine procurationis duas marcas argenti. Cisterciensibus non pepercit Otho iste, quibus quiritantibus vetuit Gregorius IX. ne a Cisterciensibus procurations pecuniarias exigeret, sed cibarias tantum. Rem narrat Mathaeus Paris. A. C. + 1241. Ipsaque anno legatus, ut pecunia plus emungeret, apposuit & manum, ut a monachis Cisterciensis ordinis sua avaritiæ satisfacret, procurations insitanter exigendo. Sed ipsi viriliter contradicendo, curiam Romanam, privilegiis suis innitentes, ut contra hanc improbitatem impetrarent, adierunt, litteras eidem legato sub hac forma reportantes. Gregorius Episcopus &c. Legato Ottoni &c. Licet tibi, si bene meminimus, nuper direxerimus scripta nostra, ut liceat tibi de monasteriis Cisterciensis ordinis procurations exigere moderatas, indulgentia concessa eidem ordini non obstante: quia tamen non est intentionis nostræ, nec credimus esse tuæ, ut contra ipsorum indulgentiam procurations ab eis pecuniaria exigitur: mandamus quatenus cibis regularibus contentus, absque esu carnium, cum ad eos accesseris, prout in predicta indulgentia continetur, procurations pecuniarias occasione litterarum hujusmodi non patiaris exigi ab eisdem. Quid? Martinus aliquot post annis legatus pontificius in Anglia, aut verius exactior, non argentum modo, sed & palefridos, id est nobiliores equos, a prælatis extorsit, & morantes in præstatione suspendit; idem mihi testis Mathaeus Paris. A. C. 1244. Circa idem tempus misit domi-

DISSERTATIONUM

nus novus Papa. (Is fuit Innocentius IV.) quemdam novum in Angliam pecuniae extortorem, magistrum videlicet Martinum, authenticum papale deferentem, & habentem potestatem excommunicandi, suspendendi, & multipliciter voluntati sua resistentes puniendi. Qua roboratus potestate suspendit prelatos Angliae a collatione beneficiorum, donec voluntati papali satisfactum fuisset, redditus ad opus clericorum suorum, & consanguineorum postulanti. Indignum tamen judicabat aliquem redditum fuscipere, nisi triginta marcas, aut supra valentem, ne quisquilius colligere tantus vir videretur. Cepit igitur dictus magister Martinus munera, præcipue palefridos concupiscentes, imperiose exigere & extorquere a prelatis, maxime a religiosis, præcipiens per litteras districte illi abbatii, vel illi priori, ut ei equos, quales decebat specialem domini Pape clericum infidere, transmitterent. Contradicentes autem, & excusationes & causas negationis protendentes, etiam rationabiles, (utpote abbatem de Malmesburia, & priorem de Meriona, suspendendo usque ad plenam satisfactionem) graviorer punivit. Ante Willelmus Eliensis Episcopus, Angliae cancellarius, & procurator regni, Richardo I. in expeditione transmarina agente, idemque apostolica sedis legatus, quam gravis fuerit ecclesiis Anglicanis vix dici potest: procedebat mille & amplius equorum stipatu, majoribus ab ecclesiis & monasteriis hospitium exigebat, a minoribus redemptionem hospitii pecuniariam; Gwillelmus Neubrigensis lib. 4. cap. 14. Procedebat cum mille equis, & plerumque etiam numerosius. Legationis sue nomine hospitia a cunctis per Angliam exegit monasteriis. Et a minoribus quidem, que pondus hospitii ferre non poterant, certa, id est octo vel quinque marcarum summa, redimi hospitia censuit: majoribus vero incumbebat velut locusta. De quo & Matthæus Paris. A. C. 1191. Ideo Hugo Conventrensis Episcopus in epistola, quam scripsit de dejectione prædicti Willelmi, non insipide ludens in crucem, quam is legationis jure per Angliam præferebat, crucem illam signum redemptionis Anglicanæ vocitat, apud Rogerum Hovedenum, eodem anno: *Et Cantuariam properavit, inquit, ut ibi, sicut decebat, crucem acciperet peregrinationis, & deponeret crucem legationis, quam per annum & dimidium anni post mortem Pape Clementis in præjudicium Romanæ ecclesie, & detrimentum Anglicanæ portaverat: omnes enim ecclesiæ Angliae crux illa redemit, id est ad redumptionem coegit, nec fuit aliquis immunis, qui crucis illius stigmata non sentiret: & si forte alicujus Episcopi domum intravit, ab eo scire poteritis, quod centum, vel ducentarum marcarum pretio sua constiterit procuratio.* Quam graves de se excitarint querelas & legati sedis apostolicae missi in Galliam ob rerum suarum potius, quam ecclesiæ curam, peridoneus testis est Ivo Carnotensi. epist. 109. ad Paschallem II. Cum enim, inquit, a latere vestro mititis ad nos Cardinales vestros, tamquam filios uterinos, quia in transitu apud nos, sicut non possunt curanda curare, sed nec curanda prospicere: inde est quod multi præpositorum facta gladio lingue ferire cupientes, dicunt sedem apostolicam non subditorum querere sanitatem, sed suam, aut lateralium suorum querere commoditatem. His de causis legatos sedis apostolicae, tamquam flagellatores ecclesiæ, acerbiori stilo perstringit Joannes Saresberiensis, Politicat. lib. 5. cap. 16. Sed nec legati sedis apostolicae manus suas excutiunt ab omni munere, qui interdum in provinciis ita debachantur, ac si ad ecclesiam flagellantam egressus sit Sathan a facie Domini, concutient angulos domus, ut prosternant filios, & filias ejus, qui languores, & dolores animarum curavit in cruce, commovent & conturbant terram, ut videantur habere quod sanari oporteat. Non defuere tamen quam multi hoc seculo qui pontificias legationes summa cum laude gesserunt, & puras omni labore manus e legationis suæ provinciis reportarunt. Laudatur Martinus presbyter Cardinalis, apostolicae sedis legatus in Dacia, quod e legatione adeo egens redierit, ut vix habuerit sumptum & equos unde dominum rediret.

Lau.

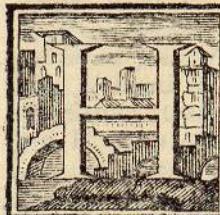
Laudatus & Gaufridus Carnotensis Episcopus, & legatus sedis apostolicæ in Aquitania, quod legationis officium omnino suo sumptu exercuerit, & vel vi- liora munuscula rejecerit; oculatus auctor est Bernardus Clarævallensis, lib. 4. de considerat. ad Eugenium: *Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memorie Martini nostri. Nosti hoc, sed an memineris ignoro. Is Cardinalis presbyter functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeavit, ut pene expensis & equis deficientibus vix perveniret Florentiam. Et mox: Episcopum loquor Gaufridum Carnotensem, qui legationem in partibus Aquitanie propriis sumptibus strenue administravit, idque annos plures, rem loquor quam vidi ipse: eram cum eo in terra illa, cum a quodam presbytero presentatus illi est piscis, quem vulgo vocant sturgeonem, percundatus legatus quanti venierit: non accipio, inquit, nisi receperis pretium, & resignavit solidos quinque in-vito & verecundo. Et hæc de censibus spectantibus ad summum Pontificem, vel legatos apostolicæ sedis.*

DISSERTATIONUM
JURIS CANONICI,
LIBER QUARTUS.

C A P U T I.

Episcopi a quo tempore crevere opibus. Entheca quid sit. Opum parandarum studium notatur in Episcopis. Episcopi paupertatis amantes. Episcopalis dignitas hodie paupertatem ferre non valet.

ACTENUS de censibus pontificiis egimus, nunc transeamus ad census episcopales. Sicut enim episcopatus est apex & culmen dignitatum, & Episcopis incumbit cura totius sacrae plebis, nec non viduarum, orphanorum, & ceterorum egentium; reipublicæ valde interest, ut necessariæ opes eis suppetant, quibus dignitatem tueri, ne paupertate vilescat, hospitalitatem in clericos, & caritatem in egenos colere valeant. Pace semel parta ecclesia, ea brevi opibus abundavit, certatim confluentibus donis Principum & privatorum fidelium. Hujus rei præsens inter alia argumentum, quod in Ariminensi concilio, Aquitani, Galli, & Britanni, qui interfuerunt Episcopi, annas & cellaria, id est metata, seu hospitia, quæ a Constantio Augusto offerabantur, respuerunt, & suo sumptu se suosque alere maluerunt, adeoque tribus e Britannia Episcopis, qui tenuiores erant, pecuniam obtulere. Severus 2. sacræ hist. Ita missis per Illyricum, Italianam, Africam, Hispanias, Galliasque magistris officialibus, acciti aut coacti quadringenti & aliquanto amplius Occidentales Episcopi Ariminum convenere, quibus omnibus annas & cellaria dare Imperator præceperat: sed id nostris, id est Aquitanis, Gallis, ac Britannis, indecens visum, repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt: tres tantum ex Britannia inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a ceteris collationem respuissent: sanctius putantes fiscum gravare, quam singulos.

Jam

Jam a temporibus Augustini opibus affluebat Hippoensis ecclesia, unde ipse Augustinus Episcopus factus, et si propriis bonis distraictis, & pretio in pauperes clargito, non tam se opes dimisisse, quam de paupertate ad divitias pervenisse videri scribit epist. 5. ad Albinam in append. *Ego quippe, secundum multorum sensum comparantium semetipsos sibi ne ipsi, non divitias dimisisse, sed ad divitias videor venisse: vix enim vigesima particula res mea paterna existimat potest, in comparatione prediorum ecclesie, que nunc ut dominus existimor possidere. Sed absit, ut Episcopi sacerdotium, lortem domini, apostolicum munus in quaestu ponant. Absit, ut de quaerendis opibus solliciti sint, ac de alio, quam de animorum lucro cogitent. Noverint Episcopi se esse dispensatores rei ecclesiasticae, non sceneratores, ne habeant enthecam Episcopi, id est pecuniam custodiae causa, & gazæ vice sepositam; Augustinus sermon. de commun. vit. cleric. Enthecam nobis habere non licet. Non enim Episcopi est servare aurum, & a se revocare mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, ut plures tristes relinquamus, quia quod possimus dare omnibus non habemus. Non habeamus ergo enthecam, can. nolo, 12. qu. 1. Alias entheca accipitur pro loco ipso ubi pecunia vel fruges, quæ de sumptu supersunt, subsidii causa deponuntur; Gelasius in epist. ad Justinum archidiaconum, & Faustinum defensorem: *Si quid forte sub annua remanebit expensa, electo idoneo ab utraque parte custode, tradatur entheca, ut si major emersit fabrica, sit subsidio, can. † vobis, 12. qu. 2.* Hinc Episcoporum studium & insianiam in colligendis opibus acriter reprehendit Nazianzen. orat. † 1. n. 18. cum in eos invehitur, qui episcopatus captant quaestus causa: *Ἐντεπ ἐν αἱρέσις τούτοις, εἰς ἀφορμὴν βίᾳ: Non ut virtutis exemplum, sed occasionem parandε substancię. Quam justo calculo damnatus Paulus Samosatenus Episcopus, quod e paupere & mendico ad immensas opes proiectus foret, ex quaestu episcopaloris jurisdictionis, & muneribus quæ a litigantibus accipiebat, hoc addito elogio in epistola Episcoporum hac de re scripta ad Dionysium Episcopum Romanum, quæ extat apud Eusebium lib. 7. cap. † 30. quod his artibus divitias parasset quaestum ducens pietatem; ποιησαὶ μηδὲν τῷ δεσμῖβαν.* Nonne Georgius Alexandrinus Episcopus meritas avaritiae & sordium penas luit, cum a plebe camelō tota urbe traductus, & fustibus necatus, qui vilissimis quibusque ex rebus lucrum captabat; ita ut nitrarias omnes officinas redimeret, una cum papyri, calamique paludibus, nec non & salinaria omnia stagna conducebat, & lecticariorum ad efferenda mortuorum cadavera certum numerum institutum haberet, & pro sepultura vestigal exigeret, dum per alios non licet mortuos efferre, peregrinos maxime, ut narrat Epiphanius heresi 76. Jam olim auro fulsit ecclesia, suos tamen paupertatis amantes habuit Episcopos. Illustris paupertatis alumnus Basilius Cæfarensis Archiepiscopus, cui virtutis insula fuerit una penula, unum pallium, & stratus humi lectulus, obsonium panis & aqua; testem habemus Nazianzenum, orat. 20. in ejus funere habita. Non alium censem habuit Chrysanthus Novatianorum Episcopus Constantinopoli, vir bonus, nisi esset Novatianus, quam duos panes ex eulogiis, id est oblationibus quæ siebant ecclesiæ desumptos, per singulos dies Dominicis; Socrates, lib. 7. cap. † 12. ἀπό τῆς ἔκκλησις ἵδεν ἐδέξατο, πλὴν κατὰ νοεμένην δύο εποιεῖ τῶν εὐλογιῶν ἐδέψατο: ab ecclesiis nihil omnino accepit, prater duos panes benedictionis singulis dominicis diebus. Quid? Hibernus quidam Episcopus non aliud stipendum habuit, quam lactis copiam e tribus vaccis, quas ei plebs ministrabat; chronicon Archiepiscoporum Bremensium: *In supradicto concilio Laterani erant a Papa consecrati Episcopi duo Angli, & duo Scotti, unus solo equo venerat, alter pedes cum solo pedite; erat ibi etiam Hibernicus, qui Henrico scholastico Bremensi retulit, se non habere alias redditus, prater tres vacas lactantes, quas in defectu lactis parochiani sui per alias innovabant. Ego**

inter hæc extrema medium tenere velim Episcopos, ut caveant divitiarum Iuxta paupertatis contemptum. Exactorem Episcopum non fero, sed justa censuum episcopalium obsequia lubens ei concedo, tamquam necessaria episcopalis dignitatis solatia, maxime inter iniqua tempora, quibus ecclesia sine abjectionis periculo paupertatem ferre non potest. Quam ob causam ne Tornacensis ecclesia a Noviomensi episcopatu abscederetur, & proprium reciperet Episcopum, dissuadet Ivo Carnotensis, epist. 238. Præterea, cum dignitas episcopalis paupertatem his diebus honeste ferre non valeat, providendum est, ne ista divisione uterque Episcopus fiat pauper.

C A P. II.

Census episcopales, in his modus habendus. Episcopi non domini, sed prepositi. Jura canonica, panis canonicus. Jura episcopalalia lege diœcesana debita. Lex diœcesana quid sit.

EPISCOPIS debentur certi census, ut se suosque alere, & hospitalitatem colere possint: sed in his justus modus tenendus, nec tributi vice, & tamquam jure dominii ὡς δεσποτῶν, eos exigere licet, sed quasi subsidii vice: ne Episcopi turpis quæstus gratia ab clericis vel monachis aurum, vel argentum, vel ullam speciem exigant, sed comiter eos pascant, memores præcepti apostolici, non ut dominantes in clero, sed forma, id est exemplum, facti gregis, decernit synodus Nicæna II. can. 4. οὐδὲν μηδέλας αἰχροερδῶς ἐπινοᾶσι Επίσκοπον, προφασίζόμενον προφάσεις ἐν εμαρτίαις απαιτεῖν, χριστὸς, οὐ ἄργυρον, οὐ ἔπειρον εἰδὼς, τὰς υπὸ ἀντον τελεύτας Επίσκοπος, οὐ κληρονόμος, οὐ μοναχὸς: Statuimus ne turpis lucri gratia Episcopus excogitet, Οὐ querat excusationes in peccatis, ut aurum, vel argentum, vel ullam aliam speciem ab iis, qui sibi sub sunt Episcopis, vel clericis, vel monachis exigat, can. prædictor, 16. qu. 1. ut Episcopi magis quasi oblata accipient, quam ut vestigial more fisci exigant, jubet concil. Cabillonens. II. can. 14. Cavendum est, ne cum Episcopi parochias suas peragant, quandam damnosam erga subditos, seu erga socios tyrannidem exerceant, nec, quod absit, cum caritate, sed cum quadam judicaria invective stipendia ab eis exigant, can. cavendum, 10. qu. 3. eadem lex dicitur archidiaconis, ne super presbyteros sui tractus dominatum exerceant, & ab eis censem exigant, quasi jure dominii; can. 15. ejusd. conc. Dicitum est, quod in plerisque locis archidiaconi super presbyteros parochianos quandam exercent dominationem, Οὐ ab eis censem exigunt: quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis pertinet ordinem &c. can. dictum est, 94. dist. Denique Episcopi presbyteros talliis & exactionibus gravare prohibentur, sed potius ut eos paterna caritate foveant, admonentur; Alexander III. in cap. 1. de excess. prælat. Cum autem presbyteros, quasi filios, Οὐ fratres benigne, ac fraterna debitis caritate fovere: mandamus quatenus in eos tallias Οὐ exactions indebitas exercere nullatenus presumatis. Eodem jure ne Episcopi servile obsequium a clericis exigant vetatur; Ambros. 2. officior. cap. 27. Episcopus ut membris suis utatur clericis, Οὐ maxime ministris, qui sunt vere filii: quem cuique viderit aptum muneri, ei deputet. Et Hieronym. ad Nepotianum: Sta subjectus Pontifici tuo, Οὐ quasi animæ parentem suscipe, sed Episcopi sacerdotes se esse noverint, non dominos; honorent clericos quasi clericos, ut ipsis a clericis quasi Episcopis honor deferatur, can. t esto subjectus, 95. dist. Serviles operas, ne clericis imponant Episcopi, vetat concil. Bracar. II. can. 2. Similiter Οὐ parochiales clerici servili more in aliquibus operibus Episcopo servire non cogantur, quia scri-

scriptum est, neque ut dominantes in cle o. Et Grégor. VII. lib. 6. epist. 5. Nullus Episcopus gravamen, seu servile servitium ex usu contra ecclesiasticam normam abbatibus, seu clericis suis imponat, can. nullus Episcopus, 1. qu. 1. In primis ne monachis ut veredarii, id est cursoribus, utatur Episcopus, ad mandata huc atque illuc perferenda, prohibet concil. Meldens. can. 57. Monachos etiam nec Episcopus, nec abbas, vel quilibet alius, veredariorum more in missaticis instanter transmittat. Hinc iura episcopalia non proprie veniunt census nomine, quæ vox pertinet ad indictiones fisci, sed magis dici astant iura canonica; can. quam sit necessarium, 18. qu. 2. ut alio loco panis, qui præbendæ vice distribuitur canonici matricis ecclesiae, dicitur panis canonicus in vita S. Rigoberti Remensis Episcopi apud Surium, 4. januar. Ante enim illius pontificatum non dabatur eis panis, ut vocant canonicus, nec erant ut sunt hodie canonici. Quæ vero Episcopis prætendantur stipendia, eis debentur lege diœcesana; qualia sunt quarta decimorum & mortuorum, synodaticum & cathedralicum, procuratio, seu jus visitationis, & caritativum subsidium, & alia, de quibus in cap. conquerente, de offic. ordinari. & alii locis. Lex diœcesana autem est pars episcopalis jurisdictionis, quatenus separatur a legi jurisdictionis; cap. dilectus, eod. tit. alias lex diœcesana latius sumpta complectitur universam jurisdictionem episcopalem; ut in cap. auditis, de prescript. cap. quod super his, de majorit. & obedient. cap. ex parte, de regularib. cap. ad abolendam in fin. de heretic. cap. veniens, de verb. signif. in 6. & apud Matthæum Par. sub an. 1109. Episcopo Lincolniensi subtracto, huic novo Pontifici lege diœcesana subjicitur comitatus.

C A P. III.

Lege diœcesana Episcopo debetur portio canonica oblationum & decimorum, & mortuorum: ea est tercia, vel quarta pro consuetudine regionum. Monasteria soluta a lege diœcesana quoad oblationes.

LEGE diœcesana Episcopo debetur portio oblationum, decimorum, & mortuorum; d. cap. conquerente, de offic. ordinari. Olim scilicet oblationes, & decimæ deponebantur apud Episcopum, tamquam rei ecclesiastice dispensatorem, & certæ ex his partes fiebant, quarum unam sibi retinebat Episcopus, ea fuit tercia, vel quarta pro consuetudine regionum: & in Hispania ex consuetudine antiqua, oblationum & decimorum tres fiebant partes, quarum una cedebat Episcopo, altera clero, tercias fabricæ; concil. Tarragonens. can. 8. can. + decrevimus, 10. qu. 1. concil. Bracar. I. can. 25. Sane ubi ecclesia tenuiores erant, tercia illa oblationum conferebatur Episcopo, & convertebatur in refectionem ecclesie, & usum luminarium; concil. Bracar. II. can. 2. can. placuit, 10. qu. 3. Postea tercia oblationum & decimorum abscede restituta Episcopo; concil. Tolet. IV. can. 32. can. constitutum, 16. qu. 1. Nec non licuit Episcopo eandem tertiam relinqueret sacra ædi unde desumebatur, vel in alterius usum transferre; concil. Tolet. IX. can. 6. can. Episcopus, 12. qu. 3. Concil. Emeritenis, can. 14. tercia oblationum aque manxit penes Episcopum, altera penes presbyteros & diaconos, & tercia, quæ olim destinata erat fabricæ, relicta est subdiaconis & minoribus clericis, ejusque dispensatio mandata primiclero, qui erat rector subdiaconorum & juniorum clericorum. Tandem vero, ut tutelæ sacrarum ædium consuleretur, Episcopo permisum tertiam tollere, ea lege, ut sarta testa haberet; concil. Emeriten. can. 16. can. priscis, 10. qu. 3. Tolet. XVI. can. 4. can. unio, ead. caus. & qu. In Tom. IX.

DISSERTATIONUM

aliis partibus usus obtinuit, ut decimarum quatuor partes fierent, quarum una cederet Episcopo, secunda clero, tertia fabricæ, quarta pauperibus; can. vobis, can. Vulteranæ, can. concessio, can. quatuor, can. de redditibus, can. cognovimus, can. mos est, 12. qu. 2. can. ad hoc, 16. qu. † 1. & haec decimarum partitio manavit ex instituto ecclesie Romanae, ut indicat Gregorius I. in d. can. mos est: mos est, inquit, apostolica sedis, ordinatis Episcopis praeceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones: una videlicet Episcopo & familia ejus, propter hospitalitatem & susceptionem: alia clero: tercia vero pauperibus: quarta ecclesiis reparandis. Et eodem de fonte, ut quarta decimarum singulis annis pertineret ad Episcopum, vel solidum quarto quoque anno, huius concil. Aurelianense I. can. 17. Decima autem, secundum quosdam, singulis annis tercia pars, aut in tertio tota: sed tamen nos sequentes Romanos, singulis annis quartam partem, aut in quarto anno totam Episcopi recipiant. Inde secutus can. 31. concil. Parisi. sub Ludovic. & Lothar. lib. 1. Statuimus etiam, ut tempore congruo unusquisque parochiam suam circumeat, & quamquam auctoritas canonica doceat, ut quarta pars decimarum & reddituum ex oblationibus fidelium in usus Episcorum cedat, ubicumque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit. Oblationum alia fuit ratio: earum enim semissem, vel tertiam tulit Episcopus, nempe semissem oblationum quæ fierent matrici seu cathedrali ecclesiæ, & tertiam oblationum quæ fierent parochiis; ex ejusdem conc. (Aurelian. sc.) can. 16. & 17. quos Gratianus intextuit in can. de his, & can. antiquos, 10. qu. 1. Sane de oblationibus, quæ sunt monasterio, nulla portio debetur Episcopo, quia monasteria in ea parte sunt soluta a lege diœcesana; conc. Ilerdensi, can. 3. Ea vero, quæ in jure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœcesana lege ab Episcopis contingantur, can. cum pro utilitate, 16. qu. 1. sed in oblationibus vel decimis, quæ perciperentur ab ecclesiis, vel capellis monasteriis subjectis, canonicanam deberi Episcopo, constat ex d. cap. conquerente. Ut vero decimarum, & oblationum, ita & mortuariorum, id est legatorum piorum, quarta debetur Episcopo; d. cap. conquerente, & cap. requisisti, de testament. quæ dicitur quarta testamentorum; Innocent. III. lib. 2. registr. epist. 429. ita & canonica funerum, quæ debetur ecclesiæ parochiali, est dimidia, tertia, vel quarta, pro more regionum; cap. † certificari, de sepultur. clem. dudum, eod. Nec omitterendum, quartam episcopalem decimarum præscriptione tolli posse; cap. de quarta, de prescript.

C A P. IV.

Lege diœcesana Episcopo debetur procuratio visitationis nomine. Procuratio est annona, seu curatio corporis, alias piacularē sacrificium. Dispensa, circada, procreationum & evictorum modus. Jus procreationis quando receptum.

LEGE diœcesana, Episcopo lustranti seu visitanti diœcesim, debetur procuratio visitationis nomine. Procreationis voce usi sunt Pontifices, pro annona, seu ciborum copia, quæ ministratur Episcopo, quod sit curatio corporis: unde procurandi verbum Latinis melioris ævi usu notum, pro eo quod est epulis excipere; L. Accius, apud Macrob. i. Saturnal. cap. 7.

Exercant epulis atque famulosque procurant

Quisque suos.

Et inde Virgilius 9. Æneid. (157. & seq.)

Quod superest, lati bene gestis corpora rebus

Procurate, viri.

Et

Et eodem sensu , ne clerici commatres procurent , dixit Augustin. vel alias quisquis est ad fratres in eremo sermon. 36. Non enim debet qui animarum curam gerit transire de domo in domum , non frequentare forum cum rusticis , non mercantias adquirere , non commatres procurare . Et legatos procurare ; Ekkeardus Junior de casib. monast. S. Galli cap. 10. apud Goldastum : Initio tandem consilio injungitur Ruodmanno legatos regios in locis nominatis euntes procurare & redeentes . Ita & procurator sumitur pro eo qui ministrat sumptum & annonam ; Robertus Montensis in chronic. ad ann. 1180. Huic solemnitati intersuit junior Rex Anglorum , cum magno comitatu equitum , qui tanta secuna ex jussu patris sui tulit , ut nullius nec in ipsa festivitate , nec in ipso itinere susciperet procuratorem . Alias & prourationem sumptam scio pro lustrali , seu piaculari sacrificio ; M. Tullius , 1. de divinat. (45.) Scriptum a multis est , cum terrae motus factus esset , ut sue plena procuratio fieret , vocem ab aede Junonis ex arce extitisse . Et Aulus Gellius 4. noct. Atticar. 6. Ut terram movisse nuntiari solet , eaque res procuratur . Et mox : Ejus rei causa senatusconsultum factum est , ut M. Antonius consul hostiis majoribus Jovi & Marii procuraret . Et latius prourationis normen pertinet ad sacrificia , ludos , ceterosque deorum cultus , quasi his dii curentur ; Arnobius 7. advers. gentes : Quod utique non fieret , si sacrificia , si ludos , ceterosque aspernarentur dii cultus , neque se honorari eorum prourationibus ducerent . Igitur , ut ad institutum redeam , procuratio est id modicum , quod debetur Episcopo propter visitationis officium . Dispensam vocat capitulare Caroli Calvi , tit. 11. cap. 3. conc. Ticiuense habitum anno 855. Alii circadam a circando ; Fulbert. epist. 110. Jubes , inclite presul , nos dare tibi circadas de ecclesiis nostris , quae sunt in episcopio tuo . Et Ivo Carnotensi. epistol. 286. Nec non & ecclesiam de Mundonis villa liberam a synodo & circada . Et ante Hincmarus Remensis , epistol. ad Ludovicum Balbum , cap. 8. Ut ecclesia in isto regno per occasionabiles circadas , & per indebitas consuetudinarias exactiones ante annos viginti impositas non affligantur . Et quidem melioribus ecclesiæ temporibus vix Episcopi dioecesim obiuentes quicquam exegere ab ecclesiis dioecesanis ex causa visitationis , tum memores exempli Pauli Apostoli , qui proprio labore suis necessariis consulebat , ne ecclesiis gravis esset , cum praæcepti Dei , a quo missus ad Samaritanos Prophetæ vetitus ne quicquam ab his attingeret . Hoc apertius insinuat Augustinus lib. contra Donatistas post collationem , cap. 20. Quod ergo jussus est quidam Propheta , nec panem manducare , nec aquam bibere in Samaria quo missus fuerat , ut corriperet eos qui vaccas constituerunt adorandas more idolorum Ægyptiorum : hoc omnino facere debuit quod præceperat Dominus , cui tunc eo modo illos corripere placuit , ut nihil ibi alimento ruminaretur Propheta quem miseratumquid enim in ecclesia non fit quotidie , quando eos quos acrius corripimus , etiamsi in eorum possessione sumus , nihil ibi apud eos contingimus , ut sentiant quantum eorum peccata dolemus . Sed labente zelo veterum patrum ecclesiæ , Episcopis dioecesim lustrantibus clerici & abbates jussi sunt sumptum & annonam suppeditare ; conc. Emeritens. can. 11. Placuit huic sancto concilio , ut tam a presbyteris , quam ab abbatibus , sive etiam a diaconibus , Episcopo honor debitus impendatur , ut a nullo contumeliam pati videatur : & quandocumque contigerit eum juxta canoniam sententiam visitare suam parochiam , & digne eum suscipiant , & prout habuerint , aut ratio permiserit , illi preparant quæ fuerint necessaria . Et concil. Suessionense habitum sub Pipino anno Christi 744. Et quando iure canonico Episcopus circumit parochiam ad confirmandum populum , abbates , vel presbyteri parati sint ad suscipiendum Episcopum in adiutorium necessitatis . Episcopis vero nimium ecclesiæ visitationis sumptu onerantibus , modus impositus , & ne judicaria cum invectione , id est conventio ne per executorem , sed cum caritate justa stipendia exigant , cavit concill. Ca-

billionense II. can. 14. Cavendum sane est, ne cum Episcopi parochias suas per-
 grant, quandam damnosam erga subditos, seu erga socios tyrannidem exerceant:
 nec, quod absit, cum caritate, sed quadam judicaria invectione stipendia
 ab eis exigant, can. cavendum, 10. qu. 3. Ne Episcopi per parochias hostilem
 in modum defraudent, neve clericos angariis, & inductionibus exhaustant, ne
 potius exactores quam Pontifices esse videantur, vetuit concil. Tolet. III. can.
 20. can. quia, ead. causa, & quest. nec non expostulantibus Galliae Narbo-
 nensis presbyteris, quod procedentibus Episcopis ingenti eorum stipatu & satel-
 litio prægravarentur, synodus Toletana VII. can. 4. (id enim temporis, imæ
 Galliae Narbonensis Episcopi Toletanum Episcopum quasi Primate agnoscen-
 t, & ad Toletana coibant concilia, nondum extineto in his partibus Imperio
 Gothicō) statuit, ne Episcopus diœcesim lustrans quinquaginta evectio-
 num modum excedat, neve præter diem singulis locis immoretur; can. inter
 cetera, 10. qu. 3. unde concil. Lateranense habitum sub Alexandro III. Ar-
 chiepiscopis, Episcopis, & aliis minoribus antistitibus parochias visitantibus,
 certum evictionum numerum tribuit, nempe quadraginta vel quinquaginta Ar-
 chiepiscopis, viginti vel triginta Episcopis, Cardinalibus viginti quinque, ar-
 chidiaconis quinque vel septem, decanis subjectis Episcopis duarum; cap. cum
 apostolus, cap. procurationes, de censib. ut in causis regularium concil. genera-
 le Lateranense, habitum sub Innocent. III. edixit, ne abbates vel priores
 plurium quam sex cum evictionum numero profiscantur ad capitulum; cap.
 pen. de stat. monachor. adeoque modum evictionum Lateranensi concilio consti-
 tutum observari placuit, ut Episcopis si eum modum excesserint impune resisti
 possit; cap. cum ad quorundam, de excess. prelat. Evectiones proprie fuerunt
 litteræ, seu codicilli, sine quibus non licebat cursu publico uti; l. t. 3. C. de
 curs. public. Hieronymus in Hilarione: Secreto ab Imperatore evictionem petiit.
 Augustin. lib. 5. confess. cap. 13. Itaque posteaquam missum est a Mediolano
 Romam ad prefectum urbis, ut illi civitati rhetorica magister provideretur, im-
 pertita etiam evictione publica. Ideinque epist. 55. (al. 117.) Frater Zenobius
 magister memoria factus est, & misit nobis evictionem cum annonis. Symmach.
 lib. 1. epist. 15. Accepi evictiones quatuor, immane quantum commodas in ex-
 cursus & recursus meorum. Et idem lib. 4. epist. 6. Evectiones impetrasse me
 gaudeo. Nec non Gregorius Turonens. lib. 9 cap. 9. Datis litteris, & pueris
 destinatis cum evictione publica. Posterior vero atas evictionum verbum acce-
 pit pro equis ipsis & jumentis, quorum usus erat vecturæ causa, ut locis mo-
 do laudatis: unde equitaturas vocat clementina, ad nostram, de censib. quod
 Toletanum, & Lateranense concil. ante evictiones dixer. Ne lautiiores &
 sumptuosiores epulae Episcopis diœcesimi visitantibus parentur, sed pro medio-
 critate cuiusque loci, constitutum decreto Pelagii, quod pertinet ad Episcopos
 Siciliæ; can. ult. 10. qu. 3. Multo diligentius dein cautum, quis modus pa-
 nis, vini, & ceterorum Episcopis ministrari deberet visitationis nomine; ca-
 pitulare Caroli Calvi conditum apud Tolosam cap. 2. ut unum modium fru-
 menti, & unum modium hordei, atque unum modium vini, cum mensura, que
 publica & probata, ac generalis, seu legitima per civitatem & pagum, atque
 vicinitatem habetur, Episcopi a presbyteris accipiunt, & frisingam fer valen-
 tem denarios, aut sex pro ea denarios, & non amplius exigant. Et concil.
 Ticinense modo laudatum, can. 15. Statuimus etiam, ne Episcopi quando pro
 confirmando populum parochias circumveunt, archipresbyteros suos gravent, ut hu-
 jusmodi dispensa contenti sint, panes centum, frisingas quatuor, vini sextaria
 quinquaginta, pullos septem, ova quinquaginta, agnum unum, porcellum unum,
 annoram ad caballos modios sex, mel, oleum, cera quod sufficit. Verum ævi
 corruptela inolevit usus, ut Episcopi, etiam cessantes a visitationis officio, pres-
 byteros compellerent ad pretio redimendum mansionum onus: unde duplex la-
 bes

bes erupit, negligentia & avaritia, quam detestatur conc. Tolet. IV. can. 15. seu Triburiente, can. relata, 10. qu. 1. & ne Episcopi quicquam visitationis nomine exigerent, nisi visitationis officio actu defungentur, vetuit concil. Valentini. III. can. 22. Ut de servitio presbyterorum erga Episcopos suos consuetudo valde reprehensibilis amputetur, ut scilicet quoties Episcopus statuto tempore visitationem & prædicationem per eodem sacerdotes & populos non exercet, nequaquam ab eis pro solito servitio pecunias exigat, quod repetita lege fancirum concilio Lateranensi: cap. procurations, de censib. cap. Romana, §. procurations, eod. tit. in 6.

C A P. V.

Episcopis procurationem debent etiam monasteria, & civitatenses ecclesie: oratoria non item. Procurations debentur non modo Episcopis, sed & Archiepiscopis, & legatis apostolicæ sedis. An summo Pontifici procurations quoque debentur. Archidiaconis & decanis procurations item debentur ex lege foundationis, vel consuetudine.

EPISCOPUS non modo paroeciales ecclesias, sed etiam monasteria ipsa potest visitare, & ab iisdem procurationem exigere; cap. sopite, de censib. cap. Romana, §. deinde licet, eod. tit. in 6. cap. cum ex officii, de prescript. quod illustratur supra laudatis concilii Emeritensis & Sueccionensis canonibus. Unde crebræ inter Episcopos & monachos quæstiones varia per tempora emerserunt: ut ea quæ fuit inter Archiepscopum Ravennatem, & monasteria Bononiensia, re disceptata apud Lucium III. Ro. Pontificem. Archiepscopus Ravennas affirmabat, in aliis provinciæ suæ monasteriis procurationem sine controversia sibi præstari, & eandem decessoribus suis a Bononiensibus monasteriis exhiberi solitam per testes probabat: causa cognita Pontifex, quod constaret Archiepscopum jure communī & consuetudine niti, sententiam dixit, ut Bononiensia monasteria procurationem Archiepscopo Ravennati pro facultatibus cujusque persolverent: quæ est summa d. cap. sopite. Rem gestam in synodo Veronensi anno 1184. Gerardo Ravennate Antistite, narrat Hieronym. Rubeus, lib. 6. hist. Ravennat. idemque subnecit, confirmationis hujuscem penititationis tabulas per Albertum Ravennatem Archiepscopum ab Innocentio III. impletatas. Monasteria, inquam, tenentur procurare Episcopum, nisi speciali privilegio sedis apostolicæ fuerint exempta; cap. 1. & ult. de censib. in 6. Hoc jure cum Eustachius Londonensis Episcopus procurationem visitationis nomine deposceret ab abbatte & coenobio Westmonasteriensis, illico obsequi suhterfugendi causa provocatum ad Romanum Pontificem; Matthæus Paris. anno 1221. Eustachius Londonensis Episcopus petiit ab abbatte Willmo & conventu Westmonasterensi processionem, procurationem, visitationem & omnimodam jurisdictionem: propter que ad Papam fuit appellatum. Denique omnes ecclesiae ex causa visitationis debent procurationem, nisi privilegio sedis apostolicæ vel episcopalis sint exemptæ; d. cap. sopite in 2. collectione, cap. cum instantia, eod. tit. de censib. cap. accedentes, de prescript. cap. constitutus, de religios. domib. Etiam civitatensis ecclesia visitanti Episcopo procurationem præstare debet, etsi sine sumptu visitationis munus expediatur; cap. venerabili, de censib. quia procuratio exsolvit, non solum ob visitationis operam, sed etiam in signum & professionem subjectionis. Procurationis onere vacant oratoria, quæ habentur in grangiis, seu prædiis monachorum: ratio est quia non visitantur; cap.

DISSERTATIONUM

ult. eod. tit. Et procuratio est onus visitationi annexum. Olim procurations poterant recipi in pecunia numerata; *d. can. relata*, *10. qu. t. 1.* medio jure procurations in edulis, seu virtualibus praestandæ fuerunt, non in pecunia numerata; *cap. Romana*, *9. procurations*, *cap. felicis t. 3.* de censib. in *6.* nisi a volentibus; *d. cap. felicis*. Hodie Tridentinum concilium *sess. 24.* de reform. *cap. 3.* rem reliquit optioni eorum, qui visitantur, pecuniam solvere visitationis nomine, vel annonam, seu virtualia. Procurations autem ratione visitationis debentur non modo Episcopo, sed etiam Archiepiscopo provinciam perlustranti; *cap. cum Apostolus*, *cap. sopia*, *cap. cum nuper*, *de censib.* *cap. cum ex offici*, *de prescript.* *cap. cum a nobis*, *de arbitr.* Pocurationes etiam debentur legatis, & nuntiis apostolicae sedis pro visitatione; *cap. cum instantia*, *cap. procurations*, *de censib.* *cap. accedentes*, *de prescript.* Unde Joanne presbytero Cardinali legato in Syriam misso ab Alexandro III. nondum soppito schismate inter eum, & Victorem pontificatus armulum, divisis Episcoporum votis an suscipietur, nec ne, Balduinus Rex Hierosolymitanus non admittendum suadebat, ea maxime ratione, ut ecclesiarum & monasteriorum sumptibus & expensis consuleretur; Gvillelm. Tyrius lib. *18.* de bello sacr. *cap. 29.* *Præterea nec legato opus esse in regno*, qui ecclæsias, *&* monasteria gravet impensis, extorsionibus attenuet. An procurations ipsi Romano Pontifici visitationis nomine debeantur per provincias orbis Christiani, si quæras; certe ipsum ecclæsiae Principem iniquioris conditionis quam ceteros antistites esse nequaquam par est: nihil tamen hac de re expressum in concilio Lateranensi, vel aliis locis: haud dubie consulto, ut apud omnes constaret, Romanos Pontifices non laborare de suis commodis, nec sibi, sed ecclæsæ leges dicere. Unus, quod sciam, Joannes VIII. cum in Galliam venisset, ab Episcopis regni procurations & stipendia exegit; Aimoin Continuator lib. *5.* *cap. 37.* *Ludovicus autem mittens ei quosdam Episcopos petiit*, ut usque Trecas veniret, ibique ab Episcopis istius regni stipendia sibi dari fecit. Hic Pontifex Trecas synodum habuit, ad quam inter alios Ifacium Lingonensem Episcopum vocavit, & ab eodem petiit, ut congrua sibi per dicæsim hospitia pararet; auctor ipse Pontifex epist. *96.* *Quapropter Domino auxiliante apud Trecas synodum sumus celebraturi*, ad quam sanctitatem tuam volumus omnino adesse: prius tamen venerabilitas tua nobis missos Caviloniam dirigere studeat, qui iter nostrum recto tramite ad predictum dirigunt locum, *&* per parochiam vestram nobis congruas mansionaticas preparate. Sed quibus in angustiis positus esset iste Pontifex satis notum est. Præter hos, procurations ex causa visitationis debentur & archidiaconis & decanis jus visitationis habentibus; *cap. procurations*, *de censib.* *cap. mandamus*, *de offici. archidiaconi*. Hincmarus in capitulis, quæ dedit archidiaconis, *cap. 1.* *Et vos quando rusticanas parochias vobis commissas*, vel mecum, vel per vos circuitis, sicut *&* ego, non graves sitis presbyteris in paratis quærendis, neque duocatis superflue vobiscum homines vel vestros proprios, vel propinquos vestros, per quos illos graviteris in cibo *&* potu, *&* fodro ad caballos. Non omittendum hoc loco, alias esse procurations quæ debentur lege fundationis, vel ex consuetudine; *can. Eleutherius*, *can. servitium*, *18. qu. 2.* *cap. quanto*, *de censib.* quod integrum extrat apud Innocent. III. lib. *1.* epist. *135.* Hujusmodi procurations ex consuetudine præstat ecclæsia etiam laicis fidelibus, quod comprobari potest ex *can. possessionis*, *16. qu. 1.* Solemnæ procurations municipibus suis ex consuetudine pendebat abbas Cluniacensis, donec eas sustulit Walterius abbas; Robertus Montensis, in chronic. *Walterius Cluniacensis abbas fecit & aliud mirabile, quia septies viginti procurations, quas Burgenses ex consuetudine habere solebant ex donis abbatum, penitus delevit.*

C A P. VI.

Synodus dioecesana, synodatum. Ejusdem tertia tribuitur archidiacono. Cathedratum. Monasteria exempta onere cathedralici. Synodatum, & cathedralicum promiscue accepta.

MORIS perantiqui est, Episcopum quotannis dioecesanam synodum cogere, ecclesiasticae disciplinæ fovendæ gratia, & presbyteros officii rationem reddituros ad eam convocare; can. *Episcopus, can. annis singulis, 18. dist. can. quando, 38. dist. can. Episcopus, 35. qu. 6. cap. sicut olim, de accusat.* Ad id synodi convenere non modo plebani, sed etiam abbates diecesani; d. can. *Episcopus, d. can. annis singulis, cap. quod super his, de major. & obedient.* Unde abbatem vel archipresbyterum deponi, vel in locum ejus alium ordinari ab Episcopo, nisi facto concilio tam abbatum, quam presbyterorum, vetat concil. Turonens. II. can. 7. Ut *Episcopus nec abbatem, nec archipresbyterum sine omnibus suorum compresbyterorum & abbatum consilio de loco presumat ejicere, neque per premia alium ordinare, nisi facto concilio, tam abbatum, quam presbyterorum suorum.* Interdum tamen synodum abbatum aliari fuisse a synodo presbyterorum constat; conc. Aurelian. I. can. 19. *abbates... semel in anno, in loco ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione convenient, can. abbates, 18. qu. 2.* Et Antissiodorens, can. 7. Ut medio majo omnes presbyteri, ad synodum in civitatem veniant, & kalendis novembris omnes abbates ad concilium convenient. Eo nomine presbyteris coenitibus ad synodum annua pensio iudicata ab Episcopo, quam synodum vel synodatum appellantur, quod synodi causa, & in synodo solveretur; Fulbert. epist. 57. ad Lexoviensem Episcopum: *Presbyteri canonicorum nostrorum ex ecclesie quas habent in episcopatu vestro venerunt ad nos, dicentes, quod vos interdixistis eis ministerium suum, ideo quod de ipsis ecclesiis non seruant vobis synodum.* Et Ivo Carnotens. epist. 286. *Dedimus & ecclesiam beati Stephani, & omnia ad eam pertinentia, altare scilicet de Morentiaco, cum parte synodi ad altare pertinens, nec non & ecclesiam de Mundonis villa liberam a synodo & circada.* Et synodus Caleensis habita anno 1080. apud Ordericum Vitalem, lib. 5. *Presbyteri, qui ad synodum venire neglexerint similiter, & qui synodum & circadam statutis terminis non reddiderint similiter.* Et Innocent. III. lib. 2. epist. 182. *Ecclesiam sancti Petri de Calvo monte, cum tribus capellis sibi adjacentibus, ecclesiam de Sergiaco, que nec synodum, nec circatam persolvunt.* Et ut archidiaconus in partem munii episcopalim vocatus est, nonnullis in locis archidiaconus fert tertiam, vel aliam partem synodi & circadae, ex privilegio, vel consuetudine: ut in ecclesia Sagensi; idem Innocent. III. epist. 72. ejusd. lib. *Archidiaconibus tertiam partem de circatis & synodis.* Et Jo. Saresber. epist. 4. *Præterea dicebat, se litem injicere super alia ecclesia ab eodem Richardo, qui tam Episcopo, quam archidiacono synodalia & quosdam redditus episcopales moliebatur auferre.* Præter synodatum, excogitatum est aliud pensionis genus, nomine cathedralicu, quod annuatim Episcopo persolvitur pro honore cathedralæ, & cuius modus fuit duorum solidorum, ex constitutione Pelagii, & concil. Bracar. II. can. 2. can. placuit, + can. ult. 10. qu. 3. cap. ecclesiis, de censib. Hartuicum Archiepiscopum Bremensem, exhaustis redditibus episcopalibus in stipendia militum, de cathedralici, & ecclesiarum consecrationis quaestu vite substidium quæsiisse, scribit Arnoldus abbas Lubecens. lib. 3. histor. Slavor. cap. 21. *Episcopus vero ex his quæ de cathedralico, vel ecclesiarum consecrationibus consequi poterat*

sustentabatur. Jure communi omnes ecclesiae, quae sunt positae in dioecesi, debent cathedralicu[m] Episcopo: & concessione ecclesiae remissum non censetur jus cathedralici; *cap. pastoralis*, de donat. ab ejus onere eximuntur monasteria; concil. Tolet. VII. can. 4. can. inter cetera, 10. qu. 3. quia monasteria exempta sunt a lege dioecesana, ad quam pertinet cathedralicu[m]. Unde non licet Episcopo cathedralam collocare in monasteriis; *can. Luminoso*, 18. qu. 2. Interdum cathedralicu[m], & synodaticu[m] promiscue accipiuntur, & utrumque simul duobus solidis aestimatur, ut in *cap. conquerente*, *de officio ordinarii Synodus, & synodati*, seu cathedralici nomine duos solidos. Tamen alias cathedralicu[m] & synodaticu[m] sunt jura diversa, & hoc commune tantum habent, quod utrumque solvatur in synodo, sed vario nomine. Hodie vero Episcopi in Gallia non habent jus exigendi cathedralici, nisi nitantur titulo vel consuetudine praescripta.

C A P. VII.

Elogia Episcopis, & archidiaconis offerri consuetudo. Moderatum auxilium, quod caritativum subfidiu[m] vocant. Aurum oblativum. Ex quibus causis caritativum subfidiu[m] peti possit. Id subfidiu[m] non amplius quam semel peti potest. Consuetudo de secundis auxiliis sublata.

PRÆTER solemnia jura, puta procriptionem, synodaticum, & cathedralicu[m], quae proprie dicebantur episcopalia, moris erat, ut parochi ventante in synodum Episcopo offerrent eulogias, seu benedictiones, quas ultro offerri suadet concil. Meldense, can. 45. *Decet presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo visitare & venerari suis Episcopos*. Ex erant parva xenia, & munuscula, qua honoris & cultus gratia offerebantur Episcopo, vel aliis viris dignioribus; Paulin. epist. 1. (al 5.) ad Severum: *Panem Campanum de cellula nostra tibi pro eulogia misimus*. Et idem epist. 45. (al 3.) ad Alypium: *Panem unum sanctitati tua unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur*. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignatione sumendi. Eulogiae dicebantur & epulæ, quæ ab Episcopo vel aliis ecclesiæ præpositis diebus solemnibus offerebantur fidelibus; Gregor. Tur. lib. 8. hilt. cap. 2. *Surrexi gavisus, fateor, ad occursum ejus, & data oratione deprecor, ut in mansione meæ eulogias beati Martini dignaretur accipere*. Et idem lib. 10. cap. 15. *De convivis ait, loquitur de abbatissa monasterii virginum S. Crucis Pictaviensis, se nullam novam fecisse consuetudinem, nisi sicut actum est sub domina Radegunde, se Christianis fidelibus eulogias obtulisse*. Ne eulogiae ab invitis exigerentur, ne a frequentatione synodi avocarentur, vetuit Leo IV. epist. ad Episcopos Britannie, cap. 3. *De eulogiis ad sacra concilia deferendis nihil invenimus & majoribus terminatum: sed sicut unicuique presbytero placuerit*. Nam si constitutum fuerit illo in tempore benedictiones afferri, forsitan minus libenter ad synodos occurrit: *& magis venire obrectabunt*. Quæ, ut arbitror, non sunt rationabiliter querenda; nec ultro delata respuenda, *can. de eulogiis*, 18. dist. Solebant & archidiaconis eulogiae offerri in synodo, sed ultro oblatas accipi, nequaquam vero exigi posse præcepit Hincmarus Remensis, in capitulis archidiaconis & presbyteris datis, anno † 877. cap. 5. *Nolite quasi pro aliquo adjutorio ad quamcumque rem denarios apud presbyteros postuletis: neque quando ad synodum vel pro inquisitione ministerii sui, seu pro chrisma accipiendo venerint eulogias exigatis: sed si cui forte commodum fuerit pro sua voluntate, & commoditate aliquid gratis offerre, cum gratiarum actione accipite*. Etsi monasteria a lege

a lege dicecesana exempta sint , tamen aliquid eulogia nomine Episcopo ut offerant voluit Pelagius in can. Eleutherius , 18. qu. 2. Si vero nil tale constiterit , mediante te quid Episcopo ipsi nomine eulogia offerri debeat , inter ipsos monachos & presbyterum volumus definiri . Moris etiam fuit , ut parochi solemnioribus anni diebus ad episcopalem ecclesiam procederent , non sine oblatione , ut in festo pentecostes , & aliis ; synodus Caletensis habita anno Dom. 1080. apud Orderic. Vitalem , lib. 5. Presbyteri semel in anno circa pentecosten , cum processionibus suis ad matrem ecclesiam veniant , & de singulis domibus cera denaria , vel idem valens ad illuminandam ecclesiam altari offerant . Et Anselmus Leodiensis , de gestis Leodiens . Pontific. cap. ult. Cum nedium in episcopali cathedra , sed etiam in rusticana qualibet parochia illud jus sibi mater ecclesia defendat ; ut in majoribus solemnitatibus filiarum suarum frequentia visiterur , & honoretur ; quod si neglebatum fuerit , iudicio suorum synodalium in sua synodo vindicetur . Ex concil. Lateranensi habito sub Innocent. III. prater procriptionem , & alia jura ordinaria , Episcopus potest extra ordinem , ex iusta & necessaria causa , deposcere moderatum auxilium , quod vocant caritativum subsidium ; cap. conquerente , de offic. ordinari. cap. cum Apostolus , §. prohibemus , de censib. extravag. vas electionis , eod. tit. inter communes , clem. unic. de excess. prelat. Inde dictum , quod cum caritate petendum sit , non judicaria cum invectione , ut ait can. 14. concil. Cabillonensi. II. can. cavendum , 10. qu. 3. id est captis vadiis , seu pignoribus : quo pacto etiam ne presbyteri proculpa , seu delicto , ab Episcopis coercentur , vetat can. 18. ejusdem concilii : *Dictum est nobis , quod in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosis , & ab his , qui decimas non dant , vadios accipient , & a presbyteris pro quibusdam negligentiis , & inter se pecuniam dividant , quod pennus abolendum decrevimus . Non dispari formula oblativum aurum dicebatur , in codice Theodosiano , quod non canonis , vel indictionis , sed oblationis genere quodam a senatoribus exigebatur , & oblatio quae ineunte anno quasi ex voto Principi offerebatur ; l. un. C. de oblat. votor. lib. 12. uti & oblatæ dicuntur minuta æra , quae census nomine a colouis domino offeruntur , popularibus , oblies . Caritativum vero subsidium potest peti ab Episcopis ex gravi causa , puta urgentis æris alieni solvendi gratia , si aliunde solvi nequeat ex rebus ecclesiæ , vel pro sumptu itineris ad comitatum Principis , vel ad limina Apostolorum . Peregrationis tamen obtenu , ne domini a rusticis censum exactitent , prohibet synodus Cabillonensis II. can. 40. Sunt quidam potentum , qui acquirendi census gratia sub praetextu Romani , sive Turonici itineris multa acquirunt , multos pauperum opprimunt , & quod sola cupiditate faciunt , orationum , sive sanctorum locorum visitationis causa se facere videri affectant . Non amplius vero quam semel hoc subsidium peti potest ; quia est onus superindictitum & subsidiarium ; unde consuetudinem de secundis auxiliis sustulit Thomas Archiepiscopus Cantuariensis , acerrimus vindicta libertatis ecclesiasticae ; auctor ipse epist. 49. apud. Jo. Saresb. Domino vorvinus inter cetera , quod consuetudinem de secundis auxiliis , quam frater noster archidiaconus ecclesiæ imposuit , destrueremus , ab ea relaxantes , liberantes ecclesiæ , sub anathemate prohibuimus , ne ulterius ab aliquo exigantur .*

C A P. VIII.

Donationibus in monachos modus impositus. Ne ecclesiae, & decimae monachis dentur sine consensu Episcopi. Ne monachi ecclesias regant per se, sed per vicarium, statuta ei congrua portione. Redemptio altarium, ea damnata in concilio Claromontensi.

TO T censuum genera parochis & clericis imposuere Episcopi, ut ipsa non minum copia pene exhausta sit, & Episcopi in prætexendis honestis fornum suarum titulis laborarint. Eo ingenio institutum quoddam vœctigalis genus, quod redemptionem altarium, seu ecclesiarum vocarunt, cuius origo ea fuit. Virtutis gratia, dum disciplina viguit, ingentes a monachis opes partæ, tum ex fidelium donationibus, cum ex spoliis ecclesiarum. Quam multa vi suntur monasteria ab Episcopis ipsis condita de censu matricum ecclesiarum? Patribus displicuit insanum Episcoporum studium in monachos, & eis donandi modus impositus. Ne quis Episcopus, si forte monasterium ædificaret, amplius quam quinquagesimam rerum ecclesiae in dotem monasterii cavere valeat, constituit synodus Toletana IX. *can. bone rei, 12. qu. 2.* Ac ne Episcopo liceat monasterium exædificare in eversionem propriæ ecclesiae, *ἐπὶ καταλύσει τῆς ἡδίας ἐπισκοπῆς*, vetuit synodus Constantinopolitana, habita sub Adriano II. quæ dicta est I. & II. *can. 7.* Ita & laici ecclesiarum incubatores decimas & ecclesias, si quando a se abdicarent, libentius etiam monasteriis donabant, quam suæ matrici redderent: idcirco, ne decimas & ecclesias monachi a laicis suscipi rent sine consensu Episcoporum, edixit Urbanus II. *can. congregato, can. decimas 39. 16. qu. 7.* Idemque Pontifex legem dedit, ne monachi per se ecclesias regerent, sed per vicarium, cui congrua & idonea de redditibus ecclesiae portio dependeretur; *can. sane, 16. qu. 2. & apud Ivonem Carnotens. epist. 69.* Hujusmodi ecclesias monasteriis datas, altaria vocabant, denominatione sumpta a digniori & nobiliore parte: & Episcopi erat in his vicarium instituere, quem personam vocabant, quia personam ecclesiae sustinebat; Jo. Saresber. Policeratic. lib. 7. cap. 17. Utique O' insignis prudentiae, si quis tot quocumque modo con quirit altaria, ut quasi ritu memphitico quotidiana hostias novis possit altariis immolare: nolunt tamen sacerdotio dominari, aut servire altario, qui de altario vivunt, ne, ut populus arguit, dicam luxuriantur, sed personatus quosdam introduserunt, quorum jure ad alium onera, ad alium reseruntur emolumenta. Et idem epiti. I. Illos vero, a quibus monachi se prefatam quantitatatem recepisse dicebant, asserebat jam dictæ ecclesiae non fuisse personas, sed conductos sacerdotes. Unde & nonnullæ dignitates ecclesiasticae personatus dicuntur; *cap. ad aures, de rescript. cap. de multa, de præbend.* Verum inde foeda, & simoniæ labis non expers, consuetudo obrepit, ut Episcopi novi census occasionem nacti e jure institutionis, cedente, vel decadente vicario, non aliter alium instituerent, quam certo pretio numerato, quod redemptionem altarium vocabant; Ivo Carnotens. epist. 12. *Multa enim inordinata fieri video in domo Dei, que me torquent, maxime quod apud nos, qui altari non serviunt, de altari vivunt, a quo sacrificio cum eos absterrere velim monendo, increpando, excommunicando, altaria a me redimere volunt sub nomine persona, sicut a prædecessoribus meis ex prava consuetudine redemerunt.* Et hanc redemptionem altarium jam ante stilo notavit Gregor. VII. lib. 4. epist. 22. ad Hugonem Diensem Episcopum, & legatum sedis apostolicae in Gallia: *Illud vero commune malum pene totius terra, videlicet quod altaria venduntur.* Altarium redemptio dicebatur id genus census,

sus, quod Episcopo offerebatur pro vicarii institutione, quia hoc censu redime- Redemptio,
batur potestas ministrandi: eodem sensu redemptionem capitum & sectam, id est pro mercede,
penitentiam pro commeatu Christianae professionis inauditam dixit Tertullian. quod dicitur
de fuga in perfecut. cap. 12. Tanta cottidie arario augendo prospiciuntur reme- levitic. 25.
dia censum, vestigium, collationum, stipendiorum, nec unquam usque adhuc Et per omnem
ex Christianis tale aliquid prospectum est, sub aliquam redemptionem capitum & terram pos-
fecta redigendis. Ita verba, redimere, pro temere promissi poenam luere, di- sessionis ve-
xit Seneca 4. de benefic. 36. Si exiguum est: dabo, non quia dignus es, sed stramercedem
quia promisi. Nec tamquam munus dabo, sed verba redimam, & aurem mibi dabitis ter-
pervellam: damno castigabo promittendi temeritatem. Et Paulus, tempus redi- re: alii co-
mire, Ephes. 5. Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt, quod explanans dices habent,
Augustinus de verb. Apostol. sermon. 26. † Redimere, inquit, tempus, hoc est redemptionem
quando alius tibi infert litem, perde aliquid, ut Deo raves, non litibus, dabitis terre,
perde nummos, ut emas tibi quietem. Et redemptionis nomine, pro exactione quam lectio-
pecunia non semel usus est Rogerus Hovedenus, in Richardo I. Omnes enim nem agnoscit
ecclesias Angliae crux illa (loquitur de cruce, quam præferebat Willelmus Eli-Augustus quæst.
ensis Episcopus, & legatus pontificius in Anglia) redemit, id est ad redem- 91. & 92. in
ptionem coegerit. Et rursus: Interdum Richardus Rex Angliae peractis negotiis levitic. &
suis in Picardia pro voluntate sua, rediit in Andegaviam, & redemit omnes congruepti
baillivos suos, id est ad redemptionem coegerit. Hanc redemptionem altarium, Septuaginta,
simoniae damnavit Urbanus II. in concil. Arverniensi, ipsaque altaria monaste- 10. ap. 8. ms. 275.
riis confirmavit, si ea per 30. vel 40. annos possedissent; can. quæsumum, i. qu. se ms. 275.
3. cuius ecce verba: Quæsumum est de Episcopis, qui altaria monasteriorum data
frequenter redimi compellebant pecunia: quia quidam simoniæ pravitatis usus † Verba hæc
in Galliarum paribus jam diutius inolevit, ut ecclesia, vel decimæ, quæ vul- collecta sunt
gari vocabulo apud eos altaria nuncupantur, monasteriorum data, sapientis ab Epi- variis ex lo-
scopis sub palliata avaritia vendantur, mortuis nimis seu mutatis clericis, cis nun. 5.
quos personas vocant. Nos, auctore Deo, venalitatem omnem tam ex rebus, quam homili. 10. al.
ex ministeriis ecclesiasticis propellentes, hoc ulterius fieri auctoritate apostolica, serm. 111. in
prohibemus; sicut etiam prebendas omnes venundandas interdicimus. Porro qua- append.
cumque altaria, vel decimas ab annis triginta & supra sub hismodi redem-
ptione possedisse monasteria noscuntur, quiete deinceps, & sine molestia qualibet
eis possidenda firmamus. Hujus instituti locupletem testem habemus Goffridum
Vindocensem, qui intersuit concilio, lib. 3. epist. 12. ad Ulgerium Andega-
vensem Episcopum: sed quamprimum concilii sanctio ab Episcopis Gallicanis
defusa, vice redemptionis altarium, vicariis annuo censu indicto, sub nomine
redemptionis vicariorum, de quo Episcopos acerbe increpat Vindocensis, co-
dem loco: Annuntiastis, ut dicitur, presbyteris vestris, & personis ecclesie
vestre, quod dominus Papa Urbanus in Arverniensi concilio præcepérat, ut Epi-
scopi annum censum habeant a monachis pro redemptione altarium: bene novit
prudentia vestra non esse bonum, quod apostolica sinceritate disponitur, per con-
trarium prædicare: bone Domine, vos illi non adfueritis concilio, & ego intersui,
qui hujus rei cognosco veritatem: redemptionem ecclesiarum, quæ vulgari vocabu-
lo altaria nuncupantur, beatus vir ille simoniacam pravitatem vocavit, & apo-
stolica auctoritate damnavit. Illa tamen magica & simoniaca pecunia aliquando
in triginta, aliquando vero in quadraginta, aliquando etiam in sexaginta annis
solvebatur Episcopis: qui autem redemptionem altarium, quæ in pluribus annis
non nisi semel per vicarios fieri solebat, heresim vocavit, & condemnavit sub no-
mine anni census pro redemptione vicariorum sive altarium, annuam pecuniam
extorquere dedocuit, non præcepit: immo quæcumque abbates & monachi in ec-
clesiis sub redemptione vicariorum tenuerant, ut quiete deinceps, & sine cujus-
libet exactione pecunie possiderent, beatorum Apostolorum Petri & Pauli aucto-
ritate firmavit. Unde dubitandum non est, postrema illa verba, quæ leguntur

DISSERTATIONUM

in calce canonis quæsum : salvo utique Episcoporum censu annuo , quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt , esse adjecta commento Episcoporum , qui peccandi titulum & auctoritatem quaerant . Ne dubites , pravam hanc consuetudinem quæ inoleverat , ut ecclesiæ monasteriis datæ annua distractione prescriberentur , id est annuo censu redimerentur , adhuc exagitavit Alexander III. in concil. Turonensi : Nec prioratus , vel capellanie qualibet monachorum aut clericorum annua distractione vendantur ; cap. non satis , de simonia . Nec peculiariis fuit hæc labes Episcoporum : sed & malo exemplo archidiaconi & decani suam fecere , & a vicariis censum annum pro redemptione ministerii emunxerunt ; Jo. Saresber. epist. 69. Meminimus autem vos per Alanum de Wilva archidiaconis & decanis , officialibus Conventrensis ecclesia scripta nostra misisse , ad convellendam pestiferam radicem simoniæ pravitatis , que in episcopatu Cicestrensi de novo dicitur germinare : nam vicarii , ut in ecclesiis admittantur , singuli 12. denarios coguntur exsolvere , & hanc redemptiæ quodammodo sacrificandi licentia annuam ministris potius satanae , quam ecclesiæ solvere pensionem . Hoc autem amplius fieri sub anathemate prohibuimus , &c.

C A P. IX.

Vestigia pro introitu sacerdotii , ἐμφανιστικὸν . Cœna aditialis seu adjicialis , εὐθρονιστικὸν . Thronus sedes episcopalís .

VI x ulla pars fuit muneris episcopaloris , census & lucri expers . Jam olim a clericis Episcopo exsolvebantur consuetudines , quæ dicebantur , ἐμφανιστικὰ , quod ὑπὲρ τῆς ἐμφανίας pro insinuatione , seu admissione novi clericis præberentur , quæ in ecclesia Constantinopolitana tantum feruntur , in ceteris videntur ; nov. Justin. 56. & 123. cap. 16. In ecclesia Carnotensi non dispar fuit consuetudo , ut canonici pro ingressu aliquid æris persolverent decano & cantori , quam ægre tulit Ivo Carnotensis Episcopus : sed frustra eam convellere studuit , quod illi Romanæ consuetudinis exemplo se se tuerentur ; testis ipse , epist. 133. Si quæ autem adhuc sunt , quæ pro consuetudine antiqua publice exigant decanus & cantor , & alii ministri ab his qui canonici sunt , me contradicente & persequente , Romanæ ecclesiæ consuetudine se defendunt , in qua dicunt , cubicularios & ministros sacri palatii multa exigere a consecratis Episcopis , vel abbatibus , quæ oblationis , vel benedictionis nomine palliantur , cum nec calamus , nec charta gratis ibi , ut ajunt , habeatur . Solebat & apud Gentiles pecunia præstitari pro introitu sacerdotii ; Sueton. in Claudio cap. 9. *Sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere* . Solemne & epulum a canonis pro institutione dari solitum , pastus vel pastelli nomine , quod vetitum *can. nullus abbas , 1. qu. 2. can. si quis objicerit , can. ult. 1. qu. 3. cap. Jacobus , de simonia* . Solebant & pastus seu prandia pro ingressu religionis ex statuto , vel consuetudine exhiberi , quæ sublata ab Urbano IV. in extravag. sane , de simon. & hæc etiam a Pagauismo est quod repetamus : celeberrimi enim moris fuit , ut initio sacerdotii festiva cœna Pontificibus præberetur , aditialis dicta , quod in aditu & auspicio honoris pararetur ; Plinius lib. 10. cap. 20. *Pavonem cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortensius aditiali cœna sacerdotii* . Et idem lib. 29. cap. 4. *Genitæ + Manæ catulo res divina fit , & in cœnis Deum etiamnum ponitur catulina , aditrialibus quidem epulis celebrem suisfe , Plauti fabulæ indicio sunt* . Alii adjiciale forte quod habeatur quasi adjectio & accessio muneris ; Seneca epist. 95. Et trices tamen H. S. adjiciales cœna frugalissimis viris confiterant . Eadem res si gule detur turpis est : si ho-

nori

nori reprehensionem effugit . Non enim luxuria, sed impensa solemnis est . Quam sumptuosa essent initiales epulae Pontificum ex hoc loco intelligis : idem & ex ipsis Pontificum tabulis insinuat Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 9. Ante diem nonum kalendas septembres, quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, domus ornata fuit, triclinia lectis eburneis strata fuerunt, duobus tricliniis Pontifices cubuerunt. Ex consuetudine etiam Episcopi ipsi Patriarchae persolvebant ἐθρονισμὸν, ὑπερ ἐθρονισμῷ pro adeptione throni ; d. nov. 123. cap. 3. Nam sedes episcopalnis thronus vocatur ; Clemens Romanus lib. 2. const. cap. 57 καίδω δέ μέσος ὁ τῷ Επισκόπῳ θρόνος : in medio positus sit Episcopi thronus.

C A P. X.

Episcopalnis jurisdictio, ὡς ecclesie sub anno censu concedi solita . Idem in bailliviis ὡς preposituris regiis .

ATATIS vitio moribus in pejus labentibus mala etiam consuetudo inolevit, ut Episcopi vices suas, id est episcopalem jurisdictionem, decanis seu archipresbyteris sub anno censu mandarent: quod mercaturae genus, ut illicitum & simoniaicum sustulit Alexander III. repetita sanctione in Lateranenensi & Turonensi concil. cap. 1. & 2. ne pralat. vic. suas. Optima ratione, ea nimis, quod ecclesiastica jurisdictione, cum sit spiritualis, & in rebus spiritualibus ac inter personas spirituales versetur, non cadit in commercium, & anni census redemptionem ferre non potest. Ex eodem traduce subortum, ut Episcopi decanatus, & archidiaconatus, & alia jurisdictionis ecclesiasticae ministeria, ejusdemque proventus tamquam praediarios fructus ad firmam, id est sub certo & fixo reditu, locarent, quae districte vetuit, concil. Londinense habitum anno 1237. praeside Othono, Apostolicae Sedis Legato in Anglia, apud Matthæum Paris. in haec verba: *Quare statuendo districtius prohibemus, ne dignitates vel officia, puta decanatus vel archidiaconatus, sive proventus, ex ecclesiastice vel spiritualis jurisdictionis exercicio, sive ex pænitentia, vel altari, seu aliis sacramentis quibuslibet venientes, ad firmam de cetero nullatenus concedantur.* Unde haec labes in ecclesiam exilierit, si queraris, nempe e republica, ut pleraque alia vitia saevo contagio e republica in ecclesiam irrepescere. Eadem scilicet aetate bailliviæ & praepositurae forenses passim a Principibus sub anno censu redimi seu locari solebant; Rogerus Hovedenus in Richardo: *Interim Richardus Rex Anglie peractis negotiis suis in Pictavia, pro voluntate sua, rediit in Andegaviam, & redemit omnes baillivos suos, id est ad redemptionem coegit:* nec hanc foedam luem effugit Gallia, ut intelligitur ex legibus, quas dedit Ludovicus IX. anno 1256. post reditum ex transmarina expeditione, studiis conversis ad componendas res Galliae, quæ extant apud Willelmum de Nangis: *Jurabunt, quod etiam in venditionibus bailliviarum, reditum, vel aliarum rerum nostrarum, partem non habebunt.* Ejusdem facili proprium & vitium fuit, ut Episcopi ecclesias passim non in titulum idoneis personis conferrent, sed eas ad firmam darent sub anno censu: quod vetuit concil. Turonensi cap. quoniam, d. tit. ne pralat. vices suas. Eo res erupit, ut nedum ecclesiae sub anno censu locarentur, sed etiam amoto priore, alii plus licenti addicerentur; Continuator Bedæ lib. 3. cap. 25. *Regnat adhuc & in dies augetur hujuscem dederoris calamitas, ut & ville, & ecclesie pensionibus supponantur, & ne hoc quidem perpetua exactorum fide, sed quicumque plus obtulerint, statim pactis irriis prioribus, palmam habeant.* Aliando & callido consilio habenti unam ecclesiam in titulum, alia dabatur ad

DISSERTATIONUM

firmam perpetuam, alii ut titulari depacto modico censu annuo, ne vacationi locus fieret, ob incompatibilitatem duorum beneficiorum, si utrumque habereatur in titulum; Matthaeus Paris. ex Londinensi concilio modo laudato: *Alicubi audivimus contigisse, quod vacante pingui ecclesia, quam quidam optabat habere, nec tamen audebat eam recipere ut persona; ne aliis ipso jure beneficiis que obtinuit privaretur; collide procuravit, ut ecclesia illa sibi ad firmam perpetuo traderetur; ita quod modicum quid inde solveret alii nomine personatus, sibique totum reliquum retineret. Quo dante causam edicto statuimus, ut in tota vel in parte ad firmam alicui sub quocumque colore in beneficium conferatur, cassum & inane fore penitus decernentes, si contra fuerit attentatum.*

C A P. XI.

Ecclesie ab Episcopis concesse monasteriis & aliis locis piis sub annuo censu.

Ecclesiis novus census imponi non potest, vel antiquus augeri. Matrici ecclesie census debetur a filialibus ecclesiis: honor pro censu, vel pro feudo. Prioratus regulares praestant censem majori monasterio.

ECCLESIAE solent & ab Episcopis concedi monasteriis & aliis locis piis sub certo anno censu; nec ex eo contrahitur simonia, quia is census non compendii causa imponitur, sed in signum subjectionis; *cap. constitutus, cap. cum venerabilis, de religios. domib. cap. pastoralis, de donat.* Verum constituto semel censu, novus non potest imponi, vel antiquus augeri; ex concil. Lateranensi, *cap. prohibemus, de censib. cap. præterea 9. de transact. cap. pastoralis, de his quæ fiunt a pralat.* *sine consensu capitul. cap. tua nos 11. de jurejurand.* & apud Innocent. III. lib. 2. epist. 105. Et rector ecclesie non potest ecclesiam suam constituere censualem, sine consensu dioecesani Episcopi; *cap. præterea, cap. cum clericis, de censib.* quia servitutem ecclesie imponere non potest, qui nudum ministerium & nudam rerum ecclesie procreationem habet; *can. si privatum, 12. qu. t. 1.* Novellæ etiam ecclesie in sinu seu fibribus matricis ecclesie ex causa adificari possunt, ita ut competens in ea honor, pro facultate loci, matrici servetur; *cap. ad audientiam 3. de eccles. adificand.* id est ut modicus census super ea reservetur matrici, in argumentum subjectionis, ut recte interpretatur *glossa hic:* non incongrue honor pro censu & pensione accipitur, quod non modo utilēm præstationem, sed etiam honorem & obsequium contineat. Unde & passim feendum honor vocatur; Robertus Montensis in chronic. *Caput autem sui honoris, scilicet Ambasiam tenebat de Rege Henrico.* Et Gofridus Vindocinensis lib. 5. epist. 27. Deus, qui permisit vos honorem Credonensem habere. Et latiori significatione honor, pro eleemosyna, vel pro munere, aut stipendio canonico; Hieronymus ad t. Age-ruchiam: *Honor autem in præsentiarum, vel pro eleemosyna vel pro munere accipitur, ut est illud: presbyteri duplice honore digni habeantur:* quod sumptum est ex priori epistola Pauli ad Timotheum. Nec novum est, filiales ecclesiæ matrici, e cuius sinu delibatae, censum præstare: ita Theodoricus Monasteriensis Episcopus in Germania, ecclesiam S. Pauli exadficavit, & novem ecclesiæ adjecit, ea lege, ut matrici censum solverent; de quo Albertus Krantzius lib. 8. metropol. cap. 5. *Fundavit ecclesiam S. Pauli, deditque fratribus novem ecclesiæ, deinceps ab ipso conserendas; sed quæ censum solverent matrici & capitulo.* Et Adeloldus Turonensis Episcopus oratorium posuit in villa ecclesiæ regio beneficio datae, in Remensi diœcesi, non sine assensu Hincmari Remensis Episcopi, ea conditione, auctor est Flodoardus, lib. 3. Remens. hist. cap.

21. *ut antiqua villa ipsius ecclesia, vel presbyter ejusdem, nullum privilegii sui propter hoc detrimentum patiatur.* Nec modo, qui matrici servandus est honor, pertinet ad censum pecuniarium, sed etiam alia jura honoraria comprehendit, qualia sunt jus præsentationis, ut constat ex ipso *capit. ad audientiam*, & honor processionis, & litanie, qui matrici debetur in argumentum subjectionis, *cap. auditio, de prescript. cap. cum inter, de sentent.* Et re judicat. Anselmus Leodiensis de gestis Pontif. Leodiens. cap. ult. *Cum nedum in episcopali cathedra, sed etiam in rusticana qualibet parochia illud jus sibi mater ecclesia defendat, ut in majoribus solemnitatibus filiarum suarum frequentia visetur* Et honoretur: quod si neglectum fuerit judicio suorum synodalium in sua synodo vindicetur. Eodem jure prioratus regulares, quos cellas seu obedientias vocant, monasterio ex quo pendent annum censum praetant in signum subjectionis, ut Cluniacense monasterium, quod e cella Gigniacensis surrexit in caput ordinis, a Bernone abbe Gigniacensi fundatum ea lege, ut Gigniacensi monasterio censem annum decem & duorum denariorum persolveret; Sigebertus in chronic. ad ann. 912. *Berno abbas moriturus, Odonem olim musicum constituit abbatem Cluniacensis coenobii, ea conditione, ut ecclesia Cluniacensis solveret annuatim ecclesia Gigniacensi censem duodecim denariorum.* Prioratus etiam abbatii debent metatum & sumptum: hoc jure Goffridus Vindocinensis abbas mandat priori Credonensi uni e suis, ut Andegaviam proficisci pro rebus ecclesie tuendis expensam paret, lib. 4. epist. 36. *Hoc vobis curavi predicere, quos ad expensas faciendas paratos desiderio desidero invenire.* Et ita in hunc diem prioratus Cluniacensem & Cisterciensium censem annum exsolvent principi monasterio in signum subjectionis; de quo Chopin. 2. de sacr. polit. tit. 8. Et 2. monastic. tit. 1.

C A P. XII.

Inquisitiones regie. Inquisitio, exactionis genus. Regium quid sit.

EPISCOPI in Hispania, præter tertiam decimaram a vicariis ecclesiis, quidam exigere solebant pro regiis inquisitionibus, donec id vetitum est concil. Tolet. XVI. can. 4. can. unio, 10. qu. 3. Quæ esset ratio hujusce exactionis, quæ regiarum inquisitionum nomine jactatur, quærebam olim cum legerem Cadurci pro cathedra vacante, interpretando titulum de censibus: ac primum tentavi, an id esset stipendi genus, quod ab Episcopis excogitatum esset, pro sumptu inquisitionum, seu cognitionum causarum, quæ quandoque eis a Principe extra ordinem demandabantur: aderat conjecturæ adminiculum, quod id moris apud Hispanos fuisse constabat, ut Episcopi mandatas a Principe de reis majestatis cognitiones non detrectarent; ex concil. Toletan. IV. can. 30. *Sæpe Principes contra quoslibet majestatis obnoxios sacerdotibus negotia sua committunt, Et can. sæpe, 23. qu. 8. nec id peculiare Hispanis, sed & apud Siculos idem usu notum observabam, ex cap. in archiepiscopatu, de raptoribus:* quæ cum sine sumptu expediri non possent, facile eveniebat, ut Episcopi a clericis subsidium peterent regiarum inquisitionum nomine: sed re agitata alter visum est, non aliud scilicet fuisse istud stipendi genus, quam indictionem fisci, quæ Episcopis imponebatur, cuius collatio ab Episcopis rejiciebatur in clerum: nec enim inauditum inquisitionis nomen pro exactione publica, ut in decreto excommunicationis promulgato a Gregorio IX. contra Fridericum II. apud Matthæum Paris. in Henrico III. & Albert. Krantzum lib. 7. metropol. cap. 52. *Item excommunicamus Et anathematizamus eundem pro eo,*

quod multæ ecclesiæ cathedrales, & alie ecclesiæ & monasteria de regno per integrum inquisitionem fuerunt sere bonis omnibus spoliata. Et inquirere proprium est verbum quæsturæ publicæ pecuniae; Pomponius in l. 2. §. 22. de origin. juris: *Questores dicti ab eo, quod inquirenda & conservanda pecunia causa creati erant: unde idem verbum pertinet ad exactionem jurium episcopaliū;* Ratpertus de casib. monaster. S. Galli cap. 1. apud Goldastum: *Post hæc vero Sidonius Constantiensis præsul, instigantibus præfatis Comitibus, caput inquirere monasterium nostrum, & in potestatem episcopatus redigere.* Et si modus colligendi inquisitiones regias spectetur, in Gallia pariter quæ ab ecclesiis Regi erogabantur pecuniae, non aliter quam per ipsos Episcopos legebantur, & eorum opera fisco inferebantur, vel apud dominicos missos deponebantur; Carolus Calvus in capitulis, tit. 42. ubi de conjecto, seu contributione pro Normaniis constituta: *De omnibus vero ecclesiis unusquisque Episcopus, vel abba de sua solummodo potestate accipiant de presbyteris a quocumque plurimum solidos V. & de unoquoque juxta quod possibile fuerit, ita ut a quo plurimum V. solidos, a quo minimum quatuor denarios.* Et continuator Aimoin. lib. 5. cap. 35. ubi de collatione pecuniae ab ecclesiis facta, pro sumptu itineris Caroli simplificis Romam evocati a sum. Pontifice: *Et unusquisque Episcopus de presbyteris sue parochie, secundum quod cuique possibile erat, a quo plurimum quinque solidos, a quo minimum quatuor denarios Episcopi de singulis presbyteris acciperent, & nuntiis dominicis redderent.* Et alio loco regium, dicitur functionis seu pensitationis genus, quod advocati ecclesiistarum, tamquam a propriis rusticis, ab ecclesiis corodebant; cap. præterea 23. de jure patronat. forte quod id exigeretur ab ipsis advocatis ecclesiistarum in rem fisci, vel saltem exactioni præferretur nomen Regis, levandæ invidiæ causa. Hoc autem Toletano canone non sublatum est onus regiarum inquisitionum, sed parochis remissum & omnino rejectum in Episcopos, ut patet ex oratione Egicæ Regis, concilio præfixa, in hæc verba: *Nam & hoc honorificentia vestra promulgare curabit, ut nemo Episcoporum pro regiis inquisitionibus exhibendis, parochialium ecclesiistarum jura contingat, nec quascunque exinde inquisitiones aut evictiones exigere audeat: sed de prediis suarum sedium regio culmini solita perquisitionum obsequia deferrat, nihilque de rebus earamdem parochialium ecclesiistarum causa stipendiis cuiuspiam dare præsumat.*

C A P. XIII.

Census a Gothis impositus Romano Pontifici recepta Italia, retentus ab Imperatorib. Remissus Agathoni Papæ a Constantino Pogonato. Missilia a Rom. Pontificibus initio pontificatus jactata in vulgus.

ECCLESIA Romana mater ecclesiistarum, domina gentium, et si pretioso Christi sanguine redempta, Barbarorum fæse censualem & servam esse ingemuit. Regibus Gothis Arianiis Italæ incubantibus ipsi Romani Pontifices electionis confirmationem a Principe, et si ἐπερδόξω, petere compulsi sunt, eamque magna vi pecuniae redimere; Cassiodor. lib. 8. epist. 15. Italia a Gothis recepta ecclesia Romana libertatis damnum non eluxit, & Justinianus ipse exactis Barbaris, barbarico jure usus est, & jus confirmandi electos Pontifices, eoque nomine pecuniam exigendi semel a Gothis constitutum asseruit. Hanc consuetudinem subiit ipse Gregorius I. a Mauritio Imperatore, de quo non tacuit in psalmum 3. poenitentiale: *Hec est, inquam, heresis, quæ ipsa nascentis ecclesiæ rudimenta tentavit, & ante alias hereses prima apparuit, cujus erro-*

erioris vesania, licet ex tunc damnata fuerit, postea tamen in ecclesia germine pestifero pullulavit: nostris vero maxime temporibus malitia sua virus exercuit, & totius ecclesiae pacem schismatica infestatione turbavit: concitavit enim adversus ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem: nulla enim ratio finit, ut inter Reges habeatur qui destruit potius quam regat imperium, & quoscumque habere potest perversitatis sua socios, eos a consortio Christi efficit alienos, qui turpissimi lucri cupiditate illectus sponsam Christi captivam cupit abducere, & passionis Dominicae sacramentum ausu temerario contendit evacuare: ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc iste, potestatis regiae jura transcendens, facere conatur ancillam: quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscer, eique religiosorum Principum exemplo devotionis obsequium exhibere, nec contra Deum factum extendere dominationis, a quo sui dominium accepit potestatis. In tantum sue temeritatem extendit vesania, ut caput omnium ecclesiarum Romanam ecclesiam sibi vindicet, & in domina gentium terrena jus potestatis usurpet. Nihilo æquioribus conditionibus pontificatum suscepere eum secuti Pontifices, donec, postulante Agathone, Constantinus Pogonatus penititationem, quæ pro confirmatione electi exigebatur, remisit, salvo jure confirmationis; Anastasius in Agathone: *Hic suscepit divalem iussionem secundum suam postulationem, ut suggestus, per quam relevata est quantitas, quæ solita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda: sic tamen, ut si contigerit post ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, nisi prius decretum generale introducatur in regiam urbem secundum antiquam consuetudinem, & cum ejus scientia & iussione debeat ordinatio provenire.* Quæ ad verbum transtulit Gratianus in *can. Agatho*, 63. dist. Hoc onere solati Romani Pontifices, ultro ipsi pontificatus auspicia, jaætatis in plebem missilibus in hunc diem celebrarunt; de quo censorio stilo Bernardus lib. 4. de considerat. ad Eugen. Papam: *Quale est, quod de spoliis ecclesiarum emuntur, qui dicunt tibi, euge, euge: pauperum vita in plateis diritum seminatur, argentum micat in luto, accurritur undique, tollit illud non pauperior, sed fortior, aut qui forte citus procururit; a te tamen mos, vel potius mors ista non cœpit, in te utiuam definat.*

C A P. XIV.

Patrono seu fundatori ecclesia præstatur annuus census ex fundatione, vel consuetudine: eidem debetur vita subsidium si casu lapsus sit in egestatem. Advocato ecclesiæ pariter debetur annuus census ex fundatione, vel consuetudine.

JURE primævo patronus seu fundator ecclesiæ nihil juris habuit præter protectionis aditum, qui Christianis omniibus in commune debetur; *can. pie menis, can. Frigentius, 16. qu. 7.* quod ita intelligendum, ut quod ceteris in commune, id est in turba, patet, fundatoribus detur cum aliqua dignitate & honoris prærogativa, ut olim a nobis observatum in libro de Ducibus & Comitibus. Postea jus presentandi clericos patronis datum, quod primum introductum ex novella Justiniani 57. cap. 2. & 123. cap. 18. Sed serius comprobatum a Pontificibus, videlicet non ante concil. Toletan. † IX. *can. 2. can. decernimus, 16. qu. 7.* Iisdem fere initis invaluit usus, ut patrōi ferrent annum censum, vel partem oblationum, quæ solemnioribus diebus offerrentur, quod e consuetudine in jus transiit, si lege fundationis id actum esset, ex constitutio Pelagii, *can. Eleutherius, 18. qu. 2.* & si census modum non excede-

Tom. IX.

O

ret, ex concil. Bracar. IL can. 6. can. si quis basilicam, de consecr. diff. 1. Unde hoc jure patroni ecclesiarum nihil possunt exigere, præter antiquos & moderatos redditus a diœcesano Episcopo ab initio constitutos; ita ut si quid aliud exegerint excommunicationis vinculo obligentur; cap. præterea 23. de jure patronat. cap. cum Bertholdus, de sentent. Et re judicat. Hac ratione novas consuetudines, seu penititations, quæ a conditoribus monasterii ab initio minime pactæ erant, exigi quiritur Goffrid. Vindocinensis abbas, lib. 5. epist. 20. ad Gvillelmum Ducem Aquitaniae: Hanc ad præsens remunerationem quero, ut consuetudines seu exactiones, quas terris nostris præpositi vestri violenter impreserunt, quas tamen terras religiosi Principes predeceßores vestri & monasterii nostri fundatores absque consuetudine, vel qualibet exactione donaverunt, Deo & loco nostro relinquatis &c. Si tamen patronus casu in egestatem lapsus sit, almoniam, & vita subSIDium ab ecclesia petere non prohibetur; can. contra, can. quicumque, 16. qu. 7. Et cap. nobis, de jur. patronat. Hoc nomine Philippus Augustus, ut patronus & fundator ecclesiarum Galliarum, fisco belli sumptibus exhausto, subSIDium pecuniarium a clero Remensi expetiit, renuente clero, hoc colore, quod obsequium precum, non censum deberet; de quo Gvilelmus Brito lib. 1. Philippid.

*Tempore cujusdam guerræ Rex prodigus æris,
Cum res exigeret numerare stipendia multis,
Clerum Remensem petiit, scriptaque rogavit,
Ut sibi subSIDium fieret, quo gravior illi
Ad tantos vellet sumptus impendere gratis:
Ut solet ecclesia patronos sepe juvare.
Qui pro Rege suo, Regi suffragia summo
Fundere cum precibus, ajunt, se jure teneri,
Non solidos dare, vel censem, ne postea forte
Ecclesiæ pariant ex consuetudine damnum.*

Quandoque patronus lege fundationis alimenta præstanda sibi & suis stipulari solet, ut Garsias Ferdinandi, secundus Comes Castellæ, monasterium Caveæ Rubeæ construxit, luculentisque prædiis dotavit, quæ Infantaticum appellari voluit; ea lege, ut si qua puella de genere suo non nuberet, de bonis monasterii curaretur; auctor est Roderichus Toletan. lib. 5. cap. 2. Exemplo patronorum solebat & advocatis seu defensoribus ecclesiarum census vel pensio annuatim dari de rebus ecclesiæ, pro advocatione, seu tuitione ecclesiæ. Ludovico Pio duos equos, & duo scuta cum lanceis advocatione nomine in singulos annos condidit monasterium sancti Galli; Ratpertus de casibus monaster. S. Galli cap. 8. apud Goldastum: Præterea Rex piissimus Ludovicus in eadem charta conscribi jussit regia dona sibi meti ipsi, secundum consuetudinem aliorum monasteriorum securitate præditorum, quotannis ventura, id est duos caballos, & duo scuta cum lanceis. Urspergeni ecclesiæ de unoquoque mansu, seu prædio rustico, maltare (id est mensuræ genus) avènæ annuatim pensitandum indixit Fridericus I. pro advocatione, & defensione ecclesiæ; abbas Urspergenensis in Friderico I. Cumque talis prælatus coram inclita recordationis Imperatore Friderico comparuisset, ipse cum tota curia sua sprevit eundem, odioque sui nobili viro Degenhardo de Hedinstein procuratori suo per omnia regalia prædia Siveiæ injunxit, quatenus personaliter accederet ad ecclesiam Urspergensem, & de voluntate fratrum in prædiis ipsorum statueret, extra abbatiam & grangias statutis apponeret annum, quod sibi pro advocatione & defensione solveretur; ut videlicet quilibet mansus rusticorum prædiorum solveret maltare unum avenæ, ut officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam, & ipsa ecclesia sine præjudicio omnis gravaminis imperiale habaret defensionem. Advocato Hirsauiensis monasterii ab Henrico IV. Imperatore pro advocatione monasterii, & ju-

ris dicendi onere concessus tertius bannus, id est tertia multarum, quæ indicentur; Trithemius in chronic. Hirsaug. ex tabulis dicti Henrici: *Hic denique abbatे petente a Rege accipiat bannum legitimum, & ter in anno, si necesse fuerit, aut in ipsam cellam, aut ubi cunque, vel quando abbati placuerit invitatus ab illo veniat, & ibi placitum iussum pro causis & necessitatibus monasterii rite peragat: nullum autem servitium aliud jus, aut beneficium sibi pro hoc concedi recognoscat, nisi tertium bannum & consuetudinariam justitiam.* Ita & advocato Spanheimensis coenobii pro advocatione statuta sunt duodecim maldra annua avenæ, & pulli totidem; Idem Trithemius in chronic. Spanheimens. Denique ad petitionem prefati Comitis Joannis Willichō abbas predilectum filium ejus advocatum suum in villa monasterii, que Anuen dicitur, constituit, cui 12. maldra avenæ & totidem pullos ab incolis ejusdem villa danda singulis annis pro feudo assignavit. Et hæc ita se habent censu ab initio constituto: advocati enim ecclesiastarum patronis æquantur, & quicquam exigere vetantur præter antiquos & moderatos redditus ab initio constitutos; *d. cap. præterea, & cap. generali, de elect. in 6.*

C A P. XV.

Census ex voto a Ranimiro Rege Hispaniarum constitutus Jacobo Apostolo & ecclesia Compostellana. Par census a Carolo Magno constitutus Jacobo apud Compostellam, & Dionysio in Gallia. Primitæ seminis & aliae species ex voto persolutæ ecclesiæ.

NO VIMUS & census a laicis ecclesiæ ultro constitutos ex voto. Ranimirus Rex Hispaniarum ingenti de Saracenis victoria parta, non sine præsenti ope Jacobi Apostoli in somnis visi, adhortantis, ut prælium committeret, securus de belli eventu, tum in ipso prælio in equo albo dimicantis, ex voto Hispaniam vectigalem fecit Jacobo, & ecclesiæ Compostellanae, indicto censu annuo tritici & vini in singula juga boum, & partis prædæ, quæ ferretur a Saracenis: quem censum vota nuncuparunt, quod ex voto pro salute reipublicæ facto conferretur; Lucas Tudensis lib. 4. Rex autem Ramirus cum Episcopis & abbatibus statuerunt tunc annuatim perpetuo dare tum in terra adquisita, quam adquirenda, quam Deus sub nomine beatæ Jacobi dignaretur de Saracenorum manibus liberare, de uxquoque jugo boum singulas mensuras, ad modum primitiarum, & de vino similiter, clericis in ecclesia beatæ Jacobi Apostoli Deo servientibus. Concesserunt etiam similiter in perpetuum, quod Christiani milites in singulis expeditionibus, de eo quod a Saracenis adquisierint, ad mensuram portionis unius militis beato Jacobo conferre. Hunc censum ecclesiæ Compostellanae confirmavit Paschalis II. bullatis litteris, quas se vidisse refert Jo. Vasæus, in chronic. ad ann. 825. eundem confirmavit Innocent. III. lib. 2. epist. 139. quæ tota est de privilegiis ecclesiæ Compostellanae: *Illum etiam censem, qui vota dicitur, quem Hispanorum Catholicorum Reges ex singulis boum paribus, a flumine Pisorga usque ad mare occidentale, & per totam Lusitaniam provinciam, atque etiam in Toleto, & trans ferram annuatim persolvendum pro salute totius terræ liberaliter statuerunt, eidem ecclesiæ confirmamus, & omnimodo interdicimus, ut nulli fas umquam sit, eum ipsi ecclesiæ qualibet occasione subtrahere.* Hoc de censu variae questiones moræ, & apud ipsum Innocent. III. prior extitit ad quem judicem pertineret cognitio caularum hujusc census. Rustici Legionenses ea de re conventi apud Regem respondere renuebant. Consultus Pontifex, rem regiæ cogitationis esse respondit lib. 3. epist. 136. ad Pe-

trum Compostellanum Archiepiscopum: *Innotuit squidem nobis, quod quidam laici rustici de regno illustrissimi Regis Legionensis super votis beato Jacobo persolvendis nolunt in praesentia ipsius Regis, qui ordinarius judex eorum existit, quando conveniuntur aliquatenus respondere.* Unde petitioni tuae gratum praestando assensum, ad exemplar felicis recordationis Celestini Pape predecessoris nostri, fraternitati tuae presensi pagina indulgemus, ut tibi liceat rusticos ipsos tamquam votorum debitores sub examine praediti Regis, quandoquidem tibi alias eorumdem votorum solutio denegatur, super eisdem votis remoto cuiuslibet applicationis vel contradictionis obstaculo convenire. Recte causam hujusc censu ad forum regium pertinere responsum: quia erat res pecuniaria & temporalis, qua praestabatur a laicis regiae jurisdictioni subjectis, & in solutione & exactione census versabatur causa possessionis, qua ad Regem pertinet, non ad ecclesiam; cap. causam qua 7. qui filii sint legitim. Emergit & alia quæstio eodem de censu: nempe religiosi militares, & alii, hujusc censu onus praestare recusabant: sed re cognita Pontifex edixit eod. lib. 2. epist. 138. ut ecclesiæ Compostellanae debitum censem ex ase persolverent. Suborta est & tertia quæstio, qua mensura census iste solvendus esset. Archiepiscopus Compostellanus hunc censem, ad communem regionis mensuram solvendum esse contendebat: quod iuvari potest ratione juris civilis, ex qua si queratur, qua mensura res venierit, in dubio sequenda est communis mensura regionis; l. Imperatores, ff. de contrah. empt. Re disceptata Pontifex definit, si ad unam eandemque mensuram census persolutus esset, ad eandem in posterum solvi debere: quod si variis mensuris, ad minorem solvendum esse, quod cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sint a viris ecclesiasticis exigenda: & haec est sententia cap. ex parte, de censib. Hunc censem sua aetate solvi solitum, testis est Rodericus Toletanus scriptor horum temporum lib. 4. cap. 13. Tunc etiam vota & donaria beato Jacobo persolverunt, & in aliquibus locis non ex tristitia, aut ex necessitate, sed devotione voluntate adhuc solvunt. Quinimmo & censis iste duravit usque ad postrema tempora: nonnullis locis adhuc solvi, & ipsius Ranimiri litteras de ea re extare, & singulis annis in ecclesiis metropoli Compostellanae subjectis recitari, scripsit centum ante annos Joannes Vafæus, loco modo laudato. Praæclara haec Hispanicae in D. Jacobum pietatis monumenta, quæ lubens, & sine labore profero: sed & nostra non desunt. Ex voto Carolus M. ob res feliciter in Hispania gestas adversum Saracenos, annum quatuor nummorum censem Jacobo, & Compostellanae ecclesiæ viriū solvendum imperavit; Turpinus de gestis Caroli M. cap. 19. *Et subjugavit Rex eidem ecclesia totam terram Hispamicam & Galicianam, deditque ei in dote, præcipiens, ut unusquisque possessor domus totius Hispanie & Galicie, quatuor nummos annuatim ex debito daret, & ab omni servitute, Rege præcipiente, liberi essent.* Fertur & idem Carolus M. parem censem ex voto constituisse Dionysio, & ejus basilicæ, & servos qui ultra hunc censem erogarent liberitate donalisse, ita ut hoc pacto manumissi, Franci Dionysii vocarentur: de quo idem Turpinus cap. 31. & præter eum Lupoldus Bambergensis, de zelo veter. Princip. Germanor. cap. 11. Ex voto etiam primitias seminis D. Genulfo annuatim solvisse memorantur populares agri Sigagalomensis in Nivernensi diocepsi; testis vetustissimus auctor vit. S. Genulfi, lib. 2. cap. 20. Ibi vero quantam gratiam suam Deus meritis hujus beati præfulis Genulfi terre illius incolis præfliterit gratum memorare videtur: cultores siquidem agrorum circumiacentium votivum sibi fecerunt usum, ut sementis tempore portionem seminis, quantum sibi videretur, ad ecclesiam ipsam quisque deferret, ac sancto confessori ad usus sacerdotis, qui divinam ibidem mysteria celebraret, devotus offerret, ut ejus meritis eorum segetes, vel a fulgure & tempestibus, sive adversis aeris corruptiobibus illæsa servarentur. Pari religione primitias seminis ab Anglis ecclesiæ persolu-

solutæ leguntur; Ingulphus, in chronic. Croyland. Et in festivitate sancti Martini primitiæ seminum ad ecclesiam, sub cuius parochia quisque dedit, quæ Anglice Kirkset nominantur. Ex voto quoque Terracineſes, ſuauo Joannis Epifcopi ſui, cefum annuum sex milium anguillarum Caſſinenſi cenobio promiſere; auctor eſt Leo Ostiensis, lib. 2. chron. Caſſinenſ. cap. 13. Et haec de piis ex voto cefib⁹. Ego ne omnino immunis & aſymboloſus abeam, hunc ju- niorum ſtudiorum cefum pietati dico.

C A P. XVI.

Census a Christianis praſitus pro libertate Chriſtiani nominis. Fiscus Judaicus. Vectigal fœneratorum.

SÆVIS temporibus ſub cenuſu fuit & Christianæ religionis professo: fortiores & meliores Christiani profitendi libertatem non alio pretio, quam periculo vitæ, & ſpe martyrii redemerunt: nec ab Imperatoribus excogitatum quodpiam vectigal pro remiſſione perſecutionis: ſed id, proh pudor! ab ignavis & imbellibus Christianis ultro oblatum ſecuritatis parandæ cauſa, neve a beneficiariis Principis & curioſis inquirerentur; Tertullian. de fuga in perſecut. cap. 12. Tanta eotidie erario augendo proſpiciantur remedia cenuſum, vectigalum, collationum, ſi pendiorum, nec umquam usque adhuc ex Christianis tale aliquid proſpectum eſt, ſub aliquam redēptionem capit⁹, & ſecte redigendis, cum tante multitudinis nemini ignote fructus ingens meti poſſet. Et paulo inferius. Maſſaliter tote ecclesiæ tribunum ſibi irrogaverunt, neſcio dolendum, an erubescendum ſit, cum in matricibus benefiſiariorum, & curioſorum, inter tabernarios & lanios & fures balnearum, & aleones, & letones, Christiani quoque vectigales continentur? Hanc epifcopatui formam Apostoli prouidentius condiderunt, ut regno ſuo ſecuri frui poſſint ſub obtentu procurandi. Perſecutionis clades fuit ingens lapsorum numerus, quorum alii ſacrificati, qui idolis ſacrificabant, alii libellatici dieti, qui a Chriſti cultu non recederent, ſed a magistratu libellum ſecuritatis acciperent, pretio numerato; Cyprianus epift. 52. (al. 55.) ad Antonianum: Nec tu exiftimes, frater cariſſime, libellaticos cum ſacrificatis aquari oportere; quando inter ipſos etiam qui ſacrificaverint & conditio & cauſa diversa fit... Cum ergo inter ipſos, qui ſacrificarent, multa ſit diversitas, qua inclemētia eſſet, & quam acerba duritia libellaticos cum iis qui ſacrificarent jungere? quando is cui libellus acceptus eſt, dicat: ego prius legeram, & Epifcopto tractante cognoveram, non ſacrificandum idolis, nec ſimulacula ſer- vum Dei adorare debere; & idecirco ne hoc facerem, quod non licebat (cun- occatio libelli fuisset oblata, quem nec ipſum acciperem, niſi oſtenſa fuiffet oc- caſio) ad magistratum vel veni, vel alio eunte mandavi; Christianum me eſſe, ſacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non poſſe, dare me ob hoc premium, ne quod non licet faciam. Eisdem temporibus & Judæi per uni- verſas provincias orbis Romani ſparſi, Judaicæ religionis colendæ libertate uſi ſunt, non ſine cenuſ & collatione; Tertullian. apologetic. cap. 18. Sed & Judæi palam leſitant, vectigalis libertas vulgo aditur, ſabbatis omnibus. Eo nomine Judæi a Tito juiſi ſunt binas drachmas quotannis penitare viri timi Johvi Capitolino; Xiphilinus in Vefpasio: οὐτὶς ἀπὸ ἵνειρ διδαχμοὺς ἐπέχει, τὰς μὲν πάτραις αὐτῶν ἔστι περιστάντες τῷ Καπιτωλῷ Δῖ. Ab eo juiſi ſunt didachnum pendere Jovi Capitolino, ii qui patrias eorum leges tuerentur. Eo ſpecta- vit Martialis lib. 7. epigr. 54.

*Sed que de Solymis venit perustis
Damnatam modo mentulam tribuitis.*

Id tributi fiscum Judaicum vocat Sueton. in Domitian. cap. 12. *Præter ce-
teros Judaicus fiscus acerbissime actus est.* Post Constantimum æque & Judæi
anniversarium canonem fisco persolverunt auri coronarii nomine; *i. Judeorum,*
C. de Judais. Exin discisso in varias ditiones Imperio, Judæi in his degentes
patriæ religionis licentiam pecunia redimere coacti; Petrus Blesensis epist. 91.
ad Radulfum Lexoviens. Episcopum: *Sane quod domino Regi donas sicut ceteri
scenaratores, aut Judæi, quoddam tributariz functionis onus est, & imago qua-
dam Judaicæ servitutis.* Ne vero Judæi ad hujusmodi vestigal præstandum vin-
culis compelli possent, constituit Gregor. IX. Matthæus Paris. ad ann. 1235.
*Eodem anno Judæi privilegium impetrarunt a Pontifice Romano, ne a Regibus,
aut Principibus pro exactione pecunia turpiter tractarentur, vel in carcere trude-
rentur.* Nec tributum a Judæis exactum ob compendium fisci, sed ut vexatio-
nis sensu daretur intellectus. Eodem animo rusticos paganos in Sardinia Insula
superstites, ut ad sanam frugem revocarentur, vestigalium mole quasiandos
scribit Gregorius I. lib. 3. epist. 26. ad Januarium Calaritanum Episcopum:
*Jam vero si rusticus tanta perfidia & obstinationis fuerit inventus, ut ad Deum
minime venire consentiat, tanto penitus onere gravandus est, ut ipsa exactio-
nus pœna compellatur ad rectitudinem festinare, can. jam vero, 23. qu. 6.* Eo-
dem animo institutum vestigal lenonum & meretricum; de quo Tertull. loco
*supra laudato, & alii: & vestigal scenaratorum, de quo Augustin. in psalm.
54. (num. 14.) Fœnus & professionem habet, fœnus etiam ars vocatur; cor-
pus dicitur, corpus quasi necessarium civitati, & de professione sua vestigal
impedit. Ea est natura hominum, sunt quidam, qui ad rectum cogendi vi &
tormentis; Seneca epist. 52. *Præter hæc adhuc invenies aliud genus hominum,
ne ipsum quidem fastidiendum, eorum qui cogi ad rectum compellique possunt:
quibus non duce tantum opus sit, sed adjutore, &, ut ita dicam, coactore.* Et
hæc de censibus observatu digniora delibas sufficiat.*

JESU CHRISTO

DISSERTATIONUM
JURIS CANONICI

LIBER V. ET VI.

DE PAROCHIS, DEQUE OFFICIO

& potestate parochi.

A U C T O R E

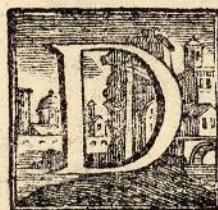
ANT. DADINO ALTESERRA.

DISSERTATIONUM
IURIS-CANONICI
TYRER-NETA
DE PARGCHIS, DE GUE OHICIO
AUCTOXA
ANT. DADMO ALTESERRA

DOMINO NOSTRO

JESU CHRISTO

DEO OPTIMO MAXIMO.

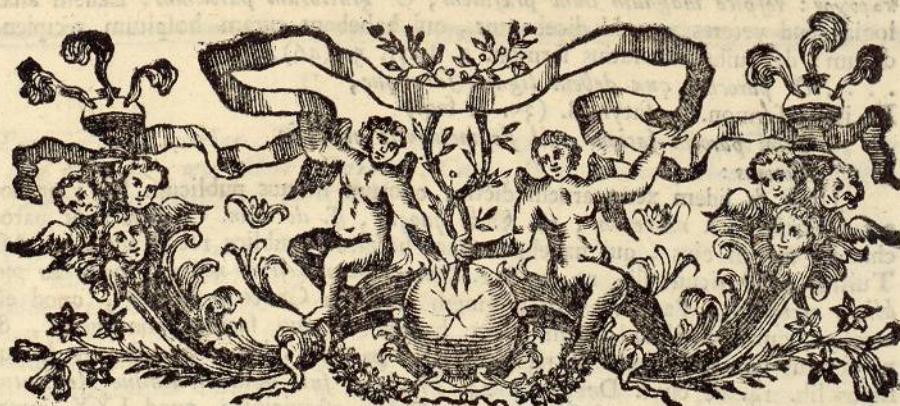
OMINE DEUS MEUS , otii rationem redditus , hos tibi de parochiis & parochorum munere supplex devotusque libellos offero , qualescumque otii litterarii partus . Merito tibi dicatur opera , quae pertinet ad ecclesiam , ubi populus collectus , uno corde , uno ore te colit , ubi presbyter quotidie tibi pro plebe sacrificat , ubi tu ipse , Domine , sacrificium imples , & sacerdos & victima . Nec tuo numine indignum quod offero , et si enim exile sit manus meæ pretium , totum cælestè & divinum est parochi munus , quod illic exponitur . Non plebejum & vile plebani officium , quod versatur in cura animarum , id est præstantissima artium , Ars artium , regimen animarum . Quale quantumque ministerium hominis ! qui te , Deus æterne , verbo de cælo evocat , qui corpus tuum verbo parit , & ineffabili mysterio partum sibi plebique in pabulum habet . Te hujus operis Antistitem optimo jure laudo & auctorem , per te scimus & intelligimus quicquid mente assequimur , tuo de spiritu manant exempla rerum , & quicquid de mortalium ingenii miramur insania est , si aliud inibi miremur , quam tuum beneficium , & charisma . Scis , Domine , quo consilio hæc scripserim , non quo presbyteri dignitatis fiducia tumeant , cervicemque erigant adversus Episcopos , sed quo dignitatis memores , ad ipsius amissum , vitam , moresque componant . Nec laudis studium ad scribendum sollicitat , satis mibi quam mediocris conscius sum facultatis , sed quantuluscumque sit studiorum suæcessus , vel minimi beneficii ingens est gratia . Nihil apud me , Domine , quod a te non acceperim , totum illud tibi acceptum refero , totum id tui in numinis cultum devo-

Lib. 5. centr. veo: *Æternum hæredit animo hæc Augustini sententia: Una Julian.* est optima causa studiorum, ut honoretur Deus.

ОТСЛІВИ

ANT. DADINUS ALTESERRA:

Tolosa XV. sept. M. DC. LIV.

DISSERTATIONUM
JURIS CANONICI.
LIBER QUINTUS.

De parochiis , deque officio & potestate parochi.

C A P U T I.

Parochia quid sit . Parochia varia etymologia & acceptio . Parochia etiam pro diœcesi , alias diœcessis pro parochia .

AROCHIA , ut a definitione rei operam exordiamur , est congregatio plebis , quæ fit intra unam & eandem ecclesiam sacrorum participandorum gratia . Vel vicinia , seu territorium ipsum , cuius plebs intra unam eandemque ecclesiam solet convenire religionis causa . Vel etiam eodem nomine significatur ædes sacra , in qua conventus populi sacrorum causa celebratur . Haud secus atque ecclesia nomine intelligitur congregatio fidelium , vel locus sacer , ubi plebs congregatur ; Augustinus in Levitic. quæst. 57. *Sicut ecclesia dicitur locus , quo ecclesia congregatur , nam ecclesia homines sunt , de quibus dicitur , ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam .* Parochia non una & constans est lectio : alii legunt parochiam , alii parœciam malunt , utriusque eadem significatio , sed diversa origo ; parochia enim etymon ducitur a Græco παρέχειν quod est præbere , quia sacra mysteria ibi præbentur , & hoc sensu , Spiritum sanctum gratiarum πάροχον largitorem , seu , dispensatorem vocat Cyril. Hierosolym. cateches. 16. (cap. 22.) *βλέπε τὸν μέγαν προσάτλων , καὶ τὸν χαειομάτων*

DISSERTATIONUM

πάροχον : respice magnum hunc præfulem, & gratiarum parochum. Eadem analogia apud veteres parochi dicebantur, qui habebant curam hospitum recipiendorum; de quibus Horatius sermon. 1. satyr. 5. (46).

*... & parochi, quæ debent ligna, salemque,
Et idem sermon. 2. satyr. 8. (35. & seq.)*

*Tum parochi faciem, nil sic metuentis ut acris
Potes :*

Unde & iidem xenoparochi dicti, quorum munus publicum fuit; ut docet Charisius; *l. munerum*, 18. §. *hi quoque, ff. de mun.* & honor. & parochia est munus ejus, qui habebat curam hospitum publice recipiendorum; M. Tullius ad Atticum lib. 13. epist. 2. *Omnino eum Seftius noster + parochas publicus occupavit.* Parœcia vero originem repetit a Græco παροικήν, quod est accolere, quia parochiani ædem juxta habitant, quo facilius convenient, & præsentius numen colant: & rectius legitur parœcia: hac voce usus est Augustinus lib. 14. de civit. Dei, cap. 24. *Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in parœcia Calamensis ecclesia.* παροικία Gracis est vicinia: quod LXX. interpres in psalmum 119. dixere παροικίαν, Latini verterunt *incolatum*. Unde & παροικοὶ Gracis sunt accolæ, seu juxta habitantes; auctore Pomponio; *l. pupillus*, 239. §. *incola*, ff. de V. S. Parœcia, ut hoc addamus, varia est significatio, modo latior, modo angustior: aliquando enim significat dicecesis quæ patet ditio episcopalis, ut in Nicæn. conc. can. 16. Antioch. can. 3. & 21. Tolet. IX. can. 5. can. bona rei, 12. qu. 2. cap. apostolica, de donat. quod tota dicecesis sit parochia Episcopi. Hoc significatu Timotheus Ephesinæ parœciæ τῆς ἐπιστολῆς παροικίας, primus episcopatum obtinuisse scribitur Eusebio lib. 3. cap. 4. & hac analogia nominis, parœcianus sumitur pro dicecelano, ut in conc. Compendiensi, can. 5. & Meldensi, can. 2. can. placuit, can. de illis, 6. qu. 3. promiscue & dicecesis accipitur pro privata parochia, ut in conc. Tolet. III. can. 20. Cabillonensi II. can. 14. Agathensi, can. 54. can. quia cognovimus, can. cavendum, 10. qu. 3. can. presbyter, 12. qu. 4. & ita accipieundus est can. 3. conc. Carth. II. & can. 20. conc. African. can. Felix, can. multis, 16. qu. 1. diœceses, quæ nunquam Episcopos habuerunt, non habeant, id est ut ecclesiæ, quæ haftenus paruerunt presbyteris, in episcopates sedes non tollantur: & ita quas diœceses primum vocavit Gregor. Turonensis, mox idem parochias vocat, lib. 6. hist. Franc. cap. 38. de Innocentio Rutenensi Episcopo: Sed adsumptio episcopatu confessim Ursicinum Cadurcinæ urbis Episcopum lassere cœpit, dicens, quia diœceses Rutenæ ecclesiæ debitas retineret: unde factum est ut diurna intentione gliscente post aliquot annos conjunctus Metropolitanus cum suis provincialibus, apud urbem Arvernæ residens judicium emanaret; scilicet ut parochias, quas numquam Rutenæ ecclesiæ tenuisse recoleretur, recipere. Et idem, cap. seq. de Sulpitio Bituricensi Episcopo: *Hic synodus illam, cuius supra meminimus, pro parochiis Cadurcinis fieri commonuit.* Diœceses pro parœciis usurpavit & idem aliis locis, ut lib. 5. cap. 5. de Munderico: *Apud Arisitensem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus diœceses quindecim, quas primum Gothi quidam tenuerant.* Et idem eodem loco de Pappo-lo Lingonenfi Episcopo: *Anno octavo episcopatus sui dum diœceses ac villas ecclesiæ circumiret, quadam nocte dormienti apparuit illi B. Tetricus.*

C A P. II.

Parœcia varia nomina. Titulus. Matrix. Baptismalis ecclesia. Plebania, unde plebanus, pro rectore. Basilica. Cura. Ipsæ parœcia plebes dictæ. Ecclesia nomine intelligitur parochialis.

PA RŒCIA varia est nomenclatura: primum in urbe Roma parœciae tituli dicti ab ecclesiæ cunabulis. Hoc sensu Evaristus primus in urbe titulos presbyteris divisisse scribitur: deinde etiam extra urbem parœciales ecclesiæ titulos vocari usus obtinuit. Unde Africani conc. can. 36. Episcopus vetatur distrahere rem tituli matricis ecclesiæ; can. non habenti, 12. qu. 2. & ut tituli Cardinales dicerentur etiam parœciae extra urbem usu percrebuit: synod. Meldens. can. 54. *Ut titulos cardinales in urbibus, vel suburbis constitutos, Episcopi canonice & honeste sine retractatione ordinant, & disponant.* Unde hoc manarit, quærit Baronius tom. 2. annal. ad ann. 112. & inde ecclesiæ titulos dictas tentat, quod ædibus sacris apponenteret titulus, nempe signum crucis. Scio equidem etiam privatis ædibus titulos apponi moris fuisse, quo notum fieret quis esset dominus vel possessor ædium; August. in psal. 55. *Sicut aliquam domum intraturi, cuius sit & ad quem pertineat, in titulo inspicimus, ne forte importune irruamus quo non oportet.* Sed vix est ut per tempora persecutionis hujusmodi tituli adscriberentur ecclesiis, ne per eos tolleretur libertas synaxium, & passim fideles exponerentur furori paganorum, titulorum sacrarum ædium indicio prodi. Probabilis est, quod idem addit, alia ratione ecclesiæ dictas esse titulos, quod qui ecclesiæ imponeretur, ab ea nomen, titulumque reciperet, ut ejus loci presbyter diceretur. Parœcia etiam matrix vocatur, quod, sicut mater, per baptismum filios in Christo pariat: magis proprie tamen ea dicitur matrix quæ habet capellas sub se, id est ecclesiæ succursuales, quæ in subsidium erectæ sunt, ut in cap. ad audientiam 3. de eccles. edificand. ubi excrescente plebe, vel reditu, ecclesiæ edificare licet in finibus majoris ecclesiæ; ita ut competens honor pro facultate loci ecclesiæ matrici servetur: & eodem sensu capellam matrici ecclesiæ restitui jubetur in cap. ex parte, 12. de rescript. Alias latiori significatione, per matricem intelligitur cathedralis ecclesia, ut in d. can. non habenti, & cap. venerabili, de V. S. Eadem vocatur ecclesia baptismalis, ut in can. statutum, 16. qu. 1. quod ibi baptismus sacramentorum caput & fundamentum ministretur: unde ne extra baptismalem ecclesiæ baptismus ministretur, vetat synod. Meldens. can. 48. *Ut nemo presbyterorum baptizare presumat, nisi in vicis & ecclesiis baptismalibus.* Baptisterium vocat Sidonius quam in Rutenis consecravit ecclesiæ, ab Elaphio, qui eam condiderat, invitatus, forte tum Rutenorum ecclesia Pontifice viduata; testis ipse lib. 2. epist. 15. ad Elaphium: *Nam baptisterium, quod olim fabricabimini, scribitis posse jam consecrari, ad que festa vos voti, nos ministerii, officiis multos, fidei totos causa sollicitat.* Eandem ipsam plebaniam dici tritum est, a plebe, quæ ibi synaxis celebrandæ causa congregabatur, ut in cap. statutum, ne cler. vel monach. secular. negot. se immis. in 6. quo de fonte & plebanus vocatur rector ecclesiæ, qui præpositus est plebi; cap. scriptum est, de elect. cap. cum ab ecclesiis, de offic. jud. ordinari. cap. cum olim, de prescript. & cap. ult. ne cleric. vel monach. & vicissim plebanus dicitur parochianus, quod in plebe numeretur; conc. Nannetens. can. 2. Nullus presbyter, aut diaconus alterius plebanum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad missam recipere audeat, can. nullus presbyter, 9. qu. 2. Non-

nulli plebaniam distinguunt a paroecia , quod hæc unam tantum ecclesiam continet , plebania plures capellas seu ædes succursuales sub se habet , ex d. cap. statutum . Basilicæ nomen etiam non denegatum paroeciali ecclesiæ ; conc. Tolet. VII. can. 4. can. inter cetera , 10. qu. 3. & Aurelianens. I. can. 19. can. omnes basilicæ , 16. qu. 7. hoc nomine jam olim celebrata basilica S. Mariae Tolosæ , quam Dearuratam vocamus ; Gregor. Turonens. lib. 7. hist. Franc. cap. 10. Ringtonibus vero in basilica sanctæ Mariæ Tolosæ , in quam Ragnovaldi uxor Chilpericum metuens confugerat , residebat . Denique paroeciae vernaculum nomen est cura , quod ibi animarum cura & solicitude habeatur ; conc. Aquisgranens. I. sub Ludovico P. can. 108. Itaque sacerdos , cui dispensationis cura commissa est , &c. Et Bernard. epist. 42. ad Henricum Senonens. Archiepisc. Ceterum curritur in clero passim ab omni astate & ordine , a doctis pariter & indoctis , ad ecclesiasticas curas , tanquam sine curis jam quisque victurus sit , cum ad curas pervenerit . Inde rectores paroecialium ecclesiæ curiones seu curati vulgo denominati ; clm. dudum , §. t per hujusmodi , de sepult. Ipsas etiam paroecias plebes dici non omittendum , quod ibi plebis conventus celebretur . Hoc sensu conc. Carthag. I. can. 12. lancivit , ut facta inter Episcopos de divisione plebium serventur , & Carthag. III. can. 66. ut plebes , quæ numquam Episcopos habuerunt , non nisi cum voluntate ejus Episcopi , a quo tenentur , proprios accipient Episcopos , quod repetitum est ex conc. Africani , can. 20. can. multis , 16. qu. 1. eademque ratione synodus Ravenn. cap. ult. de offic. archipresb. Ut singule plebes archipresbyterum habeant : . . . nec contendat Episcopus , non egere plebem archipresbytero . . . & sicut ipse matrici ecclesiæ præst , ita archipresbyteri præsent pleibus . Hoc sensu etiam plebes secularibus tradi , & lethale his venenum , quasi beneficium , propinari , expostulat Petr. Dam. lib. 4. epist. 13. Sunt etiam qui plebes secularibus tradant , ii nimirum tanto gravius delinquunt , quanto & sacrilegium committere convincuntur , quia & sancta profanantur , & his , quibus quasi beneficium prerogatur , venenum lethale propinant . Denique in dubio ecclesiæ nomine intelligitur paroecialis , non cathedralis , ut legatum ecclesiæ relictum , in dubio relictum intelligitur ecclesiæ paroeciali loci , ubi testator domicilium habuit ; l. si quis , 49. §. 2. & 3. C. de Episc. & cleric. nov. Just. 131. cap. 9. Tiraq. de privileg. pia caus. privileg. 56. num. 1.

C A P. III.

Paroecie varia signa . Paroecialis intelligitur , quæ habet suum clerum , & plebem , & certos fines ; vel cuius rector habet curam animarum , administrationem sacramentorum , & potestatem fori paenitentialis . Ejusdem signa equivoqua . Fons baptismalis , solutio & exactio decimarum , sepultura , seu cœmeterium , campanile & campana , prehensio possessionis per funem campanæ . Parochiæ signum & jus litaniæ , seu processionis cum crucis prælatione . Præter crucem in processionibus præsertur banerium , seu labarum . Jus processionis argumentum jurisdictionis , vel societatis inter ecclesiæ . In dubio beneficium non intelligitur curatum .

PAROECIAE varia & multiplicita sunt signa . Ecclesia paroecialis seu curata intelligitur , quæ habet clerum suum & populum , & territorium certis finibus distinctum ; can. ecclesiæ , 13. qu. 1. unaquæque ecclesia certos terminos habere debet , ne populus vagetur incerto duce : unde plures ecclesiæ baptismales in una terminatione , id est in uno eodemque territorio , esse non possunt , sed

sed una tantummodo cum suis capellis ; *can. plures baptismales* , 16. qu. 1. Dux parœcias habere suum clerum, id est certum numerum clericorum pro facultatibus ecclesiæ , quos canonicos vocat conc. Arvernens. I. can. 14. *Si quis ex presbyteris & diaconis, qui neque in civitate, neque in parochiis canonicius esse dignoscitur. Nimirum canonici dicti, quod essent inscripti in canone & matricula ecclesiæ : sic & archipresbyter suum clerum, & suos canonicos habuit; synod. Turonens. II. can. 20. Quotiescumque archipresbyter seu in vicino manserit, seu ad villam suam ambulaverit, unus lector canonicorum suorum, aut certus aliquis de numero clericorum cum illo ambulet. Parœcialis ecclesia signatur & ea, cuius rector habet curam animarum, administrationem sacramentorum, & potestatem fori pœnitentialis; cap. omnis utriusque, de pœnit. & remiss. Et curatus dicitur, qui curam animarum exercet nomine suo, non alieno; cap. extirpanda, §. qui vero, de præbend. ita ut unus habeat regimen ecclesiæ, non cum aliis, quia una & eadem parœcia non potest habere duos vel plures presbyteros; can. sicut t in unaquaque, 21. qu. 2. cap. cum non ignores, de præbend. Oldrad. conf. 67. Sunt & alia frequentiora parœciarum signa, ut baptisterium, seu fons baptismalis, unde parœcia dicuntur ecclesiæ baptismales; *can. plures t baptismales* , 16. qu. 1. tamen fons baptismalis non est certum & perpetuum signum parœcia, quia ex consuetudine, vel speciali concessione, etiam capellæ quandoque baptismali fonte adornantur. Sepultura quoque, seu cœmeterium, est signum commune parœcia; cap. cum olim, de præscript. jure enim communi parœcianus est sepeliendus in parœciali ecclesia, a qua dum vixit salutis pabulum percepit, nisi alibi sepulturam elegerit; cap. 1. cap. de his, de sepultur. cap. is qui, eod. tit. in 6. clem. dudum, eod. tit. Hoc argumento capellam quamdam ad parochiam de Tyra pertinere, quod corpora defunctorum ad dictam capellam pertinentia in dicta ecclesia sepelirentur, probare nititur Jo. Saresberiens. epist. 10. *Tum quia ad advocationem ejusdem domini æqualiter utraque pertinere videbatur, quia eamdem capellam in parochia de Tyra sitam esse asserabant: postremo quia corpora defunctorum ad capellam pertinentia ex jure consuetudinis in sepedita ecclesia sepeliebantur.* Tamen & hoc signum est fallax, & sepultura non efficit ecclesiam curatam, quod cœmeterium absque cura haberi possit ex consuetudine, vel beneficio Episcopi; Fredericus Senensis consil. 135. Hostiens. in cap. quia nonnulli, de cleric. non resid. Exactio & perceptio decimarum etiam inter signa parœcia connumeratur; d. cap. cum olim, quod jure communi decimæ debeantur parœciali ecclesiæ; cap. tum in tua, de decim. unde ne decimæ extra baptismalem ecclesiam dentur, vetat can. statuimus, 16. qu. 1. & capitulare Caroli M. lib. 7. cap. 5. Sed & hoc signum non semper certum est, quod præter parochos alii percipiunt decimas ex consuetudine præscripta, vel privilegio. Inter parœcia signa addatur campanile & campana. Campanarum usus antiquissimus est in ecclesia. Parœciarum insigne eas esse intelligere est ex eo, quod olim Episcopi & alii prælati ecclesiæ non ferebant religiosos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, quod improbat Gregorius IX. in cap. nimis iniqua, de excess. prælat. & mendicantibus plures campanas habere non licet, sine summi Pontificis licentia; extravag. un. de off. custod. in communib. & quod argumento est, campanam esse parochialitatis insigne, solemnis missio in possessionem parochialis ecclesiæ solet fieri per prehensionem funis campanæ, vel pulsationem campanæ, quod & in episcopali ecclesia usu celebratum docet Baldricus Noviomensis lib. 1. chron. Camerac. cap. 90. *Nam cum dignitatis tanto munere suscepto rediret, adeo quippe astu torrente fatigatus est, ut cum ad ecclesiam usque pervenerit, vix campanam, cuius tintinnabulo episcopii dignitatem vendicandam sibi indicare deberet, vix, inquam, præ molesta ægritudinis movere potuerit.* Et pari accumulatione investituram abbatia per funem campanæ factam observo ex Inno-*

DISSERTATIONUM

cent. III. lib. 2. epist. 335. *Exinde ad ecclesiam pariter accedentibus, Episcopus in sede abbatis illum constituens, per funem campanæ, sicut mosis est, investivit.* Nec non possessio apprehendi potest per inspectionem turris ecclesiæ seu campanilis, si forte accedere non liceat ob vim hostium, vel pestem, vel aliam vim majorem; *I. quod meo, §. si venditorem, ff. de acquir. possess.* Præter hæc parochialis ecclesiæ *ɔnƿaov* est jus litaniæ & processionis, & præfrendæ crucis in processu ad ecclesiæ vel capellas subditas: antiquissimus in ecclesia est usus litaniarum, seu processionum cum crucis prælatione. Litanias & processiones prælatis crucibus argenteis & cereis facibus in ecclesia Constantino-politana instituit Joannes Chrysostomus, æmulatione Arianorum; autores sunt Socrat. lib. 6. cap. 8. Sozomen. lib. 8. cap. 8. Nicephor. lib. 13. cap. 8. Processionum usum cum crucis prælatione non uno exemplo comprobatur Gregor. Turon. de glor. confess. cap. 79. *Adsumpta igitur palla de Beati sepulcro componunt in modum feretri, accensisque super cruces cereis, atque ceroferalibus, dant voces in canticis, circumambunt urbem cum vicis.* Et idem lib. 10. hist. Franc. cap. 9. Ebraccharius vero usque Venetias urbem accessit; miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio, qui eos usque ad urbem deduxerunt. Ac demum ne litaniæ a plebe fierent sine Episcopo & cruce, vetuit nov. Justin. † 123. cap. 32. præter crucem, in litaniis præfertur & vexillum purpureum forma quadratum crucis labaro insigne, quod vocant baneriam; de quo Guillelmus Brito lib. 11. Philippid.

Vexillum simplex cendato simplice textum

Splendoris rubri, lethania qualiter uti

Ecclesiæ solet certis ex more diebus.

Jus processionis, inquam, est signum parochialis ecclesiæ, quia id est argumentum jurisdictionis. Hoc arguento abbas Eveshamiensis in Anglia nitebatur probare adversus Vigorniensem Episcopum, ecclesiæ, quæ sitæ essent in valle de Mortana, sibi pleno jure subjectas esse, quod solemni ex more eas per dies pentecostes cum processione adire soleret: e contra Vigorniensis Episcopus allegabat præscriptionis interruptionem circa processionem pentecostalem in Villa & ecclesia de Mortana; *cap. auditis, de præscript.* Sic abbas S. Zenonis Veronensis contendebat, ecclesiæ S. Proculi sibi pleno jure esse subjectam, videlicet in institutione & destitutione archipresbyteri, ejusdem fidelitate, & obedientia, correctione, representatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio probatur; *cap. cum inter, de sent. & re judicat.* Ita Clarembaldus S. Augustini Cantuariensis prior electus, a Thoma Cantuariensi Archiepiscopo sese benedici aduebat, sed in sua ecclesia, & sine processione; ita ut Archiepiscopus processionem non duceret, quo omnis subjectio suspicio aberset; Matth. Parif. ad ann. † 1163. *Eodem anno Clarembaldus sancti Augustini electus, benedictionem a Thoma Cantuariensi Archiepiscopo accipere quærebat: sed in sua ecclesia, & sine processione, ut suspicio subjectio in posterum prorsus adempta esset.* Alias jus processionis est signum fraternitatis & societatis inter ecclesiæ: hoc jure cum clerici S. Hilarii Pictaviensis ex more cum reliquiis & plebe sua, matricem ecclesiæ per rogationes adire solerent, per injuriæ se a canonicis matricis ecclesiæ repulso jure conquesti; Gregor. VII. lib. 1. epist. 73. ad Isembertum Pictaviensem Episcopum: *Clerici sancti Hilarii questi sunt, se ex antiqua consuetudine cum sanctis reliquiis & plebe sua matricem ecclesiæ in rogationibus adiisse, & a canonicis majoris ecclesiæ per contumeliam sibi fores occlusas fuisse.* Dixi jus crucis præferendæ esse signum parochialis ecclesiæ: hoc adeo verum est, ut religiosi etiam exempti, non possint per alienam parochiam, invito rectore, cum cruce levata & processione progredi ad efferendum corpus ejus, qui apud eos elegit sepulturam: alioquin rectori datur actio injuriarum, & impune crux eis aufer-

auferrī potest ; Oldrad. *confil.* 82. & 225. hęc sunt signa paroeciarū. In dubio non præsumitur beneficium curatum , sed potius præsumitur , quod beneficium sit simplex : itaque qui dicit beneficium esse curatum , id probare debet : beneficium proprio intelligitur de beneficio simplici : unde mandatum de providingendo de beneficio , non porrigitur ad beneficia curata ; *cap. final. de prebend.* *cap. cum in illis , eod. tit. in 6.* & in impetratione beneficii , si non fiat mentio , quod sit curatum , gratia est ipso jure nulla ; *clem. 1. eod. tit.*

C A P. IV.

Paroeciarum origo ab Apostolis . Parochie in urbe distincte per Evaristum . Parochie a Dionysio verius restituta , quam instituta . Parochie urbanae & rusticanae . Paroeciarum fines nullo tempore prescribuntur . Parochie sunt non minus quam decem mancipia . Parochi comparantur centenariis & vicariis Comitum .

CUM primum Episcopi ab Apostolis per civitates ordinati , ab iisdem per vicos & minora municipia constituti presbyteri , ut constat ex ipsis gestis Apostolorum , cap. 14. ubi scriptum est , non prius Paulum & Barnabam Lycaonia migrasse , quam per singulas ecclesias presbyteros ordinassent . Anacletum Clementis successorem nonnulla de episcopatibus , & paroecis , & locis cuique congruis statuisse , docet ipsius epist. 3. cap. 2. *Episcopi non in castellis , aut modicis civitatibus debent constitui ; sed presbyteri per castella & modicas civitates , atque villas debent ab Episcopis ordinari , & ponri ; singuli tamen per singulos titulos suos .* Nondum in urbe facta fuit paroeciarum , seu titulorum divisio , rerum cura stante penes sumimum Pontificem , qui presbyteros hoc illue destinabat prout opus erat . Primus Evaristus titulos in urbe divisit presbyteris , auctore Anastasio . Nimirum cum jam plebs Christiana auctior esset , & in dies incrementum caperet , placuit paroecias & plebes dividi , singulisque suum presbyterum imponi , ne incerto duce plebs vagaretur , & ex incerto imperii confusio oriretur . Postea vero iniquitate temporum , & laxitia persecutiovis , ac diutina vacatione ecclesiarum , perturbato & oblitterato fere themate paroeciarum : tandem redditia pace ecclesiae a Gallieno , rursus a Dionysio divisa paroeciae , suisque limitibus distinctae : idque primum in urbe , tum in provinciis . De hujusmodi paroeciarum divisione habetur Dionysii epistola ad Severum Cordubensem Episcopum : *De ecclesiis ergo parochianis , unde apostolicam sedem consulere voluisti , qualiter sint custodienda per Cordubensem provinciam , ac dividenda sacerdotibus , nihil tuę caritati melius nobis videtur intimare , quam ut sequaris quod nos in Romana ecclesia nuper egisse cognoscitur : ecclesias vero singulas singulis presbyteris dedimus , parochias & cœmeteria iis divisisimus , & unicuique jus proprium habere statuimus : ita videlicet , ut nullus alterius parochie terras , terminos , aut jus invadat , sed unusquisque suis terminis sit contentus , & taliter ecclesiam & plebem sibi commissam custodiat , ut ante tribunal aeterni judicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat .* Quorum pars extat in *can. ecclesiis , 13. qu. 1. & cap. pastoralis , de his que sunt a præl. sine consensu capitul.* Quod enim ibi legitur , paroecias a Dionysio Papa divisas , & limitibus distinctas , non ita accipiedum est , ut ab eo primum institutas & limitibus signatas credas ; sed potius restitutas , & in meliorem statum efformatas . Dices vix credibile esse per tempora persecutionis paroecias divisas , & finibus distinctas : sed nihil est quod hæreamus , quia per ea tempora congregations plebium quotidie fieri solebant , tantus erat fervor Christianorum ; Augustin. in *Tom. IX.*

Q

brevic. collat. (cap. 17.) Respondebant, multo facilius duodecim homines in domum convenire potuisse eo tempore, quo etiam congregations plebium fieri solebant, quamvis persecutione servente, sicut ipsis gestis martyrum monstrabatur, qui confitebantur in passionibus suis, se collectam & Dominicum egisse. Primum vero instituta urbanae parœciae, tum vicanæ, seu rurales: prius icilicet soliciti fuere patres de instituenda per urbes religione, ea spe, quod ab urbibus facile manaret in agros: hoc forte consilio serius a Bricio Turonensi Episcopo, Martini amulo, & successore, ecclesias per vicos institutas tradit Gregorius Turonensis, lib. 10. hist. Franc. cap. 30. Hunc ferunt instituisse ecclesias per vicos: quod ita intelligendum, ut ecclesias per vicos auctas potius, quam primum institutas credamus: nam & ab ipso Martini tempore fuisse vicanas ecclesias in Turonensi dioecesi, docet Severus Sulpitius scriptor, idemque testis vita D. Martini, dialogo 2. cap. 8. Claudiomachus vicus est in confinio Biturigum atque Turonorum: ecclesia ibi est celebris religione sanctorum, nec minus gloriosa sacrarum virginum multitudo. Et idem dialog. 3. cap. 9. In vico autem Ambatiensi, id est castello illo veteri, quod nunc frequens habitatur a fratribus, idolum noverratis grandi opere constructum. Hujus destructionem Marcello ibidem consilienti presbytero, vir beatus saepe mandaverat. Et Martinum ipsum a militibus occurrentibus rheda fiseali vestis atrociter verberibus casum & vulneratum, dum rurestres dioecesis ecclesias lustraret, auctor est Paulinus lib. 2. de ejus vita,

*Lustrabat caulas commissi pastor ovilis,
Queis pie rurestrem cludebat ecclesia plebem.*

Hac ætate certus & compositus fuit status parœciarum & dioecesum: octingentas curæ suæ creditas ecclesias refert Theodoritus Cyrensis Episcopus, epist. 113. καὶ ἐν οἰκουμενικοῖς ἔκκλησις ἀλεξανδρεῖαν, ποταμὸν γὰρ ἦν Χίππος παρόπολις ἵκη. Et octingentarum ecclesiarum curam pastoralem sortitus, tot enim Cyrus habet parœcias. Inde leges dictæ, ne status parœciarum ullo pacto mutetur, ne parœciarum termini ullo tempore praescribantur; can. licet, can. inter, can. dilectio, 16. qu. + 3. & si quaestio orta fuerit de finibus parœciarum, ut ea dirimatur per inspectores viros; d. can. inter, vel judicio utriusque plebis, & si plebes convenire nequeant, lis Dei judicio discernatur; can. plures baptismales, 16. qu. 1. id est judicio ecclesiastico, ut recte adnotat glossa. Ita, quæ fuit lis inter Innocentium Rutenensem Episcopum, & Ursicinum Cadurcensem Episcopum de finibus parochiatum, ea terminata in synodo provinciali, cui præfuit Sulpitius Bituricensis Episcopus; auctore Gregor. Turon. lib. 6. hist. Francor. cap. 38. & 39. Quibus locis locandæ essent parœciales ecclesiae cautum est constitutione Anacleti, nempe ut Episcopi constituerentur per civitates, presbyteri per pagos & villas: ne vero tenuiores essent parœcizæ, ne parœcia instituatur, nisi quæ saltem usque ad decem habuerit mancipia, alioquin aliis conjungatur ecclesiæ, constitutum concil. Toletan. XVI. can. 4. Ecclesia, quæ usque ad decem habuerit mancipia super se, habeat sacerdotem: quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis conjungatur ecclesiæ, can. unio, 10. qu. 3. Decem mancipia requiri parœciae constituende causa notandum est, quod parœcia non habeatur sine plebe: decem autem faciunt plebem; l. pretor 4. §. turbam 3. ff. vi bonor. raptor. mancipiorum nomine intelliguntur parochiani, fideles enim laici pietatis studio sese ecclesiæ servos & mancipia profitentur. Quia vero mos fuit parochos disponi per minores pagos, centenariis & vicariis, qui erant pagorum judices sub dispositione Comitum, eosdem compatavit Valerius Strabo, cap. ult. de ecclesiast. offic. Centenarii, qui & centenarienses, vel vicarii, qui per pagos statui sunt, presbyteris plebium, qui baptismales ecclesiæ tenent, & minoribus presbyteris præsunt, conservi queunt.

C A P. V.

Parochia urbana dignitate potiores rusticani. Parochi urbani dicti honoris cause presbyteri cardinales, & parochia urbana tituli cardinales. Rurales presbyteri ἐγχώριοι, vel ἐπιχώριοι, forastici, vel forenses presbyteri. Presbyteri urbis senatus ecclesiae. Minores parochie provinca. Parochia Constantinopolitana, harum praefecti cur κατεπίδοι dicti.

PAROCTIS in urbe & rure semel constitutis, eti hæ minime officiis distinguenterunt, cum unum & commune omnibus sit cura animarum; tamen urbani paroeci ex Episcopi contubernio & sedis dignitate, vicanis & ruribus prælati sunt: & inde nata est distinctio paroeciarum urbanarum & rusticarum. Rurales & vicanas parochias ἀγροκοινὰς παροχίας, ή ἐγχώριος vocat synod. Chalced. can. 17. & sexta in Trullo, can. 25. quibus cavitur, ut si Episcopus triginta annis rusticanas ecclesiæ possederit, tutus sit præscriptione longi temporis; quo coercentur Episcopi, qui rurales ecclesiæ pro derelicto habebant. Distinctionis gratia paroeci urbici dicti sunt cardinales, ut in epist. Zachari. Papæ VII. ad Pipinum Regem, de presbyteris agrorum, quam obedientiam debeant exhibere Episcopis & presbyteris cardinalibus: & eodem nomine urbanas ecclesiæ titulos cardinales vocat synod. Meldens. can. 54. Rurales vero presbyteri, quasi minores & deterioris conditionis, non presbyteri absolute dicti, sed affectata quadam denominatione & quasi cum elogio ἐγχώριοι, vel ἐπιχώριοι in d. can. 17. Chalced. synod. & Neocæsar. can. 13. Forastici presbyteri Martino Bracarensi in collectione canonum, can. 56. Forenses; capitular. lib. 5. cap. 222. quod essent foris, ac extra urbem. Ita in Concil. Tolet. III. can. 20. distinguuntur presbyteri locales & dicecesani; can. quia cognovimus, 10. qu. 3. & in Agathens. can. 22. civitatenses & dicecesani presbyteri; can. statuimus, 12. qu. 2. Ecclesiæ civiles & suburbanas distinguit Ivo Carnot. epist. 94. Ecclesiæ tam civiles, quam suburbanæ, usque ad satisfactionem claudantur. Presbyteri urbis senatum ecclesiæ constituunt: sine horum consilio nihil majoris momenti Episcopo agere licet; Hieronym. ad Rusticum: Ecclesia habet senatum cœtum presbyterorum, sine quorum consilio nihil monachis agere licet. . . . Senatum quoque Romani habebant, cuius consilio cuncta agebant: & nos habemus senatum nostrum, cœtum presbyterorum, can. ecclesia, 16. qu. 1. Et idem in Esaïæ cap. 3. Et nos habemus in ecclesia senatum nostrum, cœtum presbyterorum. Isdem dupla portio debetur, quod sint senatus Episcopi, & ecclesiæ; auctor constit. apostolicar. lib. 2. cap. 28. τοῖς δὲ πρεσβυτέροις . . . διπλὴ, καὶ αὐτοῖς ἀριθμός οὐ μικρὸς εἰς χάρεμ τῶν τῆς Κυρίου Αποστόλων, ὃν καὶ τὸν πόπον φυλάσσοντι, οἷς σύμβολοι τῷ Επισκόπῳ τοῦ τῆς ἐκκλησίας σέρφων, εἰτὶ γαρ συνέδριον καὶ βελὺ τῆς ἐκκλησίας. Presbyteris autem . . . dupla seponatur portio in gratiam Apostolorum Christi, quorum locum tenent, tamquam consiliarii Episcopi & ecclesiæ corona, sunt enim consilium & senatus ecclesiæ. Presbyterorum ecclesiæ Romanæ chorum, senatum Christi dixit Pius Papa, epist. 1. & 2. ad Justum Viennens. Salutat te senatus pauper Christi apud Romani constitutus. Presbyteri rurales quasi minores non possunt celebrare in ecclesia cathedrali præsente Episcopo, & presbyteris urbici; ex concil. Neocæsar. d. can. 13. can. presbyteri ult. + 95. dist. Martin. Bracarens. can. 56. & d. epist. Zachari. Papæ ad Pipinum. Vicanis quoque presbyteris non licet dare canonicas epistolæ; synod. Antiochen. can. 8. quia sunt minoris ordinis presbyteri πρωτοπαπάς hic vocat Balsamo. Inter ipsas etiam vicanas & agrestes ecclesiæ dignitatis

DISSERTATIONUM

etiam ratio habita est: aliae fuerunt minores & infrequentiores, quas quod pauciores haberent accolae, Graci vocarunt *μονόνια*, quasi unicam domum habentes: quæ frequentiores erant ἐγχώριοι dicebantur; ut observavit idem Balsamo, in d. can. 17. synod. Chalcedonens. frequentia enim, & plebis multitudo commendat ecclesiam, ejusque dignitatem auget; Auson. epist. 13. ad Paulin.

Celebriq[ue] frequens ecclesia vico.

In urbe Constantinopoli plures erant paroeciales ecclesiae, quarum praefecti *νεαρούλοι* dicebantur, ex Codino, de officiis aulae Constantinopolitane, quasi *νεαρά τὰς νοιάδας*, juxta valles, eo quod ecclesiae ipsæ in editiore loco sitæ essent. Constantinopolis enim distincta eit collibus, ut Roma vetus: paroecia vero, seu plebs ad eam ecclesiam pertinens, *ἐν νοιάδι, in valle* habitabat; ut prior observavit *Francisc. Junius*, & ex eo *Jo. Filezacius*.

C A P U T. VI.

Parochie nove non possunt ædificari sine consensu Episcopi, & nonnisi ex justis causis. Cum ecclesia nova fundatur competens in ea honor matrici ecclesiae servandus est, puta, præsentatio, vel institutio rectoris, vel census annuus. Parochie private in castris optimatum.

PAROCHIARUM status certus & inconvulsus manere debet: unde alia ecclesia, seu capella in finibus veteris parochiæ exædificari non potest, saltem sine auctoritate Episcopi; *can. ecclesiæ, can. quicumque, 16. qu. 1. cap. coram, & ibi gloss. de offic. delegat.* adeoque non sine justa & necessaria causa, ne, dum novæ exurgunt, veteres ob sumptus *ἀπορίας* dilabantur: & in eo sua laude non caruit Augustus, quem magis de reficiendis sacris ædibus vetustate collapsis, aut incendio absumpsis, quam de novis excitandis sollicitum fuisse scribit *Tranquill. in ejus vita, cap. 30.* Ecclesia, inquam, nova exstruenda non est, nisi ex justis & necessariis causis: puta, si multitudo fidelium in tantum excreverit, ut ecclesia eos capere non possit; *can. præcipimus, 16. qu. 1.* hodie tamen sola numerosior frequentia populi non est justa causa construendæ novæ ecclesiæ; quia huic casui facile consuli potest ampliato ambitu ecclesiæ, vel adhibitis pluribus vicariis quot fuerint necessarii ad rem sacram faciendam & sacramenta administranda; ex concil. Trident. sess. 21. de reform. cap. 4. Justæ causæ exstruendæ novæ ecclesiæ intra fines antiquæ sunt, si paroeciani ob distantiam locorum vel difficultatem regionis, puta, asperitatem montium, vel trajectum interfluentis fluminis, vel torrentis hybernis imbris exundantis commode ad ecclesiam accedere, & sacris tempestive interesse non possint: his casibus ecclesia nova institui, & ibi rector collocari potest, delibata ad ejus alimoniam & sustentationem congrua parte fructuum. Sed ne antiqua ecclesia nimium dispendium patiatur, res ita ordinanda est, ut præsentatio presbyteri in illa ecclesia detur rectori antiquioris ecclesiæ, & competens honor, pro facultate loci, ecclesiæ matrici servetur; *cap. ad audientiam 3. de eccles. ædificand. capitular. Carol. Calv. ex synodo Tolosana, tit. 5. cap. 8. & concil. Trident. loco modo laudato.* Præsentatio rectoris novæ ecclesiæ pertinet ad restorem matricis ecclesiæ in signum subjectionis; *d. cap. ad audientiam, cap. ex parte 12. de rescript.* ut in ecclesiis pleno jure subiectis monasteriis, institutio vel præsentatio vicarii perpetui spectat ad abbatem; *can. visis, can. sane quia, 16. qu. 2.* Præter præsentationem, etiam in fundatione providetur, ut competens honor pro facultate loci ecclesiæ matrici servetur, puta, ut census annuus matrici præstetur in argumentum subjectionis: sic a *Theodorico Monasteriensi Epi-*

Episcopo fundata ecclesia S. Pauli, in dotem datis novem ecclesiis, quæ censum solverent matrici, & capitulo; Albert. Krant. metropol. lib. 8. cap. 5. Fundavit ecclesiam sancti Pauli, deditque fratribus novem ecclesiis deinceps ab ipso conferendas, sed quæ censum solverent matrici & capitulo. Sic & Cluniacense coenobium a Bernone abbate Gigniacensi in cellam Gigniacensem constructum, ea lege, ut matrici Gigniacensi annuum censum duodecim denariorum præstaret; Siegerbertus Gemblacensis in chronic. sub anno 912. Bero abbas moriturus Odonem olim musicum constituit abbatem Cluniacensis coenobii, ea conditione, ut ecclesia Cluniacensis solveret annualem ecclesie Gigniacensi censum duodecim denariorum. Vel hoc sibi excipit matrix ecclesia, ut filialis ecclesia certis & statis diebus solemnii cum processione adeat matricem; Anselmus Leodensis de gest. Leodium antistit. cap. ult. Cum nedum in episcopali cathedra, sed etiam in rusticana qualibet parochia, illud jus sibi mater ecclesia defendat, ut in majoribus solemnitatibus filiarum suarum frequentia visitetur & honoretur, quod si neglectum fuerit judicio suorum synodalium in sua symposium vindicetur. Denique ecclesia non potest ædificari intra fines parochiae, nisi salvo jure & honore matris: ita Adeloldo Turonensi Archiepiscopo petenti, ut in villa parochiae, cui Turris erat nomen, sita in dioecesi Remensi, sibi liceret oratorium ædificare, annuit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, ea conditione, ut antiqua villa ipsius ecclesia, vel presbyter ejusdem nullum privilegii sui propter hoc detrimentum patiatur; ut refert Flodoardus lib. 3. Remensi hist. cap. 20. Hoc jure Nicæni concil. can. 7. Hierosolymorum Episcopus Patriarchæ fasibus decoratus; salvo tamen jure Metropolitanus, id est Cœsariensis Archiepiscopi. Non sine iusta causa ædificanda est nova ecclesia, nec ferenda novarum ecclesiæ substructio, quæ fit per ambitionem antistitum, qui passim ecclesiæ novas excitant, quo plurimum clientum pompam, turbamque accerstant; Zozim. epist. 1. ad Isichium Salonitanum Episcopum: Facit hoc nimia remissio consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis querunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud prestare non possunt, divinos ordines largiuntur; can. si officia, 59. dist. Pari calculo damnatur & fundatio novarum ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo per fôrdes, & quæstus studium: nimirum ut census episcopales adaugantur; capitulare Caroli Calvi modo laudatum: Ut Episcopi parochias presbyterorum propter dishonestum & pericolosum lucrum non dividant: sed si necessitas populi exegerit, ut plures fiant ecclesiæ, aut statuantur altaria, cum ratione & auctoritate hoc faciant, &c. Nec minus fœda temporum labœ privatæ parochiae ab optimatibus passim in castris, vel prædiis suis ædificatae; ex quo injuria factum, ut clerici, qui hujusmodi ecclesiæ observabant, unde observantes dicebantur, dominorum patrocinio securi, Episcopi & archidiaconi correctionem facile spernerent; de quo concil. Aurelianens. IV. can. 26. Si quæ parochiae in potentum domibus constitutæ sunt, ubi observantes clerici ab archidiacono civitatis admoniti, secundum qualitates ordinis sui, fortasse quod ecclesiæ debent sub specie domini domus implere neglexerint, corrigantur secundum ecclesiasticam disciplinam. Et Cabillonense I. can. 14. De oratoriis, quæ per villas fiant, nonnulli ex fratribus & Coepiscopis nostris residentibus nobis in sancta synodo querimonias detulerunt, quod oratoria per villas potentum jam longo constructa tempore, & facultates ibidem collatas, ipsi quorum villa sunt, Episcopis contradican, & jam nec ipsos clericos, qui ad ipsa oratoria deseruunt, ab archidiacono coerceri permittant, quod corvenit emendari, &c. Inde secutum etiam, ut decimæ, quæ debentur paroecialibus ecclesiis, privatis hisce ecclesiis præter jus addicerentur; quod vetuit coucil. Ticinense habitum sub Leone IV. anno 855. Quidam autem laici, qui vel in propriis, vel in benefi-

ciiis suas habent basilicas, contempta Episcopi dispositione, non ad ecclesias ubi baptismum, & predicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant; sed vel propriis basilicis, vel suis clericis pro suo libitu tribuunt; quod omnimodis divina legi, & sacris canonibus, constat esse contrarium.

C A P. VII.

Collatio parochialium ecclesiarum de jure pertinet ad Episcopum, ex consuetudine vel privilegio ad alios. Olim ordinatio non fiebat sine titulo. Clerici acephali. Electio archipresbyteri ex consuetudine spectavit ad archidiaconum, clerus, & plebem. Electio etiam observata in parochis. Collationem beneficiorum serius sui juris fecerunt summi Pontifices. Mandata de providendo. Gratiae expectative.

JURE communī omnes ecclesiae paroeciales & aliæ quæcumque sunt in potestate Episcopi, cuius in diœcesi positæ sunt, & collatio beneficiorum ecclesiasticorum totius diœcesis pertinet ad Episcopum; can. quicunque, 16. qu. 1. can. omnes basilice, can. nullus 11. 16. qu. 7. cap. cum olim, de prescript. cap. cum ex injuncto, in fin. de heretic. Olim collatio beneficii non fiebat seniorum ab ordinatione: ordinatio enim non fiebat sine titulo, id est ubi quis presbyter, vel diaconus ordinabatur, ad titulum certæ ecclesie ordinabatur, ne quis ordinaretur ~~et~~ ^{et} absolute, sine titulo, & que sine titulo fieret ordinatio, irrita esset decretum can. 6. concil. Chalcedonens. quod repetitum est in concil. Placentino sub Urbano II. can. neminem, can. sanctorum, 70. dist. Hinc quæsumus, an si fieret ordinatio cleri ad plebem congregandam, non secuta congregatione plebis, an maneret ordinatio? de quo Augustin. de bono conugal. (cap. 24.) Causa pariendi: quæ cum sola sit quæ nuptia fiant, nec ea re non subsequente propter quam fuit, solvitur vinculum nupiale, nisi conjugis morte. Quemadmodum si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinantis. Quin ubi Episcopus nondum presbyter creabatur, prius presbyter ordinabatur ad titulum illius ecclesie; Regino 2. chronic. Porro Colonia Agrippine Rex Hilduinum abbatem proponere tentavit in pontificali cathedra, fecisse a Francione Episcopo Tungrensis diœcesis, in Aquispalacio presbyterum ordinari, ad titulum sancti Petri predictæ metropolis. Vix ante auditum, quod Paulinus, postea Nolanus Episcopus, a Lampio Barcinonensi Antistite presbyterio initatus, his conditionibus, ne ecclesie certæ illigaretur; testis ipse de se, epist. 6. (al. 1.) ad Severum: Scio tamen voti communis, eodem Domino prestante, salvam esse rationem: nam ea conditione in Barcinonensi ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi ecclesie non alligarer, in sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum ecclesie dedicatus. Monstro pene simile fuit clericus sine titulo, & qui careret titulo acephalus dictus est, quasi videretur foedus & deformis truncus hominis, sine capite; Stephanus Tornacens. epist. 153. absit, ut acephalus exeat a nobis, & tamquam ventis expositus sine titulo clericus, sine stipendio miles, sine solatio togatus discurrat, miraculum suis, spectaculum alienis. Et Adamus Bremens. lib. 2. hist. ecclesiast. cap. 15. Habuitque secum quemdam Episcopum nomine Osmund acephalum. Tantum vero sequoris atatis usū invaluit, ut ordinationes fierent etiam sine titulo, & hic modus adhibitus est, ut ordinatio sine titulo facta non esset irrita, sed ut Episcopus ordinato teneretur alimenta præbere, donec ei provisum esset de beneficio; cap. cum secundum,

dum, de præbend. Jure communi igitur, ut eo redeamus, collatio ecclesiastarum parochialium & ceterorum beneficiorum spectat ad Episcopum: tamen ex consuetudine vel privilegio collatio beneficiorum potest pertinere ad inferiores Episcopo, puta ad abbates; *cap. cum olim, de prescript.* & *cap. cum inter, de sentent.* & *re judicat.* vel ad abbatissam; *cap. dilecta, de major.* & obedient. etiam ad capitulum; *cap. cum + ecclesia Vulterana, de elect.* vel ad singulos canonicos per vices suæ hebdomadæ; *cap. mandatum, de præbend. in 6.* Ex consuetudine etiam quandoque electio locum habuit in parochialibus ecclesiis, puta in archipresbyteratu, & quod observatu dignum, electio archipresbyteri fuit penes archidiaconum simul cum clero, & plebe; *can. si in plebis, 63. dist.* quem Gratianus hausit ex Isidoro: id juris in quodam atchipresbyteratu suo sese habere contendebat Picstaviensis archidiaconus, pro quo ea de re scriptit Arnulphus Lexoviensis commendatitiam epistolam ad Alexandrum III. *P. quæ est 27. Hoc nimirum pretextu pro P. Pittavensi archidiacono precaturus accedo.* Et mox: Idecirco si causa ipsius qualitas inquiratur, id juris se in quodam archipresbyteratu suo contendit habere, quod tam ipsi, quam omnibus aliis archidiaconis in omnibus archipresbyteratibus suis vetus ecclesie illius consuetudo confirmat. Porro supervacua videtur quæstione vexari, cum sola sit de sola archipresbyteri electione contentio, cum ab archidiacono facta ad episcopale de consuetudine referatur arbitrium, eamque potest auctoritate sua, nisi fuerit idonea, reprobare ex consuetudine. Electionem presbyteri, seu parochi fieri solitam a clericis loci, accidente assensu plebis: quod si in ecclesia idoneus clericus non inveniretur, tum rem perlataam ad Episcopum signat concil. Ticinense habitum coram Ludovico Balbo: *Et primum ipsius loci presbyteri, vel ceteri clerici, idoneum sibi rectorem eligant, deinde populi, qui ad eandem plebem adspicit sequatur assensus: si autem in ipsa plebe talis inveniri non poterit, qui illud opus competenter peragere possit, tunc Episcopus de suis quem idoneum judicaverit inibi constituat.* Quæ de archipresbyteri electione intelligenda esse, innunt quæ sequuntur: Sane removenda quorundam laicorum procacitas, qui hoc solo obtenu, quod ad electionis consortium admittuntur, archipresbyteris suis dominari presumunt, & quos tanquam patres venerari debuerunt, velut subditos contemnunt. In electione parochi, seu archipresbyteri, expeditus est assensus plebis: publice enim interest, ut parochianis gratus detur rector, quo facilius hi in obsequio contineantur: quo consilio decretum, ne invitis detur Episcopus; *can. nullus, 61. dist. Concil. Parisi. III. can. 8.* Collationem beneficiorum jure communi pertinere ad solum Episcopum jam observatum est. Serius Romani Pontifices collationi beneficiorum manum injecere, argumento est, quod hac de re in toto decreto Gratiani nec vola, nec vestigium extat. Hoc jure primum precario usi sunt Pontifices, ac tantum penes se habuere tenuiores clericos Episcopis commendare, ut eis subvenirent. Ita Syracusano, & Favensi Episcopis duos clericos cardinanos commendavit Gregorius I. lib. 3. epist. 14. & lib. 5. epist. 47. Postiores vero, ut jura quælibet sua incrementa suaque statas habent, preces in mandata vetterunt, quæ dicta sunt mandata de providendo, seu, *gratia expectativa*, quarum ratio hæc fuit: ut primum emitterentur litteræ monitoriæ, tum præceptoriaræ, ac demum litteræ executoriæ, quibus executor delegabatur, qui ordinarium compelleret, ut beneficium vacans, vel proxime vacaturum illi clero conferret, vel ut ipse conferret; *cap. cum te, cap. capitulum sanctæ crucis, & passim, de rescript.* *cap. dilectus 27. de præbend.* Hoc genere intercessionis pro Guarino clero, Attoni Treccensi Episcopo per epistolam mandavit Innocentius II. P. ut præbendam vacantem, si qua esset, vel proxime vacaturam ei conferret; de quo Petrus Cluniacensis lib. 2. epist. 32. ad eundem Episcopum: *Pro Guarino clero satis sobrium vos dominus papa mandatum imposuit, ut si libera præbenda pateret, ei dare-*

tur: si non, prima quæ occurreret præberetur: & pro Radulso, ut ei per Alexandrum III. a Remensi Archiepiscopo, & canonicis decania obtineatur, intercedit Jo. Saresheriens. epist. 230. De cetero quia Remensis ecclesia dicitur ad curiam proficisci, precor ut M. Radulpho per dominum Papam, & alios ab Archiepiscopo & canonicis decaniam obtineatis. Pro quodam clero facelli palatini Imperatoris, litteras præposito de Marsna scripsit & Alexander III. ut ei præbendam daret; de quo Petrus Cellensis, lib. 8. epist. 15. Nuper vero dominus Papa rem, ut credimus ignorans, jam secundo scripsit præposito nostro de Marsna, ut daret præbendam cuidam clero Imperatoris, cum nec præpositus dare possit, nec sit præbenda quæ dari possit. Quam ægre admirerentur Pontificiae hujusmodi beneficiorum reservationes significat Stephanus Tornacealis, epist. 109. ad Lucium III. P. quæ scripta est in commendationem Hervei subdiaconi: Scriptis pro eo felicis recordationis pater Alexander decano, & canonici sancti Aniani Aurelianensis: scriptis & vos primo & secundo, sed neque preces, neque præceptum vestrum, quamvis tres præbenda vacarent, voluerunt audire. Hujusmodi reservationum usum detestatur & Joannes Saresber. Polygraphic. lib. 7. cap. 18. Statuat ergo lex quod placuit latori, nam isti privilegi principialis gaudentes beneficio, quicquid ambient sibi competere opinantur, Episcopos ad prima beneficia obligant, & de futura successione pacisci non verentur: restat utique ut tristi pactio repleatur eventu, & illius quisque animetur & armetur in necem cuius ambit successionem: si enim cedere moretur, aduersantur, vexant, & multipliciter concuiunt posseforem &c. Inde Romanus Pontifex ordinarium ordinariorum se gessit, & quacunque beneficia ecclesiastica per orbem Christianum vacantia in concursu, & per præventionem omnium ordinariorum conferre sui juris duxit; cap. si a sede, de præbend. in 6. clem. I. ut lit. pendent. pragmat. tit. de collat. §. item circa, verb. suadet, & concordat. §. si quis vero, de collat. nec non cessante ordinario in conferendo intra sex menses, jure devoluto conferendi jus proprium idem fecit; cap. nulli, de concess. præbend.

C A P. VIII.

Jura episcopalia in parœciales ecclesiæ. Canonica obedientia, subjectio, reverentia. Synodus, synodatum, cathedralicum, visitaio, & hujus nomine procuratio.

EPISCOPUS in parœcialibus, & aliis suæ diceesis ecclesiis habet canonicam obedientiam, subjectionem, & reverentiam, synodum, id est protestatem cogendæ synodi, & synodatum, seu cathedralicum, cuius modus duo solidi; cap. conquerente, de offic. ordinar. Antiquissimi instituti est, Episcopos quotannis dioecesanam synodum congregare ecclesiasticae disciplinae tuendæ gratia, & ad eam presbyteros vocare, qui de plebium cura rationem reddant; can. Episcopus, 2. can. annis singulis, 18. dñi. Hinc presbyteris cum ordinabantur tradebatur libellus officialis, continens rationem ecclesiastici officii circa celebrationem sacrorum, & administrationem sacramentorum, ne muneris rudes & incisi ad ecclesiam accederent, & ubi ad litanias, vel synodum proxime convenient, de gestu officii rationem redderent; concil. Tolet. IV. can. 25. Quando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officiale a suo sacerdote accipiant, ut ad ecclesiæ sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis sacramentis offendant. Cum vero ad litanias, vel ad concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter suscepit officium cele-

celebrant, vel baptizent, can. quando, 38. dist. Ad dicecesanam synodum convenere, non modo parochi, sed etiam abbates dicecesani ; d. can. Episcopus, d. can. annis singulis, cap. quod super his, de majorit. & obedient. unde abbatem, vel archipresbyterum deponi, vel in locum ejus alium ordinari ab Episcopo, nisi in synodo abbatum & presbyterorum, vetat conc. Turonens. II. can. 7. nec modo ad dicecesanam synodum, sed & ad alios solemnes conventus, puta pro translatione reliquiarum, vel aliis causis, jubente Episcopo, simul coiere presbyteri & abbates. Ad translationem reliquiarum Benigni martyris Divisionensis, abbates convocavit Gregorius Lingonensis Episcopus ; Gregor. Turonensis, de miracul. martyr. lib. I. cap. 51. Sed sanctum sepulcrum nescio qua causa faciente foris evenit, quod ille intus transferre cupiens convocavit ad hoc obsequium abbates, atque alios religiosos viros. Ut ad translationem reliquiarum Desiderati presbyteri ab Agricola Cabillonensi Episcopo vocati presbyteri, & abbates ; idem Gregorius Turonensis, de glor. conf. cap. 86. Post hac edificato ex xenodochio leprosorum sacerdos suburbano in ejus basilicam collectis abbatibus, & omni clero, beatum corpus transtulit. Interdum tamen peculiaris fuit synodus abbatum, a synodo presbyterorum ; concil. Aurelianens. I. can. 19. can. abbates, 18. qu. 2. nempe medio mense maio habita est synodus presbyterorum, & kalendis novembbris synodus abbatum ; concil. Antissidor. can. 7. Synodi nomine a presbyteris exactum vesticum, quod synodum, seu synodatum nuncuparunt : preter id, intitutum & aliud indicti genus, nimurum cathedralicum, quod solveretur pro honore cathedrae : de utroque satis multa a nobis dicta sunt alio loco, quae hic repetere nimis supervacuum esset. Hoc unum addo, merito dictum cathedralicum, quod præstaretur pro honore cathedrae ; quia cathedra est symbolum & insigne pontificii ; synod. Carthag. IV. can. 35. Episcopus in ecclesia, & in confessu presbyterorum, sublimior sedsat, can. Episcopus, † 95. dist. Augustin. in psalm. † 126. num. 3. Vigilabat quantum poterat super eos quibus praererat. Et Episcopi hoc faciunt. Nam ideo altior locus positus est Episcopis, ut ipsi superintendant. Ideo vetatur Episcopus cathedram collocare in coenobio, ne in loco exempto episcopalem jurisdictionem exercere videatur ; can. Luminoso, 18. qu. 2. Nec modo in synodo dicecesana, sed & in provinciali locus fuit presbyteris, hique in ea consedere, stantibus diaconis ; concil. Tolet. I. in pref. Convenientibus Episcopis in ecclesia Tolet, confidentibus presbyteris, adstantibus diaconibus. Et Bracar. I. itidem in pref. Convenientibus simul Episcopis, presentibus quoque presbyteris, adstantibusque ministris, vel universo clero. Non in corona Episcoporum presbyteris sedes fuit, sed a tergo Episcoporum, quo loco consedere non modo presbyteri, qui vice Episcoporum, sed etiam illi qui proprio nomine concilio interfuerent ; concil. Emeritens. can. 5. Ad suam tamen personam non aliter, nisi aut archipresbyterum suum diriget, aut si archipresbytero impossibilitas fuerit, presbyterum utili, cuius dignitas cum prudentia pateat, a tergo Episcoporum inter presbyteros sedere, & quaque in eo concilio fuerint acta scire, & subscribere : injustum enim hoc accipit cœtus noster, ut quisquam Episcoporum, diaconum ad suam personam dirigat, hic enim, quia presbyteris junior esse videtur, sedere cum Episcopis in concilio nulla ratione permittitur. Et concil. Salegunstadiens. can. 20. de ritu initiandæ synodi : Deinde convenientes presbyteri omnes intrent, & secundum ordinationis sue tempus resideant : post hos ingrediantur diaconi probables, quos ordo poposcerit interesse. Denique quocumque loco proprium fuit presbyterorum apud Episcopum sedere, diaconorum stare ; synod. Carthag. IV. can. 34. Episcopus in quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiatur, can. Episcopus, † 95. dist. Auctor. constitution. apostolic. (lib. 2. cap. 57.) καίδω δὲ μέσος ὁ τῆς Επισκόπου δρός, παρ' εἰσεπέδη ἀντανταντικέδω τῷ πρεσβυτέρῳ, ηγοὶ διάνοοι παρεσάδωσαν. Solium Episcopi in medio positum sit, & Tom. IX.

DISSERTATIONUM

ex utroque ejus latere sedeant presbyteri, & adstant diaconi. Officium Episcopi est etiam lustrare seu visitare quotannis singulas parochiales ecclesias, & alias diocesis; can. decretivimus, can. Episcopum, 10. qu. 1. & d. cap. conquerente. Nec hoc proprium fuit Christianæ reipublicæ institutum, nam & in republi- ea Romana rectores provinciarum provinciam lustrare solebant; M. Tull. Ver- rin. 5. (10.) Cum autem ver esse cœperat, cuius initium iste non a Favonio, neque ab aliquo astro notabat, sed cum rosam viderat, tunc incipere ver arbitrabatur; dabat se labori atque itineribus, in quibus usque eo se præbebat pa- tientem, atque impigrum, ut eum nemo unquam in equo sedentem viderit. Et mox (12.) Cum vero astas summa esse jam cœperat, quod tempus omnes Sicilie semper prætores in itineribus consumere consueverunt, propterea quod tum putant obeundam esse maxime provinciam, cum in areis frumenta sunt, &c. Episcopis autem visitationis nomine debetur annona, quæ dicitur procuratio; d. cap. con- querente, cap. procurations, & passim tot. tit. de censib. Procuratio est vox composita, id est curatio seu refectio corporis, procurare corpus idem est, quod curare, ut jam a nobis observatum ex Accio, Virgilio, & aliis, quibus addo illud Plauti, in Poenulo, (in prol.)

Nutrices, pueros infanteis minutulos

Domi procurent, neu qua spectatum afferant,

Ne & ipsæ sicut, & pueri pereant fame:

C A P. IX.

Mutua officia parochorum in Episcopos, & Episcorum in parochos. Totus ordo confunditur, si sua cuique iurisdictio non servetur.

PA ROCCHI & minores clerici debent obsequium, reverentiam, & subje-
cionem Episcopo, ac vicissim Episcopus eis rependere debet dilectionis,
& tutelæ officium: ad hoc divini Numinis providentia in ecclesia ordines di-
stincti sunt, ut minores reverentiam potioribus exhibeant, & potiores minori-
bus dilectionem impendant; can. ult. 89. dist. Parochi, inquam, debent sub-
esse Antistiti, non ut servuli domino, sed ut liberi parenti: meminisse debent
Episcopi, se non electos in dominos, sed pastores, juxta illud Petri epist. † 1.
cap. 5. 3. Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis, id est typus,
exemplum. Recte in hanc sententiam Hieronym. epist. ad Nepotianum: *Si tu
subjectus pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe.* Et paulo post: *Sed
Episcopi sacerdotes se esse noverint non dominos: honorent clericos quasi clericos,*
ut & ipso a clericis quasi Episcopis honor deseratur. Scitum est illud oratoris
Domitii: *cur ego te, inquit, habeam ut Principem; cum tu me non habebas ut
senatorem?* can. † esto subjectus, 95. dist. Ne serviles operas a parochis exigat
Episcopus vetatur concil. Bracar. II. can. 2. Similiter & parochiales clerici ser-
vili more in aliquibus operibus Episcopo servire non cogantur, quia scriptum
est, neque ut dominantes in clero; can. placuit, 10. qu. 1. quod repetitum
est in can. nullus, 1. qu. 1. & cap. 1. de excess. prelat. Clericis ut membris
suis utatur Episcopus, suadet Ambros. 2. offic. cap. 28. Episcopus ut membris
suis utatur clericis, & maxime ministris, qui sunt vere filii: *quoniam cuique vi-
derit aptum muneri, ei deputet.* Ac ne Episcopus clericos conculceret, vetat
concil. Arelat. I. can. 17. Denique Episcopi pudor, abjectio & contemptus
presbyterorum, nec apud eum vile esse debet nomen presbyterorum, ne laicis
despicabiles reddantur, nec debet Episcopus parochis invidere iura parochialia;
quicquid enim honoris defertur presbyteris, refunditur in Episcopum; Gregor.
I. lib.

I. lib. 7. epist. 30. Nec honorem esse deputo in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco, meus honor est fratrum meorum solidus vigor, tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Id exigit hierarchia ecclesiastica ratio, ut Episcopi & presbyteri suis quique terminis se contineant; Hieronym. in Ezechiel. lib. 13. cap. 45. de Episcopis & presbyteris: *Unusquisque habeat possessionem suam, que gradu illius constituta est.* Hierarchia enim ecclesiastica tota dissolvitur, nisi sua cuique jurisdictione incolmis & illibata servetur; Greg. lib. 9. epist. 32. *Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictione non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur? can. pervenit.*, 11. qu. 1. Elegans hujus oeconomiae typum tradidit Christus, cum leproso curato, vade, inquit, & ostende te sacerdoti: quo enim consilio jam mundatum misit ad sacerdotem, nisi ut veteris legis praeципuum sacerdoti servaret? Quæ fuerit sententia patrum de honorandis presbyteris, exemplo docuit Augustinus, qui Hieronymum presbyterum, ut fratrem & socium coluit, & salva dignitate episcopali, se minorem professus est, non uno loco, ut in epist. 19. (al. 82. num. 33.) ad eundem: *Quamquam secundum honorum vocabula, que jam ecclesie Iesu obtinuit, episcopatus major presbyterio sit: tamen Augustinus in multis rebus Hieronymo minor est, can. quamquam, 2. qu. 7.* Et idem lib. 1. contra Julian. cap. 7. num. 34. *Nec sanctum Hieronymum, quia presbyter fuis, contemendum arbitris.*

C A P. X.

Singulis ecclesiis unus presbyter imponendus: pluralitas beneficiorum vetita, nisi ex dispensatione, eaque ob justam causam. Academie Parisiensis judicium circa pluralitatem beneficiorum.

IN singulis ecclesiis unus presbyter ordinandus est. Cum primum parœciae divisæ, id actum, ut singulæ singulis adscriberentur, ut notum est ex epistol. Dionys. ad Severum: *Ecclesiæ singulæ presbyteris dedimus, parochias & cœmeteria eis divisimus, &c.* Ideo Episcopum constitui in vico, vel minori municipio, cui vel unus presbyter sufficit, vetat can. 6. Sardic. concilii, exinde clericum in duabus ecclesiis inscribi vétitum synodi Nicen. II. can. 15. can. clericus, 21. qu. 1. *& synod. Remens.* can. 9. can. *sicut in unaquaque*, 21. qu. 2. & Iwonis in *decret. part. 3. cap. 49.* cuius ratio duplex redditur: una, quod sicut nemo potest duobus dominis servire, sic nullus potest sacerdos duabus ecclesiis inservire; d. can. clericus: altera, quod ecclesia velut sponsa non potest honeste dividi inter plures presbyteros; d. can. *sicut in unaquaque.* Vetus hic & inviolabilis ecclesiæ mos fuit, ut singulis ecclesiis unus presbyter imponeretur, ut in Mareotide, quod nomen agro Alexandria, plures ecclesiæ fuerunt, quæ universæ Alexandrino Episcopo subjacerent, ita ut singuli presbyteri suos pagos haberent; Athanas. *apolog. 2. de fuga*, (num. 85.) ubi Ischyra in sceleris præmium, Mareotidis episcopatu ab Eusebianis aucti, illegitimam fuisse promotionem demonstrat, ὁ Μαρεώντις, inquit, ναῦσα προέποντο χωρὶς τὸν Αἰλέξανδρεαν ἐστὶ, καὶ ἀδιπότε εὖ τῷ χωρῷ γέγονεν Επισκόπος, ἀδειά χωρητίουντος. ἀλλὰ τῷ μη τὸν Αἰλέξανδρεαν Επισκόπῳ οὐ ἐκπλοκαῖ πάσιν μη τῷ χωρῷ ὄποκενται· ἐκεῖ δὲ τὸν πρεσβυτέρον ἔχει τὸν ιδίαν πομπήν περιστασθεῖσαν τῷ πλάνοις. Mareotes, ut supra dictum est, regio est Alexandrina, in qua numquam Episcopus fuit, aut chorepiscopus: sed universæ illius regionis ecclesia Alexandrino parent Episcopo. Presbyteri autem singuli suos vicos ha-

DISSERTATIONUM

bent, qui decem circiter sunt, immo plures numero. Et ubi Arius Baucalensis ecclesiae, quae erat Alexandriæ, presbyter memoratur: Alexandriæ plures fuisse ecclesias, quibus singulis præflet unus presbyter, qui accolis sacramenta ecclesiastica ministraret, duobus locis testatur Epiphanius, hærel. 68. artic. 4. *λαζαρὸς ἦν Βαυκάλη τῷ ἐκκλησίᾳ ὃποι καλεοῦνται Αἰλέξανδρεις πρεσβύτεροι· καθεδάσιν γαρ ἐσ πρεσβύτεροι εἰς απόπεταγμένοι· ὅσαι γαρ πολλαὶ ἐκκλησίαι, νῦν δὲ πλεῖς.* Arius enim Baucala, cuiusdam apud Alexandriam ecclesie presbyter erat. Nam unicuique suus attribuebatur presbyter, erant tum multæ ecclesiae, hodie vero plures. Et idem hærel. 69. artic. 1. φάσιν δὲ αὐτὸν Διβυν τῷ γένει, ἐν Αἰλέξανδρει δὲ πρεσβύτερον γεγονότα, ὃς προσαποθεῖται ἐκκλησίας τῆς Βαυκάλης ὃποι καλεοῦνται. ὅσαι γαρ ἐκκλησίαι τῆς Καδολικῆς ἐκκλησίας ἐν Αἰλέξανδρει ὑπὸ ἓντα Αρχιεπισκοποῦ ἔσται, καὶ κατ' ἴδιαν τάυταις ἀπόπεταγμένοι εἰσὶ πρεσβύτεροι, διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρέους τῶν ὁικητῶν, πλησίων ἐκάστης ἀντόπου, καὶ ἀμφόδων, ὅποι λαυρῶν ἀπίκαιοις καλεοῦνται, ὑπὸ τῶν τούτων Αἰλέξανδρέων πατοικήσυπον πόλιν. Ferunt illum ex Libya oriundum Alexandria presbyterum esse factum, qui tum Baucalensis cuiusdam ecclesie prefectorum gerebat. Etenim quotquot Alexandria Catholicæ communionis ecclesiae sunt, uni Archiepiscopo subiecte, suis cuique prepositus est presbyter, qui ecclesiastica munera iis administret, qui circa ecclesias illas habitant, eorumque conuenicula, vici, sive laura ab Alexandrinis vulgo nominantur. In Hispania foeda hac labes inolevit, ut plures ecclesiae uni traderentur, ob tenuitatem & angustias census: huic vulneri nou ferro, ut par erat, mederi faterentur patres, sed doloris sensum levī plasmate obstupefacere satis habuerunt, ne tenuiores ecclesiae missæ solatio carerent, legē facta, ut presbytero, qui pluribus ecclesiis incubaret, plures missas celebrare liceret, singulas pro singulis ecclesiis: concil. Emeritens. can. 19. In parochiis multæ sunt ecclesie constituta, quæ a fidelibus factæ, aut paucum, aut nihil de rebus videntur habere: sacerdotali ergo decreto, presbytero, cui plures extant commissæ, unde cavendum est ne occurrente paupertate, ordo ibidem non impleatur missæ: proinde salubri deliberatione censemus, ut pro singulis quibusque ecclesiis, in quibus presbyter iussus fuerit, per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus dominicis sacrificium Deo procuret offerre. Tandem vero exurgente disciplina, ne plures ecclesiae uni crederentur vetitum, & ut qualibet ecclesia, quæ usque ad decem mancipia, id est decem accolas, haberet, unum super se haberet sacerdotem: quæ vero minus aliis adjungeretur ecclesiis; concil. Tolet. XVI. can. 4. Ut plures ecclesiae uni nequaquam committantur presbytero, quia solus per totas ecclesias, nec officium valet persolvere, nec populis sacerdotali jure occurtere, sed nec rebus earum necessariam curam impendere; ea scilicet ratione, ut ecclesia, quæ usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem; quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis conjugatur ecclesiis, can. unio, 10. qu. 3. In Gallia etiam beneficiorum pluralitas explosa, sed ea in re dispensandi potestas Episcopo tributa; concil. Aurelian. III. can. 18. De his vero clericorum personis, quæ de civitatis ecclesie officio monasteria diaecesis, vel basilicas in quibuscumque locis positas, id est sive in territoriis, sive in ipsis civitatibus suscipiunt ordinandas, in posestate sit Episcopi, si de eo quod ante de ecclesiastico munere habebant eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit, quia unicuique facultas suscepit monasterii, diaecesis, vel basilicae debet plena ratione sufficere. Tum etiam ut plures ecclesias quis haberet indultum, si alios presbyteros sub se in singulis haberet, qui divinum officium implerent; concil. Nannente, can. 8. Nullus presbyter plures presumat habere ecclesias, nisi forte alios presbyteros sub se in unaquaque habeat, qui nocturnum atque diurnum officium solemniter adimplant, & missarum celebrationes quotidianis compleant ceremonias. In villis etiam, quæ foris sunt, id est extra urbem, propter inopiam hominum, ut indulgeretur cir-

ea pluralitatem beneficiorum, constitutum concil. Nicæn. II. can. 15. modo laudato. Plura apud eundem beneficia, nisi ex dispensatione, puta ob ecclesiæ necessitatem, vel merita personarum, non tulit Bernardus Clarevallensis, epist. 271. Honores, & dignitates ecclesiasticas non ignoro deberi his, qui eas digne & secundum Deum administrare & velint & possint: nam nec cuiquam vel adulio plures in pluribus ecclesiis habere licet, nisi dispensatione quidem ob magnam vel ecclesiæ necessitatem, vel personarum utilitatem. Tandem vero securis ad radicem posita est in concil. Lateranensi habitu sub Iunocent. III. quo vetitum, ne cuiquam plures paroeciales ecclesiæ obtainere liceret, & ne lex eluderetur, ut adeptione secundi beneficii curati, prius ipso jure vacaret, statutum: hoc uno reservato summo Pontifici, ut posset dispensare circa pluralitatem beneficiorum; cap. de multa, de prabend. quod reservationis genus, velut quæstusum, notavit Matth. Paris. ad ann. 1235. ubi de collectione decretalium, quæ facta est auctore Gregorio IX. In quibus, inquit, quedam innovavit, ne scilicet illegitimi in pralatis, vel ecclesiastica beneficia, nisi adepta a sede Romana legitimacionis dispensatione, obtineant: sciens inde Curie Romanae, pro imperatratione tali, multa emolumenta provenire: sicut ex statuto Innocentii pro dispensatione plurium beneficiorum obtainendorum. Post Lateranense concilium, non sine lethali noxia teneri posse duo beneficia, quorum alterum esset idoneum ad sustentationem, decrevit academia Parisiensis; abbatis Urspergens. continuator: Anno M. C. XXXVIII. Parisiis contra pluralitatem beneficiorum disputatione fuit, & conclusum ab omnibus, quod nemo sine periculo mortalis peccati tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficit ad sustentationem suam.

C A P. XI.

Parochialis ecclesia non debet conferri in commendam, sed in titulum. Commendarum origo & usus notatur. In commendam dari solite, etiam abbatis, & ipsi episcopatus. Commenda olim erat temporalis, hodie desit in perpetuam, binc pro titulo habetur.

PA ROCHIALIS ecclesia ipso jure non debet conferri in commendam, sed in titulum, unde ipsæ parochiales ecclesiæ dicuntur tituli; & clerici ventantur ordinari sine titulo certæ ecclesiæ; can. neminem, can. sanctorum, 70. dist. Commenda non est vere titulus. Commendarius est nudus minister, seu procurator, & custos rerum ecclesiæ; cap. cum nobis, de elect. Commenda nihil aliud est, quam depositum, seu custodia. Commendare nihil aliud est, quam deponere; l. commendare, fl. de V. S. Item parochialis ecclesia requirit ministerium certæ personæ, idemque perpetuum: & semel ordinatus, seu titulatus, in quapiam ecclesia, ab ea removeri non potest; d. can. sanctorum, & can. præcipimus, 21. qu. 2. Commenda sua natura est temporalis, nec ultra sex menes durabat; cap. nemo deinceps, de elect. in 6. atque ita non cadit in parochiales ecclesiæ. Moribus tamen, commendarum usus etiam parochialibus in ecclesiis invaluit: etsi enim vetitum esset can. 10. Chalced. concil. ne idem plures ecclesiæ obtaineret, labente disciplina, Episcoporum dispensatione, seu potius corruptela, effectum, ut plures ecclesiæ eidem compingerentur, & ut aliquo pacto veteris disciplinae vulnus curaretur, vel saltem obduceretur, hoc excogitatum, ut una traderetur in titulum, altera in commendam, qualis custodiæ gratia ad tempus: primusque Leo IV. qui sedebat anno 817. Commendarum usum admisit; can. qui plures, 21. qu. 1. Qui plures ecclesiæ retinet, unam quidem titulatam, aliam vero sub commendatione retainere debet.

Easdem comprobarunt secuti eum Pontifices ; d. cap. cum nobis , cap. dudum 54. cod. tit. de elect. & d. cap. nemo deinceps , de elect. in 6. ac Episcopi etiam sui juris duxerunt commendare ecclesias ad tempus ; d. cap. nemo deinceps . Nec in secularibus ecclesiis modo , sed etiam in regularibus commendarum labes jam olim irrepit . Regum beneficio eidem abbati duæ , vel plures abbatiae traditæ , una scilicet in titulum , alia procurationis seu administrationis nomine , quod idem est ac commenda : ut Hilduinus abbas S. Dionysii , Ludovici P. gratia habuit procurationem & aliorum plurium monasteriorum , & inter ea cœnobii S. Medardi Suectionensis ; Aimoin. lib. 4. cap. 114. Ipse autem venerabilis abbas præfatus Hilduinus , inter plurima , quæ ei augustali benignitate commissa fuerant monasteria , habebat procurationem cœnobii nobilis in prospectu urbis Suectorum , quod Clotharius quondam Rex Francorum , filiusque ejus Sigebertus , in honorem beatissimi Medardi confessoris Christi , magnis construxerant sumptibus . Etiam Episcopis procurationis , seu commenda nomine , sæpius traditæ leguntur abbatiae : ut vita functo Hilduino , Ebroino Piëtavieni Episcopo , ob bene merita de republica , abbatia S. Germani Parisiensis regimen dedit Ludovicus P. ex quo intelligimus Hilduinum abbatem , præter abbatias S. Dionysii , & S. Medardi Suectionensis , etiam obtinuisse abbatiam S. Germani Parisiensis ; Aimoini continuator lib. 5. cap. 19. Imperator porro præfatum Episcopum in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remisit , dans ei regimen abbatiae sancti Germani Parisiensis ; nam Hilduinus abbas vita decesserat . Anno 1175. Gothofredo Asaphensi Episcopo in Wallia , quæ est Anglia regio , sedem suam derelinquere coacto , ob duritatem plebis , Abbendenensem abbatiam , forte tum vacantem , in custodiam , quoisque ad propriam sedem tutus esset redditus , dedit Henricus II. Rex Anglorum ; Rogerus Hovedenus , in posteriore parte annal. Ipse enim Godefridus episcopatum suum deseruit , paupertate & Walensium infestatione compulsus , veniensque in Angliam , a Christianissimo Rege Henrico benigne & honorifice suscepitus est , cui & tradidit abbatiam Abbendenie vacantem in custodia , donec ad propriam sedem liberum haberet regresum . Tandemque in commendam cecidere etiam ipsi episcopatus : ita Giselerus Mergburgensis Episcopus in Germania , concidente Othono III. affecitus est Magdeburgensem ecclesiam , priore tamen non relista , quod ea aetate novum & inauditum , sed sua frequentissimum fuisse , ut idem unam haberet in titulum , alteram in commendam , refert Albertus Krantz lib. 3. metropol. cap. 37. Olim , ut dixi , commenda erat temporalis , nec porrigebatur ultra semestre tempus : sed labente ævo commenda in perpetuas defiere , ex quo commenda habetur pro titulo , & solius Romani Pontificis proprium est beneficia in perpetuum commendare ; cap. dudum 54. de elect.

C A P. XII.

Qualis debeat esse vita , & conversatio presbyterorum . Hi castæ & continenter vivere debent , eis interdicitur contubernio mulierum , quas vocant συνεσάκτους , subintroductas , ἀγαπητές dilectas , sorores , seu sororias , eisdem versatur commates procurare .

QUALIS debeat esse vita & conversatio presbyterorum , seu parochorum , ea nimis angelica esse debet ; quoniam hi angelorum , id est ministrorum Dei , officio funguntur in terris : quinimmo eorum vitam Christi typum , quoad humanitas fieri potest , accedere par est : presbyteri enim sunt vicarii Christi ; Augustin. vel alius quisquis est auctor quaest. utriusque testament. qu.

qu. 127. Quanto magis in Dei causis? Ac per hoc antisitem ejus puriorem ceteris esse oportet: ipsius enim personam habere videtur, est enim vicarius ejus: ut quod ceteris licet, illi non liceat: quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Vitæ sanctitate ascetis, seu monachis præstantiores eos esse oportet, quia virtutis faciem plebi preferre debent, nec solum plebem verbo docere, sed & exemplo. Hi suæ salutis arbitri sunt, illi suæ, & alienæ; Isidor. Pelusiot. lib. 2. epist. 284. τις γαρ ισοπένευς, αγιωτέρας εἰναι χρή κα καθαρωτέρας πῶν τὰ ὄρη κατειληφότων. ἐπειδὴ οἱ μὲν καὶ εἰωτῶν καὶ λαῶν οἱ δὲ εἰωτῶν μόνον φρουτίζοσι. Nam eos, qui sacerdotum munere funguntur, sanctiores ac puriores illis esse oportet, qui ad montes se contulerunt. Siquidem illi & sui & plebis; hi autem sui duntaxat curam gerunt. In primis presbyteri continenter, & caste vivere debent. Si forte conjugati es- sent cum ordinabantur, secedebant ab uxore, & eam deinceps habebant ut so- rorem: femina vero hoc pacto a presbytero segregata, dicebatur preshytera; Gregor. dialogor. lib. 4. cap. 2. Presbyter quidam sibi commissam regebat ec- clesiam, cum magno timore Domini, qui ex tempore accepti ordinis presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se proprius accedere non sinebat, eamque sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi com- munionem funditus familiaritatis abscidit, can. presbyter, 33. dist. & concil. Tu- ricens. II. can. 20. Nam si inventus fuerit presbyter cum sua preshytera, aut diaconus cum sua diaconissa, aut subdiaconus cum sua subdiaconissa. Porro pres- byteri ita vivere debent, ut non modo probro careant, sed etiam suspicione probri: quapropter suspecta contubernia omnino vitare debent. Ne Episcopi & presbyteri extraneas mulieres, quas συνιστάντος, vel συνάντος, id est subin- troducedas vocabant, apud se haberent, vetuit can. 3. synod. Nicen. de quo Ba- silius epist. 108. ad Paregorium presbyterum: αὐτὸν διάγωδι τὸν κανόνα τὸν ἐξε- νεκράντε παρέ τὸν ἀγίον πατέρων ἡμῶν πῶν ἐν τῷ συνόδῳ Νικαῖος, ὃς φανερῶς απηγόρευε συνάντος μη ἔτι. Lege canonem a sanctis patribus nostris in Ni- caea synodo constitutum, qui manifeste interdixit, ne quis mulierculam subintrodu- ctam habeat. Fœdum id nomen primo Antiochiae auditum insinuat Eusebius lib. 7. cap. † 30. ubi de Paulo Samosateno: τις δὲ συνιστάντος αὐτὴν γυναικε- ς Ἀντιοχεῖς ὀνομάζεται. Ascititas illas mulieres, quas subintroductas Antio- cheni appellant. Et ut nihil in specie fallacius, quam prava religio, hujusmo- di mulierculas pietatis & caritatis obtentu apud se detinuere clerici, unde ἀγα- πητοῖς, seu dilectas vocarunt; Epiphan. hæres. 63. artic. 2. καθηγούσι δὲ δῆδε- σῶν ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ τὰς ἀγαπητὰς λεγομένας συνιστάντος γυναικας πεντημένων. In- terim vero Catholicos illos clericos accusant, qui dilectas quas vocant, & con- tubernales feminas asciscunt. Alii sorores, vel sororias, quarum consuetudinem dampnarunt Imp. in I. eum qui 19. C. de Episc. & cleric. Eum, qui proba- bilem seculo disciplinam agit, decolorari consortio sororia appellationis non decet. Turpem harum contubernialium usum apud clericos ex opum affluentia ortum arguit Joannes Chrysostom. sermon. de Pseudoprophet. † ἐν γαρ τῇ περιπτῷ πλέον συνιστάντος ἐκπονεῖτο, προφάσι τὸν πατέρα. Quia & opum affluentia sub- introductas tenent, pretextu ancillarum. Id genus mulierum passim insectatus idem Chrysostom. ut in sermone, in illud, religiosum facetiis uti non debere, ser- mon. ubi post multa: πάντα γαρ ἀλγό δτεν εἴδω σοντιτούσι συνιστάντον ἐπισπασάμενον. Valde quippo doleo, cum video religiosum subintroductam mulierem sibi adscire. Et idem aduersus eas proprium librum scripsit. Quo tollatur omnis prava consuetudinis occasio, presbyteri vetantur privatorum ædes frequentare, com- matres procurare, id est epulis excipere; Augustin. vel alius quisquis est, ser- mon. † 36. ad fratres in eremo: Non enim debet, qui animarum curam gerit, transire de domo in domum, non frequentare forum cum rusticis, non mercantias adquirere, non commates procurare, non ligonizare, non tabernas intrare, non discurrere, nisi necessitate compulsus.

† In lib.
toma.
8. inter spur.
pag. 79. ἐν τῃ περισσῃ γαρ πλεον, &c.

C A P. XIII.

Presbyterorum cultus, eorum insignia vestis demissa, & orarium seu stola, orario utuntur etiam diaconi, nec non Episcopi.

PA ROCHEI etiam cultu & vestitu corporis religionem ordinis sui palam facere debent: veste demissa eos uti convenit, quæ est sanctitatis insigne; Joannes Chrysostomus de divers. utriusque testam. loc. serm. de fugienda timulata specie: *τὸς μὲν χιτῶνας περὶ τὸν γῆν ἔκνοτες, εἰς σχήματα ἀγίων, dum ρεστές quidem in terram trahimus in habitu sanctorum.* Saculari veste eos abstinere oportet, quorum vita enim a saculari longe abesse debet, eorum vestem disparem esse condecet; concil. Matisconens. I. can. 5. Ut nullus clericus sagum, aut vestimenta, aut calceamenta, nisi quod religionem deceat induere presumat. Concil. Roman. sub Zachar. Papa, can. 3. Ut Episcopus, presbyter, & diaconus seculari indumento minime uantur, nisi ut condecet tunica sacerdotali. Quo vero presbyteri a sacularibus distinguantur, nefas est eos procedere in publicum sine orario, sive stola; concil. Moguntin. I. can. 28. Presbyteri sine intermissione utantur orariis, propter differentiam sacerdotii dignitatis. Et concil. Triburiense, ex Gratiano, in can. ut presbyteri, 17. qu. 4. Ut presbyteri non vadant, nisi stola, aut orario indui, &c. Orarium est stola, sive fascia a collo per utrumque humerum defluens; sic dicta, quod sit ori applicita, & collo circumponatur; Ambros. de excess. Satiri, (lib. 1. num. 43.) *Divinum illud fidelium sacramentum poposcit, non ut curiosos oculos + inferret arcanis, sed ut fidei sue consequeretur auxilium.* Etenim ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare. Ita Chramnum Clotharii filium orario suggillatum, id est strangulatum, scribit Gregor. Turonensis. lib. 4. cap. 20. *Chramnus super scannum extensus orario suggillatus est.* Inepte orarii etymon ex eo repetiere nonnulli, quod qui orat, id est prædicat, orario utatur pro officiis insigni, quæ videtur suisse sententia patrum conc. Toletan. IV. can. 39. Unum orarium oportet levitam gestare in sinistro humero propter quod orat, id est prædicat, can. unum, 25. dist. Orarium lævo super humero gestare diaconos præceptum; d. can. Toletano: & quia nonnulli diaconi orarium occultabant sub tunica, quasi erubescerent videri quod erant, eis præceptum est orarium scapulæ superpositum ferre in concil. Bracharens. I. can. 27. Item placuit, quia in aliquantis hujus provincie ecclesiis diacones absconsis infra tunicas utuntur orariis, ita ut nihil differre a subdiacono videantur, ut de cetero superposito scapula, sicut decet, utantur orario. Subdiaconis vero orario uti vetitum; concil. Laodicen. can. 22. can. ministrum, 23. dist. Habuere & Episcopi orarium suum, velut pontificia dignitatis insigne; vita S. Fulgentii apud Surium, 1. januar. *Orario quidem sicut omnes Episcopi nulla enus utebatur pelliceo, cingulo tamquam monachus utebatur.* Hoc vero discrimin obser-vatur inter oraria Episcoporum & presbyterorum, quod presbyter orarium præfert utroque humero recta dependens; Episcopus vero cancellatum ad pectus in modum crucis; ex concil. Brachar. III. can. 3. Cum sacerdos ad missarum solemnia accedit, aut per se Deo sacrificium oblatur, aut sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quam orario utroque humero circumseptus, sicut & tempore ordinationis sua dignoscitur consecratus, ita ut de uno, eodemque orario, cervicem pariter & utrumque humerum premens, signum in suo pectore preparet crucis, can. ecclesiastica, 23. dist.

CAP.

C A P. XIV.

Ætas, institutio, ordo, & qualitas, id est litterarum scientia ordinandorum in parochos. Ordinatis tempore ordinationis cur traditus libellus officialis.

OLIM presbyter, seu rector paroecialis ecclesiae non potuit ordinari ante trigesimum annum; can. 1. & per totum 78. dist. Presbyter quoque non ordinabatur nisi post longa temporum interstitia, & diutinam moram singulis in minoribus ordinibus, quo probator ad presbyterium perveniret; can. si officia, 59. dist. can. monachus, 77. dist. can. monachos, 16. gu. 1. Ita Cato presbyter de Arvernensi Episcopatu, spe & meritorum fiducia sibi blandiens apud Gregor. Turonens. lib. 4. cap. 6. Nam & ipsos, inquit, clericatus gradus, canonica sum semper institutione sortitus, lector decem annis fui, subdiaconatus officium quinque annis ministravi, diaconatu vero quindecim annis mancipatus fui, presbyterii autem jam honore viginti annis potior; quid enim mihi nunc restat, nisi ut episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam? Ne rudes & informes ad ecclesiam accederent ordinandi, presbyteris seu parocharum rectoribus tamquam optimis sacrae plebis magistris tradebantur educandi, & in disciplina ecclesiastica instituendi; concil. Vasens. II. can. 1. Placuit, ut omnes presbyteri, qui sunt in paroecis constituti, secundum consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores letores quantoscumque, sive uxores habuerint secum in domo, ubi habitare videntur, recipient, & eos quomodo boni patres spiritualiter nutrientes psalmos parare, divinis lectioibus insistere, & in lege Domini erudire contendant, ut & sibi dignos successores provideant, & a Domino præmia eterna recipiant. Unde ordinandorum presentatio pertinebat ad archipresbyterum; ex concil. Nannetens. can. quando, 24. dist. aliquando & ordinandi in cœnobiosis, aut canoniis prius instituebantur; can. priscis, 55. dist. can. nisi aut in cœnobiosis, + 56. dist. Gregor. Turonens. lib. 5. cap. 18. Post hæc Meroveus, cum in custodia a patre retineretur, tonsuratus est, mutataque ueste, qua clericis uiri mos est, presbyter ordinatur, & ad monasterium Cœnomanicum, quod vocatur Annufula, dirigitur, ut ibi sacerdotali eruditetur regula. Ex Lateranensi concilio, ecclesie paroeciales, seu beneficia curam auimmarum habentia, conferri non possunt minoribus vigintiquinque annis; cap. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. hac lege deteria labes fœdissima, qua inoleverat, ut beneficia ecclesiastica passim conseruentur junioribus, quam detestatur Bernardus Claravallens. epist. 42. Scholares pueri, & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad ecclesiasticas dignitates, & de sub serula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiiores interim quod virgas evaserint, quam quod meruerint principatum, nec tam illis blanditur adeptum, quam ademptum magisterium. Eadem culpam in Rogerio Eboracensi Archiepiscopo ejusdem ætatis, notat Gvillelm. Neubrigensis, lib. 3. rer. Anglicar. cap. 5. Pro personis spectabilibus, quibus tamquam quibusdam monilibus Eboracensis olim resulgit ecclesia, titulavit imberbes, & quosdam etiam agentes sub serula, aptos magis pro ætate edificare casas & plostellæ, adjungere muros, ludere par impar, equitare in arundine longa, quam personas gerere in ecclesia magnatum, ut scilicet usque ad annos viriles curam agens titulatorum, universa perciperet commoda titulorum. Ex Lugdunensi concilio, parochus in presbyterum ordinandus est intra annum, alioquin ipso jure beneficio multatur; cap. licet canon, de elect. in 6. quia parochi munus, sine altaris ministerio, id est sacrificii celebratione, adimpleri non valet;

*cap. ex litteris, de excess. prelat. annus autem currit a die adeptæ pacificæ pos-
sessionis: quod si parochus fuerit impeditus quominus susciperet ordines, &
impedimentum sine culpa ejus extiterit, puta si Episcopus noluit vel non po-
tuit conferre ordines, tunc annus ille non currit impedito; cap. commissa, de
elect. in 6. quia tempus non currit impedito; cap. quia diversitatem, de con-
cess. prebend. Solus vero Romanus Pontifex potest dispensare de ætatis defectu
ad beneficia curata, vel de non promovendo intra annum, quia solus potest
dispensare contra concilium; cap. significati, de elect. In promovendis ad hujus-
modi beneficia spectatur ætas, & ordo, ac præter hæc literarum scientia: hac
dote Malchion ex magistro scholæ Antiochenæ ob expugnatum, & erroris con-
victum Paulum Samosatenum, ad presbyterium ecclesiæ Antiochenæ evictus;*

† Lege lib. Victimam Paulum Samotracensem, ad presbyterium ecclesie Antiochenae evectus, προβυτεγίς ἐνώπιον παροπίας ήζιάμων, ut refert Eusebius lib. † 7. cap. 23. 7. cap. 29. ubi invenies, ac intimis sacerulis episcopatu submotus Episcopus Calinensis, quod grammaticam non didicisset, & Donatum non legisset; cap. ult. de etat. & qualit. ordin. præfic. In promovendis maxime requiritur corum scientia, qua perrinent ad administrationem sacramentorum: ideo presbyteris cum ordinarentur tradebatur libellus officialis; concil. Tolet. IV. can. 25. Quando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officiale a suo sacerdote accipient, ut ad ecclesiastib[us] depuratas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis sacramentis offendant; can. quando, 38. dist. nec clerici ordinabantur priusquam totum psalterium, & baptizandi formulare tenerent, quod supplementum vocat concil. Tolet. VIII. can. 8. Proinde solleite constituitur, atque decernitur, ut nullius cuiuscumque dignitatis ecclesiastice deinceps percipient sacrum, qui non totum psalterium vel canticorum usualium, & hymnorū, sive baptizandi perfecte noverint supplementum.

C A P. XV.

presbyterium Solemnis professio fidei ordinandorum in presbyteros: eadem editur ab Episcopis, Samosatenū metropoliis, Imperatoribus tempore inaugurationis, & a fidelibus cum bapti-coarguit, & zantur. Fidei professio, census animæ. confutavit.

QUISUS consertur beneficium quocumque, cui inest cura animarum, tenuetur intra duos menses a die adeptæ possessionis fidei professionem emittere apud Episcopum, seu ejus vicarium generalem, vel officialem; concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 12. nec hoc recens inventum est: vetustissimi enim moris fuit, ut ab ordinandis solemnis professio fidei ex scripto exigeretur; concil. Toletan. XI. can. 10. *Quamquam omnes, qui sacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adstricti; expedibile tamen est, ut promissionis sue vota sub cautione spondeant, quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat disciplina, &c. can. quamquam, 23. dist.* Solent etiam Episcopi cum conse-erantur solemnem fidei professionem edere; concil. Carth. IV. can. 1. Eadem professio celebratur & a Metropolitanis tempore ordinationis sue apud compro-vinciales Episcopos; concil. Emeritens. can. 4. *Ut tempore, quo Metropolitanus in ecclesia Dei fuerat ordinatus Episcopus, placitum in nomine suorum compro-vincialium Episcoporum faciat, ut castè, sobrie, recteque vivat.* Nec prius pallium datur Metropolitanus, quam solemnem fidei professionem ediderint chiro-grapho suo & juramento firmatam; can. quoniam, can. optatum, 100. dist. Imperatores etiam, ubi solemniter inaugуrati, solemnem fidei professionem apud summum Pontificem proprio chirographo exaratam deposituere; Symma-chus Papa in apologetic. aduersus Anastatium Imp. *Omnes Catholici Principes,* five

sive cum imperii gubernacula suscepérunt ; sive cum apostolice sedi novos agnoverunt Præfules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt, ut se docerent ejus esse consortes : itaque qui hoc non fecerunt, ab eadem seipso profitentur alienos, quod chartis quoque tuis apud te etiam possumus adstruere, nisi te emulum & reum, & inimicum vitaremus & judicem. Nec prius ipse Anastasius corona donatus ab Euphemio Patriarcha CP. quam chirographo jurejurando firmato se obstrinxisset, quod orthodoxam fidem tueretur ; de quo Evagrius lib. 3. cap. 32. & Zonaras in ejusdem Anastasi vita : & post eum Michael Rangabes non prius imperii infulas suscepit a Nicephoro Patriarcha, quam dato chirographo, se nihil de ecclesiæ institutis tentaturum ; auctore eodem Zonara in ejus vita : & Alexio Comneno inauspicatum imperii omen visum est, quod cum ex more solemni in basilica divæ Sophiæ inauguraretur, fidei professionem tardiori stylo prescripsit : πρώτα μὲν διάτερον τὸ τῆς πίστεως ἐγγέφα σύμβολον βαρὺ τῷ βασιλικῷ, ut narrat Nicetas, in ejus vita. Baptizandis etiam fidei professionem conceptis & solemnibus verbis edere in more positum fuit; Augustin. lib. 8. confess. cap. 2. Denique ut ventum est ad horam profitenda fidei, qua verbis certis conceptis, retentisque memoriter, de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Rome reddi solet ab eis qui accessuri sunt ad gratiam tuam Consulto instituta solemnis illa professo, est enim pignus & vinculum fidei, & census animæ, qui Deo rerum auctori & creatori jure optimo deberet; Ambros. lib. 1. in Lucam, cap. 2. **) Professo ista fidei census animorum est.

C A P. XVI.

Parochus tenetur residere in ecclesia, idem non potest abesse ecclesia sine justa & necessaria causa. An studiorum causa, justa absentia causa in parocho: etiam sacrificulis paganorum templo se movere religioni fuit.

PA ROC H I officium est gregem pascere, huic invigilare & intendere : quia de causa ne desit muneri tenetur residere in loco ; cap. quia nonnulli, de cleric. non resident. Et presbyter vel diaconus semel ordinatus in una ecclesia, non potest eam deserere, & migrare ad aliam ; can. primatus, & seqq. 71. dist. can. placuit 21. can. si qui vero, 7. qu. 1. Hoc jure Theodulfus diaconus Parisiensis ecclesiæ a Ragnemodo Parisensi Episcopo excommunicatione multatus, quod ad Andegavensem ecclesiam defecisset, Audoeni Episcopi gratia, quo cum arctiorem consuetudinem Parisiis contraxerat, & saepius monitus ad propriam redire differret; de quo Gregor. Turonens. lib. 10. hist. Franc. cap. 14. *De Parisiaca urbe discedens Andegavorum venit, & se Audoeno Episcopo subdit, propter antiquam amicitiam, quam simul commorantes Parisitis habuerunt. Unde & a Ragnemodo Parisiæ urbis Episcopo sapius excommunicatus est, quod in ecclesiam suam, in qua diaconus ordinatus fuerat, redire differret.* Non inscite parochus comparatur colono glebae adscripto: sicut enim colonus a fundo, cui semel inhaesit, impune discedere non potest; ita nec clericus ab ecclesia in qua semel ordinatus est; concil. Hispalens. II. can. 3. Scribitur enim in lege mundiali de colonis agrorum, ut ubi esse quisque jam cœpit, ibi perduret: non aliter & de clericis, qui in agro ecclesiæ operantur, canonum decreto præcipitur, nisi ut ibi permaneant ubi esse cœperunt. Ut tollatur evagandi occasio ordinatus in una ecclesia, in alia suscipiendus non est, sine litteris commendatitiis proprii Episcopi, quas vocant formatas; d. can. primatus, & seqq. Episcopus etiam sua ecclesia abesse non debet sine justa, & necessaria causa: se numquam

DISSERTATIONUM

sine necessaria causa ecclesia absuiffe profitetur Augustin. epist. 138. (al. 122.)
Ilud noverit dilectio vestra, numquam me absentem fuisse licentiosa libertate, sed necessaria servitute, que sepe sanctos fratres & collegas meos, etiam labores marinos & transmarinos compulit sustinere. Et ubi parochus ex causa quopiam processerit, operam dare debet, ne diutius ab sit; Ambros. epist. 54. (al. 75.)
Ego diligo eos vel presbyteros vel diaconos, qui cum aliquo processerint, nequam quam se patiuntur a suo diutius abesse munere. Olim parochus potuit per septennium studiorum causa abesse ex consensu & dispensatione Episcopi; cap. cum ex eo, de elect. in 6. cuius rei ratio redditur, quod ecclesia ad sui regimen & ducatum viris litteratis permaxime indigeat: sed hodie parocco non licet studiorum causa abesse, nec ea est justa absentia causa, post concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 1. ex quo parochus vetatur abesse, nisi causa prius per Episcopum cognita & probata, nec ultra duos menses: nempe studiorum causa non est justa absentia causa in parocco, quia cura animarum est nobilissima palestra, ad quam non est admittendus rufus & imperitus, sed vir factus & institutus. Ubi vero sunt duas vel plures ecclesiae in una eademque parochia, plebanus debet residere in matrice, tamquam in specula, nec potest relieta principali cathedra secedere in minorem ecclesiam, ut de Episcopo statutum est; can. placuit 21. 7. qu. 1. Concil. Paris. V. can. 21. Aquisgranens. II. can. 12. & lib. 1. capitul. cap. 41. Quod si parochus ultra sex menses ecclesia absuerit, & triuæ citationis edicto, legitimis scilicet interstitiis temporis, admonitus, non redeat ad ecclesiam intra sex menses, beneficio privandus est; cap. ex tue, de cleric. non resid. Oldrad. consil. 195. Erubescant hoc loco Christi sacerdotes ab ecclesiæ signis abscedere: etiam ipsis idolorum pseudo sacrificulis nefas fuit a limine templi recedere: ob id ne in jus vocarentur statutum, quod propter loci religionem inde se movere non possent; l. 2. ff. de in jus vocand. & judicandi munere soluti sunt, qui sacerdotium nocti essent, ut discedere ab eo sine religione non possent; l. pen. ff. de vacat. & excusat. muner. unde & sacerdotii omen fuit in somnis sibi viso, templo catena alligari; Artemidor. Oneirocritic. lib. 5. (somn. 1.) ἵδοξε τις τῷ πονεδώντι τῇ βασιλέως προσδεῖδαι, ἵπερ ἐγένετο τῷ πονεδῶντι, ἵδε γὰρ οὐσὸν αὐχένεσσον εἴναι ἱερά: *vifus est sibi quis ad fundamentum templi Neptuni, catena alligatus esse, oportebat enim ipsum inseparabilem sacerdotem esse.*

C A P. XVII.

Parochus non per vicarium, sed per se ecclesie inservire debet. Ecclesiæ locata ad firmam, retento censu annuo, personæ, seu personatus nomine. Personatum, seu prioratum origo. Vicarii perpetui, eis debetur congrua portio. Cura animarum habitu remanet penes priorem, actu transfertur in vicarium perpetuum. Vicarius perpetuus debet fidem & obsequium persone, id nomen primigenio rectori, seu priori.

PA ROCHUS curam animarum per se, non per vicarium exercere debet; cap. quia nonnulli, de cleric. non residentib. cap. extirpandæ, §. qui vero, de prabend. quia cura animarum est munus personale, in quo electa est industria & fides personæ; l. inter artifices, ff. de solut. cap. quoniam apostolica, §. 1. de offic. delegat. hujus oneris effugiendi causa feedissima ratio excogitata est, ut pinguiores parochi ecclesias ad firmam traderent, seu locarent cuiquam clero ecclesiæ deservituro, retento sibi certo anno censu, vel majori parte fructuum, personæ & personatus nomine: quod vetitum est, primum ab Alex-

xandro III. cap. quoniam, ne prelat. vices suas, vel eccl. sub anno cens. conced. tum in conc. Londinensi habito anno 1237. apud Matthæum Paris. Alicubi audivimus contigisse, quod vacante pingui ecclesia, quam quidam optabat habere, non tamen audebat eam recipere ut persona, ne aliis ipso jure beneficiis, quæ obtinuit, privaretur; callide procuravat, ut ecclesia illa sibi ad firmam perpetuo traderetur; ita ut modicum quid inde solveret alii, nomine personatus, sibique totum reliquum retineret. Quo dante causam, editio statuimus, ne in tota, vel in parte ad firmam alicui sub quocumque colore in beneficium conferatur, cassum & inane fore penitus decernentes, si contra fuerit attentatum. Eadem de causa personatus seu prioratus introducti, quorum arte & ingenio factum est, ut dignitas & emolumentum fructuum maneret apud primum rectorem, quem personam vocabant, onus ministerii in vicarium rejiceretur, delibata ei particula fructuum; Joannes Sarisber. Polycrat. lib. 7. cap. 17. Utique & insignis prudentia, si quis tot quocumque modo conqueritur altaria, ut quasi ritu Memphitico quotidiana hostias novis possit altaribus immolare, nolunt tamen sacerdotio dominari, aut servire altario, qui de altario vivunt, ne, ut populus arguit, dicam luxuriantur, sed personatus quosdam introduxerunt, quorum jure ad alium onera, ad alium referuntur emolumenta. Ita passim hæc labes fœdavit ecclesiam, ut nullus fere presbyter videretur nisi firmarius, id est qui ecclesiam sub censu anno conductam teneret; Willelmus Malmesbur. lib. 4. de gest. Reg. Anglor. Nullus dives nisi nummularius, nullus clericus nisi caufidicus, nullus presbyter nisi, ut verbo parum Latino utar, firmarius. Parochum igitur non per vicarium, sed per se parœciali ecclesiæ deservire oportet: quod si plebs frequentior sit, quam ut unus opera sua munus implere valeat, potest sibi adjungere temporalem seu amovibilem vicarium, dummodo is a diœcesano sit approbatus; cap. 2. de ærat. & qualit. & ordin. pref. cap. cum ex eo, de elect. in 6. extravag. execrabilis, §. quantum autem, de prebend. concil. Trident. sess. 21. de ref. cap. 3. sess. 23. cap. 15. & 17. Quod si parœcialis ecclesia sit annexa dignitati, vel præbendæ, hoc casu qui dignitatem, vel præbendam habet in majore ecclesia, debet præponere ecclesiæ idoneum & perpetuum vicarium, adscripta ei congrua id est idonea portione de fructibus ecclesiæ; d. cap. extirpande, §. qui vero, & cap. exposuisti, de prebend. Idem dicendum si parœcialis ecclesia unita sit capitulo, seu collegio ecclesiastico, vel coenobio; cap. 2. de suppl. neglig. prelat. cap. unic. de capell. monach. in 6. & concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 7. & sess. 25. de regular. cap. 11. Vicario perpetuo assignanda est congrua portio, de qua sepe sustentare, hospitalitatem colere, & jura episcopalia luere possit; d. cap. 2. cap. avaritiae, cap. de monachis, de præbend. cap. ult. §. ubi autem, de decim. in 6. clem. 1. de jur. patronat. Hac de re querelæ passim excitatae in monachos, ecclesiastarum quæ sui juris erant, congrua nimis fraudarent, ut constat ex iisdem locis, quibus addendus est Joann. Saresberiens. epist. 69. Est quiddam, quod tam meam, quam alias vehementer angit ecclesiæ, quorumdam scilicet rapax & intemperans audacia monachorum, qui quo liberius effluant, secularis potentie præsidia redimentes, primo Episcopis omnem obedientiam subtrahunt, & parochiales ecclesiæ cum altariis & decimationibus, ceterisque beneficiis de manu laica recipere, pactis quibuslibet sacrilega temeritate presumunt: in his ergo ab eis, nec canonicus ordo, nec episcopalis assensus exigitur: sed devoratis ad proprietatem omnibus, mercenarios in tanta paupertate ibi constituant sacerdotes, ut ad exhibitionem suam, & ad onera ecclesiæ portanda non habeant quod opilioi sufficeret, aut cursori. Hoc pacto in ecclesiis parœcialibus unitis dignitati vel præbendæ, capitulo, vel coenobio, constituto vicario perpetuo, cura quidem animarum habitu remanet penes primigenium rectorem, sed actu transfertur in vicarium perpetuum: solus enim vicarius perpetuus exercet curam animarum;

cap. constitutus, de filiis presbyter. cap. 2. de offic. vicar. cap. illud etiam, de excess. pralat. Unde vicaria perpetua habetur pro beneficio ecclesiastico; *cap. postulati, de rescript.* & primigenius rector actu sacris operam non dat, nisi statis & solemnibus diebus ad tuendam personatus dignitatem: & ita accipe quod scriptum est in *cap. super eo, de prabend.* in 6. eum, qui haberet prabendam, cui parœcialis ecclesia adnexa esset, in ea spiritualem jurisdictionem, & sic curam animarum habere, id est curam habitu, actualis enim transfertur in vicarium perpetuum: habitualis otiosa & vacua cum dignitate & emolumento fructuum remanet penes primatem & seniorem parochum. Ideo vicarii personis fide & sacramento obligantur, id est eis sacramento obedientiam & obsequium promittunt: & si præter fidem ipsius ecclesiae personatum affectent, & contra personas se exercent, ab officiis executione suspenduntur; *d. cap. illud etiam:* & haec fuit origo & causa personatum, quod nomen originem suam repetit ab illis, quos personas vocant; concil. Arvernense habitum sub Urbano II. mutatis clericis, quos personas vocant, *can. quæsumus, 1. qu. 3.* & Jo. Sarresber. epist. 1. *Non personas, sed conductos sacerdotes.* Prioratus recentiores vocarunt, quæ appellatio jam olim communis fuit majoribus & pinguioribus beneficiis; Innocent. II. in synodo Romana, *can. 2.* *Si quis præbendas, vel prioratum, seu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam ecclesiasticam, &c. can. si quis præbendas, 1. qu. 3.* sic Bethleemiticam ecclesiam ex prioratu in cathedralem erectam dixit Willelm. Tyrius lib. 11. de bell. sacro, *cap. 12.* Proposuit Balduinus Rex, de pio mentis servore, ecclesiam Bethleemiticam, que usque ad illam diem prioratus tantum fuerat, ad cathedralem sublimare dignitatem.

C A P. XVIII.

Monachi ad parœcialium ecclesiarum regimen assumpsi non sine dispensatione. In parœcialibus ecclesiis unitis monasteriis, monachi non per se curam animarum exercere debent, sed adhibito vicario perpetuo. Canonicis regularibus parœciales ecclesiæ obtinere licet, quia sunt regulæ laxioris. Ieronimi hac de re iudicium.

EX quo monachi in clerum allecti sunt constitutione Syrici; *can. monachos, 16. qu. 1.* etiam ad parœcialium ecclesiarum regimen admissi sunt: non tamen sine pontificali dispensatione; *can. doctos, can. si monachus, can. in parochia, 16. qu. 1.* & hoc casu concilio Lateranensi hic modus adhibitus est, ne singuli monachi in parœciali ecclesia locentur, sed cum aliquo fratre, quo vita & conversationis testem habeant; *cap. monachi, cap. quod Dei timorem, de stat. monach. ex concilio Claromontano,* ubi ecclesia parœcialis annexa est monasterio, monachi non possunt per se exercere curam animarum, sed constituendus est vicarius perpetuus; *can. sane quia, & *) seq. 16. qu. 2.* eo nomine damniati monachi S. Bertini pagi Atrebatenis, quod in illis ecclesiis parœcialibus, quæ monasterio suo parebant, per annuos & conductios vicarios, ac saepius per se ipsos parochiales vices implerent; Stephanus Tornacens. epist. 200. Ecclesiam habent apud Cœlech, in qua per annuos & conductios mercenariosque sacerdotes, saepè & per se ipsos, quod sacris canonibus inhibitum est, parochialia ministrant. Monachi repelluntur a functione parochialium, quia monachi officium est non docentis, sed plangentis; *can. monachis, 16. qu. 1.* eorumque vita aliena est a commercio laicorum, quibus plebanum se immiscere necesse est, ut eos in officio contineat, & Christo lucrifaciatur. Canonici regula-

gulares vero paroeciales ecclesias obtinere non prohibentur , quia regulæ inser-
viunt laxiori ; d. cap. quod *Dei timorem* : nempe paroeciales ecclesias , quæ sunt
in dote monasterii sui eis tenere licet , ita ut propter culpam amoveri possint ,
& revocari ad claustrum ; Stephanus Tornacensis epist. 179. *Verum perhibemus*
testimonium , quod ab exordio ordinis nostri parochiales canonicos nostros in episco-
patibus , in quibus sunt libere , & absque ulla contradictione , pro necessitate
vel utilitate ecclesiistarum nostrarum , vel pro suarum correptione culparum , consue-
vimus amovere , & in claustrum reducere , & quoties res urgebat excommunicare . De iisdem Jacob. a Vitriaco lib. 2. hist. Occid. cap. 21. Sub unius abba-
tis , vel prioris obedientia continenter vivunt , proprium autem eis habere non li-
cet , animarum curas licitum est eis suscipere , & ecclesias parochiales regere .
Episcopis gravis fuit parochiarum curatio per canonicos regulares : hoc jure eis
interdictum ab Episcopo Lemovicensi , de quo valde offendus Galterus Stirpen-
sis ecclesiae Lemovicum præpositus , Iyonem Carnotensem Episcopum , ea etate
Summatem Galliarum rogavit , ut hac de re ad eundem scriberet . Ioni
factum displicuit , sed rem temperandam visum , nec profrus a parochiis remo-
vendos clericos regulares , nec passim obtrudendos ; auctor ipse , epist. 69. ad
eundem Galterum : *Quantum intellexi ex litteris ex vestra parte mihi nuper ob-*
latis , graviter fert vestra fraternitas , quod Lemovicenjis Episcopus in synodo
agens interdixit omnibus regularibus clericis , & regimen parochiarum & confes-
sionem penitentium : qui rectius quidem fecisset si omnes sacerdotes ad regularem
vitam invitasset , quam regulariter viventes a dominicarum ovium custodia peni-
tus removisset . Hoc vero interim ad inquisita respondeo , quia clerici regulares
ab hoc officio nec penitus sunt removendi , nec indiscretè admovendi . Idem ejus-
dem patris judicium , epist. 213. His rationibus & autoritatibus freti constan-
ter asserimus , non esse audiendos qui clericos regulariter viventes a regimine ani-
marum judicant repellendos , quia saeculo renunciaverunt , sed ideo potius ad hoc
assumendos , quia voluptates & pompas seculi contempserunt .

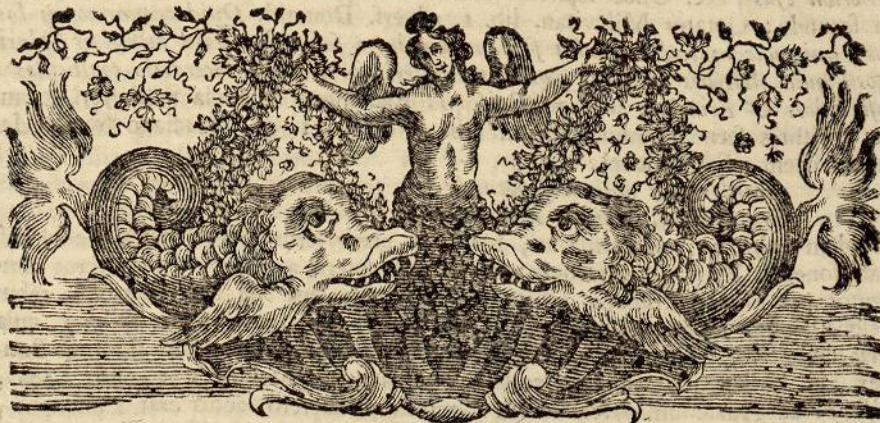
C A P. XIX.

Peregrini beneficiorum ecclesiasticorum impotes in Gallia . Eadem conferenda lin-
guae peritis . Beneficia indigenis affecta , que patrimonialia vocant . Thomæ
Maurocenii CP. notatio , quod ecclesias solis Venetiis conferret .

CONSTITUTIONE Caroli VII. peregrini & advenæ in Gallia arcentur a be-
neficiis ecclesiasticis , his maxime , quibus cura animarum inest , nisi prius
naturalitatis litteras a Principe imperaverint ; quod optima ratione institutum
est : nimis enim incivile est plebi præesse homines , quorum mores peregrini
& advenæ nostrates contagio offendunt , quorum fides Principi suspecta esse
potest : sultum est gregem credi illi , qui sultum gregis non agnoscit , & lin-
guam moresque regionis minime novit . Hac de causa si in eadem dioecesi
commixti sint populi diversarum linguarum , puta Græci , & Latini , Episcopus
idoneos rectores instituere debet , qui pro varietate linguarum cuique sacra mi-
nistrent ; cap. quoniam in plerisque , de offic. judic. ordinar. & beneficia ecclie-
siastica non debent aliis conferri , quam linguae peritis , alioquin collatio seu
provisio est nulla & irrita , juxta cancellariæ regulam de idiomate . Ita Bruno
presbyter ordinatus in Aldenburgensi ecclesia castrum desertum instaurari obti-
nuit , deducta colonia Saxonica , quo plebem haberet cujus linguam & mores
noſſet ; Helmold. hist. Slavor. lib. 1. cap. 84. Et quia castrum & civitas , quæ
olim ecclesia & sedes cathedralis fuerat , deserta erat , obtinuit apud Comitem ,

DISSERTATIONUM

ut fieret Saxonum colonia, & esset solatium sacerdoti, de populo cuius noſſet lin-
guam & consuetudinem, & factum eſt hoc novellæ ecclesiæ non mediocre adjumen-
tum. Eodem consilio Vespasiano ſuafit Apollonius, in quamque provinciam
mitteudos magistratus, qui linguam regionis callerent; teſte Philoſtrat. de vit.
Apollon. lib. 5. cap. 13. Eodem jure uſi ſunt Angli: Eduardi III. lex fuit,
ne ſacerdotia Anglicana condeſeretur advenis; de quo Thomas Walsingham,
in Eduardo III. ad ann. 1343. & Polydor. Vergil. lib. 12. hift. Anglic. Ea-
dem quoque lex in Hungaria obſervata, & hujs ſciens Iunocentius III. Pon-
tifax, ne leges regni tentaret, Epifcopatui Stridonienſi tum vacanti exterum
obtrudere noluit; ut profitetur ipſe in cap. bonæ memorie 4. de postulat.
prælat. *Quia vero non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideo-*
que non poteramus ſalva conſientia eidem ecclesiæ in alia perſona, niſi que de
rengno Hungarie originem duceret congrue p rovidere: nec vellemus ei p roſificere
alienum, &c. In Hispania etiam pulsis Saracenis conſtitutum, ut beneficia
conferrentur indigenis, optimo ſane consilio, ut populares hoc vinculo magis
obligarentur ad tuendam patriam a Saracenis; Hieron. Zurita in indicib. A-
ragon. ad ann. 1131. *Decreto apostolico ecclesiastica beneficia ut indigenis confe-*
rantur ſancitūr, eamque ſanctionem Lucius II. P. M. confirmat: & hoc eſt
quod ait Gonzales in regul. 8. cancellarie, gloss. 9. §. 1. num. 3. in multis
Hispaniæ partibus omnia beneficia eſſe patrimonialia, id eſt confeſſi ſoliſ filiis
patrimonialibus, ſeu naturalibus loci: nec iſta abhorrent a jure civili: Cæſareis
enim conſtitutionibus vetatur, ne clerici ordinentur ex alia poſſeſſione, ſeu vico,
quam ex eo ubi eccleſiam eſſe conſiſterit; *l. in ecclesiis 11. C. de Epifc.* &
cleric. quod non ſine cauſa conſtitutum: nempe ut clerici in eccleſia vici, in
quo prædia poſſiderent ordinati, propriæ capitatiōnis onus ac ſarcinam re-
co-
gnoverent, neve mutatione ſoli & clericorum translatione in aliū vicūm,
vel fundūm, veſtigialium ratio conturbaretur: clerici enim non erant immunes
a veſtigialibus prædiorum; *l. de his, C. de Epifc.* & cleric. de quo Basilius
epift. 179. Peregrinis, inquam, interdicuntur beneficiis ecclesiasticis, niſi reſcripto
Principis ciuitate donati ſint: nec enim virtus uipiam peregrinatur, ubique pa-
triā & lares proprios ſibi parat ſub bono Princeps: infelix respublica, quæ
virtutis præmia peregrinis denegat, peregrinarum mercium commerçio gaudet,
peregrinæ virtutis commerçium odiſ. Capta Conſtantinopolis a Francis & Ve-
netis communib⁹ auſpicis male audiit Thomas Maurocenus Conſtantinopolitanus
Patriarcha, natione Venetus, quod ex pacto beneficia ecclesiastica Venetiis
tantum confeſſet, remotis Francis & Græcis, & ab Innocentio III. Pon-
tifice iuſſus, ut viros litteratos, & alias idoneos, undecumque originem duce-
rent, in eccleſia Conſtantinopolitanis, & maxime in majori, iuſtitueret; *cap.*
ad decorem, de iuſtitut.

DISSERTATIONUM
JURIS CANONICI.
LIBER SEXTUS.

De parochiis, deque officio & potestate parochi.

C A P U T I

*Presbyteri, seu parochi, sacerdotes secundi ordinis, Episcoporum συλλετεροι com-
ministri, compastores, cooperatores, adjutores. Regimen animarum ars artium. Pa-
rochi prelatorum & praesidentium nomine continentur, iidem dicti ἀρχιεπίσκοποι, ἀρ-
χιπατέραι. Presbyteri cardinales, persona, & eorum beneficia personatus. Paro-
chiales ecclesie in villa murata non aliis conferenda, quam graduatis. Ex
privilegio parochi habent jura episcopalia in suis ecclesiis, ea scilicet quæ per-
tinent ad jurisdictionem.*

U E sit dignitas præbyterorum seu parochorum scire si
studes, nimirum gradu proxima est episcopal, quæ est apex
& culmen sacerdotii. In locum Apostolorum successere Epi-
scopi, sed presbyteri typum gerunt septuaginta discipulorum,
qui Apostolis succenturiati, ex Anacleti epist. 2. can. in
novo, 21. dist. Theodulphus Aurelianensis Episcopus in
capitulari ad parcecos: Scitote vestrum gradum nostro gra-
dui secundum, & pene conjunctum esse: sicut enim Episco-
pi Apostolorum in ecclesia, ita nimirum presbyteri ceterorum discipulorum Do-
mini vicem tenent: & illi tenent gradum summi Pontificis Aaron, isti vero
Tom. IX.

filiorum ejus, &c. Unde Episcopi locantur in primo sacerdotii gradu, presbyteri in secundo; Optatus Milevitani. lib. 1. advers. Donatist. *Quid commemorem laicos, qui tunc in ecclesia nulla fuerant dignitate suffulti? quid ministros plurimos, quid diacones in tertio, quid presbyteros in secundo sacerdotio constitutos? ipsi apices & Principes omnium Episcopi.* Eademque analogia presbyteri vocantur antistites secundi ordinis; Sidon. lib. 4. epist. 11. de Claudiano fratre Merci Viennensis Epitcopi:

Aniſtes fuit ordine in secundo,

Fratrem fasce levans episcopali.

Et idem epist. 25. ejusdem libri, Joannem presbyterum, qui postea electus est Cabillonensis Episcopus, secundi ordinis sacerdotem appellat. Presbyteros constitutos per omnes Romanæ urbis titulos teneri lege de non alienandis rebus ecclesiæ voluit synodus Romana IV. sub Symmacho, can. 6. hac ratione, quia nefas dictu est, obligatione qua se per caritatem Christi connectit summus Pontifex, ea hominem secundi in ecclesia ordinis non teneri. Et Vigilius Papa, epist. 6. ad Auxanium Arelatensem, qui ex presbytero factus erat Episcopus, ait, eum ex sequenti ordine sacerdotii proiectum ad pontificalis apicem dignitas. Penes Episcopos sane est apex & culmen pontificatus, sed negandum non est, presbyteros alcitos esse in partem solitudinis; quam ob causam presbyteri a Græcis vocantur συλλεπτοὶ comministri, ut in epistola patrum congregatorum adversus Paulum Samosatenum; Euseb. lib. 7. cap. † 30. πάσι συλλεπτοῖς, ἡμῶν Επισκόποις, καὶ πρεσβύτεροι: omnibus comministris, Episcopis, & presbyteris. Episcopos & presbyteros, illos pastores, hos compastores appellant Ja. Chrysostom. de diversis utriusque testamenti locis, serm. de pseudoprophetis: οὐ, inquit ἀπολογησόμενα τῷ ἀρχιπομένῳ; οὐ ποιέεις, καὶ συμπομένεις; Quid summo illi pastori respondebimus? o pastores & compastores? Presbyteros Episcoporum cooperatores agnoscit concil. Aquisgranens. III. sect. 2. de ordine rectorum, can. 5. Quia cooperatores oneris nostri esse procul dubio noscuntur. Vicarios & adjutores Fulbert. epist. 2. ad Finardum: Cibum celestem representat ille dominicus cibus, quem per quadraginta dies sumendum, tamquam salutis viaticum Pontifex novis ecclesiæ cultoribus distribuit, quos sua pastoralis curæ vicarios adjutores ad erudiendam plebem sibi commissam constituit. Eodemque dignitatis participio Episcopus non se dominum, sed collegam presbyterorum esse cognoscet, voluit synod. Carthag. IV. can. 35. in can. † Episcopus 10. † 95. dist. Quanto anima præstantior est corpore, tanto ceteris munis publicis præstantius & nobilis est officium parochi, quod versatur in curatione animarum, unde ars artium dicitur regimen animarum; cap. pen. de stat. & qualit. & ordin. præficiend. & parochi prælatorum nomine continentur; cap. cum ab eccliarum, de offic. ordinar. cap. tua nos, de cleric. agrot. vel debilit. & melioribus ecclesiæ sæculis presbyteri cum Episcopis præsidentium nomine coherestati; Tertull. de coron. milit. Eucharistia sacramentum etiam antelucanis coetibus, nec de aliorum manu quam præsidentium sumimus: & præsidere dicti seniores, sive presbyteri; idem Tertullian. apologetic. cap. 39. Præsident probati quique seniores, honorem illum non pretio, sed testimonio adepti. Eadem astate Episcopis & presbyteris commune fuit nomen αρχιεπίσκοπος apud Græcos; Justin. martyr, apolog. 2. (al. 1. cap. 65.) ἐν χριστιανοῖς δὲ τὸ αρχιεπίσκοπος: quum præsidens gratiarum actionem perficerit. Nec dispari cultu parochi dicti sunt αρχιεπίσκοποι, Balsamo in can. 8. synod. Antiochen. τοὺς ἐν ταῖς χώραις αρχιεπίσκοπους, ἵνα τοὺς αρχιεπίσκοπους: Presbyteros qui sunt in pagis, seu protopapas, & iidem dicti etiam presbyteri cardinales, quod ecclesiæ incardinarentur, ut jam observatum est ex Gregorio; can. fraternitatem, 71. dist. can. quorumdam, 74. dist. can. relatio, 21. qu. 1. Posterioribus sæculis novis honorum titulis aucta est dignitas parochorum: hos enim personas vocarunt, & eorum beneficia personatus, quæ est di-

dignitatis ecclesiastice genus; cap. ex parte † 2. al. 12. de rescript. cap. constitutus, de filiis presbyteror. cap. personas, de appellat. cap. ult. ne cler. vel monach. secular. negot. se inamis. cap. illud etiam, de excess. pralat. can. quæsum, i. qu. 3. Personæ autem dicti sunt parochi, quod personam ecclesia sustineant, ut de Petro scripsit Augustinus homil. 54. Petrus in multis locis apparet, quod personam gestet ecclesiæ: qua de causa personas a conductitiis presbyteris distinxit Jo. Saresber. epist. 1. Non personas, sed conductos sacerdotes. Parochorum personatus & dignitatis insigne argumentum est, quod judices dari possunt auctoritate sedis apostolicæ; cap. ex litteris 29. de offic. deleg. quod in alios non cadit, quam personatu, aut dignitate præditos; cap. statutum, de rescript. in 6. Hoc honoris præcipuum urbanos paroecos a vicanis secesserunt, quod paroeciales ecclesiæ, quæ sunt in urbe, vel villa murata, non possunt conserri alii, quam graduato; juxta pragmatic. tit. de collat. §. in ecclesiis, & ibi gloss. & concord. §. ult. eod. tit. nec summus Pontifex potest dispensare cum non graduato, quia non potest derogare legi, quæ vim contractus obtinet. Ex privilegio etiam pontificio quandoque presbyteri in ecclesia sua episcopalia jura exercent, intellige pertinentia ad jurisdictionem, quæ synodica vocat Ekkeardus junior, de casib. monast. S. Galli, cap. 14. apud Goldast. tom. 1. rer. Alemanicar. Unde, ut antiquitus loci nostri mos statutus erat, publicus populo nostro etiam presbyter positus est, ut in ecclesia S. Othmari omnibus, qui inter Goldahan & Sintrianum fluvios degunt, synodica quæque propter disjunctiones conjugum pro Episcopo saceret, cuius rei privilegia cum a Joanne Papa cum Salomon Episcopo, nec non Carolo astipulante habeamus, invidi monachis nunc temporis Episcopi, vix nobis, & nostris habitum relinquentes, ut Sallustii verbis utar, nil nobis reliqui facere moluntur, &c.

C A P. II.

Parochi officium missas, & alia sacra celebrare. Missa parochialis hora tertia, & in majori altari celebranda. Paroecianorum officium paroeciale ecclesiam frequentare, & singulis dominicis paroeciali missæ adesse.

PAROCHI dignitas non otiosa & iners, tota in actu & æxacta versatur. Parochi officium est gregem pascere & regere, quod varia & multiplicita opera distringitur. Primum parochi officium est dominicis & aliis festis diebus missarum solemnia & alia divina officia celebrare; ex concil. Nannetensi. can. 1. & 2. can. in dominicis, & seq. 9. qu. 2. & cap. 2. de paroecis. Agendas vocarunt nostri, quia rite & solemniter aguntur; concil. Carthagin. II. can. 9. Quisquis presbyter inconsulto Episcopo agenda in quolibet loco voluerit celebrare, ipse honori suo contrarius existit. Parochi officium in celebrandis agendis, seu missis solemnibus, recte signat Beda lib. 2. hist. ecclesiast. cap. 3. ubi de ecclesia S. Pauli apud Londonum: *Habet hæc in medio pene sui altare in honorem beati Gregorii Papæ dedicatum, in quo per omne sabbatum a presbytero loci illius agenda eorum solemniter celebrantur.* Adeoque presbyter, cui creditæ sunt duæ vel plures ecclesiæ ob inopiam & tenuitatem, singulis diebus dominicis in singulis missæ sacrificium celebrare debet; concil. Emeritensi. can. 19. Missa parochialis celebrari debet hora tertia, quæ est hora nona matutina, quo plebs commodius adesse possit, eaque religione, ut cavendum sit ne diebus dominicis per missas peculiares populus a publicis, quæ hora tertia fiunt, abstrahatur; Theodulphus Aurelianensis in capitul. ad parochos, cap. 45. quem locum Gratianus falso adscribit Augustino in can. & hoc, de consecr. dist. 1. Ut

missæ, quæ per dies dominicos peculiares a sacerdotibus fiant, non ita in publico fiant, ut per eas populus a publicis missarum solemnibus, quæ hora tertia canonice fiant, abstrahatur. Missæ solemnis hora tertia celebrandæ ritum testatur canon 14. concil. Aurelianens. III. de missarum celebratione: *In precipuis duntaxat solemnitatibus id observari debebit, ut hora tertia missarum celebratio in Dei nomine celebretur.* Gregor. Turonens. in vita S. Nicetii Lugdunensis apud Surium, april. 2. *Facta quoque hora tertia cum populus ad missarum solemnia conveniret.* Et Beda lib. 4. hist. eccl. cap. 22. *A tertia enim hora, quando missæ fieri solebant, sepiissime vincula solvabantur.* Inde presbyter quidam, querentibus apud Episcopum rusticis, quod modo hora tertia, modo nona die dominica missam celebraret, moræ causam hanc reddidit: *die dominica, inquit, prope altare sedeo, & quo usque videam Spiritum sanctum altare obumbrantem sacra missarum solemnia non incubo, ut narrat Jo. Molchus, Limonar. cap. 27.* & hujusmodi missa celebratur in majori altari, ubi sacra mysteria aservantur. Unde altare majoris missæ distinguitur ab altari minoris missæ, in vita D. Gosiuni Aquicinctensis abbatis, lib. 1. cap. 20. *Videre sibi visus est de loco sanctuarii virum egredi, & per altare missæ minoris in presbyterii descendere pavimentum: cum autem transitum ficeret, juxta mensam majoris missæ, ubi loco suo Sancta Sanctorum servabantur.* Et eadem missa dicitur publica, quia in publico populi conventu, & in ecclesiis parœcialibus celebratur, non in cœnobiosis, ne in his popularis conventus occasio præbeatur; Gregor. lib. 4. epist. 87. *Missas quoque publicas in cœnobiosis fieri omnimodo prohibemus: ne in servorum Dei recessibus & in eorum receptaculis ulla popularis conventus prebeatur occasio,* can. Luminoso, 18. qu. 2. Nunc videamus quæ sint partes parœcianorum: nimirum hi tenentur singulis diebus dominicis & alius festis diebus adesse missæ parœciali, decimas enim præstant ecclesiae, ubi per totum anni circulum missas audiunt; can. questi, 16. qu. 1. quem Gratianus falso laudat ex concil. Moguntino, repetendus enim est ex concil. Cabillonens. II. can. 19. & laici vetantur audire missam extra parochiam, in qua legitimus ordinariusque est conventus; concil. Agath. can. 21. can. si quis etiam, de consecr. dist. 1. Unde parœcialis ecclesia dicitur locus processionis celeberrimus, in can. presbyteri, 24. dist. & presbyter non dehet admittere ad missam alienum plebanum, id est parœcianum; d. cap. 2. de parochiis, & d. can. in dominicis, & seg. ita tenentur parœciani frequentare ecclesiam parœcialem, ut non possint abesse sua ecclesia ultra tres dies dominicas sine causa, sub poena excommunicationis; synod. VI. in Trull. can. 81. Nec hi perfunditorie debent parœciali missæ interesse, sed totam peraudire debent, ita ut ante benedictionem abire non liceat; ex concil. Agath. can. 47. can. missas die, de consecr. dist. 1. Denique fideles parœcialem ecclesiam, ut pii liberi matrem, colere, & frequentare, & observare debent. De eo quod quotidie fideles ecclesiam non adirent, sed tantum festis diebus, dolet Chrysostom. homil. 24. ad Antiochenos, (al. monitum in homil. de baptismo Christi, & de epiphania, in princ.) διανοουσί τὸν ὄδυναμον τῷ Λοχῷ, ὃν ποσῆται τεκνά οὐκ εἰναινοία, καὶ ναὸς εἰνεῖται συρρέει απολάσεις εἰντὸν δύναται, αἷς ἐν εὐρητῇ μόνον. Crucior & animi dolore angor, quod cum tam multos liberos peperit ecclesia, non illis ibidem in singulis collectis, sed in festo solummodo frui possit. Et eadem ratione notantur Antiocheni, quod sacris non solutis discederent.

C A P. III.

*Parochi est subditos baptizare. Unde paroeciales ecclesiæ baptismales dictæ.
Baptismus, titulus Christianitatis, sacerdotium laici.*

EPISCOPI, vel presbyteri, seu parochi, est baptizare, vel his absentibus diaconi; can. constat, de consecr. dist. 4. & quidem præsente Episcopo presbyter non potest baptizare sine iussu Episcopi; can. omni tempore, de consecr. dist. ead. Et ita accipendum illud Tertulliani de baptismo, cap. 17. Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus, dehinc presbyteri, & diaconi; non tamen sine Episcopi auctoritate, propter ecclesiæ honorem, quo salvo, salva pax est, id est præsente Episcopo, eo enim absente, nihil vetat presbyterum baptizare, non expectato Episcopi præcepto; quia in ordinatione, & collatione tituli, baptizandi officium recepit. Baptismus ita pertinet ad officium parochi, ut non possit ministrari, nisi in ecclesia paroeciali; synod. Meldensi. can. 48. Ut nemo presbyterorum baptizare presumat, nisi in vicis & ecclesiis baptismalibus, unde paroeciales ecclesiæ baptismales dictæ; ut in d. can. Meldensi, & in can. plures, can. statuimus, 16. qu. 1. Aliquando tamen ecclesiæ baptismales aliae fuere, quam paroeciales, nimur ecclesiæ privatae, in quibus baptismus tantum ministrabatur: nempe in quibus diaconus sine presbytero ministrabat; de quibus concil. Eliber. can. 77. Si quis diaconus regens plebem sine Episcopo vel presbyero aliquos baptizaverit, eos per benedictionem perficere debet. Baptismus igitur non potest ministrari, nisi in ecclesia paroeciali: excipitur nisi filii Regum, vel Principum baptizandi extiterint, quibus hoc casu defertur; clem. unic. de baptismo. Presbyteris diligenter Episcopus tradere debet baptissimi sacramentum, id est ritum & formam solemnem administrandi baptissimi; conc. Turonensi. III. can. 18. Episcoporum sit magna solicitude presbyteris suis tradere baptissimi sacramentum, & quid in eodem renunciandum, quidve credendum sit. Et presbyteri, cum ad litanias, vel synodus conveniunt, Episcopo rationem reddere debent, an rite & solemniter baptizent; can. quando, 38. dist. Et hoc est quod voluit concil. Pictaviense I. can. 6. Presbyter autem de cura animarum, & de Christianitatis ministerio Episcopo respondeat. Christianitatem appellat baptissimi sacramentum, quo Christiani efficiuntur, unde titulum Christianitatis appellat Ambros. sermon. † 90. Videns itaque Symphronius prefectus tantam in puella constantiam, parentes ejus alloquitur: & quia erant nobiles, & vim eis inferre non poterat, titulum eis Christianitatis opposuit. Et hoc sensu queritur in can. sunt nonnulli, 16. qu. 1. an monachi presbyteri Christianitatem largiri possint, id est baptismum, quem merito Christianitatem vocarunt: siquidem hujus gratia Christianæ fidei tessera accipimus, & Christianorum cœtui cooptamur, & baptismus est quasi initiatio sacerdotii; Hieronym. advers. Luciferianos: Deponat sacerdotium laici, id est baptisma.

† In lib.
meo, ep. vir-
ginibus sa-
cbris, 1. in-
ter spur. n. 4.

C A P. IV.

Poenitentiae publicae iudicio propria Episcoporum. Jurisdictionem ordinariam habet parochus in foro poenitentiali. Ex Lateranensi conc. Parochiani semel in anno debent sacra exomologesi peccata expiare apud proprium parochum, & in festo paschæ SS. eucharistiam ab eodem suscipere. Veteres Christiani quotidie communicabant: quotidiana communio usus quando defecit. De custodia SS. eucharistia observatu digna. SS. eucharistia ad agros desertur cum facibus & tintinnabulo. Parochi officium est & extremam unctionem deficientibus ministrare. Custodia SS. chrismatis.

PRESBYTERIS, seu paroeciarum rectoribus non licet poenitentiam publicam indicere, nec poenitentes publice in ecclesia reconciliare, seu absolvere; conc. Carthag. II. can. 3. Carthag. III. can. 32. Agathens. can. 44. can. si iubet, can. t ministrare, can. presbyter ult. 16. qu. 6. nec chorepiscopis, quia pontificii apicem non habent; ex Leonis epist. 86. can. quamvis, 68. dist. nec abbatibus etiam; can. accendentibus, de excess. prælat. sed hæc reservantur Episcopo, nec inferioribus permitta sunt, nisi ex mandato Episcopi. In publica tamen poenitentia non vacant partes presbyterorum paroecia: cum enim poenitentes publici presentantur Episcopo ante fines ecclesiarum, adesse debent decani, id est archipresbyteri parocharum, & presbyteri poenitentium, qui pro modo culpæ poenitentiam per gradus injungant, potiis hæc eos in ecclesiam introducant, solemniter demum per Episcopum reconciliandos; ex concil. Agath. can. 9. can. in capite, 50. dist. Poenitentiae publicæ locus fuit tantum in publicis & famosis sceleribus, & hæc fuit propria Episcopi: sed in occultis peccatis ad parochum pertinet confessiones audire, & poenitentes absolvere; can. placuit, de poenit. dist. 6. cap. omnis utriusque, de poenit. & remiss. Et parochus habet jurisdictionem ordinariam in foro poenitentiali in omnes parochianos, & censetur quoad hoc a lege approbatus, sine alia ordinarii licentia; concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 15. præterquam in casibus per Episcopum reservatis; ejusd. Trident. concil. sess. 14. de reform. cap. 7. Silvest. in summ. in verb. casus. Fideles vero ad minus semel in anno debent sacra exomologesi peccata sua expiare apud proprium parochum, & in festo paschæ sacrosanctam eucharistiam ab eodem suscipere; d. cap. omnis utriusque, quod desumptum est ex concil. generalis Lateranensis habitu sub Innocent. III. can. 21. Primis ecclesiæ temporibus, ut ingenia hominum re recenti calent, quotidie communicabant; Cyprian. de orat. dominica: *Et eucharistiam quotidie ad cibum salutis acipimus.* Ineunte quarto sæculo Romæ, & in Occidente nondum desierat pia consuetudo; Hieronym. lib. 3. advers. Jovinian. Scio Roma hanc esse consuetudinem, ut fideles semper Christi corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo: unusquisque enim in suo sensu abundat, &c. Et idem epist. ad Luciniuum Beticum. Et Ambros. lib. 5. de sacrament. cap. 4. Panem nostrum quotidianum. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Greci in Oriente facere consueverunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere. Et Augustin. de dogmatibus ecclesiasticis. cap. t 23. Quotidie eucharistie communionem percipere nec laudo, nec vitupero. Omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo &hortor. Et idem epist. 118. cap. 3. quos locos exscripsit Gratianus in can. quotidie, de consecr. dist. 1. Ea ætate in Oriente defecerat ea consuetudo, & res redacta erat ad unicam communionem in anno; præter Ambrosium, loco modo laudatio,

to, testis August. de verb. Domin. serm. 28. (al. 84. num. 3.) in illud : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Graci in Oriente facere consueverunt? Accipe quotidie quod quotidianum tibi prospicit. Sic vive ut quotidianum merearis accipere.* Et Chrysostom. homil. 31. ad Populum Antiochen. (al. de B. Philogon. homil. 6. n. 4.) οὐ παρέπει τὸ εὖτοι συνεδότη φάνον καθ' ἐκάστῳ δὲ προσέναι τῷ ίμέρων· εἴτε οὐ εἰς ἀμαρτίασι προκατελημένου, οὐ μὴ μετανοῦνται εἰδὲ εἰς ἔργη προσέναι αἰσφαλεῖς· οὐ γὰρ διὰ τὸ ἄπαξ τῷ ἐνιαυτῷ προσελθεῖν ἀπαλλάσσει τῷ οὐκληρότων ιμᾶς, οὐ ἀνεξίας προσέλευτεν. Quemadmodum enim qui sibi nullius mali conscientis est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec paenitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est: neque enim semel in anno accedere liberat nos a peccatis, si indigne accesserimus. Defervescente Christianæ religionis æstu, quotidiana communio in desuetudinem abiit, nec aliud imperatum, quam ut ter in anno sacra communio libaretur; synod. Agathens. can. 18. Seculares, qui in natali Domini, pascha, & pentecoste non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur. Et Turonens. III. can. 1. Ut si non frequenter vel ter laici homines in anno communicent, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur. In sacra communionis perceptione quis modus adhibendus sit, docuit conc. Cabillonense II. can. 46. In perceptione corporis & sanguinis Dominicæ magna discretio adhibenda est; cavendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: *Nisi manducaveritis carnem Filiū hominis, & bibetis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: si vero indiscrete accipiatur, timendum est illud quod ait Apostolus: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, &c.* Tandem ecclesia indulgentie temporis, & fidelium nimiae tepiditati sese præbente, in concil. generali Lateranensi satis visum est præcipi, ut semel in anno sacra communio perciperetur in festo paschæ; d. cap. omnis utriusque. Damnanda Christianorum remissio, quæ causam dedit edictio, sed laudanda ecclesiæ dispensatio, quæ non sine sancti Spiritus numine infirmis se accommodavit dī οἰνοφίας σωματίας, ut utar verbis Clementis Alexandrini, Stromat. lib. 6. & antiquam legem remisit, ne contempta & violata videretur. Sacrosancta vero eucharistia, quod pertinet ad officium parochi, debet in ecclesia parœciali servari sub tuta custodia, adhibitis clavibus; cap. 1. de custod. eucharist. eademque debet honorifice collocari in loco singulari, mundo, & signato, id est obsignato; cap. sane cum olim, de celebrat. missar. Ut corpus Domini locetur in altari, non inter sacras imagines, quibus altare adornari solebat, sed sub ipsa cruce; quæ in meditullio altaris poni consuevit, decreta synod. Turonens. II. can. 3. Ut corpus Domini in altari, non in imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur. Sacrosancta eucharistia debet servari in sacra pyxide aurea vel argentea: ea olim servari solita intra cistam, vel arculam auro vel argento assabre factam in formam columbae: hoc ritu Basilium sacram hostiam in tres particulas divisiisse, unam sumpsisse, alteram vero una secum sepeliendam servasse, tertiam denique in columba aurea depositam super altare sacrum suspendisse, legitur in vita ipsius Basillii, quæ Amphilochii nomine inscripta habetur: τῷ δὲ ἑπέραν ἴνδεις περιεράχρυση ἐκέμποντες ἐπάνω τῷ ἀγίᾳ δυσταύτῃ. Tertiam denique in columba aurea depositam desuper sacrum altare suspendit. Hujusmodi columbas furto sustulisse Severum pseudo-Episcopum Antiochenum. conquesti sunt clerici & monachi Antiocheni apud synodum Constantinopolitanum quintam, qua de re exstat epistola inter acta concilii: ** ταῖς γὰρ εἰς τύπον τῷ ἀγίᾳ πνεύματος χρυσᾶς τε ηὔρυχες περιεράς περιεράς ὑπεράνω τῷ Θεῷ πολυμβύθρῶν, ηὕτιαστησίων μετὰ τῶν ἐσφετερίσατο, λέγων ὡς χριστὸς αἱδει περιεράς οὐρανοῦ ἐδει τῷ ἀγίον πνεύμα. Columbas enim aureas & argenteas in formam Spiritus sancti super divina lavacra &

altaria appensas, una cum aliis sibi appropriavit, dicens, non oportere in specie columba Spiritum sanctum nominari. Deque hujusmodi columba, quæ est symbolum Spiritus sancti, intelligi velim, quod corpus Christi in sacra mensa spiritu sancto convexitum videri suboscure propter cathecumenos dixit Chrysostom. homil. 31. ad Antiochenos (al. de B. Philogonio hom. 6. num. 3.)

† καὶ γέρε καὶ ἐντυπωτικός εἰσεσται τὸ σῶμα τὸ δεσπόποντον, εχῖ οὐπαρχανομένων, παθάπερ τόπον, αλλα πνεύματα παντοχόδεν εγίρε περιεπόμενον, ισασιν δι μεριμνέον τὰ λεγόμενα: Nam ὁ οἵ ποινται corpus Dominicum, non quidem fasciis involutum sicuti tunc, sed undique spiritu sancto convestitum: qui mysteriis initiati sunt intelligunt quæ dicuntur. In Gallia sacrosancta eucharistia custodie causa deponi solita in turricula, id est arcula in speciem turriculae efformata; Gregorius Turonensis lib. 1. de miracul. cap. 86. Lecta igitur passione cum reliquis lectionibus, quas canon sacerdotalis invexit, tempus ad sacrificium offerendum advenit, acceptaque turre diaconus, in qua ministerium Dominicis corporis habebatur, ferre coepit ad ostium. Hoc pacto Felix Bituricensis Episcopus, turrem auream eucharistiae affermandæ causa eleganti opere fieri curavit, quam carmine descripsit Fortunatus lib. 3. cap. 23. quod carmen inscriptum est Felici Bituricensi Episcopo in turrem ejus. Ne quid desit reverentia tam augusto sacramento debitæ, sacram thecam eucharistiae pallio velari vetustissimi moris est; Gregorius Turonensis lib. 7. hist. cap. 22. Apprehende pallium altaris, infelix, quo sacra munera conteguntur, ne hinc abficiaris. Sacrosancta eucharistia domum defertur ad infirmos, ut viaticum τελευταῖς ἐφόδιον, concil. Nicæan. can. 13. Arauseian. can. 3. can. qui recedunt, can. de his, 26. qu. 6. ὁ can. presbyter, de confecr. dist. 2. cap. officium, de offic. archipresb. Ambros. serm. † 81. Nec te pidgeat visitare ægrum, requirere clinicum, memento & quoniam nos cum decumberemus in grabato nostro cum essemus debiles, ὁ non possemus ipsi per nos ire ad Dominum, Deus ipse venit ad nos: misit enim filium suum in similitudine carnis peccati, qui nobis attulit cibum seipsum. Hujus moris elegans monumentum est, quod cum Serapion ob lapsum in ecclesiam recipi supplex incassum postulasset, & in extremis agens per nepotem ad se evocasset presbyterum, & is forte ob valetudinem non posset ad eum accedere, particulam eucharistiae tradidit pueru, ut eam Serapioni daret, qua ille accepta statim efflavit animam; auctore Eusebio lib. 6. cap. † 44. Cum presbyter eucharistiam defert ad ægrum, eam in decenti habitu superposito mundo velamine debet ferre & reffere honorifice ante pectus, cum omni reverentia & timore, facibus accensis præcedentibus; d. cap. sane cum olim. Quoties etiam sacra eucharistia ad infirmum defertur, clericus cum tintinnabulo presbyterum præire debet, ad submovendam plebem, ex instituto Widonis Cardinalis, & apostolicae sedis legati in Germania, tempore schismatis inter Philippum & Othonem; Cæsarius de miracul. sanctor. lib. 9. cap. 51. Præcepit etiam idem Cardinalis, ut quoties deferendum esset ad infirmum, scholaris sive campanarius sacerdotem præcedens per nolam illud proderet. Parochi etiam officium est sacramentum extremæ unctio[n]is ministrare; clem. religiosi, de privilegiis. Ideo presbyter sub tuta custodia chrisma habere debet, ne forte a sacrilegis & maleficis ad nefarios usus convertatur; d. cap. 1. de custod. eucharist. puta ad curationem morborum, vel quæpiam maleficia; concil. Moguntin. I. can. 17. Presbyteri sub sigillo custodiunt chrisma, & nulli sub prætextu medicinae vel maleficii donare inde presumant.

† Serm. 81. in lib. meo, studio monachor. S. Mauri edito, fuit omisus, & dicetur esse apud Basil. homil. in dictum illud: destruam horrea mea: laudata tamen verba minime exhibet.

C A P . V.

Parochi est nuptiarum celebratio, & benedictio contrahentium. Nuptiae non celebrandae, nisi prius editis solemnibus bannis. Horum institutum manavit ex consuetudine Gallicanae ecclesiae. Clandestinae nuptiae damnatae. Nubentium abstentio ab ecclesia intra trigesimum diem post nuptias.

AD parochum pertinet celebratio nuptiarum, & solemnis benedictio contrahentium ; can. 1. 2. & seqq. 30. qu. 5. & hoc jus ita proprium est parochi, ut monachis non licet nuptias celebrare, seu solemnizare, sine speciali paroecialis presbyteri licentia ; clem. religiosi, de privilegiis. Ne vero sacramenta ponantur in quaestu & commercio, parochus pro benedictione nubentium quicquam pecuniae exigere vetatur : coque nomine querentibus parochianis de Villafranca, dammatus capellanus, seu parochus eorum, quod pro funere mortuorum, & benedictione nubentium pecuniam extorqueret ; cap. suam nobis de simonia, quod inscribitur, abbatii de Jugo Dei. Unde nullae & irritae sunt nuptiae, quae clam & furtim contrahuntur coram non parocho proprio ; d. can. 1. & seqq. 30. qu. 5. & justae sunt nuptiae, quae constituantur interposita iepoloziz, seu benedictione sacerdotali, & in conspectu ecclesiae ; Tertullian. 2. ad uxorem : Unde sufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, obsignatum Angeli renunciant, pater rato habet ? Et Ambros. epist. 70. (al. 19. num. 7.) Nam cum ipsum conjugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat ; quomodo potest conjugium dici, ubi non est fidei concordia ? Nec per solam benedictionem, sed etiam per sacrosanctae eucharistiae participationem nuptias obsignari solitas testatur Balsamo in 2. Basili ad Amphiloch. can. 26. ἐπὶ πλινθῆσθαι διὰ λεπτούς, οὐ δέος μετελθέως τῷ σώματος, οὐ δικαίου τῷ Χριστῷ γάμος οὐβισται. Quo clandestine & furtivae nuptiae tollantur, ne sine dote fieret conjugium, nec sine publicis nuptiis, id est solemini officio quisquam uxorem duceret, vetitum can. nullum sine dote, 30. qu. 5. qui can. laudatur ex concil. Lateranensis, can. 6. Eandem ob causam rite institutum, ne nuptiae celebrentur, nisi prius editis bannis, id est solemnibus denunciationibus de nuptiis contrahendis ; cap. cum inhibitio, de clandestin. desponsat. quod ex peculiari ecclesiae Gallicanae consuetudine commune jus factum non negat Innocet. III. in cap. cum in tua, de sponsalib. in 4. compilat. ad Belvacensem Episcopum, quod Raymundus repetit, in cap. cum in tua, de sponsalib. & cap. cum in tua, qui matrimonium accusar. poss. sed truncum, & interpolatum, omisssis his verbis: in ecclesiis secundum consuetudinem ecclesiae Gallicane editis : scilicet Romana ecclesia non dedignatur rectos aliarum mores imitari ; Gregor. I. lib. 7. epist. 64. Tamen si quid boni vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim qui in eo se primum existimat, ut bona quae viderit discere contemnat. Ita quod concilium Lateranense statuit, ut in singulis ecclesiis cathedralibus magistro scholarum probenda assignetur ; cap. 1. de magistris, id ex consuetudine ecclesiae Gallicane deductum fatetur Alexander III. in cap. pervenit, eod. tit. in 2. collect. & multis ante saeculis Hispania Gallicanae ecclesiae decreta lubens amplexa est. Gallicanos canones laudarunt Patres Tarragonensis concilii, can. 11. & Toletani. Pactum Francorum, id est legem Francicam ; cap. 1. de serv. non ordinand. in integra decretali. Igitur nullae & irritae sunt nuptiae, quae clam contrahuntur id est coram alio, quam proprio parocho, absque testibus, &

DISSERTATIONUM

solemnibus bannis, seu edictis, quod repetita lege sanctum est in concil. Tridentino sess. 24. de reformat. cap. 1. Nec a Christianis modo damnatae clandestinae nuptiae, eadem foedae & turpes visae gentilibus: nuptias a se cum Pudentilla ruri contractas, non alia ratione, quam difficultate præstationis sumptuum epularum, & sportularum nuptialium, excusat Apuleius apolog. 2. Quippe ita placuerat in suburbana villa poius ut conjungeremur, ne cites denuo ad sportulas concurrerent; cum haud pridem Pudentilla de suo quinquaginta millia nummorum in populum expunxisset ea die, qua Pontianus uxorem duxit, & hic puerulus toga est involutus, præterea ut conviviis multis, ac molestiis supersedemus, que ferme ex more novis maritis obeunda sunt. Etiam gentilium calculo damnati Plato & Zeno, quod communes omnibus faciant conjuges, & occultas concilient nuptias, καθεδράς κατασκευάζοι γάμος, ut ait Chrysostom. homil. 1. (cap. 4.) in Matthæum. Clandestinas Samaritanæ nuptias propriæ vocis iudicio damnavit Christus: cum enim ei Christus imperasset ut virum vocaret, neganti se habere virum: Bene, inquit, dixisti, quia non habes virum, quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes non est tuus vir: quod scilicet cum eo legitime nupta non esset, sed virum clam haberet. Clandestinas quoque nuptias non tulit lex Salica: hac lege in mallo, id est in foro, seu iudicio uxori ducebatur coram tribus testibus, adhibitis tribus solidis & denario, ut patet ex §. 1. tit. 47. ejusdem legis. Dolenda hujus facili labes, quo clandestinae hujusmodi conjugia nimium gliscere audio: videant qui ea ferenda putant, ut adulteria, & stupra vitentur, ne animas mercant in profundum, dum earum naufragio tabulam, & saluti subsidia querant: nimurum quæ clam & furtim contrahuntur, non legitima conjugia sunt, sed potius adulteria, stupra, contubernia, & fornicationes; d. can. 1. 30. qu. 5. & de his intelligendus, ni fallor, can. 26. 2. Basilius epistola ad Amphilochium: οὐ τοπεῖα γένους εἰσιν, αλλ' ἵδε γένος ἀρχῆς: fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonii. Cumque matrimonium sit magnum in ecclesia sacramentum, religionis Christianæ seminarium, ac pene vinculum, fane non magis id dissimilari potest, quam religio ipsa, quæ publicam & sinceram coram Deo & hominibus professionem desiderat, juxta illud Domini: Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo; Matth. 10. tum hujusmodi clandestinis conjugiis nimium foedatur honestas nuptiarum, revertitur status liberorum: inde sequuntur quotidiana divortia, a quibus impune patet utrique transitus ad alias nuptias, quæ est nefanda & horribilis seges adulteriorum. Eodem jure ad parochum pertinet tori nuptialis benedictio: hoc nomine in concilio Ganguensi dominatus Euystathius Sebaste Episcopus, quod in ædibus nubentium preses fieri vertuit; de quo Socrates lib. 2. cap. † 43. ἐν δίκαιοις τε γεγαμένοις ἐνχειρὶς ἐνορεὶς γένεσι. Idemque Sozomenus lib. 3. cap. † 14. Solemnam hunc ritum lectuli genialis per parochum benedicendi jampridem in Gallia receptum, patet ex vernacula fabella Heroidis Melusinæ. Post nuptias tamen, quia et si haec naturæ, quæ veneranda est, & religionis vinculo teneantur, nonnulli humani pudoris in se habent, in trigeminum diem conjuges ecclesiæ litiine abstinerè solebant; Augustin. de tempore, sermon. 244. (al. 292. in append. num. 5.) Denique mulieres quando maritos accipiunt per triginta dies intrare in ecclesiam non presumant: quod etiam similiter viri observare deberent.

C A P. VI.

Parocho commune cum Episcopo prædicandi officium. Sermonis habendi præcūmos diebus dominicis, idque post lectionem evangelii.

PAROCHO commune cum Episcopo officium est verbum Dei prædicare; Hieronym. vel alias quisquis est ad Rusticum Narbonensem Episcopum, de septem ordinibus ecclesiæ: *Nemo hinc Episcorum invidia diabolica tentationis inflatus irascatur in templo, si presbyteri interdum exhortentur plebem, si in ecclesiis prædcent, si plebibus, ut scriptum est, benedicant, can. ecce ego, † 95. dist. & certe divisum inter Episcopos & presbyteros evangelizandi officium satis testatur, quod evangelium scripsere duo ex Apostolis, Joannes, & Matthæus, & duo e discipulis, Marcus, & Lucas, quorum hi presbyterorum typum gerunt, illi Epilcoporum. In Gallia presbyteris, seu parochis prædicandi evangelii jus ex more concessum, & his deficientibus, diaconis homilias patrum recitandi; concil. Vafense II. can. 2. *Hoc etiam pro edificatione omnium ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis verbum faciendi daremus presbyteris potestatem; ita ut si presbyter aliqua infirmitate prohibente, per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homilia a diaconibus recitentur.* Et concil. Arelatens. IV. can. 10. de prædicatione: *Providimus enim, pro edificatione omnium ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis, presbyteri ad populum verbum faciant, & ut bene vivere studeant & populo jibi commisso trædicare non negligant.* Nonnullis in ecclesiis quidem moris fuit presbyteros silere præsente Episcopo, quem morem notat Hieronymus epist. ad Nepotianum: *Pessima consuetudinis est in quibusdam ecclesiis tacere presbyteros, & presentibus Episcopis non loqui, quasi aut invideant, aut non dignentur audire, can. † esto subiectus, 95. dist.* Quinimmo in Alexandrina ecclesia solus Episcopus evangelium docuit, ex quo Arius presbyter Alexandrinus nefaria hæresis auctor fuit, quæ sua totum fere orbem lue corrupit; de quo Socrat. lib. 5. cap. † 22. & Sozomen. lib. 7. cap. 19. Ac munus prædicationis ita proprium est parochi, ut parochus eo fungatur sine alia Episcopi licentia; conc. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 2. & sess. 24. cap. 4. Unde monachis non licet in paroecialibus ecclesiis prædicare, nisi a parocho in. ^{††} Hic sermo vitati, vel vocati fuerint, ex Leonis epist. † 61. al. 63. can. adjicimus, 16. qu. omisssus fuit i. & clem. dudum, §. † nos autem, vers. in ecclesiis, de sepultur. ratio est, in libro meo, quia monachus non docentis, sed plangentis habet officium; can. monachus, & dicitur i. 16. qu. i. Parochi autem officium est prædicare apud plebem suam singulis diebus dominicis: nimirum hoc fuit vetus institutum ecclesiæ; Ambros. ferm. 87. August. 1. ^{††} Libenter nos prædicare, & gratanter opus Dei facere manifestum est: sed in appendic. cum videmus plures e fratribus pigris ad ecclesiam convenire, & dominicis in quo hæc precipue diebus minime celestibus interesse mysteriis, prædicamus inviti. Et idem verba desider. serm. 5. (al. 13.) Et ipsi scitis, fratres, quod ex qua die vobiscum esse cœpi, non rrantur in lib. cessavi omnibus vos dominicis admonere mandatis, &c. Idemque ferm. 24. (al. 20.) Retinent adhuc sensus vestri, fratres, nos hoc superiore dominica prædicatio: monach. S. se, quod hujus quadragesime vestra figuram illæ quadraginta & duas mansiones Mauri probabuerint. Et sermo habebatur post lectionem evangelii; Chrysostom. de di- dito: nec o- vers. utriusque testam. loc. sermon. in illud: *Attendite ne eleemosynam: διὰ tium fuit an-* mō *γέρης ἡ ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων οὐπέτρουεν: Idcirco enim lectis tiquedit. per evangeliis prædicamus.* In fine sermonis sacerdos benedicbat plebi, ut & hodie quirere.*

servatur ; Ambros. de sacrament. lib. 1. cap. 6. *Opus est, ut sanctitas vestra aures paratas habeat, promptiorem animum; ut ea que nos colligere possumus de serie scripturarum, & vobis intimantibus, tenere possitis, ut habeatis gratiam Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Sermonis exitum excipiebat solemne consecrationis, quod etiam perenni ritu servari videmus. Hinc inter missarum solemnia sermoni finem imponens, Chrysostomus de divers. utriusque testam. loc. serm. de Joseph (& de castitate oratio, in fin.) *vix, inquit, επὶ τὸν πατέρα μηδεποτε φύσεως εἰδότας* : *Nunc ad sacrorum mysteriorum craterem accurramus.*

C A P. VII.

In singulis parochialibus ecclesiis fuere scholæ sub cura parochi : in his instituti qui clero destinabantur : alia fuere scholæ in monasteriis. Parochi officium gratis docere. Laudatur Libanius, quod gratis docuerit egentes. Collationes inter parochos singulis kalendis.

PRÆTER scholas, quæ fuere in ecclesiis episcopalibus ex capitulari Caroli M. lib. 1. cap. 72. & can. 3. concil. Cabillonens. II. in singulis parochialibus ecclesiis fuerunt & scholæ, puerorum fidei & litterarum rudimentis imbuedendorum causa, quarum curam penes se habuit parochus, velut sacri muneri appendicem : hujus enim fuit eligere clericum, qui sacris adestet, & scholam teneret : concil. Nannetense, can. 8. apud Burchardum lib. 2. cap. 56. & Iovinem part. 6. cap. 152. Ut quisque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat, qui secum canet, & epistolam & lectionem legat, & qui scholam possit tenere, & admoneat suos parochianos, ut filios suos ad fidem descendam mitiant ad ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat. Eundem canonem iisdem verbis ex concil. Maticen. adducit collector decretalium, in cap. ut quisque presbyter, de vir. & honest. cleric. in hujusmodi scholis instituti maxime qui clero destinabantur; capitular. Caroli M. lib. 2. cap. 5. Scholæ sane ad filios & ministros ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum permissisti, & vobis injunximus in congruis locis, ubi nec dum perfectum est, ad utilitatem & profectum a vobis ordinari non negligantur. In Gallia enim vix alii litteris operam dabant, quam qui de clericatu cogitabant; Stephanus Tornacensis. epist. 12. In Gallicanis etiam partibus ad hoc tantum plerique litteras addiscunt, sive parvuli, sive adulti, ut in ecclesia Dei gradatim per ordines promoti Deo serviant & ministrarent. Unde scholares, seu litterarum studiosi, clerici passim dicti; cap. quod + clericis, de foro competent. Aliæ fuerunt scholæ in monasteriis, alia apud forenses seu vicanos presbyteros. Patresfamilias, ut liberos disciplinæ causa tradant monasteriis, vel presbyteris, hortatur concil. Moguntin. I. can. 45. *Dignum est, ut filios suos donent ad scholam, sive ad monasteria, sive foras presbyteris.* Ut presbyteri per villas & vicos scholas habeant, in quibus pueros gratis doceant, voluit Theodulfus Aurelian. in capitul. ad parcecos, cap. 20. Presbyteri per villas & vicos scholas habeant, & si quilibet fideliuum suos parvulos ad discendas litteras eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant, sed cum summa caritate eos doceant: cum ergo eos docent, nihil ab eis preti pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipient, excepto quod eis parentes caritatis studio sua voluntate obtulerint. Erubescant parochi, qui idoneam de altari alimoniam habent, magisterii mercedem exigere, postquam Libanius unus e gentilibus gratis egenos docuit; teste ipso in ea quæ est inter Basilius epistolas 145. & χρήματι μετρεῖται παρά μηδεν

ημῶν , ἀλλ' ἀρχεῖ ἐ μὴ δυναμένω δένει τὸ βελτιδύννοντα λαβεῖν . Quod studia nostra pecuniis non afflentur , sed satis sit ei qui dare non potest , ut accipere velit . Inter ipsos parochos etiam , quo rerum sacrarum peritiores evaderent , per singulas decanias institutæ collationes , habendæ singulis kalendis , de quibus constitutio Ricalfi Suectionensis Episcopi , cap. 19. Rationi quoque proximum esse sancimus , ut in unoquoque mense , statuta die , id est in kal. uniuscujusque mensis , per singulas decanias presbyteri simul convenient , & convenientes non pastis vel potionibus vacent , sed de suo ministerio & religiosa conversatione , atque de his , quæ in eorum parochiis accidunt , sermonem habeant , & qualiter pro Rege , vel rectoribus ecclesiæ , atque pro suis familiaribus , tam vivis , quam & defunctis orare debeant simul considerent . Id genus collationum feliciter his diebus a patribus Gallicanis restitutum gaudet ecclesia : sed de his plura in Asceticis , si Deus vitam præfliterit .

C A P. VIII.

An parochus habeat jus excommunicandi , & interdicendi in sua ecclesia . Alexandri III. sententia hac de re defenditur . Parochus est ordinarius in sua ecclesia . Etiam canonici ordinarii dicti . Jus excommunicandi datur & abbatibus , prioribus , & decanis , etiam archidiaconis de consuetudine . Idem jus datur & Cardinalibus in titulis suis .

DISCUSSIS tot parochorum officiis , & potestatis apicibus , occurrit gravis quæstio , quæ a nobis nuper agitata est solemnibus in scholarum encæniis : an parochus habeat jus excommunicandi & interdicendi parochianos suos ? quod affirmavit Alexander III. in cap. cum ab ecclesiarum , de offic. judic. ordinari . Res scrupulo & dubitatione non caruit , quæ merito movit Florentinum Episcopum , ad quem provocatum erat a sententia excommunicationis vel interdicti lata per plebanum sancti Pancratii in paroecianos suos , ut in dubio consulteret summum Pontificem , an hujusmodi sententia deferendum esset ? Ratio dubitandi opponebatur , quod excommunicatione est censura ecclesiastica , quæ videtur propria fori episcopal . ; Dionysius Areopagit . de ecclesiast. hierarch . §. 7. Επει τὸ τέλος αὐτοῖς εἰχότων οἱ ἵεράρχαι δυνάμεις , φέρειν τὸν θεῖον τὸ δικαιαρέστων . Sic etiam segregandū vim habent Pontifices , ut interpretes divinae justitiae . Excommunicatione est jurisdictionis ordinariæ & fori contentiosi ; cap . *) querenti , de verb. signifi . & sic non videtur cadere in plebanum , qui non habet jurisdictionem contentiosam , sed eam tantum quæ est fori penitentialis ; cap. omnis utriusque , de pœnitent. & remiss. Præterea excommunicatione non ad alium pertinere videtur , quam ad Episcopum ; quia est gravissima & postrema pœnarum ecclesiasticarum ; ita ut post depositionem & excommunicationem non habeat ecclesia ultra quid faciat ; cap. cum non ab homine , de judic. unde excommunicatione comparatur proscriptioni seu deportationi civili , & vocatur bannus Christianitatis ; ex concil. Agathensi , cap. 2. de purgat. canonic. interdictum Christianitatis apud Mattheum Paris . in edito Henrici II. Regis Anglorum (ad ann. 1164.) Si quis inventus fuerit ferens litteras domini Papæ vel mandatum , aut Thomæ Archiepiscopi , continens interdictum Christianitatis in Anglia , capiatur & reineatur . Et quo pacto jus deportandi habuere dumtaxat majores magistratus , quibus fuit imperium merum & gladii potestas ; ita & banni , seu proscriptionis ecclesiasticæ jus , merito dicendum est proprium esse Episcopi , penes quem est apex & culmen pontificatus . Excommunicationem etiam Episcopi propriam esse colligere est ex eo , quod hujusmodi pœna dicitur bannus episcopal . ; concil. Triburiens . can. 8.

DISSERTATIONUM

Nemo contemnat, neque transgrediatur bannum ab Episcopis superpositum. Et eadem dicitur mucro episcopal, in can. visis, 16. qu. 2. Si contra sacerdotium agere presumperint, mulcentur, & felici mucrone Episcopi sacerdotum piacula rescentur. Et in solemni formula excommunicationis, quae indicitur extinctis & projectis lucernis, presbyteri quidem circumstantes adhibentur Episcopo, ac ministerii & testimonii causa tantum, verum ipsum excommunicationis jus totum collocatur penes Episcopum; can. debent, 11. qu. 3. atque ita accipendum quod refertur in concil. Lemovicensi habito anno Christi 1034. de sententia excommunicationis lata in nonnullos, ob offensam in Jordanem Lemovicensem Episcopum, per Episcopos & presbyteros extinctis & humi projectis facibus. His adde, quod Episcopus habet jurisdictionem ordinariam in tota sua dioecesi; cap. cum Episcopus, de offic. judic. ordinar. in 6. Episcopus est ordinarius in universa dioecesi, & singulis in ecclesiis perinde ac in matrice. Episcopus est in ecclesia, & ecclesia in Episcopo, ut eleganter dixit Cyprianus, in epist. ad Florentium, quam Gratianus adtexuit in can. scire debes, 7. qu. 1. Hoc jure quemque res ecclesiae non aliter debent dispensari, quam cum judicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ dicuntur esse commissæ; ex concil. Antiocheno, can. 24. can. quæcumque, 10. qu. 1. & omnes basilicæ sunt in potestate Episcopi, in cuius territorio positæ sunt; ex concil. Aurelianensi I. can. 19. can. omnes basilicæ, 16. qu. 7. quo jure igitur licebit parocho quempiam removere ab ecclesia, quæ non est in ejus ditione, sed in potestate Episcopi? quo jure poterit parochus sibi assumere ea quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, & in ea concurrere cum Episcopo totius dioecesis ordinario? cum ferendus non sit concursus actionum & judiciorum. Item parochi singulis ecclesiis impositi, videntur tantum gerere vices Episcopi, nihil proprium habere, sed mandata ab Episcopo potestate defungi, quæ videtur fuisse mens Arvernensis concil. habitu sub Urbano II. quo monachi removentur a regimine parochiarum, & in eis constituendi presbyteri, qui de plebis cura Episcopo rationem reddant; can. sane quia, 16. qu. 2. Parochi officium est gregem pascere, ejus est ædificare non destruere, ejus est plantare non evellere, ejus est sacramenta ministrare, sed suis terminis contentus esse debet; can. ecclesiæ, 13. qu. 1. Nec debet is manum mittere in ea quæ sunt jurisdictionis episcopal, qualia videntur excommunicationis, & interdictum, quæ cum sint ultima & lethalia tela jurisdictionis ecclesiastica, non ad alium spectare videntur, quam ad Episcopum, qui tenet apicem & culmen pontificatus. Denique presbyteris non licet poenitentiam publicam indicere, aut poenitentes publice in ecclesia reconciliare, seu absolvere, sed hæc omnia velut præcipua reservantur Episcopo; concil. Carthag. II. can. 3. Carthag. III. can. t. 32. Agath. can. 44. can. si jubet, can. ministrare, can. presbyter ulti. 26. qu. 6. Idemque interdicunt & chorepiscopis, quia pontificii apicem non habent; ex Leonis epist. 86. can. quamvis, 68. dist. Ex quibus satis argui videtur, presbyteros seu parochos carere potestate excommunicandi, cum eis poenitentia publica denegetur: & hanc scholastici sententiam tribuunt D. Thomæ in supplem. 3. part. art. 22. qu. 1. Parochis non licere quemquam excommunicare, nisi ex mandato Episcopi, aut certis casibus, ut in furto & rapina. Multis tamen ac prævalidis argumentis constat Alexandri III. sententia. Primum, quod unum sufficeret, hac sententia auctorem habet Alexandrum III. summum Pontificem, a quo diserte pronunciatum in d. cap. cum ab ecclesiis, plebaniis excommunicandi, & interdicendi potestatem suppetere, ita ut Episcopus sententiam a parocho promulgatam servare compellatur, donec satisfactum sit: nec novum & ante inauditum jus hac constitutione introductum, sed potius desuetum forte restitutum: nam & Florentinus Episcopus re ad se perlata dubitavit, an excommunicationem a parocho latam posset contemnere, & in dubio consuluit summum Pontificem, a quo responsum est,

con-

considente Episcopo, excommunicationem a parocho latam ex justa causa valere: tuta igitur & canonica est sententia, quae nititur oraculo & auctoritate summi Pontificis, qui legis condenda, & interpretanda habuit potestatem, quique juris peritissimus fuit, & unus ceteros inter Pontifices jus canonicum maxime illustravit. Nec invidiosum presbyteris, commune cum Episcopis excommunicandi & interdicendi jus patere, cum presbyteri, et si inferiores Episcopis, (abstinet enim ut Aerii in vecordiam impingam, qui presbyteros æquabat Episcopis,) in multis tamen, fatendum sit, communem eos cum Episcopis potestatem habere, salvis his quæ sunt ordinis: idem est Episcoporum, & presbyterorum officium, Christi gregem pascere, communis potestas ligandi & solvendi, commune officium prædicandi evangelium, commune jus conficiendi corpus & sanguinem Domini: quæ ergo invidia, presbyteros communem cum Episcopis jure uti, in his quæ sunt jurisdictionis exterioris, cum in majoribus sint coiftantes potestatis episcopalibus? In locum Apostolorum successere Episcopi, verum presbyteri typum gerunt septuaginta discipulorum, qui Apostolis succenturiati ex Anacleti epistola, *can. in novo, 21. dist.* unde vocantur non incongrue antitites secundi ordinis, ut supra a nobis observatum est. Penes Episcopos quidem est apex & culmen pontificatus, sed presbyteri, seu parochi, vocati sunt in partem solicitudinis; arg. *can. derreto, 2. qu. 6.* unde a Gracis vocantur *εὐκέντροι, εὐποιητές*, ut modo etiam observatum. Si vero opponas, excommunicationem esse jurisdictionis, parochi jurisdictionis non sunt expertes, illi habent suum clerum & populum, in quos eis tribuitur jurisdictione; Origenes in *exod. cap. 18. Audiant Principes populi, & presbyteri plebis, quia debent omni hora populum judicare, semper & sine intermissione sedere in iudicio, discriminare lites, reconciliare dissidentes in gratia, concordare discordes.* Potuerunt parochiales clerici indifferenter, id est sine discriminâ coram Episcopo, vel presbytero suo conveniri; Pelagius in *can. experientia, 11. qu. 1.* In iis vero negotiis, in quibus ecclesiastici officii persona pulsatur, ad Episcopi vel presbyterorum in loco ubi questio veritatis constitutorum occurrat indifferenter examen. Et concil. Matisconense I. *can. 8.* Omne negotium clericorum, aut in Episcopi sui, aut in presbyteri, aut archidiaconi presentia finiatur; quod si quicunque clericus hoc implere distulerit, si junior fuerit, uno minus de quadraginta ictus accipiat: se certe honoratior, triginta dierum inclusione multetur. Nec presbyterorum jurisdictionem tollit concursus episcopalibus: et si enim Episcopus sit ordinarius in tota sua diœcesi, parochos nihil vetat esse speciales ordinarios in ecclesiis & titulis suis. Primum, si parochorum originem spectamus, iisdem cunabulis censentur quibus Episcopi: quamprimum enim Episcopi per civitates & diœceses ab Episcopis ordinati, ab iisdem constituti parochi per singulas ecclesiias, ut a Paulo & Barnaba non prius Lycaonia discessum, quam per singulas ecclesiias presbyteros ordinassent; ex *aetuum Apostolorum, cap. 14.* His inititis in justæ dignitatis gradum facile surrexere presbyteri, & æquo cum Episcopis *αρχοντῶν*, seu præsidentium nomine cohonestati. Hoc veteris dispensationis genio iidem *ἀποστόλων*, presbyteri cardinales, & personæ dicti, ac tandem prælatorum nomen meruere, ut modo observatum. Et vero parochi ita sunt ordinarii in suis ecclesiis, ut hierarchicum ecclesiæ ordinem cum Episcopis impleant: ut enim singuli Episcopi per civitates ordinati, ita & singuli presbyteri per vicos & minores ecclesiias: Hieronym. ad Rusticum, in *can. in apibus, 7. qu. 1.* Singuli ecclesiistarum Episcopi, singuli arcipresbyteri, singuli archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. Et unaquaque ecclesia unum debet habere sacerdotem; *can. sicut in unaquaque, 21. qu. 2.* & sicut Episcopus matrici ecclesiæ præfet, presbyteri dicuntur præfesse pleibus, ut in nullo titubet ecclesiastica sollicitudo; concil. Regioticinensis, *can. 13.* quem Raymundus perperam laudat ex synodo Ravennæ habita, in *cap. ult. de offic. archipresbyter.* Nec est

quod jaſtetur, parochos esse vicarios, seu delegatos Episcopi, quia parochi ſunt vere ordinarii, id est eccleſias obtinent proprio jure, & propriam in hiſ jurisdictionem exercent: unde parochus vocatur proprius ſacerdos; *d. cap. omnis utriusque*: vetaturque ne eccleſia credatur conductitiis presbyteris, ſed unaquaque eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat ſacerdotem; *can. præcipimus, 21. qu. 2.* proprium dico, id est ſuum & perpetuum: proprium dixere veteres perpetuum, ſtabile, firmum. Hoc fenu Virgil. 3. Aeneid. (85.)

Da propriam, Tymbræe, domum.

Et idem 4. Aeneid. (126.)

Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.

Hinc & paroecialis eccleſia non debet commandari ab Epifcopo, quod fiebat ad tempus, ſed confeſſi in titulum, cujus cauſa perpetua eft; *can. qui plures, 21. qu. 1, cap. nemo deinceps, de elect. in 6.* Parochos etiam ordinariorum jure cenferi ſatis intelligimus ex *d. cap. cum t ab eccleſiarum, & cap. si ſacerdos, eod. tit.* quaē concepta ſunt de jurisdictione parochi: utrumque enim locatur ſub titulo *de officio judic. ordinari.* nec videtur nimis thraſionum, & phalera-tum ordinariorum nomen in parochis, quoniam & Mediolanensis ecclæſiae canonici, ordinarii dicti ſunt; *cap. accedentes, de praefcript.* ut & canonici Strasburgenses in Germania; Regino 2. chronic. Eodem anno Vitgerus Metensis Epifcopus obiit, cui Benno ex ordinariis Strasburgensibus, in Alpibus quondam eremiticam vitam dicens, ſucceſſor eligitur. Nec non canonici Lincolnienſes in Anglia; Matthæus Westmonasteriensis ad ann. 1260. ubi de collatione præben-darum vacante ſede Lincolnienſi: *Mox cum vacaverit per archidiaconos & ordinarios eccleſiae omnis debet jurisdictione, ſicut & ſolet, procedere.* Nec in de-legatos convertuntur parochi, quod paroeciales eccleſiae, ut cetera beneficia ecclæſiaſtica, confeſſantur per Epifcopum: quia olim collatio beneficij non erat ſejuſta ab ordinatione, ſed ipſo jure velut continens accedebat ordinationi: ordinatio ſcilicet non fiebat ſine titulo; ex *concil. Chalcedonens. can. 6. can. neminem, can. sanctorum, 70. diſt.* ſtatimque ac quis ordinabatur, imponebatur certæ eccleſiaz, & ordinatus proprium ſortiri videbatur beneficium, quod acci-piebat in vim ordinationis: ut legatus proconsulis dicitur habere propriam jurisdictionem postquam ei mandata eſt; *l. legatus, ff. de offic. procons. l. pen. de offic. ejus cui mand. eſt jurisd.* quia nimirum proconsul tenebatur ei mandare jurisdictionem: etiam Epifcopi nonne a Petro & Apoſtolis ordinati ſunt? ne-mo eſt tamen qui dicat, eos eſſe vicarios Petri, aut Apoſtolorum: re vera enim ſunt vicarii Christi, cum ordinatio, quaē fit per impositionem manuum, intelligatur fieri ab ipſo Spiriſtu ſancto. Sic Epifcopos Christi vicarios, utpote ſucceſſores Apoſtolorum, ſignavit Auguſtinus, vel alius quisquis eſt, sermon. 37. ad fratres in eremo: *Vicarii Domini ſunt, qui vicem Apoſtolorum tenent.* Et auctor quæſt. utriusque teſtament. qu. 127. (circ. fin.) *Quanto magis in Dei cauſis? Ac per hoc Antijuiem ejus puriorem ceteris eſſe oportet: ipſius enim per-ſonam habere videtur, eſt enim vicarius ejus: + ut quod ceteris licet illi non li-ceat: quia neceſſe habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offere, aut tingere.* Sic Epifcopi partem habent pontificatus, vocati in par-tem ſollicitudinis, non in plenitudinem potefſatis; *d. can. decreto, 2. qu. 6.* Hoc loco lectoris erit judicare, an eadem fit ratio parochorum ad Epifcopos, quaē Epifcoporum ad Pontificem. Parochos ordinarios eſſe in ſuis ecclæſiis facile in-telligimus ex eo, quod illi habent suas ordinationes, & praefecturam ſcholarum, quaē ſunt partes muneriſ epifcopalis: presbyter enim, qui plebem regit, potefſt ordinare lectorem & psaltem, qui psalmos concinat, lectionem & epiftolam legat, quique poſſit tenere ſcholas; *cap. ut quisque, de vit.* & honest. clericor. *can. psalmista, 23. diſt.* Parochi officium eſt gregem paſcere, sacramenta mi-niſtrare, verbum Dei praedicare, quaē omnia ſunt argumenta jurisdictionis or-dina-

dinariorum: unde monachis non licet in parochialibus ecclesiis praedicare, nisi a parrocho invitati, vel vocati fuerint; *can. adjicimus*, 16. *qu. 1. clem. dudum*, §. ¶ nos autem, *vers. in ecclesiis*, de sepultur. Denique ordinarii sunt, qui habent propriam jurisdictionem, quae eis competit jure magistratus, vel sacerdotii, quæve mandari potest: hoc vero jure utitur parochus: si enim oneri superesse non valeat, vices suas delegare potest, & vicarium sibi adjungere; *cap. cum ex eo, de elect. in 6. extravag. execrabilis*, §. quantum autem, de probend. dummodo is a diocepsano sit approbatus; *concil. Trident. sess. 21. de reform. cap. 4. sess. 23. cap. 15. ¶ 17.* Et hoc distat vicarius, quod is alium sibi substituere non potest; *cap. clericos, de offic. vicar.* Cum igitur parochi tot ordinariæ jurisdictionis insignibus polleant, quæ causa erit hærendi, an eis detur potestas excommunicandi? *Eo maxime quod si usum & mores ecclesiæ spectemus*, potieribus abs sacerdotalis parochos hoc jure usos constabit: nimurum ipse Joannes Chrysostomus adhuc presbyter Antiochenæ ecclesiæ popularibus suis excommunicationis diras interminatus; testis ipse homil. 17. in Matthæum (prope fin.); ἐπαγόμενων λοιπὸν ὑπὲν τῶν ιερῶν ἐπιβῆναι προσδύπων. Ego de cetero vobis ne sacra hæc vestibula ingrediāmini verabo. Presbytero, ut juridico, cuius in potestate sit sacræ sibi interdicere, seque sathanæ tradere, caput submittit Hieronym. in epist. ad Heliodorum, in *can. alia causa*, 16. *qu. 1. Mihī*, inquit, loquens ex persona monachi, ante presbyterum sedere non licet. Illi, si peccavero, licet me tradere sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit. Excommunicationem in se missam a quodam monacho, haud dubie presbytero, non sprevit Theodosius junior, nec prius cibum capere voluit, quam ab eodem sacræ communioni redditus esset; teste Theodorito, *lib. 5. cap. 1. 37.* etiam sequiore anno Episcopos, & presbyteros excommunicandi jure pariter ulos probat *l. qui sua*, 39. §. 1. *C. de Episc. ¶ cleric.* qua vetantur Episcopi & clerici ne a quocquam fructus vel angarias extorqueant, neve ob hujusmodi causas quemquam excommunicent, aut anathematizent, aut communionem vel baptismum deneget, quamvis usus, ait lex, ita obtinuerit. Idem innuit & nov. *Justiniani 123. cap. 11.* ubi vetatur, ne Episcopi & presbyteri aliquem segregent a communione, nisi prius causa probetur, propter quam hoc canones fieri jubent: unde de sumptus est *can. nemo*, 2. *qu. 1. ¶ can. de illicita*, 24. *qu. 3.* Nec est quod Episcopi presbyteris invideant id honoris insigne: præter presbyteros enim, & alii inferiores Episcopis, puta abbates, priores, & decani, qui nihil aliud sunt quam archipresbyteri rurales, eodem excommunicandi jure utuntur; *cap. cum in ecclesiis, de major.* ¶ *obedient. cap. sicut 33. de simon. cap. dilecto, de sent. excommun. in 6.* etiam archidiaconus, de confunditudine suspendit, excommunicat, interdicit, si modo habeat curam animarum; *cap. dudum, de elect.* adeo verum est, excommunicationem & alias hujusmodi censuras pertinere ad curam animarum. Quinimmo jam olim diaconus habuit potestatem excommunicandi hypodiaconum, lectorem, cantorem, & diaconissam, si hoc facere opus esset, absente presbytero; teste Clemente, *constit. apostolicar.* *lib. 8. cap. 28.* etiam ipsi Cardinales in titulis suis & capellis eisdem subjectis habent jurisdictionem & correctionem, simulque cum ea potestatem excommunicandi, interdicendi, & suspendendi subditos suos; *cap. his que, de major.* ¶ *obedient. cap. *) dilectus, de capell. monach.* quod eis competit, non quasi hi jura episcopalia habent in titulis suis, ut suos nonnullis: sed potius quod veterum in his parochorum dignitatem tuerunt: nec enim Cardinales in titulis suis aliam, quam archipresbyterorum personam sustinent, nec tituli cardinales aliud sunt, quam parochiæ urbis, ut constat ex *iisd. capp. ¶ cap. 2. de cleric. non resident.* Ex his satis, superque comprobatum, parochos ordinariam in ecclesiis suis jurisdictionem habere, & cum ea potestatem excommunicandi, & interdicendi. Unum dolendum, quod labente disciplina, ea potestate desierunt uti, quam enim optan-

dum esset, veterem disciplinam restitui, ac pastoribus salvam esse suam nativam & primigeniam potestatem, cuius nutu facilius parcciani in officio & obsequio continerentur, nec ea re ulla fraus fieret jurisdictioni Episcopi: et si enim parochi vel alii inferiores Episcopo ordinariam jurisdictionem habeant, nequaquam eam obtinent privative, ut loquuntur, seu excluso & remoto Episcopo, sed in concursu cum eodem: semper Episcopus in jurisdictione ordinaria concurrit cum ceteris inferioribus, tamquam ordinarius generalis, & ordinarius ordinariorum, ut recte docet Panormitanus, in cap. *dilectus, de offic. judic. ordinari.* nec parochus penes se habet excommunicationem illam solemnem, cuius forma praescribitur in *d. can. debent, 11. qu. 3.* sed aliam minus solemnem, quae tamen publice denuncianda sit: quod enim scriptum est in *cap. si sacerdos, de offic. judic. ordinarii,* non licere parocho apud se confessum nominatum excommunicare, speciale est in confessis, ne scilicet per hoc arcanum confessionis pandatur.

C A P. IX.

Alia est benedictio major, alia minor. Minorem presbyteris licet fundere super plebem. Olei benedictio monachis in usu curationum gratia. Presbyteris non licet dare apostolia, seu litteras dimissorias.

ALIA est benedictio major & solemnior, alia minor & minus solemnis: solemnem benedictionem super plebem fundere aliis non licet, quam Episcopis; *can. denique, 21. dist.* vel abbatibus, quibus id ex privilegio concessum est; *cap. abbates, de privileg. in 6.* Presbyteris seu parochis solemnem hujusmodi benedictionem mittere omnino non licet, & de hac accipendum est illud concil. Agathens. *can. 44.* Benedictionem quoque super plebem in ecclesia fundere, aut paenitentem in ecclesia benedicere, presbytero penitus non licebit, *can. ministrare, 26. qu. 6.* Minorem benedictionem presbyteris emittere non prohibetur; Hieronym. vel alius quisquis est ad Rusticum Narbonensem Episcopum, de septem gradibus ecclesiaz: *Si presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedit, benedicere populo non debet, qui Christum etiam meruit consecrare? can. ecce ego, 95. dist.* Presbyteris, inquam, permisum est id genus benedictionis absente scilicet Episcopo; concil. Aurelianens. I. *can. 38.* Cum ad celebrandas missas in Dei nomine convenitur, populus non ante discedat, quam missa solemnitas compleatur, O ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis, *can. cum ad celebrandas, de consecr. dist. 1.* & haec est benedictio, quae dicitur presbyteralis; *cap. 3. de offic. archipresb.* ubi archipresbyteri urbani est absente præfule, ejus vice officium inchoare, benedictiones presbyterales in ecclesia dare: diaconis vero non licet majorem, aut minorem benedictionem mittere: οὐ εὐλογίαν μηδέποτε, οὐ μεγάλω ποιησάω, ut tradit Clemens Romanus, *confit. apostolic. lib. 8. cap. ult.* laicis multo minus, ut refert idem *lib. 3. cap. 10.* Monachis sane olei benedictionem facere, & ægris concurrentibus curationis causa oleum benedictum dare moris fuit; Ruffin. *de vit. patr. cap. 1.* Non enim permittebat ad se incommodantes deserri, sed benedicens oleum dabat, ex quo peruncti sani fierent, a qualcumque infirmitate tenerentur. Et inferius: *Benedicens tamen oleum dedit ei, quo perunctus ager omnem continuo abundantiam fellis evomuit.* Et Gregor. *Turonens. lib. 2. hist. Franc. cap. 37.* Hujus vero brachium beatus confessor (is erat Maxentius abbas Pictavienensis) cum oleo benedicto contrectans, imposito signo crucis restituit sanum. Presbyteris etiam, aliisque inferioribus Episcopo, non licet dare apostolia, id est litteras

teras dimissorias ; concil. Aurelianens. II. can. 13. *Abbes, martyrarii, reclusi, vel presbyteri, apostolia dare non presumant.* Epistola dixit concil. Turonens. II. can. 6. *Ut nullus clericorum, vel laicorum præter Episcopum, epistola facere presumat.*

C A P. X.

Parochis licet excipere testamenta, & alia ultima suorum parochianorum judicia.
Parochi munus est baptizatorum, & nuptias contrahentium, & mortuorum rationem habere. Martyrologium, ecclesiasticus codex, in quo funera, & alia quæque memorabilia fidei causa perscribebantur. Ratio libitinæ etiam apud Gentiles.

CLERICI in sacris ordinibus constituti tabellionatus officium exercere prohibentur ; cap. sicut te , ne cleric. vel monach. secular. negor. se immiscent , ubi dominatur Esculanæ civitatis consuetudo , in qua presbyteri passim tabellionatus officio fungebantur , ut exponitur in antiqua decretal. hoc ita intelligendum est , ne presbyteris liceat passim & promiscue quoad omnes actus & personas tabellionum officium gerere ; & hæc fuit mens capitular. Carol. M. lib. I. cap. 158. *Ut nullus presbyter chartas scribat.* Ceterum valet testamentum , quod paroecianus condit coram presbytero suo , & idoneis testibus ; cap. cum esses, de testamento , quod consuetudine introductum favore piæ causæ , propter legata pia , quæ hujusmodi plerumque testamentis continebantur ; ut glossæ hoc loco adnotavit : tamen postea productum est ad quævis testamenta , ut facultas testandi adjuvetur . Certe constitutionibus regiis presbyteris parochis eorumque vicariis licet excipere testamenta , & alia ultima paroecianorum suorum judicia ; nisi quid sibi , vel suis adscribant eo testamento : hac tamen longe abhorrent a jure civili ; hoc enim jure expungitur mos ille , qui irreplerat , ut testamenta insinuarentur apud clericos : turpe enim est promiscuis actibus rerum turbari officia ; I. consulta 23. C. de testament. I. repetita 41. C. de Episc. & cleric. Certe plebanus notarii ecclesiæ officio fungitur , ejus munus est baptizatorum , & nuptias contrahentium matriculam seu rationem confidere ; concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. I. ejusdem est mortuorum & in ecclesia sua sepulchorum rationem habere : & hoc fuit vetustissimum institutum ecclesiæ , ne mortuorum memoria extingueretur , piorum solatio destitura ; Beda lib. 4. hist. eccl. cap. 14. de Osvaldi Regis Nordanhumbrorum interitu : *Quarant in suis codicibus, in quibus defunctorum est adnotata depositio, & inventient illum hac die raptum esse de seculo.* Et mox : credidit ergo verbis pueri presbyter , ac statim egressus requisivit in annali suo , & inventit eadem ipsa die Osvaldum Regem suisse peremptum . Et hic est codex , quem veteres martyrologium vocarunt , quod testimonii & memoriae mortuorum tuenda causa perscriberetur . Unde , quia erat liber authenticus , usu factum est , ut alia quæque memorabilia perpetuæ fidei causa in eodem codice consignarentur ; Ditmarus lib. ult. *Sanctorum reliquias, & munda eorum receptacula, cum aliis utilitatibus plurimis tam in prediis, quam in mancipliis ego acquisiui, & ne te forsitan laterent, martyrologio inscripsi meo.* Et Matth. Paris. ad ann. † 1238. de statutis nigri , seu Benedictini ordinis : *Fecerunt autem quamplures hac in martyrologia scribi ; ut sapius in capitulo recitata, sicut solet regula B. Benedicti, audientium cordibus inhererent.* Apud veteres Romanos funerum ratio habita est , quam rationem libitinæ vocat Sueton. in Nerone , cap. 93. *Pestilentia unius anni triginta funerum millia in rationem libitinæ venerunt.*

C A P. XI.

Decimæ O' oblationes debentur ecclesiæ parochiali . Cur conc. Vormaciens provisum , ut cuique ecclesiæ mansus adscriberetur . Mansus quid sit . Mansi alii ingenuiles , alii serviles .

EXPOSITIS his que sunt officii & jurisdictionis parochorum , nunc operæ pretium est , ut parochialia jura expendamus . Inter hæc primum locum tenent decimæ & oblationes , haec communī jure debentur ecclesiæ parœciali , in qua ecclesiastica percipiunt sacramenta ; cap. ad apostolice , cap. cum contingat , cap. cum in tua , de decim. cap. pastoralis , de his que si. a prelat. si ne consens. capitul. cap. cum inter , de verb. signif. hoc jure parochus habet fundatam intentionem , ut loquuntur forenses , super exactione decimarum intra parochia fine absque alio titulo . Unde constitutum , ut si quis decimas vel oblationes extra baptismalem , id est parochiale ecclesiam , dederit , bannum pontificium componat , & communione privetur ; can. statuimus , 16. qu. 1. Adeoque decimæ novalium , ecclesiæ parochiali debentur , non monachis , vel aliis , qui jure peculiari decimas percipiunt ; d. cap. cum contingat , d. cap. cum in tua , & cap. quoniam , eod. tit. privilegium enim de percipiendis decimis non porrigitur ad novalia ; cap. sane , de privileg. cap. super quibusdam , de verb. signif. cap. 2. q. 1. de decim. in. 6. Decimæ vero præscriptione in totum tolli non possunt ; cap. causam , de prescript. tamen quota decimarum potest præscribi tempore immemoriali ; gloss. in cap. in aliquibus , in fin. de decim. Guid. Pap. decis. 283. & seq. Decimæ certe minorum fructuum non debentur in Gallia , nisi ex consuetudine , juxta Philippi Pulchri constitutionem , quæ omne insolitarum decimarum genus compescuit : valere consuetudinem , ut de minutis decimæ non solvantur , probat Covarruv. lib. 1. variar. cap. 17. Compositio etiam facta super decimis valet , modo facta sit causa cognita & interposita auctoritate Episcopi ; cap. veniens , de transact. cap. ex multiplici , de decim. Rebuff. de decim. qu. 13. Chopin. de sacr. polit. lib. 3. cap. 8. Nec omittendum , decimas esse solvendas absque deductione impensarum & tributi ; cap. non est , cap. pastoralis , cap. tua nobis , de decim. nec non decimas solvi statim ac fructus collecti sunt submonito plebano , ut decimam recipiat ; cap. cum homines , eod. tit. Decimæ igitur jure communī debentur ecclesiæ parochiali : sed quia multis locis ob duritatem plebis ægre solvebantur decimæ , nec habebat parochus unde commode se aleret & sacrum ministerium impleret , provisum est , ut unicuique ecclesiæ ascriberetur mansus integer , liber & solitus omni servitio , præterquam ecclesiastico ; concil. Vormaciens. can. 1. Sancitum est , ut unicuique ecclesiæ unus mansus integer , & absque ullo servitio tribuatur , & presbyteri in eis constituti non de decimis , neque de oblationibus fidelium , non de domibus , neque de areis , vel de hortis juxta ecclesiam positis , neque de prædicto manso aliquod servitium faciant , præter ecclesiasticum ; cap. 1. de censib. can. sancitum , 23. qu. 8. Capitular. lib. 1. cap. 91. Idem statuit synodus Meldens. can. 63. Ut secundum canoniam auctoritatem & constitutionem domini imperatoris Ludovici , de agro ecclesiastico & manso , ac mancipiis , quæ ipse suis capitulis constituit , vel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus ecclesiæ fuerit , neque de decimis & oblationibus fidelium , cuiquam presbyteros aliquem censum persolvere cogat . Quem canonem , iisdem verbis ex conc. Parisiensi laudat Gratianus in can. secundum , ead. caus. & quest. Mansus dicebatur fundus , seu prædiūm , hoc est certus modus agri cum casa , ad mansionem cul-

cultoris : mansi alii fuere ingenuiles , id est liberi ab omni censu & servitio ; alii serviles , qui censem , vel aliud servitium fisco præstabant ; Gregor. lib. 12. epist. † 27. *virgini mansus ingenuos , & totidem serviles . Et Baldricus No-*
viomensis lib. 1. chron. Camerac. cap. 1. Mansi serviles sex , est ibi camba .

C A P. XII.

*Jus funeris seu sepultura inter parochialia jura : pro sepultura ne quid exigatur .
Olim sepultura intra ecclesiam vetita .*

INTER parochialia jura accensetur & jus funeris seu sepulturæ , id est jus condendi corpora mortuorum : mortuus enim de jure sepeliendus est in eccllesia paroeciali , in qua dum vixit ecclesiastica sacramenta percepit , nisi alio loco sepulturam elegerit ; cap. 1. de sepultur. cap. 1. eod. tit. in 6. cuique libera est eleccio sepulturæ extra paroeciale ecclesiam , exemplo Christi , qui sepulturam elegit in alieno sepulcro ; d. cap. 1. nempe ut optione alieni tumuli , mortem a se alienam ostenderet ; Ambros. lib. † de virginitat. cap. 3. in fine : *Bene etiam secundum litteram alienum monumentum fuit , quia suum monumentum Dominus non quasivit . Habeant tumulum qui sub lege sunt mortis : viator mortis suum tumulum non habebat ; non enim ille sepulcrum mortis desiderabat , qui de morte trophaea referebat . Electa sepultura in loco alieno , paroecia debetur canonica portio mortuariorum , id est relictorum ecclesiarum , in qua defunctus elegit sepulturam , quæ est tertia vel quarta , pro consuetudine regionum ; cap. cum super , cap. certificari , de sepultur. clem. dudum , eod. tit. cap. conquerente , de offic. ordinar. cap. de quarta , de prescript. & haec portio eccliesie paroeciali semper excipitur : unde in privilegiis monasteriorum semper apponi solet clausula , salva iustitia ecclesiarum , a quibus mortuorum corpora adsumuntur ; d. cap. certificari . Pro sepultura vero , ne quid a plebano exigatur , ne de alieno luctu compendium queratur : sed si quid ultro offeratur , accipi non vetatur ; Gregor. I. lib. 7. epist. 55. can. quæsta , 13. qu. 2. Synod. Meldens. can. 72. Et hoc est quod dicitur in cap. ad apostolicam , de simon. pro funere mortuorum pravas exactiones prohiberi , sed piæ consuetudines non tolli , id est spontaneas oblationes , quæ & consuetudine commandantur : nimium sedda olim consuetudo inoleverat apud Montem pessulanum in Gallia Narbonensi , ut defunctis non prius effoderetur sepultura , quam pro terra , in qua sepelienti erant , certum eccliesie pretium persolveretur , quam damnavit Innocent. III. cap. abolenda , de sepultur. immo & prioribus saeculis male audiere clerici ob turpes nundinas funerum ; auctor sermon. ad fratres in eterno , ferm. 36. Numquid missam cantare , numquid baptizare , numquid mortuum sepelire sine preio , vel promissione dignamini ? Nunquid non citius mortem divitum , quam corporis salutem desiderare videre ? ecce quomodo lupi estis , ecce quomodo omni simonia infesti estis . Olim justæ sepulturæ locus non fuit intra ecclesiæ , quemadmodum nec apud Ethnicos intra muros urbis , sed corpora paucim sepulta in cœmeteriis , vel in atrio seu exhedris eccliesiarum ; concil. Brachar. I. can. † 18. Item placuit , ut corpora defunctorum nullomodo intra basilicam sanctorum sepeliantur : sed si necesse est deforis circa murum basilicæ usque adeo non abhorret . Nam si firmissimum hoc privilegium usque nunc manet civitates , ut nullo modo intra ambitus murorum cuiuslibet defuncti corpus humetur , quanto magis hoc venerabilium martyrum debet reverentia obtinere . Et concil. Vasense apud Gratian. can. præcipendum , 13. qu. 2. Prohibendum est etiam , secundum majorum instituta , ut in eccliesia nullatenus sepeliantur , sed in atrio , aut in portico , aut in exhedris*

ecclesie : intra ecclesiam vero, & prope altare, ubi corpus & sanguis Domini conficitur, nullatenus sepeliantur. Solis Episcopis, abbatibus, presbyteris, aut fidelibus laicis intra aedes sacras sepulturae honor impensus ; concil. Moguntin. I. can. 52. *Nullus mortuus intra ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut abbatibus, aut digni presbyteri, vel fideles laici, can. nullus, ead. caus.* & qu. in templo, quod fuit apud Quercum, Constantinopoli, conditus Diocorus Hermopolis Episcopus ; Socrat. lib. 6. cap. † 17. Reliquias Gervasii & Prothasii martyrum transtulit Ambrosius Mediolanensis Episcopus in basilicam Faustæ, ubi sepulturam sibi elegerat ; tettis ipse epist. 85. (al. 22. num 13.) *Hunc ego locum predestinaveram mihi ; dignum est enim, ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerre consuevit : sed cedo sacris victimis dexteram portionem ; locus iste martyribus debebatur.* Imperatoribus & Patriarchis communis fuit sepultura in aede Apostolorum Constantinopoli ; Eusebio lib. 4. vit. Constantin. cap. 60. Evagrio lib. 4. cap. † 31. Nicephor. lib. 14. cap. 58. fidelibus etiam laicis, id est secularibus viris religione & pietate insigibus, eodem jure, quo Episcopis & presbyteris patuit sepultura intra ipsas ecclesias, aliis satis consultum ut sepelirentur in aditu vel portico ecclesie. Cum in basilica S. Martini vici Condatus sepulcrum sibi posuisset Pelagius civis Turonensis, eo effracto & detecto invento, sepultus est in portico ipsis basilicæ ; Gregor. Turon. lib. 8. hist. Franc. cap. 40. *Deposuerat enim sibi sepulcrum in basilica sancti Martini vici Condatus, quod detectum sui & effractum in frusta reperirent, sic postea in portico ipsis basilicæ est sepultus.* Et laicus ipsis dignitatis argumentum fuit sepultura in atrio ecclesie ; Baldric. Noviomensi. lib. 3. cap. 22. *In atrio tamen, quia major erat villus, subterratus.* Porro intra ecclesiam mortuus cujuscumque conditionis sit sepeliendus non est sine consensu Episcopi, vel presbyteri seu paroeci ; synod. Meldensis, can. 72. *Ut nemo quemlibet mortuum, in ecclesia quasi hereditario jure, nisi quem Episcopus, aut presbyter pro qualitate conversationis, & vita dignum duxerit, sepelire presumat.* Et sepulturas mortuorum, ut unusquisque presbyter disponat tive ordinet, cautum constitutione Ricaldi Suectionensis Episcopi, quam Jo. Cordesius edidit inter opera Hincmari, cap. 18. *Sepulturas mortuorum ecclesiastica honestate, & pietate unusquisque presbyter disponat, & ne pro sepeliendis mortuis xenia exquirat.*

C A P. XIII.

Parochus debet habere suum clericum. Quæ minoribus clericis in singulis ecclesiis assignantur beneficiola dicuntur junioratus, ordines. Præstimonium unde di-ctum.

SINGULIS ecclesiis unus presbyter præst : in eisdem tamen sub ejus præfectura & potestate, ordinandus est certus numerus clericorum, pro dignitate, & facultatibus ecclesiæ, quo sacrum ministerium congrue adimpleatur ; *I. in ecclesiis II. C. de Episc. & cleric. & nov. Justin. 3. cap. 1.* Etiam in minoribus, & tenuioribus ecclesiis unusquisque presbyter, qui plebem regit, clericum velut coadjuvam sibi adjungere debet, qui secum psalmos concinat, lectio- nem & epistolam legat, quique possit tenere scholas, ex concil. Matricen. cap. ut quisque, de vit. & honest. clericor. in frequentioribus ecclesiis præter presbyterum etiam diaconus ordinandus est, ne locus processionis celebrior ad sacra rite & solemniter peragenda sacerdote indigeat vel ministro ; Gelasius ad Celestimum Episcopum : *Paricer etiam & Felicissimum diaconum, in ejus ecclesiæ ministerio, si conversatio ejus patitur, subrogabis, ut locus processionis celebri-* mus

mus ad mysteriorum consecrationem nec sacerdote indigeat , nec ministro, can. presbyteri, 24. dist. ubi presbyteri & diaconi in eadem ecclesia ordinati sunt , singuli debent hebdomadam suam obire , id est quisque in ordine suo per hebdomadam ministrare; conc. Tarraconens. I. can. 7. De diocesanis ecclesiis , vel clero , id placuit diffiniri , ut presbyteri & diaconi , qui initio constituti sunt , cum clericis septimanas observent , id est ut presbyter unam faciat hebdomadam , qua expleta succedat diaconus ei similiter . In luculentioribus etiam ecclesiis , quibus suberant plures capellæ , plures ordinabantur presbyteri , quibus præterat unus e presbyteris ; concil. Nannetensi. can. 8. Nullus presbyter plures præsummat habere ecclesiis , nisi forte alios presbyteros sub se in unaquaque habeat , qui nocturnum atque diurnum officium solemniter adimpleant , & missarum celebrazione quotidianis expleant ceremonias . Singulis vero clericis qui ordinati sunt sub parocho in parœciali ecclesia præstantur certa stipendia , seu portiones , quæ dicuntur junioratus ; Ivo Carnotensis epistol. 286. Super hæc dedimus junioratum ecclesiæ de Pontepedonis . Sic dicta , quod minoribus clericis præstitarentur , quos ea ætas junioribus ecclesiæ vocavit ; Gregor. Turonensis lib. 5. hist. cap. 26. Post hac Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesia , vel basilice bannos justi exigi , pro eo quod in exercitum non ambulassent . Flodoard. lib. 1. Remensi. hist. cap. 18. ex testamento S. Remigii : Laudunensis subdiaconibus , lectoribus , ostiariis , & junioribus quatuor solidos derelinquo : eadem appellantur & ordines , quod minoribus clericis in ecclesia ordinatis ordinationis jure adscriberentur ; Alexander II. in epist. ad clerum & plebem Lucensem : Beneficium ecclesiæ , quod quidam canoniam , vel præbendas , seu etiam ordines vocant , can. ex multis , 1. qu. 3. posteriores passim eadem vocarunt præstimonias , de quibus in cap. quoniam , de concess. præbend. in 6. Super canoniciis , dignitatibus , personis , præbendis , officiis , portionibus , præstimonias , ecclesiis parœcialibus ruralibus , & aliis quibuscumque beneficiis ecclesiasticis . Præstimonia dicta , quod alimentorum præstationem contineant : quo sensu præsteria dicitur & obedientia , quod est regularis beneficij genus ; Innocent. III. lib. 2. epist. 227. Obedientiam , quæ præsteria nuncupatur .

C A P. XIV.

Matriculariorum officium sacras ædes tueri , vota & oblationes fidelium suscipere , pauperes qui erant in matricula ecclesia curare , expositos infantes colligere & alendos tradere , eorundem est fabricæ ecclesiæ præesse .

AD ecclesiæ obsequium adhibentur & fideles laici , qui matricularii appellantur , vulgo marguilliers : eorum officium in primis est sacras ædes tueri & custodire , unde matricularios , custodes ecclesiæ interpretatur Vandelbertus diaconus , in vita S. Goaris apud Surium 6. jul. Custodes , vel matricularii ecclesia : & hi respondent æditui templorum , qui sic dicti , quod sacras ædes tuerentur apud Gentiles ; l. 1. §. 1. ff. de tutel. l. cum pater 77. §. donationis , ff. de legat. 2. De his Jul. Firmic. lib. 8. mathes. Ædituos faciet , templorumque custodes hierodulos , & qui sacris officiis deputantur . Matricularii sunt æditui & custodes ecclesiæ , unde excubitores eos appellat Adrevaldus Floriacens. de miracul. S. Benedict. cap. 26. Excubitorum officium sacris templis dicatum , non modo modernis temporibus constat , verum prisca ætate sub beato Moyse a Domino legitimus tabernaculo sacrao ex levitarum genere custodium munia subrogata . Matriculariorum etiam est vota & oblationes suscipere ; synod. Antissiodor. can. 3. Quicumque votum habuerit in ecclesia vigilet , & ma-

DISSERTATIONUM

tricule ipsum votum, aut pauperibus reddat. Ita Clodoveus viatis Gothis, cæsoque Alarico Vogladensi in proelio, equum, quem voverat, si e Gothis victoriam reportaret, voti reus Martino Turonensi obtulit, & voti redimendi causa centum dedit matriculariis ecclesiæ: verum cum equus fixus hæreret, sentiens numinis religionem alia centum adjecit, nec mora sine vi ulla equus recessit; cuius rei casu is lætatus: *Martinus, inquit, bonus in auxilio, carus in negotio;* rem narrat abbas Urspergensis in chronic. Cumque interfœto Alarico revertetur cum victoria, veniens ad eandem ecclesiam pro solvendo voto dona obtulit plurima: pro equo vero quem ibi dimiserat dedit matriculariis ecclesiæ centum solidos, ut eum reciperet. Idem narrant Sigebertus ad ann. 509. & Otto Frisingens. lib. 4. chronic. cap. 32. Sed cubicularios vocant, quos Urspergensis matricularios. Eorundem fuit matriculam pauperum curare, & in eorum alieniam spipes colligere, & coactas erogare; Gregor. Turonens. lib. 1. de mirac. S. Martin. cap. 31. Cum ad matriculam illam, quam sanctus suo beneficio devotorum eleemosynis pascit, quotidie a fidelibus necessaria tribuantur, consuetudinem benedicti pauperes habent, ut cum multi ex his per loca discesserint, custodem inibi derelinquant, qui quod fuerit oblatum accipiat. Unde forte custodes isti pauperum, matriculariorum nomen acceperunt, quod curam haberent matriculariorum, id est pauperum, qui in matricula ecclesiæ pascebantur. Hoc sensu matriculari dicuntur pauperes, qui in matricula ecclesiæ inscripti erant. Matriculariorum etiam fuit expositos infantes pro foribus ecclesiæ colligere, & lactandos tradere; quo pertinet vetus formula cap. 11. *Nos quoque in Dei nomine matricularii sancti illius;* dum matutinis horis ad ostia ipsius ecclesiæ observanda convenissemus, ibique infantulum sanguinolentum periculo mortis imminentem pannis involutum invenimus, & ipsum per triduum seu amplius apud plures homines inquisivimus quis suum esse diceret, & non invenimus: cui nomen ipsum imposuimus; sed postea pietate interveniente, & Domini misericordia opitulante, ipsum infantulum homini aliquo nomine illo ad nutriendum dedimus, &c. Signanter hujusmodi apud Treviros matriculariorum officium depingit Vandelbertus in vita Goaris: *Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cum casu qualibet femina infantem peperisset, cuius nollet sciri parentes, aut certe quem præ inopia rei familiaris nequaquam nutritre sufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha, que ad hoc ipsum statuta erat, exponeret.* Et mox: *Si quando igitur id contigisset, custodes vel matricularii ecclesiæ puerum accipientes querebant in populo si quis forte eum suscipere nutriendum, & pro suo deinceps habere veller.* Matricularis etiam incumbit præfectura fabricæ, unde ad eosdem pertinet administratio portionis fabricæ, & eo nomine vulgo operarii appellantur, quod in eorum operis sit curatio fabricæ.

C A P. XV.

Parochi est curare pauperes, in singulis parochialibus ecclesiis fuit matricula pauperum, id nomen tabula seu catalogo pauperum, unde pauperes hujusmodi tabulae inscripti matricularii dicti, pauperes pro foribus ecclesiæ, unaquaque civitas suos pauperes alat.

ET si matriculari sunt curatores pauperum, tamen presbytero seu parocho maxime incumbit cura pauperum, eademque proprium illorum munus est. Idcirco Atticus Constantinopolitanus Episcopus Nicænae civitatis pauperes fame laborare sentiens, trecentos aureos in pauperes erogandos misit Calliope, Nicænae ecclesiæ presbytero, tamquam proprio rei dispensatori; ut nos docet ejus epi-

epistola apud Socratem, lib. 7. cap. 25. λαβὼν, ὡς φίλη μοι κεφαλὴν, πάτερ τὸς τριακοσίων χρυσίων, ἀνδατον ὅπως ἀν δεκάχοις. Accipe, o carissimum caput, iostos trecentos aureos, eosque in pauperes impende uti volueris. In singulis parochialibus ecclesiis fuit matricula pauperum loci, qui sustentabantur sumptu ecclesiae pro modo facultatum, in eam referebantur dumtaxat pauperes loci, nec alii, quam ægri, & debiles: ne vero xenia, id est munuscula, exigeret presbyter pro receptione pauperum in matriculam, neve cognatos, aut validos in eam cooptaret, aut de infirmis operas exigeret, vetat Hincmarus Remens. epist. 7. cap. 35. Sed Ὡ de matriculariis per singulas ecclesiast juxta facultatem Ὡ possibiliter loci curam adhibeant, ne presbyteri pro locis matricula xenia accipient, ne suos parentes sanos Ὡ robustos in eadem matricula collacent, nec opera ab ipsis matriculariis exigant, non de matriculariis bubulcos aut porcarios faciant, sed pauperes ac debiles Ὡ de eadem villa, de qua decimam accipiunt, matricularios faciant. Matricula dicebatur tabula, seu descriptio pauperum, qui e penu ecclesiae diurnam stipem sumebant, unde qui matriculae inscribebantur matricularii dicti; ut illo loco Hincmari, & apud Gregor. Turonens. lib. 7. cap. 29. Nonnulli etiam matriculariorum Ὡ reliquorum pauperum, pro scelere commisso tectum cellulæ conantur evertente. Pauperibus in matricula positis singulis diebus stipes erogabatur, pro foribus ecclesiae, ne debitum eis subsidium subriperetur. In testamento D. Remigii apud Flodoard. lib. 1. Remens hist. cap. 18. Pauperibus duodecim in matricula positis ante fores ecclesiae expectantibus stipem duo solidi, unde reficiantur, inferentur. Stabant pauperes pro foribus ecclesiae, ut eorum conspectu fideles provocarentur ad erogandam his stipem; Chrysostom. de divers. utriusq. testam. loc. orat. in decem virgines: οἱ τοῖς δύοις τῶν ἐκκλησιῶν παραδιδόμενοι πέντε, qui ecclesiarum fores obdident pauperes. Et Moschus in Limonar. cap. 185.**) ὡς ἐπιστέψενται ἀντὸν εἰς τὴν πόρην τῆς ἐκκλησίας, ἐδεῖξεν ἀντὸν τὸν πτωχὸν. Postquam igitur ipsum detulit in porticum ecclesiae, ostendit ei pauperes. In matriculam admittebantur tantum pauperes loci, unde decimæ percipiebantur: quia matriculae subsidium erat pars decimarum, quæ reservata est sumptui & alimoniae pauperum; can. vobis, can. Vulterana, 12. qu. 2. peregrinis pauperibus non erat locus in matricula, quia unaquaque civitas suos pauperes alere debet, & presbyteri simul atque municipes conjunctis officiis suos pauperes pro viribus pascere teneuntur, ne his evagandi detur occasio; conc. Turonens. II. can. 5. Ut unaquaque civitas pauperes Ὡ egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, ut tam vicini presbyteri, quam cives omnes suum pauperem pascant, quo fieri ut ipsi pauperes per civitates alias non vagentur.

C A P. XVI.

Parochi est sacre ædis constructio, tuitio, Ὡ refection: quale parochianorum onus circa ea. Parochi est etiam ornare ecclesiam ut sponsi sponsam. Sacra ædes floribus herbulisque ornari pridem solite, harum incuria Ὡ squallor sequioris avi nota.

PAROCHI etiam, & alii quotquot decimales fructus percipiunt, tenentur ædificare ecclesiam, collapsamque instaurare, & sartam tectam tueri; concil. Moguntin. I. can. 42. cap. 1. cap. de his, de eccles. ædificand. concil. Trident. sess. 21. de reform. cap. 7. constructio & refection ecclesiarum est onus frumentum, eoque nomine tertia vel quarta decimarum reservatur fabricæ ecclesiae; can. decrevimus, 10. qu. 1. can. vobis, can. Vulterana, can. quatuor, can. de Tom. IX.

reditibus, 12. qu. 2. Parochianorum onus est conferre operas & vecturas ad ædificandum necessarias. Quod ad cultum & ornatum ecclesiarum, sicut sponsus ornat sponsam suam, ita & parochus tenetur adornare ecclesiam suam; Ambros. lib. 2. offic. cap. 21. Et maxime sacerdoti hoc convenit ornare Dei templum decore congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini resplendeat. Altaris ornamenta crucis signum, & sacræ imagines; de quibus synod. Turonens. II. can. 3. Ut corpus Domini in altari, non in imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur. In cultu sacrarum ædium maxime desiderata mundities: hinc jam olim suave olenibus floribus & herbulis conspersa memorantur templo, & altaria; Hieronym. in epist. ad Heliodor. de morte Nepotiani presbyteri: Erat ergo sollicitus si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta terfa, si janitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita, non minus, non magis negligebat officium. Et mox: Hoc idem possumus & de isto dicere, qui basilicas ecclesie, & martyrum conciliabula, diversis floribus & arborum comis, vitiumque pampinis adumbraret, ut quicquid placebat in ecclesia, tam dispositione quam visu presbyteri laborem & studium testaretur. Et Gregor. Turonens. lib. 7. hist. cap. 12. Et non solum ipse, sed etiam herbulæ olim collectæ, altarioque locatae nequaquam exusta sunt. Idemque lib. 1. de miracul. cap. 71. Accidit autem fortuitu, ut extensa dexteræ manus palma, folium herbae salvie, quod pro honore martyrum in crypta conspersum fuerat, operiret. Sequioris ævi probrum ac labes fuit incuria & squallor sacrarum ædium, quam acri stilo detestatur Petrus de Vineis lib. 1. epist. 37. Quid ergo aliud supereft, nisi ut ecclesiæ nostræ conditas ad Dei & sanctorum suorum honorem funditus diruamus, & in quibus nihil aliud cultus & ornatus remansit quam tintinnabulum, & vetus imago fuligine superinducta? prob dolor! plura loca, que olim pro devotione fidelium multis signis & miraculis coruscabant, privataram personarum supellectilibus jacent plena, sacrataque altaria multo ornata composita, vix uno nudo linteamine, vel perforata sindone vestiuntur, pavimenta etiam multo studio dudum lota, ut herbarum odorum & florum suavitate compluta, nunc pulvericata sordescunt. Hodie sane singulari Antistitutum studio Gallicanæ ecclesiæ ubique fere antiquo decori restituta: sed modo cavendum ne censoriae locus detur querela D. Bernardi, in apolog. ad Willelm. abbat. Fulget ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget.

C A P. XVII.

Domus presbyteralis juxta ecclesiam, vulgo caminata. Hæc constitutione regia exempta est onere metati militaris. Ex consuetudine parochi nonnullis locis solemnè epulum præstant parochianis suis certo die.

Quo jure parochus tenetur residere & ministrare in ecclesia sua, eodem parœciani obligantur ei construere domum juxta ecclesiam, eamque necessaria supellectile adornare; ut colligitur ex concil. Wormac. can. 50. can. sancitum, 23. qu. 8. cap. 1. de censib. hac est quæ caminata dicitur, & semper locatur juxta ecclesiam; Helmold. hist. Slav. lib. 1. cap. 14. in loco qui dicitur Nezama, ubi etiam fuit oratorium, caminata murato opere facta. Finitis precibus matutinis, diebus solemnibus, ad caminatam, quæ erat conjuncta ecclesiæ, sèpius divertebat ipse Carolus M. testis Sangallensis in ejus vit. cap. 5. Finitis autem laudibus matutinis; cum Rex ad palatium, vel caminatam dormitoriam calesciendi, & ornandi se gratia, pro tante festivitatis honore rediret.

direc. Domum presbyteralem hactenus parochus reficere tenetur, ut sancta te-
cta habeantur, modica enim hujusmodi refectione est onus fructuarii; *l. ususfructu*,
§. 2. *vers. hactenus*, *ff. de ususfruct. l. eum ad quem*, *C. eod. constitutione*
Ludovici Justi dominus presbyterales solvuntur onere metati, id est hospitii mili-
tum, qua jus novum nequaquam institutum, sed antiquum restitutum. Jure
civilis enim clerici excusantur a metatis, & susceptione hospitium; *l. i. & 2.*
C. de Episc. & cleric. l. placet, *C. de sacros. eccles.* & ut in domibus eccl-
esiasticis missi dominici, vel Comites, quasi pro consuetudine placitum, id est
conventum juridicum, vel hospitium sibi vindicent, vetat concil. Turonens.
III. can. 39. Moguntin. *can. 40.* Arelat. *VI. can. 7.* & 10. & synod. Joannis IX. *cap. 1. de immun. eccles.* Hac tecta subire non dedignati Reges &
Imperatores. Ludovicum III. vel Conradum I. venationis studio abno-
stantem, hospitio exceptit Willelmus plebanus in Catzenhusen, a quo aliquid
petere jussus, cum nihil aliud petisset, quam cingulum de corio cervi, quem
primum is venatus cepisset; Princeps viri moderationem miratus, episcopatum
Monasterensem ut primum vacavit ei dedit; auctore Alberto Krantzi *lib. 2.*
metropol. cap. 29. Multis locis ex consuetudine parochus epulas praebere solet
paroecianis suis certo die solemnii; Gregor. Tur. *lib. 7. hist. cap. 29.* *Die au-*
tem cum nos in villa quasi triginta ab urbe commoraremur ad convivium basili-
ce sandie, cum eodem & reliquis civibus est ascitus. Et idem *cap. 47.* ejusd.
libr. Sicharius Joannis quondam filius, dum ad natalis Dominici solemnia apud
Montamotagensem vicum cum Austrigisilo, reliquisque pagensis celebraret, pres-
byter loci misit puerum ad aliquorum hominum invitationem, ut ad domum ejus
bibendi gratia venire deberent. Ex consuetudine municipibus suis abbas Clu-
niacensis certas procurationes, id est solemnies epulas præstare solebat, quas Val-
terius abbas sustulit; de quo Robertus Montensis in suppl. Sigebert. ad ann. 1180.
Walterius Cluniacensis abbas septies viginti procurationes, quas burgenses ex
consuetudine habere solebant ex donis abbatum, penitus delevit.

C A P. XVIII.

Clericorum statio intra cancellos seu presbyterium, laici extra cancellos. Etiam
monachorum ab initio dum erant extra clerum proprius locus extra cancellos,
medius inter clerum & plebem. Inter laicos, in ecclesia distincta fuit statio
virorum & mulierum, necnon & devotarum virginum. Olim in ecclesia nulla
habita ratio dignitatis. Posterioribus saeculis senioribus honor tributus in ec-
clesia.

PAROECIANORUM, quæ fuerit ratio in confessu ecclesiæ, a proposito nostro
haud alienum erit dispungere. Clericis, ut par erat, in ecclesia propria
fedes seu statio fuit intra presbyterium, seu intra cancellos, nec laicis patuit
aditus vel sessio intra cancellos, nisi communicandi causa; *can. sacerdotum,*
de consecr. dist. t. 2. cap. 1. de vit. & honest. clericor. laicis, inquam, non
licuit sanctuarium ingredi, excepto Imperatore cum Deo dona esset oblaturus;
can. 69. Synod. VI. in Trullo. Monachis (ab initio enim fuere extra clerum)
proprius locus fuit in ecclesia paroeciali extra cancellos, medius inter clerum &
plebem; Dionys. Areopag. epist. 8. ad Demophil. οὐδὲ τεπιγρίνοις δεσμευ-
ταῖς, οὐ πύλαι τῶν ἀδύτων οὐσὶν αφοιτημέναι, οὐδὲ ὡς τελεγνται, καὶ παρεστῶται,
ἢ πρὸς φυλακὴν ἀντέων, εἰλα πρὸς πάξιν καὶ ἐπίγνωσιν ἔτετον, μᾶλλον τῷ λαῷ πε-
ρὶ τὰς ἵεραπηνές πλησιάζοντες. Iis qui monachi sunt ordinati adytorum portæ se-
gregate sunt, juxta quas initiantur, & adstant, non ad custodiā, sed ut or-

dinem recognoscant suum , sntque ipso populo propinquiores sacerdotibus . Inter laicos ipsos distincta fuit in ecclesia virorum & mulierum statio ; auctor constit. apostolic. lib. 2. cap. 57. οὐ δι γυναικες καχωρομένως , οὐ διται κατεξέδωσαν σιωπων ἄγνωστοι . Item ut sedeant mulieres separatis , ac cum silentio . Augustin. de civit. Dei lib. 22. cap. 8. (num. 3.) Admonetur in somnis appropinquante pascha , ut in parte seminarum observanti ad baptisterium , quacumque illi baptizata primitus occurrisset , signaret ei locum signo crucis Christi : adeoque pudori sexus consultum est , feminæ a viris segregatae tabulati intergerio , & superius fuit tabulatum , in quo mulieres in ecclesia stetere seorsim a viris : hac occasione Joannes Chrysostomus diaconum , mysteriorum tempore mulierem quandam ex iis , quæ desuper solebant desplicere , curiosius intuentem gradu amovit , & ut in futurum caveret , jussit velis superiora muniri tabulata , ut refertur in ipsis vita apud Surium 27. januar. Ipsi etiam devotis virginibus , quæ domi scilicet virginitatem colebant , locus fuit in ecclesia seorsim a feminis tabulato interjecto dispositus ; Ambros. ad virginem lapsam (cap. 6.) Nonne vel illum locum tabulis separatum , in quo in ecclesia stabas , recordari debuisti , ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant , tua oscula petentes , que sanctiores & meliores te erant ? Labente ayo simul ac disciplina , promiscue viri & feminæ confedere in ecclesia : secundum hunc apud Latinos morem sua ætate notavit Balsamo , in d. can. 69. synod. Trullens. & can. 54. Laodicen. Melioribus sæculis inter laicos nulla habita est ratio dignitatis , vel natalium , in ecclesiaz confessu , unicuique locus fuit quem fortuito occupasset , in ecclesia Dei eodem jure fuere plebeji & nobiles , servi & domini , divites & pauperes , omnes scilicet æquavit Christus , quos pariter proprio sanguine redemit , nec Deus est acceptor personarum , qui omnes homines eodem luto fixxit ; Ambros. in Luc. lib. 9. † super cap. 20. num. 29. Reclite igitur vinea Christi populus nominatur , vel quod crucis in fronte prætexatur indicium , vel quod fructus ejus postrema anni legatur ætate , vel quod omnibus ut ordinibus vinearum , ita pauperibus atque divitiis , humilibus atque potentibus , servis ac dominis in ecclesia Dei aqua dimensio , nulla discretio sit . In ecclesia etiam ipsis magistratibus fortuita fuit sedes in turba ; Chrysost. de divers. utriusq. testam. loc. serm. in sanctam parasceven : οὐ πληρεμεν εκκλησιαν , οὐ αἰλιάτες ωδημεν , ιδρύντες πορθύτες επὶ μὲν δικαστῶν πολάκις ἀξιόπεποι προεδρίας επὶ δὲ Ιησοῦ ιδέως εἰσώτες . Et ecclesiam implemus , nosque invicem trudimus sudantes , laborantes , & quidem coram judicibus sepe in prima sede collocati , coram Jesu vero libenter etiam stan-tes . Inde præfides sine fascibus & lictoribus templum inire jussit Julianus Christianæ religionis simia , quod magistratus simul atque templi limen attigit , privati personam subeat ; ut ipse edixit in epist. ad Arsacium Pontificem Galat. ἐπει γὰρ εἰς τὸν εἰδὼν ὑλέον τὰς τεμένες , οὐ γένοντες ιδιώτους . Nam simul ut ingreditur limen delubri , privati personam induit . Sequioris ayo labe , deficiente veteri disciplina , honorum studio etiam in ecclesia infatiere magistratus , & dynastæ , quos ea ætas seniores vocabat , & pacis publicæ fovendæ causa , suos honores ipsis in ecclesia tribui jussum , consentiente providentia canonum & legum ; concil. Wormaciense , can. 58. Ut Episcopi provideant , quem honorem presbyteri pro ecclesiis suis senioribus tribuant ; Unde iisdem verbis exscriptum est capitulare Caroli M. lib. 1. cap. 148. Et concil. Troslejan. can. 6. Presbyteris nostris humilitatis exempla & monita dare debemus , videlicet ut eis , in quorum ditione sue consistunt ecclesie , congruum honorem & obsequium impendant debitum , id est spiritale atque ecclesiasticum , & hoc sine ullo typho , vel contentione , aut rebellione .

C A P. XIX.

Delectus militaris per parochias ducibus presbyteris.

ET si de sacris parochorum & parochianorum muneribus sermo a nobis dumtaxat institutus sit ; non abs re tamen erit publica & civilia erga rempublicani eorumdem officia attingere ; cum ecclesia sit in republica , ejusque ope & praesidio secura sit. Jam olim in Gallia , laborante republica , delectus militaris per vicos & paroecias indicatus : & sicut Episcopi , ac Comites cum hominibus , id est vassallis suis ; ita & presbyteri cum parochianis suis ad militem vocati . Anno 1119. Rege Ludovico Crasso , Nogione infeliciter commisso proelio cum Anglis , copiarum instaurandarum gratia consilium id Regi suggestum est ab Amalrico , uno e regio comitatu , ut delectus indiceretur Episcopis , Comitibus , & presbyteris , eorumque parochianis ; Ordericus Vitalis lib. 12. ubi Amalricus sic Regem affatur : *Nunc ergo consideratis opibus Gallicis , & immensis viribus collectis , undique insurgens ad reparanda laudis nostrae damna & potentie , salubre quod edam consilium accipe : Episcopi , & Comites , alieque potestates regni tui ad te convenient , & presbyteri cum omnibus parochianis suis tecum quo jusserris eant , ut communis exercitus communem vindictam super hostes publicos exerceat . Communem exercitum vocat , quod collectus esset ex plebibus , quas communias appellantur . Hoc genere delectus per plebes , seu communias , saepius usi Franci pro defensione regni adversus hostes , & eorum exemplum fecuti Angli ; Matthæus Paris. in Henrico III. ad ann. 1242. Feeit etiam militare subsidium per provincias sibi subditas , quale solet Francia fundere , editio regali communiter convocari ; & civilium communiarum legiones ad submonitionem regiam alacriter animari . Militias vocant hodie nostri : hoc genere delectus nuper usæ Germanæ provinciæ Occitania , & Aquitania , feliciter propriis viribus regni limites defensarunt adversus Hispanos irruptionem molientes .*

C A P. XX.

Parochiarum fines præscribi non possunt . Parochiales ecclesiæ non cadunt in regaliam . Parochiali beneficio quatenus pensio imponi potest .

SUPERIORIBUS velut corollarii vice addemus nonnulla parochialium ecclesiastum insignia jura , quæ omittenda non videntur. Primum est , quod parochiarum fines præscribi non possunt , si conflet de finibus parochiarum , id est si certis haec limitibus distinctæ sint ; can. quicumque , can. licet in regulis , can. inter memoratos , & seqq. 16. qu. 5. cap. super eo , de paroch. quod optima ratione constitutum est , ne ecclesiæ termini confundantur ; d. can. quicumque , & d. can. licet . Secundum est , quod parochiales ecclesiæ non cadunt in regaliam . Vacante sede episcopali Rex Christianissimus passim confert præbendas vacantes in cathedralibus & collegiatis ecclesiis : sed parochiales ecclesiæ hoc jure non tenentur ; gloss. in pragmat. sit. de annat. §. item quod dicta , verb. regalia & ibi Probus , Ruseus de regalib. cap. 39. & seq. Egid. Magister , tract. de eod. jure , cap. 5. Gregor. Syntagm. lib. 17. cap. 8. num. 21. Etsi enim jus patronatus locum habeat etiam in parochialibus ecclesiis ; cap. postulasti , de ju-

174 DISSERTATIONUM JURIS CANONICI, LIB. VI.

re patronat. jus regaliae ad eas non pertinet ; Rex quidem jure regaliae utitur tamquam patronus omnium ecclesiarum ditionis suæ : sed hoc intelligitur de cathedralibus , & collegiatis ecclesiis , nec spectat ad minores ecclesiæ . Tertium est , quod parochialibus beneficiis pensio imponi non potest , nisi redditus excedat centum ducatos ; *conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 13.* Unde in pensione , quæ hujusmodi super beneficiis constituitur , solet apponi clausula , dummodo remaneant centum ducati annuatim liberi pro rectore , id est liberi & soluti ab omni onere & sumptu : quod rectissime constitutum est , ne beneficia , quæ satis laborant sua mole , id est cura animarum , duplaci graventur onere : regnum enim animarum , ars artium præstantissima , & longe operosissima , vix aliud onus recipit : sed hæc lex passim luditur , quot beneficia etiam curata non una pensione exhausta , & diruta ? ita ut pastor egestate deficiat , nec auditur , si pensionem ad congruum modum redigi postulet , ecclesia evertitur , ut pauci fides servetur , & honesta rerum interpretatione , non honesto , immo scelerrimo quæstui , locus fit . Videant , obsecro , qui ecclesiæ & judiciis præsumt , ut corruptela hujuscemodi medeantur . Et hæc de parochiis & parochorum juribus dicta sufficient .

F I N I S.

